

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

7/2021

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda:	JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Místopředseda:	JUDr. Petr Šuk
Členové:	JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. Roman Fiala, JUDr. František Púry, Ph.D., JUDr. Zdeněk Krčmář
Adresa redakce:	Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493 e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXXIII, Index 47 301

Číslo 7/2021 vychází 23. 10. 2021

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);
nebo
- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Navazování nedovolených kontaktů s dítětem	č. 39
Nutná obhajoba	č. 38
Pokračování v trestném činu	č. 37
Řízení o odvolání	č. 37
Řízení o odvolání	č. 37
Rozhodnutí 	č. 37
Skutek	č. 37
Souběh (konkurence) trestných činů	č. 37
Vazební zasedání	č. 38
Výpověď obviněného	č. 38
Výrok rozhodnutí	č. 37
Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby	č. 36
Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění	č. 37
Zpronevěra	č. 37

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Cena věci (o. z.)	č. 62
Insolvenční řízení	č. 65
Insolvenční řízení	č. 66
Koncentrace řízení	č. 58
Náhrada při poškození věci	č. 62
Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (o. z.)	č. 59
Náhrada škody	č. 62
Ochrana osobnosti	č. 59
Ochrana osobnosti	č. 56
Odpovědnost státu za škodu	č. 60
Odstoupení od smlouvy	č. 61
Odvolání	č. 58
Poctivost (o. z.)	č. 66
Pracovněprávní vztahy	č. 64
Právo na informace	č. 59
Právo na soukromý a rodinný život	č. 59
Předkupní právo	č. 63
Příhláška pohledávky	č. 65
Příslušnost soudu místní	č. 56
Promlčení	č. 60
Reorganizace	č. 66
Smlouva o dílo	č. 61
Smluvní pokuta	č. 64
Stavba	č. 63
Žaloba pro zmatečnost	č. 66
Započtení pohledávky	č. 58
Zástavní právo	č. 65
Zdánlivé právní jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)]	č. 64

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 36

Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby
§ 240 odst. 1 tr. zákoníku

č. 36

Jinou podobnou povinnou platbou ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku je i rozhlasový a televizní poplatek podle zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 7 Tdo 1229/2020, ECLI:CZ:NS:2020:7.TDO.1229.2020.1)

Nejvyšší soud k dovolání nejvyššího státního zástupce podanému v neprospěch obviněných Z. K. a J. K. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. 7. 2020, sp. zn. 3 To 590/2019, a usnesení Okresního soudu v Prachaticích ze dne 12. 8. 2019, sp. zn. 1 T 165/2018, obě pouze v části týkající se obviněných Z. K. a J. K. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené části rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Okresnímu soudu v Prachaticích, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.**Rozhodnutí soudů nižších stupňů**

1. Usnesením Okresního soudu v Prachaticích ze dne 12. 8. 2019, sp. zn. 1 T 165/2018, bylo podle § 314c odst. 1 písm. a), § 188 odst. 1 písm. c) a § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř. zastaveno trestní stíhání obviněných Z. K., J. K. a právnické osoby – obchodní společnosti G. I., s. r. o., (dále jen „společnost G. I.“) pro skutky kvalifikované podanou obžalobou jako přečin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 tr. zákoníku, neboť samosoudce dospěl k závěru, že žalované skutky nejsou trestným činem a není důvod k postoupení věci.
2. Tento přečin měl (pokud jde o obviněné Z. K. a J. K.) podle obžaloby spočívat v podstatě v tom, že obviněný Z. K. v období od 11. 8. 2005 do 31. 3. 2008 jako osoba samostatně výdělečně činná provozoval v XY Hotel a restauraci T. se 16 pokoji a v období od 1. 10. 2009 do 30. 11. 2016 provozoval rovněž v XY Hotel Z. h. s 18 pokoji, v obou hotelích v souvislosti s poskytováním ubytovacích služeb používal televizní přijímače, a dále obviněný Z. K. společně s obviněnou

J. K. vykonávali funkce jednatelů společnosti G. I., která v období od 1. 4. 2008 do 30. 11. 2016 provozovala výše uvedený hotel a restauraci se 16 pokoji včetně televizních přijímačů, přičemž podle § 6 odst. 2, 5 zákona č. 252/1994 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, účinného do 12. 9. 2005, byl obviněný Z. K. povinen do 15 dnů oznámit místně příslušné provozovně pošty den, kdy se stal držitelem televizních přijímačů, a posléze podle § 8 odst. 2 zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, byli obvinění Z. K. a J. K. povinni do 15 dnů oznámit provozovateli televizního vysílání – České televizi, že se stali poplatníky televizního poplatku, popřípadě že se jím stala společnost G. I., a následně platit České televizi poplatek z každého používaného televizoru v období do 30. 9. 2005 ve výši 75 Kč měsíčně, v období od 1. 10. 2005 do 31. 12. 2006 ve výši 100 Kč měsíčně, v období od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2007 ve výši 120 Kč měsíčně a v období od 1. 1. 2008 do 30. 11. 2016 ve výši 135 Kč měsíčně, což řádně neučinili, neboť v různých, v obžalobě specifikovaných obdobích neoznámili, že jsou, či společnost G. I. je poplatníkem televizního poplatku, a celkem tak obviněný Z. K. sám za uvedené období zkrátil poplatek o částku 179 820 Kč a společně s obviněnou J. K. zkrátili poplatek o částku 147 690 Kč (celkem tedy ve výši 327 510 Kč).

3. Stížnost státního zástupce (kterou napadl citované usnesení v celém rozsahu v neprospěch obviněných) Krajský soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 22. 7. 2020, sp. zn. 3 To 590/2019, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl. Soudy uzavřely, že televizní poplatek nelze podřadit pod „jinou podobnou povinnou platbu“ ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku, a jednání, které bylo obviněným kladeno za vinu, proto není trestným činem.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti citovanému rozhodnutí krajského soudu podal nejvyšší státní zástupce v neprospěch obviněných dovolání, kterým napadl část týkající se obviněných Z. K. a J. K. Odkázal na dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. f), g) a l) tr. ř. Zrekapituloval obsah rozhodnutí soudů obou stupňů s tím, že soudy považovaly za klíčovou otázku, zda televizní poplatek je jinou podobnou povinnou platbou ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Podle nich se televizní poplatek značně odlišuje od veřejnoprávních plateb, jako jsou daň, clo, správní, soudní a místní poplatky. Soudy přitom vycházely z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2012, sp. zn. 33 Cdo 3370/2010, a uvedly, že vztahy týkající se dlužných televizních poplatků a přírážek k nim mají charakter soukromoprávní, byť jsou obsaženy v zákoně, v němž se prolínají i prvky veřejnoprávní. Krajský soud poukázal na to, že správnost závěrů uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu byla potvrzena usnesením Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1039/20.

5. Nejvyšší státní zástupce se s uvedenými právními závěry krajského soudu neztotožnil a namítl, že soudy do svého výkladu zahrnuly pouze část relevantních norem a nepostupovaly důsledně při užití metody systematického výkladu, který zjišťuje smysl normy i v její souvislosti s dalšími normami nebo celým zákonem. Rozhodnutí Nejvyššího soudu, na které soudy poukázaly, se zabývalo povahou vztahu mezi poplatníkem a Českou televizí v souvislosti s otázkou, zda v tomto vztahu lze užít ustanovení občanského zákoníku o úroku z prodlení. Nejvyšší soud tuto otázku zodpověděl kladně a vyslovil, že vztah mezi účastníky, týkající se úhrady dlužných poplatků a přírážek, je soukromoprávním závazkovým vztahem, byť je upraven v zákoně, v němž se prolínají i prvky veřejnoprávní. Nejvyšší soud však s ohledem na rozsah otázky významné pro jeho rozhodnutí neměl podle dovolatele důvod komplexně zkoumat povahu televizního poplatku. Ústavní soud se ve zmíněném usnesení zabýval otázkou, zda o povinnosti zaplatit televizní poplatek mají rozhodovat soudy v občanském soudním řízení nebo soudy správní, tudíž ani on se nezabýval povahou televizního poplatku ze všech hledisek.

6. V projednávané věci podle dovolatele soudy do svých úvah nezahrnuly ta ustanovení, která upravují předmět televizního poplatku, osobu poplatníka, důvody osvobození od poplatku, základ poplatku, jeho sazbu, způsob placení a splatnost (§ 1 odst. 2, § 2 až § 5 zákona č. 252/1994 Sb., resp. § 2 odst. 2 a § 3 až § 7 zákona č. 348/2005 Sb.). Nepřihlédly ani k dalším ustanovením o povinnosti vést evidenci poplatníků, povinnosti poplatníků oznámit, že se stali poplatníky, a také o jejich povinnosti zaplatit přírážku k poplatku, pokud nesplnili svoji oznamovací povinnost (§ 6 odst. 1, 2 zákona č. 252/1994 Sb., resp. § 8 odst. 1, 2 zákona č. 348/2005 Sb.). Povinnost k placení televizního poplatku vzniká přímo ze zákona, jsou-li splněny stanovené podmínky. Zákonem je ve všech podstatných částech určen obsah právního vztahu mezi poplatníkem a provozovatelem vysílání, tedy Českou televizí. Tento právní vztah nemohou jeho účastníci dohodou založit ani ukončit. Zákon č. 252/1994 Sb. ani zákon č. 348/2005 Sb. neobsahuje dispoziitivní ustanovení, která by jeho účastníkům umožňovala upravit obsah právního vztahu odchýlně od zákona. Fyzická nebo právnická osoba je povinna platit poplatek bez ohledu na to, zda přijímá veřejnou službu České televize v oblasti televizního vysílání. Smyslem poplatku, vedle zajištění úhrady nákladů spojených se zajištěním vysílání, je i poskytnout určitý finanční ekvivalent za možnost využívat tuto službu (jak uvádí Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí), ale poplatek, s ohledem na jeho paušální výši, která není závislá na tom, zda vůbec, případně v jakém rozsahu je služba skutečně přijata, nelze považovat za platbu ceny odpovídající poskytnuté službě, jak by tomu bylo ve smluvním vztahu rovnoprávných účastníků.

7. Relevantní úvahy pro posouzení povahy televizního poplatku nabízí podle dovolatele náleze Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12, který

se zabýval postavením České televize a povahou televizního poplatku v souvislosti s otázkou práva České televize na náhradu nákladů vynaložených v občanském soudním řízení. Úvahy Ústavního soudu zde podle dovolatele vycházejí z širší perspektivy a jeho závěry překračují úzký rozsah jím řešené specifické otázky.

č. 36

8. K závěru, že televizní poplatek je povinnou platbou ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku, vede podle dovolatele i jeho srovnání s povahou některých dalších povinných plateb konkrétně uvedených v tomto ustanovení. Připomněl výše zmíněné znaky společné těmto povinným platbám a televiznímu poplatku. Zdůraznil, že podstatnou podobnost lze spatřovat i v účelu použití povinných plateb, tedy jejich použití na financování činností vykonávaných ve veřejném zájmu.

9. S poukazem na příslušná ustanovení zákona o České televizi dovolatel připomněl obsah veřejné služby České televize, k jejímuž financování slouží televizní poplatek. Uvedl, že ve veřejné službě České televize se mají odrážet hodnoty, na kterých je Česká republika jako demokratický právní stát založena (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky). Plnění úkolů České televize podporuje realizaci řady základních lidských práv a svobod v souladu se zásadou rovnosti. Tak např. poskytování všestranných informací pro svobodné vytváření názorů a nabídka pořadů podporuje uplatňování svobody projevu a práva na informace, svobody myšlení a náboženského vyznání (čl. 15 odst. 1, čl. 17 Listiny základních práv a svobod). Výroba a vysílání vzdělávacích pořadů korespondují s veřejným zájmem, který se projevuje např. ve financování školství ze státního rozpočtu.

10. Nejvyšší státní zástupce shrnul, že jiným povinným platbám ve smyslu § 240 tr. zákoníku i televiznímu poplatku je společné, že povinnost platit vzniká na základě skutečností stanovených v zákoně. Rozdíl, který byl podstatný pro argumentaci soudů, se týkal až vymáhání poplatku, tedy individuálního rozhodování v případě, že poplatek nebyl řádně a včas zaplacen. Zatímco např. správce daně je oprávněn stanovit daňovému subjektu daň rozhodnutím (§ 147 odst. 1 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, ve znění pozdějších předpisů) a je také oprávněn vydáním exekučního příkazu nařídít daňovou exekuci k vymození daně, při níž má postavení exekučního orgánu (§ 175 odst. 1, § 177 odst. 2 věty druhé a § 178 odst. 1 daňového řádu), Česká televize není orgánem veřejné moci a není nadána vrchnostenským oprávněním, a proto splnění povinnosti nemůže sama vymoci. Veřejnou správu je však možno vykonávat vrchnostenskými i nevvrchnostenskými metodami (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1146/16, který se týkal výkladu pojmu „veřejná instituce“ podle § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů).

11. S odkazem na nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12, nejvyšší státní zástupce akcentoval, že existence České televize je konkrétním benefitem společnosti uspořádané ve stát. Česká televize však z důvo-

dů své nezávislosti není součástí státní moci, ale stát pro její fungování vytváří podmínky ve formě zákonných záruk. Nelze tak podle dovolatele souhlasit s výkladem, který jinou podobnou povinnou platbu nutně spojuje s vrchnostenským postavením příjemce platby vůči jednotlivému poplatníkovi při jejím vymáhání. Odlišnost ve způsobu vymáhání platby je sekundární a souvisí s nezávislým postavením České televize, která je však veřejnou institucí, na jejíž činnosti je veřejný zájem.

12. Veřejný zájem na činnosti České televize podle nejvyššího státního zástupce soudy podcenily. Okresní soud bez jakéhokoli odůvodnění tento zájem označil za nesrovnatelně nižší vzhledem k významu celospolečenských potřeb, které jsou prostřednictvím veřejných rozpočtů financovány z povinných plateb. Toto vyjádření dovolatel považuje za pouhý subjektivní pohled. Při svém konstatování, že Česká televize není jediným provozovatelem televizního vysílání, přičemž pro všechny provozovatele platí stejné podmínky, soud zcela pominul význam veřejné služby České televize a její zvláštní postavení. Byť činnost dalších provozovatelů částečně podléhá stejné regulaci jako činnost České televize, je postavení České televize, ve srovnání s ostatními subjekty působícími v mediálním prostoru, značně odlišné (viz výše citovaný nálezn Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12). Širší systematický výklad tak podle dovolatele ústí v závěr o podobnosti televizního poplatku s daní a dalšími povinnými platbami uvedenými v § 240 tr. zákoníku.

13. Závěrem nejvyšší státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil v části týkající se obviněných Z. K. a J. K. napadené usnesení Krajského soudu Českých Budějovicích i jemu předcházející usnesení Okresního soudu v Prachaticích a aby přikázal soudu prvního stupně věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

14. Obvinění Z. K. a J. K. se ve společném podání prostřednictvím obhájce k dovolání písemně vyjádřili s tím, že je považují za zjevně neopodstatněné. Uvedli důvody, jež podle nich vedou k závěru o značné odlišnosti televizního poplatku od povinných plateb uvedených v § 240 tr. zákoníku. Zdůraznili veřejnoprávní povahu těchto plateb a to, že objektem daného trestného činu je fiskální zájem státu, předmětem ochrany jsou tedy vztahy, které vznikají v průběhu finanční činnosti státu. Televizní poplatek podle nich nemá znaky, které mají ostatní uvedené povinné platby.

15. Dále obvinění poukázali na dovolatelem prosazovaný a podle jejich názoru nepřipustně extenzivní výklad ustanovení trestního zákoníku, který odporuje zásadě *nullum crimen sine lege* (žádný trestný čin bez zákona). Zdůraznili, že neurčitost znaku skutkové podstaty nelze klást k jejich tíži. Vina pachatele může být dovozována jen ve vztahu k takovému jednání, o němž mohl v době, kdy se ho dopouštěl, důvodně předpokládat, že jde o jednání trestné.

16. Obvinění se odvolali rovněž na zásadu subsidiarity trestní represe a princip ultima ratio s tím, že posuzované jednání má povahu sporu o zaplacení určité částky a lze je řešit v občanskoprávním řízení. Česká televize má ke správě a vymáhání televizních poplatků zákonem dané speciální nástroje, jako jsou přístup k evidenci odběratelů elektřiny připojených k distribuční soustavě, oprávnění zjišťovat údaje o neevidovaných poplatnících a vést jejich evidenci, oprávnění využívat k vedení evidence poplatníků a vymáhání televizních poplatků referenční údaje ze základního registru obyvatel aj. Má rovněž k dispozici robustní aparát, personální zázemí a propracovaný systém správy a vymáhání dlužných televizních poplatků (proto není nutné k tomu využívat advokátních služeb). Z toho obvinění dovodili, že použití prostředků trestního práva zde není nutné a odporovalo by zásadě proporcionality. Uzavřeli, že i pokud by bylo možné televizní poplatek považovat za „jinou podobnou povinnou platbu“ ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku, stíhaný skutek by ani v takovém případě nebyl trestným činem, a to s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe zakotvenou v § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

17. Obvinění navrhli, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání nejvyššího státního zástupce jako zjevně neopodstatněné, eventuálně aby je podle § 265j tr. ř. jako nedůvodné zamítl.

III.

Posouzení důvodnosti dovolání

18. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že podané dovolání je důvodné.

19. Spornou a zároveň stěžejní otázkou bylo v posuzované věci to, zda televizní poplatky, popřípadě rozhlasové poplatky, jsou povinnou platbou ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku, a tedy zda jejich zkrácení ve větším rozsahu je trestným činem. Soudy nižších stupňů dospěly k závěru, že nikoliv, a proto zastavily trestní stíhání obviněných. Nejvyšší soud se však neztotožnil s takovým závěrem, a naopak přisvědčil výše uvedenému právnímu názoru nejvyššího státního zástupce. S ním se v zásadě ztotožnil i v důvodech, které jej vedly k podání dovolání.

20. Uvedená otázka není v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena. V literatuře se pouze poukazuje na starší rozhodnutí vydané pod sp. zn. 4 Tz 24/87, v němž se mimo jiné uvádí, že televizní poplatek lze charakterizovat jako obdobu poplatku ve smyslu § 148 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, účinného do 31. 12. 2009 – dále ve zkratce „tr. zák.“ (viz FENYK, J., ILLKOVÁ, P. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu zákonu 1918–1995. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 432).

III./a) Obecná východiska a vymezení pojmů

21. Skutková podstata daného trestného činu v trestním zákoníku nedoznala z posuzovaného hlediska podstatných změn. Do určité míry se však v mezidobí změnila zákonná úprava rozhlasových a televizních poplatků (viz níže).

22. Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 tr. zákoníku spáchá ten, kdo ve větším rozsahu (tj. minimálně o 100 000 Kč) zkrátí daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na úrazové pojištění, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo jinou podobnou povinnou platbu anebo vyláká výhodu na některé z těchto povinných plateb.

23. Objektem tohoto trestného činu je zájem na správném vyměření (a odvedení) daně, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pojistného na úrazové pojištění, pojistného na zdravotní pojištění, poplatku nebo jiné podobné povinné platby a na příjmech z těchto povinných plateb, z kterých je financována činnost státu, krajů a obcí a jiné činnosti vykonávané ve veřejném zájmu. Podle tohoto ustanovení není trestné pouhé neodvedení uvedených povinných plateb, ale jejich zkrácení. Jde tak v podstatě o zvláštní případ podvodu, jímž se v rozporu se zákonem ovlivňuje daňová, respektive jiná podobná povinnost určitého subjektu předstíráním nižšího rozsahu této povinnosti nebo předstíráním, že subjekt takovou povinnost vůbec nemá.

24. Daní se rozumí povinná, zákonem určená platba do veřejného rozpočtu, která se vyznačuje neúčelovostí a neekvivalentností, tj. představuje jednostrannou povinnost bez nároku plátce na plnění ze strany státu.

25. Poplatkem se zpravidla rozumí platba odváděná ve prospěch státu nebo obce subjektem poplatku za to, že mu jsou poskytnuty určité služby, je mu soudem nebo jiným státním orgánem vydáno osvědčení, jímž jsou potvrzována, měněna nebo upravována jeho práva, je mu umožněno účastnit se určitého řízení, např. soudního řízení, správního řízení (soudní poplatky, poplatek za výpis z rejstříků trestů, správní poplatky apod.). Poplatky se tradičně rozlišují na soudní, správní a místní (obecní); místními poplatky jsou například poplatek ze psů, poplatek za lázeňský nebo rekreační pobyt, poplatek za užívání veřejného prostranství, poplatek ze vstupného, poplatek z ubytovací kapacity, poplatek za povolení k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst a částí měst aj. Literatura ještě rozlišuje kategorii zvláštních dávek poplatkového charakteru, jako jsou poplatek za znečišťování podle zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, poplatek za regulované látky podle zákona č. 73/2012 Sb., o látkách, které poškozují ozónovou vrstvu, a o fluorovaných skleníkových plynech, různé poplatky podle vodního zákona (zákon č. 254/2001 Sb.) a další (viz LICHNOVSKÝ, O., VUČKA, J., KRÍSTEK, L. Trestní právo daňové. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 19).

26. V literatuře bylo upozorněno na to, že vývojem zákonodárné činnosti před rokem 1989 i po něm došlo k určité relativizaci znaku poplatku jako odvodu do veřejného rozpočtu a k vydání právních předpisů upravujících poplatek nejen jako veřejnoprávní dávku, ale i jako soukromoprávní regulovanou cenu za poskytované služby (viz KRENK, M. Několik poznámek k právní povaze televizních poplatků a právní povaze vztahu mezi Českou televizí a držiteli televizních přijímačů. Časopis Soudce, Wolters Kluwer, č. 8/2005, s. 26). Jako příklad poplatku nevykazujícího znaky veřejnoprávní dávky autor citovaného příspěvku uvedl poplatek za oprávnění účastnit se dražby provozní jednotky podle § 5 odst. 3 zákona č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby, jenž měl charakter vstupného do dražebního procesu, anebo užití pojmu „poplatek“ v zákoně č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek. Vzhledem k ne zcela významově shodnému, jednotnému používání pojmu „poplatek“ v legislativní praxi lze soudit, že samotné užití tohoto pojmu neznamená, že jde o poplatek ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku.

27. Některé platby zákonem označené jako poplatky (např. místní poplatek ze psů) ve skutečnosti nemají všechny znaky poplatků, nýbrž naplňují spíše definiční znaky daně, neboť postihují (zpoplatňují) pouhé vlastnictví, takže je vlastně zdaňují, aniž by to vyžadovalo jakoukoli konkrétní činnost orgánu, který poplatek ukládá, vyměřuje či vybírá. Tomuto typu poplatků, majících povahu majetkové daně, se blíží i rozhlasové a televizní poplatky, upravené nyní zákonem č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Rozhlasové a televizní poplatky ovšem nejsou správními poplatky, samozřejmě nejsou ani poplatky soudními nebo místními.

III./b) Řešení sporné otázky v odborné literatuře

28. V odborné literatuře dlouhodobě panuje zásadní shoda v tom, že rozhlasové a televizní poplatky jsou – spíše než poplatkem ve smyslu § 240 tr. zákoníku – „jinou podobnou povinnou platbou“ ve smyslu tohoto ustanovení. Starší komentář k trestnímu zákonu uvádí, že v praxi jde o otázku spornou, avšak v judikatuře převažuje názor, že poplatek, který je povinen platit držitel televizního přijímače, lze považovat za platbu (tehdy „dávku“) podobnou poplatku ve smyslu § 148 tr. zák. (viz MATYS, K. a kol. Trestní zákon. Komentář II. Část zvláštní. 2. vydání. Praha: Panorama, 1980, s. 540). Také novější literatura uvádí, že televizní a rozhlasové poplatky jsou jinou podobnou povinnou platbou (dříve dávkou) ve smyslu § 240 tr. zákoníku (dříve § 148 tr. zák.), a to s obecným poukazem na praxi soudů (viz např. PŮRY, F. Aktuální otázky trestního postihu daňových úniků. Trestněprávní revue č. 1/2005, s. 1; dále ŠAMAL, P., PŮRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck 1995, s. 604; a shodně též

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2420). V další komentářové literatuře je tento názor podrobněji rozveden s tím, že jiná podobná povinná platba – tedy platba podobná daním, clům, určitým pojistným plněním a poplatkům – musí vykazovat základní charakteristiky spočívající v tom, že je stanovena zákonem, je příjmem veřejných rozpočtů a za stanovených podmínek vzniká povinnost ji odvést. Takovou povinnou platbou je například poplatek za držení televizního nebo rozhlasového přijímače. S ohledem na to nepřihlášení takového přijímače do evidence a neplacení televizního nebo rozhlasového poplatku v zákonem určené paušální částce naplňuje znaky zkrácení jiné podobné povinné platby ve smyslu § 240 tr. zákoníku (viz DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1668). Obdobný názor je vyjádřen i v dalším komentáři (viz VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem. 1. vydání. Olomouc: ANAG 2011, s. 872).

29. Stejný názor je vyslovován i v jiné než trestně právní literatuře (viz např. ZATLOUKAL, T. Daňová kontrola v širších souvislostech. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 268). Další autor – Ondřej Lichnovský se k dané otázce nestaví jednoznačně, když uvádí: „Jiné povinné platby jsou jakousi zbytkovou kategorií, která se nehodí nikam jinam. Nejblíže má k poplatkům, avšak slovo poplatek v jejich názvu nenajdeme. V rámci trestně právní terminologie je tak můžeme řadit pod pojem jiné podobné povinné platby. I ty tak mohou být předmětem zkrácení, tudíž je nelze na tomto místě opomenout. Stejně jako u poplatků, i zde je jejich jednoznačná identifikace v našem hypertrofovaném právním řádu věci nad míru složitou, téměř nerealizovatelnou. Navíc v mnoha případech lze vést spory o to, zda se o jinou podobnou povinnou platbu ještě jedná. V tomto ohledu kupříkladu Zatloukal mezi jiné povinné platby řadí i poplatek za držení televizního či rozhlasového přijímače.“ (viz LICHNOVSKÝ, O., VUČKA, J., KŘÍSTEK, L. Trestní právo daňové. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 21).

30. Učebnice trestního práva zpravidla uvádějí, že v případě televizních a rozhlasových poplatků jde o jinou podobnou povinnou platbu ve smyslu § 240 tr. zákoníku (resp. dříve § 148 tr. zák.) s tím, že o jinou podobnou povinnou platbu podle tohoto ustanovení jde tehdy, jestliže je tato platba stanovena na základě určitého zákona (viz KUČTA, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 262; shodně NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 271; a rovněž JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 707).

31. Právě rozhlasové a televizní poplatky jsou v literatuře nejčastěji uváděny jako příklad (zpravidla jako jediný) „jiné podobné povinné platby“ ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku (dříve „dávky“ podle § 148 odst. 1 tr. zák.). Jeden z výše citovaných komentářů (viz DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T.,

RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1668) dále uvádí pojistné na důchodové spoření (tzv. druhý pilíř) podle již zrušeného zákona č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření. Další zmíněná publikace (viz LICHNOVSKÝ, O., VUČKA, J., KRÍSTEK, L. Trestní právo daňové. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 22) dále řadí mezi jiné podobné povinné platby odvod z elektřiny ze slunečního záření podle zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie, odvod za odnětí ze zemědělského půdního fondu podle zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, a zpoplatnění pozemních komunikací podle zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.

III./c) Naplnění zákonného znaku „jiná podobná povinná platba“

32. I přes shora naznačenou rozříštěnost právní úpravy plateb podřaditelných pod § 240 odst. 1 tr. zákoníku a vývoj, který zaznamenala právní úprava rozhlasových a televizních poplatků, dospěl Nejvyšší soud – ve shodě s citovanou odbornou literaturou – k závěru, že jde o povinnou platbu ve smyslu uvedeného ustanovení. Tato „jiná podobná povinná platba“ z logiky věci nemá všechny znaky daně či poplatku (pak by tato část právní normy byla nadbytečná) a nejde ani o jiné alternativy demonstrativně vyjmenované v § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Podstatnou je tedy otázka podobnosti televizního poplatku jakožto povinné platby s ostatními tam uvedenými povinnými platbami.

33. Tato podobnost je dána podobnou povahou platby, a to platbou povahy neekvivalentní, veřejné, placené veřejné instituci na veřejně prospěšný účel a uložené a podrobně upravené zákonem, u něhož převažují prvky veřejnoprávní úpravy. Tyto a ostatní níže uvedené znaky i další argumentace se v zásadě vztahují i k poplatkům rozhlasovým, i když dále bude argumentováno především ve vztahu k poplatkům televizním (jednak v zájmu stručnosti, jednak s ohledem na konkrétní předmět tohoto řízení).

Česká televize jako veřejná instituce zřízená státem k veřejnému účelu

34. Prvním důležitým znakem je veřejnoprávní charakter České televize, k jejímuž financování televizní poplatek slouží. Právní postavení České televize je zakotveno v zákoně č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o České televizi“). Podle uvedeného zákona je Česká televize právnickou osobou, jejímž hlavním úkolem je poskytování veřejné služby v oblasti televizního vysílání, tj. činnosti vykonávané ve veřejném zájmu. Například v nálezu ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 3202/17, Ústavní soud zmínil povahu České televize jako veřejné instituce hospodařící s veřejnými prostředky.

35. Nejvyšší státní zástupce v dovolání správně připomněl obsah veřejné služby České televize a její veřejně prospěšný účel s poukazem na § 2 odst. 1, 2 zákona o České televizi. Lze dodat, že obdobnou úpravu obsahuje zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů.

36. Ústavní soud v nálezu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06, vytyčil kritéria umožňující rozlišit, zda určitý subjekt má povahu veřejné nebo soukromé instituce. K tomuto pojetí se přiklonil i v dalších nálezech, například ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1146/16, a ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 1262/17. Jde o tyto znaky: a) způsob vzniku či zániku (z pohledu přítomnosti či nepřítomnosti soukromoprávního úkonu), b) hledisko osoby zřizovatele (z pohledu toho, zda je zřizovatelem stát), c) subjekt vytvářející jednotlivé orgány instituce (zda dochází ke kreaci orgánů státem), d) existence či neexistence státního dohledu nad činností instituce a e) veřejný nebo soukromý účel instituce. Nejde tu však o nutnost kumulativního splnění těchto kritérií, nýbrž Ústavní soud dovodil, že je nutno zkoumat „převahu“ uvedených znaků.

37. Česká televize jako instituce zřízená státem při neexistenci soukromoprávního úkonu (jednání), jejíž orgány jsou utvářeny státem a která (v některých směrech) podléhá státnímu dohledu a její účel je veskrze veřejný, je typickou veřejnoprávní institucí. Není možné souhlasit s konstatováním soudu prvního stupně, že Česká televize je nezávislá na státu a jeho orgánech. Její nestátní charakter nevyplývá z toho, že by šlo o soukromoprávní instituci, nýbrž z nezbytnosti zachování určité oddělenosti České televize od státních institucí v zájmu zachování její nezávislosti. Zároveň je její postavení ve srovnání se soukromými subjekty působícími v mediálním prostoru značně odlišné a lze říci výsadní.

38. Postavení České televize jako veřejnoprávní instituce neznamena, že by při výkonu své činnosti musela nutně vykonávat svoji pravomoc pouze formou vrchnostenských úkonů. Je běžné, že veřejné instituce při plnění veřejných úkolů používají prostředky práva soukromého. Povahu subjektů je nutno vykládat podle jejich činnosti („působnosti“), nikoliv zúženě podle uplatnění vrchnostenských pravomocí. Na druhé straně lze na Českou televizi dokonce v určitých ohledech klást srovnatelné nároky jako na orgány státní moci a je jí také v některých ohledech přiznána vrchnostenská pravomoc, například zákonem č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, který zařazuje Českou televizi mezi subjekty povinné poskytnout informace s pravomocí jednostranně rozhodnout o odmítnutí podání požadované informace.

39. V této souvislosti je vhodné zmínit, že pojem „veřejná instituce“ byl vykládán především ve vztahu k zákonu č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Jeho nepřímou novelizací provedenou zákonem č. 39/2001 Sb. byl doplněn výčet povinných subjektů v § 2 odst. 1 citovaného zákona. Nelze přehlédnout, že šlo o novelu zákona o České televizi. Ačkoli zákonodárce mohl zvolit konkrétnější řešení, například formulaci

„veřejné instituce provozující rozhlasové a televizní vysílání“, doplnil uvedené ustanovení zákona o svobodném přístupu k informacím o obecnou kategorii „veřejných institucí hospodařících s veřejnými prostředky“. Další povinné subjekty ve smyslu citovaného ustanovení pak byly dovozovány judikaturou Ústavního soudu, konkrétně to byla Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky (nález ze dne 16. 1. 2003, sp. zn. III. ÚS 671/02), Fond národního majetku (nález ze dne 27. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 686/02) a další (Ředitelství silnic a dálnic České republiky, Národní památkový ústav aj.). Novelou zákona o svobodném přístupu k informacím provedenou zákonem č. 61/2006 Sb. došlo k vypuštění podmínky hospodaření s veřejnými prostředky, a tím k rozšíření okruhu subjektů zavázaných informační povinnostmi. To bylo spojeno s potřebou přesněji definovat pojem „veřejná instituce“, což vedlo ke stanovení výše zmíněných kritérií v nálezech Ústavního soudu. Dále byly judikaturou řešeny konkrétní případy subjektů, přičemž pod pojem „veřejná instituce“ byly podřazovány i některé obchodní korporace hospodařící převážně či zcela s veřejnými prostředky a často se nepohybující v reálné hospodářské soutěži (blíže viz MADEJ, M. Extenzivní výklad pojmu veřejná instituce: obchodní společnosti jako povinné subjekty v právu na informace. Časopis Správní právo, 2016, č. 7, s. 409). Lze rovněž připomenout, že stát i územní samosprávné celky zajišťují řadu svých úkolů právě prostřednictvím právnických osob, které sice formálně spadají do oblasti práva soukromého, avšak svěřením úkolů státu či samosprávy a zvýšeným vlivem na jejich činnost ze strany státu nebo samosprávy nabývají vlastnosti vykonavatelů veřejné (nevrchnostenské) správy, a jejich činnost by proto měla být podrobena veřejné kontrole (viz FUREK, A., ROFTHANZL, L., JÍROVEC, T. Zákon o svobodném přístupu k informacím. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 36).

40. Nejvyšší soud neshledal důvod k tomu, aby se při výkladu pojmu „veřejná instituce“ pro účely tohoto rozhodnutí a zde posuzované otázky odchyloval od výše naznačeného vymezení, naopak v něm lze shledat další důvod pro zde přijatý závěr. Především veřejný účel je kritériem pro stanovení povahy instituce jako veřejné zcela zásadním. I pro Českou televizi (a Český rozhlas) je zde použitelné vymezení uvedené Ústavním soudem ve zmíněném nálezu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06: „Institucí zřízenou za veřejným účelem je ta, která byla zřízena k uspokojování veřejných či celospolečenských potřeb; má za účel prospět nikoli jen zájmům svým, nýbrž uspokojuje svou činností také potřeby veškerenstva nebo alespoň neurčité části subjektů, jimž činnost instituce slouží k dobru.“ To je velmi důležité, neboť právě ve zmíněné charakteristice tkví jádro důvodů, proč je třeba Českou televizi (a Český rozhlas) chránit i prostředky trestního práva proti oklešťování jejich prostředků podvodným jednáním spočívajícím v krácení televizních poplatků.

41. Lze dodat, že autor (MADEJ, M.) v posledně citovaném článku výstižně uvádí, že „extenzivní výklad pojmu veřejná instituce je nezbytným a nevyhnutel-

ným důsledkem skutečnosti, že právní vývoj zaostává za vývojem společenským a že apriorní právní regulace je spojená s omezenou schopností zákonodárce pamatovat na všechny relevantní faktory, což se v případě veřejných institucí projevuje širokou škálou právnických osob, v nichž se v různém množství a v různé intenzitě projevují soukromoprávní i veřejnoprávní prvky“.

42. Neobstojí ani argument obviněných, že i řada jiných činností, například veřejná doprava, je vykonávána ve veřejném zájmu. Směšuje se zde jakýsi veřejný zájem v jiném, širším smyslu. Není pochyb, že společnost má odůvodněný zájem i na tom, aby fungovaly služby a jiné občanskoprávní vztahy. Tam však nejde o zmíněné beneficium společnosti uspořádané ve stát, respektive o přímé prosazení veřejného zájmu podrobnou zákonnou úpravou uložených povinností ve prospěch tohoto zájmu. Není ostatně třeba blíže rozvádět zřejmou skutečnost, že stát zasahuje do společenských vztahů různými prostředky a různou intenzitou. Zaplacení požadované (nikoli zákonem upravené) ceny např. za veřejnou dopravu má povahu ekvivalentní platby, za kterou se dostane (zpravidla neprodleně) platící osobě určité odpovídající služby. Kromě toho si účastníci mohou takový smluvní vztah upravit podle své vůle co do jeho vzniku i dalších charakteristik. Nic z toho neplatí u vztahu mezi poplatníkem televizního poplatku a Českou televizí.

č. 36

Hospodaření České televize s výtěžkem poplatků pod dohledem státu

43. Nejvyšší soud se nemohl ztotožnit s názorem soudu prvního stupně, že faktorem vylučujícím zahrnutí televizního poplatku pod platby uvedené v § 240 odst. 1 tr. zákoníku je hospodaření České televize s vlastním majetkem a její samostatné vstupování do majetkoprávních vztahů. Není rozhodné, že Česká televize není napojena na státní rozpočet, respektive nenabývá veřejných prostředků žádným ze dvou obecných způsobů – přímým poskytnutím veřejných prostředků či podpory ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu územních samosprávných celků ani splněním vkladové povinnosti státu nebo územního samosprávného celku jako společníka obchodní společnosti. Podstatné je, že jde o veřejnou instituci hospodařící s prostředky určenými pro veřejně prospěšný účel (z nichž naprosto převážnou část tvoří televizní poplatky), a to pod kontrolou státu jako jejího zřizovatele a garanta jejího fungování. Toto postavení České televize a povaha televizního poplatku přitom spolu úzce souvisí.

44. To vyplývá i z nálezu Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12, který se týkal náhrady nákladů řízení při zastoupení České televize advokátem, respektive možnosti České televize požadovat náhradu za zastoupení advokátem. Nález zdůraznil veřejnoprávní aspekty právní úpravy s tím, že Česká televize má televizní poplatky vymáhat prostřednictvím svého právního oddělení, nikoli za pomoci advokáta. Ústavní soud připomněl svou předchozí judikaturu,

v níž konstatoval, že tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami, není důvod, aby výkon svých práv a povinností z této oblasti přenášel na soukromý subjekt (advokáta). Ústavní soud uvedl, že „není přiléhavé – jako dominantní kritérium – akcentovat skutečnost, že Česká televize je nezávislá na státním rozpočtu, že hospodářší s vlastním majetkem a že stát neodpovídá za její závazky. Svědčí pro to ... jak povaha samotného televizního poplatku ..., tak i postavení České televize jako takové.“

45. Je důležité dále zdůraznit, že Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky volí a odvolává Radu České televize (dále jen „Rada“), která je orgánem, jímž se uplatňuje právo veřejnosti na kontrolu činnosti České televize (§ 4 zákona o České televizi). Rada, jejíž složení a činnost jsou v zákoně podrobně upraveny, je ze své činnosti odpovědná Poslanecké sněmovně. Členství v Radě je veřejnou funkcí. Jednání Rady je veřejné. Další ustanovení zákona zajišťují nezávislost a nestrannost členů Rady. Do působnosti Rady mimo jiné náleží schvalování rozpočtu České televize, přehledu pohledávek a závazků a účetní závěrky České televize, kontrola účelného a hospodárného využívání finančních zdrojů a majetku České televize podle schváleného rozpočtu, plnění povinností České televize převádět a používat výnosy z vysílání reklam v souladu se zákonem a zvláštním právním předpisem atd. (§ 8 zákona o České televizi). Dále je zřízena Dozorčí komise jako poradní orgán Rady ve věcech kontroly hospodaření České televize. Stát si tak zachovává značnou míru kontroly, přičemž důvodem, proč není Česká televize financována přímo ze státního rozpočtu, je zachování její určité nezávislosti i v oblasti nabývání finančních zdrojů. Na druhé straně si lze bez obtíží představit i druhý možný způsob financování, tj. ze státního rozpočtu, pokud by byly zachovány záruky obsahové nezávislosti vysílání apod.

46. Nepřiléhavá je argumentace obviněných, že platby upravené v § 240 odst. 1 tr. zákoníku musí směřovat do státního rozpočtu, případně do rozpočtu krajů nebo do rozpočtu obcí. Tak tomu není například u pojistného na zdravotní pojištění, které pojištěný platí zdravotní pojišťovně, u níž je pojištěn (§ 8 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů). Podle § 20 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, pak vede Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky zvláštní účet k přerozdělování pojistného vybraného všemi zdravotními pojišťovnami. Ani Všeobecná zdravotní pojišťovna není v tomto smyslu financována z veřejných rozpočtů. Jestliže tedy obvinění hovoří o fiskálním zájmu státu a účelu platby spočívajícím v zajištění hospodářského chodu státu jako podmínce zařazení povinné platby pod § 240 odst. 1 tr. zákoníku, jde o tvrzení nepatřičně zužující.

47. Kromě toho nelze přehlédnout – při jinak značné podobnosti úpravy poplatků rozhlasových a televizních a použitelnosti zde rozváděných úvah na oboje – že Český rozhlas je dokonce zčásti financován ze státního rozpočtu (pokud jde

o vysílání do zahraničí za stanovených podmínek – viz § 3 odst. 2, § 10 odst. 2 zákona č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů), což svědčí o úzké návaznosti, skutečné povaze a celospolečenském zájmu na financování těchto veřejnoprávních médií, ať už je zvolen praktický legislativní postup jakýkoliv. Z toho, že Česká televize je financována převážně televizními poplatky placenými občany, nevyplyvá nic ve vztahu k povaze České televize jako veřejné instituce hospodařící s prostředky určenými pro veřejně prospěšný účel, které jí stát touto formou zajistil uložením zákonné povinnosti k placení de facto určité zvláštní daně z movité věci.

č. 36

Povinnost platit televizní poplatek založená zákonem

48. Dalším důležitým znakem je, že platba televizního poplatku je uložena a podrobně upravena zákonem, konkrétně zákonem č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. V dovolání jsou podrobně rozvedeny jednotlivé zákonem upravené prvky právního vztahu mezi Českou televizí a poplatníkem, mimo jiné předmět poplatku, okruh poplatníků, sazba, evidence poplatníků, sankce aj. O příbuznosti mezi televizními poplatky a daněmi a poplatky ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku svědčí analogická konstrukce zákonných ustanovení upravujících jejich předmět, základ, sazby, přírážky či penále, podmínky osvobození od plateb apod.

49. Nejpodstatnější je, že samotná povinnost platit vzniká přímo ze zákona, nevyžaduje se dispozitivní úkon (takovým úkonem v tomto smyslu není nabytí televizního přijímače, stejně jako například u daně z nemovitých věcí se jím nerozumí koupě nemovité věci; ani u povinnosti platit daň z nemovitých věcí z toho nelze dovozovat soukromoprávní povahu vztahu mezi poplatníkem a příjemcem daně). Rovněž obsah právního vztahu mezi poplatníkem televizního poplatku a Českou televizí je podrobně a ve všech podstatných částech upraven zákonem, který neobsahuje dispozitivní ustanovení typická pro soukromoprávní vztahy rovnoprávných účastníků.

50. Z podrobné kogentní úpravy v zákoně upravujícím televizní poplatky je zřejmé, že zde převažují prvky veřejnoprávní úpravy. V převážné části tedy nejde o úpravu soukromoprávního vztahu a platbu soukromoprávního charakteru, jak tvrdí soud prvního stupně a obvinění, i když i soukromoprávní prvky jsou zde obsaženy, případně dodatečně implementovány. Nelze souhlasit s názorem obviněných, že stanovení povinnosti zákonem zde nemá význam, protože zákonem jsou stanoveny a upraveny i jiné povinnosti, například povinnost platit úroky z prodlení, regulované nájemné atd. Nejde totiž o to, že zákonem jsou v té či oné míře regulovány i mnohé jiné společenské vztahy. Podstatou je zde zákonem založená jednostranná povinnost odvádět za zákonem přesně stanovených podmínek plat-

by veřejné instituci na veřejně prospěšný účel, ve prospěch činnosti vykonávané ve veřejném zájmu.

Povaha televizního poplatku

č. 36

51. Jak správně konstatovaly soudy obou stupňů, televizní poplatek je (stejně jako jiné veřejnoprávní poplatky) platbou povinnou, vynutitelnou, nenávratnou a neekvivalentní. Je rovněž platbou opakovanou.

52. Jak už bylo zmíněno, televizní poplatky jsou svého druhu daní z majetku (konkrétně daní z vlastnictví, držení či obecně z užívání televizního přijímače jako movité hmotné věci) se zvlášť poukázaným výnosem nikoliv ve prospěch státního rozpočtu, ale ve prospěch zákonem určeného provozovatele vysílání (viz TELEČ, I., TŮMA, P. Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 701; a též ROZEHNAL, A. Zákon o České televizi. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, dostupný v ASPI). Svou konstrukcí se televizní poplatky staly skutečnými majetkovými daněmi, když jsou placeny pravidelně, a ne vždy je za ně poskytnuta odpovídající protihodnota (viz RADVAN, M. Rozhlasový a televizní poplatek aneb daň z rádia a z televizoru. Daň a finance. Praha: Lexis-Nexis CZ, 2006, č. 3, s. 16).

53. Podobnost televizního poplatku s daní vyplývá mimo jiné z jeho neekvivalenosti. Důvodová zpráva k zákonu č. 252/1994 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích (účinnému od 1. 4. 1995 do 12. 9. 2005), zdůraznila, že veřejnosti dosud nebyla pravdivě a jednoznačně vysvětlena povaha poplatků a držitelé přijímačů například odmítají platit poplatky s poukazem na to, že přijímač užívají jen pro příjem vysílání jiných než veřejnoprávních provozovatelů. Proto § 1 citovaného zákona jednoznačně a zřetelně definuje pravou povahu rozhlasového a televizního poplatku s tím, že povinný poplatek není vázán na skutečné využívání možnosti přijímat veřejnoprávní vysílání. Náklady na zajištění tohoto vysílání jsou ostatně v podstatě nezávislé na počtu posluchačů, resp. diváků, kteří skutečně využívají možnost příjmu. Ustanovení § 2 odst. 1, 2 zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, účinného od 13. 9. 2005 (nyní ve znění pozdějších předpisů), upravuje danou otázku prakticky stejně jako § 1 předchozího zákona. Nelze tedy souhlasit s názorem, že jde o úhradu za poskytnutí služby. Není pravdivé ani tvrzení obviněných, že zaplacení poplatku odpovídá nárok přijímat po dobu kalendářního měsíce 24 hodin denně televizní vysílání.

54. Pro úplnost lze zmínit, že některé poplatky (tedy poplatky i ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku, např. správní a soudní poplatky, i když jejich zkrácení ve větším rozsahu se prakticky nevyskytuje) naopak mají ekvivalentní povahu, tudíž se svou povahou blíží dani méně než poplatky rozhlasové a televizní.

55. Institut rozhlasových a televizních poplatků se původně vyvinul (od roku 1924) z tzv. koncesionářského poplatku, neboť vlastník či uživatel rozhlasového

příjimače musel za poplatek získat od státu koncesi na tento příjimač. Později se povaha poplatku změnila, začal být využíván jako přímý zdroj financování veřejnoprávního vysílání (viz citovaná důvodová zpráva k zákonu č. 252/1994 Sb.). Nejde o správní poplatek za udělení koncese ani za jakékoli jiné plnění státu, nýbrž o svého druhu daň z majetku.

56. Pro povahu televizního (a rozhlasového) poplatku není rozhodné, že není placen orgánům státu formou daně a že poté není ze státního rozpočtu financována činnost České televize (a Českého rozhlasu). Ve zmíněné důvodové zprávě byla ostatně nastíněna možnost financování České televize (i Českého rozhlasu) přímo státem, a to prostřednictvím samostatné kapitoly ve státním rozpočtu, nebo prostřednictvím zvláštní daně převáděné skrze státní rozpočet ve prospěch České televize (a Českého rozhlasu). Tyto způsoby financování však byly odmítnuty jako odporující koncepci nezávislosti zmíněných médií na státu. Proto bylo financování řešeno přímou platbou obyvatelstva. Obdobně literatura k financování obou veřejnoprávních médií uvádí, že financování přímou platbou obyvatelstva vylučuje jejich závislost na státním rozpočtu, který podléhá každoročnímu hlasování v Poslanecké sněmovně formou přijímání rozpočtového zákona. Zavedený systém sleduje nezávislost obou těchto médií na státním rozpočtu, a tudíž i na postojích sněmovních politických stran k nim (viz TELEČ, I., TŮMA, P. Autorský zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 821).

č. 36

Právní vztah mezi Českou televizí a poplatníkem

57. Uvedená charakteristika České televize a povahy její činnosti se odráží i v povaze vztahu mezi ní a poplatníkem televizního poplatku. Ten sice vykazuje prvky vztahu soukromoprávního, a to zejména úpravou vymáhání poplatků, spíše ale jde o vztah smíšené povahy. Je také třeba rozlišovat mezi obecnou možností České televize vstupovat do soukromoprávních vztahů (tu mají i státní orgány) a povahou tohoto konkrétního právního vztahu.

58. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06, současný vývoj prakticky znemožňuje striktní oddělení všech institucí soukromých od všech institucí veřejných (přitom ani dříve o tom v teorii práva nepanovala shoda), což souvisí právě s tenkou a často ne zcela zřetelnou hranicí mezi soukromým a veřejným právem. Z hlediska nutnosti ochrany trestním právem však není nejpodstatnější přesné stanovení charakteru právního vztahu mezi poplatníkem a Českou televizí podle čisté teorie práva, nýbrž pochopení podstaty a smyslu tohoto vztahu.

59. Soudy prvního a druhého stupně podtrhly význam rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2012, sp. zn. 33 Cdo 3370/2010, který řešil otázku, zda v případě včasného nezaplacení televizního poplatku vzniká nárok na zaplacení úroku z prodlení, přičemž dospěl ke kladnému závěru s tím, že zde je nutno subsidiár-

ně použít obecnou úpravu v občanském zákoníku. Z hlediska posuzované otázky hodnotil tehdy Nejvyšší soud vztah mezi poplatníkem a Českou televizí jako soukromoprávní (k jehož řešení jsou povolány občanskoprávní soudy). Neměl však důvod (jak správně poznamenal dovolatel) komplexně zkoumat povahu televizního poplatku, tím méně z hlediska jeho podřaditelnosti pod § 240 odst. 1 tr. zákoníku, která je naopak nyní stěžejní. Související usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1039/20, se týkalo ústavní stížnosti namítající nedostatek pravomoci soudu, konkrétně toho, že o povinnosti stěžovatelky zaplatit rozhlasový poplatek, přírážku a úroky z prodlení měly rozhodovat správní orgány a správní soudy, nikoli civilní soud. Ústavní soud uvedl, že by překračoval svoji kompetenci, pokud by si osvojoval právo rozhodovat o rozdělení agendy správního soudnictví podle veřejnoprávní a soukromoprávní povahy vztahů, které jsou předmětem sporů. Dodal, že obecná justice se již vyslovila k otázce, zda mají spory o dlužné televizní či rozhlasové poplatky a přírážky k nim rozhodovat civilní či správní soudy, přičemž v podrobnostech odkázal na obsah rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2012, sp. zn. 33 Cdo 3370/2010. Připomněl, že v § 10 zákona o rozhlasových a televizních poplatcích se provozovateli vysílání výslovně světuje oprávnění domáhat se svého práva u soudu, nezaplatí-li poplatník včas rozhlasový nebo televizní poplatek nebo přírážku k němu ani na základě výzvy.

60. Jestliže tedy nyní v této trestní věci dospívá Nejvyšší soud ze všech zde uváděných důvodů k závěru, že televizní (a rozhlasové) poplatky jsou „jinou podobnou povinnou platbou“ ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku, jde o výklad trestněprávní normy, který není v zásadním rozporu s výše uvedenými rozhodnutími Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Naopak je třeba konstatovat, že odvolací soud nedostal své přezkumné povinnosti v trestním řízení, když v podstatě pouze odkázal na uvedená rozhodnutí, řešící v občanskoprávní věci pouze dílčí související aspekty posuzované otázky.

61. Na druhé straně nelze přehlédnout, že sama diskuse o aplikovatelnosti uvedených institutů soukromého práva rozhodně nesvědčí o jednoznačnosti dané problematiky. Doktrína ani zákonodárce by neměli důvod ji řešit ve vztahu k běžným závazkovým vztahům (např. zápůjčky nebo úvěru). Tak např. otázka úroků z prodlení u televizních poplatků byla poprvé upravena zákonodárcem v § 10 zákona č. 348/2005 Sb. s důvodovou zprávou, že „výslovné zakotvení v zákoně odstraňuje právní nejistotu psaného práva, neboť právní vztahy založené zákonem o rozhlasových a televizních poplatcích nelze považovat za občanskoprávní“.

62. Soud prvního stupně argumentoval rovněž způsobem vymáhání dlužných televizních poplatků před soudy v občanskoprávním řízení, v němž jsou poplatník a Česká televize v rovném postavení. To je sice v tomto úzkém smyslu pravdivé konstatování, nic to však nemění na věci. Především z toho nelze dovozovat obecný závěr o rovném postavení. V tom se nenacházejí dva subjekty, z nichž

jednomu je kogentní zákonnou normou striktně uloženo (a přesně upraveno), že má druhému subjektu platit určitou daň či dávku ze svého majetku, a to bez nároku na nějaké konkrétní protiplnění.

63. Navíc zde nelze odhlédnout od vývoje zákonné úpravy a od ryze praktických důvodů, které vedly k současné úpravě tohoto dílčího aspektu. Podle právní úpravy rozhlasových poplatků obsažené v zákoně č. 60/1923 Sb. z. a n., o výrobě, prodeji, přechovávání a dovozu z ciziny radiotelegrafních zařízení, a v prováděcím nařízení vlády č. 82/1925 Sb. z. a n. byl poplatníkem rozhlasových poplatků koncesionář přijímající stanice, poplatek byl placen ročně poštovní a telegrafní správě s tím, že jeho konečným příjemcem byla společnost Radiojournal, s. r. o. V případě nezaplacení byly rozhlasové poplatky vymáhány správní exekucí. Z hlediska vymáhání tak rozhlasový poplatek vykazoval prvky veřejnoprávní platby, byl však v podstatě placen ve prospěch obchodní společnosti.

64. Také v pozdějších právních úpravách se různě prolínaly – a lze říci střídaly – prvky veřejnoprávní a soukromoprávní úpravy. Po roce 1948 byly uvedené předpisy nahrazeny vyhláškou ministerstva informací a osvěty č. 357/1951 Ú. l., kterou se vydává rozhlasový řád, a vyhláškou téhož orgánu č. 358/1951 Ú. l., kterou se vydává rozhlasový poplatkový řád. Ten byl později nahrazen vyhláškou Federálního ministerstva spojů č. 13/1974 Sb., kterou byl vydán Rozhlasový a televizní řád, a poté stejnojmennou vyhláškou téhož orgánu č. 51/1985 Sb. Problematika televizních (a rozhlasových) poplatků byla v těchto vyhláškách ve srovnání s pozdější právní úpravou (zákonem č. 252/1994 Sb. a nyní účinným zákonem č. 348/2005 Sb.) pojata v některých směrech více „veřejnoprávní“, zejména v otázce vymáhání dlužných poplatků orgány správy spojů správní exekucí na základě výkazu dlužných telekomunikačních poplatků (sazeb). Výkaz nedoplatků (dlužných poplatků) sestavený orgány spojů byl exekucním titulem (viz rozhodnutí pod č. 40/1978 Sb. rozh. obč.). V něčem se však tehdejší úprava více blížila „soukromoprávnímu“ pojetí. Například byla zakotvena možnost poplatníka (tehdy „účastníka“) odhlásit přijímač z evidence z důvodu, že jej přestal používat. I když tato možnost byla striktně definována a omezena (a spojena např. se zapečetěním přijímače), naznačuje tento prvek blízkost s pojetím platby ceny za poskytnutou službu. Tomu ostatně nasvědčuje i označení poplatníka jako „účastníka“ a konečně i tehdejší úprava jakési kvazireklamace služby veřejnoprávního vysílání spočívající v možnosti účastníka, jehož rozhlasový nebo televizní příjem je rušen, požadovat zjištění zdroje rušení a vydání příkazu k odstranění příčiny rušení (je přitom zjevné, že ve vztahu k jiným vysíláním, např. stanic jako Svobodná Evropa a Hlas Ameriky, „účastníci“ tuto možnost neměli).

65. Z uvedeného je zřejmé, že změna způsobu vymáhání dlužných televizních (a rozhlasových) poplatků (a přírážek) a jeho přenesení na občanskoprávní řízení před soudy nepředstavovala zásadní změnu koncepce činnosti České televize a způsobu jejího financování, resp. zásadní změnu pojetí povahy právních vztahů

týkajících se zajištění daného veřejného zájmu, nýbrž vyústění pragmatického balancování zákonodárce trvajících již řadu desetiletí. Důvodová zpráva k zákonu č. 252/1994 Sb. k tomu uvedla, že „z důvodů právních i praktických není jiného řešení, než aby byl k vymáhání prostřednictvím soudu aktivně legitimován provozovatel“. Souviselo to se zajištěním nezávislosti České televize i se snahou o efektivní vymáhání televizních poplatků. Nešlo o nějaký koncepční ústup od metody veřejnoprávní regulace dané oblasti. I důvodová zpráva k zákonu č. 348/2005 Sb. konstatuje, že zákon č. 252/1994 Sb. navázal na dosavadní způsob výběru poplatků, aniž by se přerušila kontinuita jeho výběru.

66. Pro účely tohoto rozhodnutí, tj. posouzení trestnosti zkrácení televizního poplatku jakožto povinné platby podobné dani, je třeba za nejpodstatnější změnu, kterou přinesl zákon č. 252/1994 Sb., naopak považovat změnu konstrukce televizního poplatku, a to v podstatě do podoby daně z majetku (jak to bylo v zásadě deklarováno i v důvodové zprávě k tomuto zákonu), přičemž důvodem modifikace zákonné úpravy v otázce samostatného hospodaření České televize a vymáhání dlužných poplatků byla jediné eliminace přímé závislosti této veřejnoprávní instituce na státu, zejména na moci výkonné.

67. Z faktu, že jsou u televizního poplatku zákonem upraveny některé instituty odpovídající soukromoprávní povaze vztahu, nelze dovozovat nepodřaditelnost pod platby uvedené v § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Například promlčení je upraveno také u pojistného na zdravotní pojištění. Podle § 16 odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, se právo vymáhat pojistné promlčuje ve lhůtě 10 let od právní moci platebního výměru, jímž bylo vyměřeno. Promlčecí doba neběží po dobu řízení u soudu. Pokud už je zmíněna tato povinná platba výslovně uvedená v aplikovaném ustanovení trestního zákoníku, nelze si nepovšimnout, že vykazuje znaky běžného závazkového vztahu daleko více než televizní poplatky. Podstatou je, že za zaplacené pojistné se občanovi dostane v případě nutnosti potřebné zdravotní péče (tím se tento vztah blíží vztahu založenému běžnou pojistnou smlouvou).

68. Ani výběr povinné platby soukromou právnickou osobou nemusí vylučovat její zařazení mezi zmíněné „jiné podobné povinné platby“. Například autor v jedné z výše citovaných publikací připomíná, že provoz mýtného systému a výběr mýta zákon umožňuje svěřit právnícké osobě, a pro období let 2020 až 2030 byl tento výběr skutečně svěřen soukromé obchodní společnosti (viz LICHNOVSKÝ, O., VUČKA, J., KRÍSTEK, L. Trestní právo daňové. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 23).

69. I když při vymáhání dlužných plateb se neuplatňuje vrchnostenský poměr České televize vůči poplatníkovi, smíšenou povahu vztahu ilustruje například to, že zákon vytváří fikci, podle které je vlastníkem přijímače každý odběratel elektriny, pokud na výzvu České televize (nebo Českého rozhlasu) formou čestného prohlášení neprokáže opak. De facto jde o přenesení důkazního břemene

na poplatníka v případném soudním sporu, obdobně jako je tomu v právní úpravě všech ostatních daní a poplatků (viz důvodová zpráva k § 3 odst. 4 zákona č. 348/2005 Sb. a rovněž RADVAN, M. Rozhlasový a televizní poplatek aneb daň z rádia a z televizoru. Daň a finance. Praha: LexisNexis CZ, 2006, č. 3, s. 16 až 18). O nikoli ryze soukromoprávní, rovnoprávné povaze posuzovaného vztahu svědčí i samotnými obviněnými zmíněné speciální nástroje České televize, jako jsou přístup k evidenci odběratelů elektřiny, oprávnění zjišťovat údaje o neevidovaných poplatnících a využívat k vedení evidence a vymáhání poplatků údaje z registru obyvatel.

70. Neobstojí ani obviněnými použité srovnání televizních poplatků s regulačními poplatky podle § 16a zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a argument, že k rozhodování sporů je zde příslušný soud v občanskoprávním řízení. Jednak je v těchto případech hrazen poplatek jako ekvivalent za poskytnutou službu a jde vůbec o zcela odlišný institut, především však bylo výše vyloženo, že příslušnost soudu k řešení dílčích sporů není vždy rozhodujícím kritériem pro posuzování povahy platby.

71. Obvinění dále ve svém vyjádření k dovolání použili srovnání s autorskými poplatky. Ohledně nevýznamnosti formy jejich vymáhání soukromoprávní cestou lze odkázat na výše uvedené. Jinou otázkou je, že autorská práva jsou chráněna i podle § 270 tr. zákoníku. Zavádějící je argumentace citací z nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 69/06. Ve věci tam řešené šlo o neplacení poplatků příslušnému kolektivnímu správci autorských práv provozovatelem restaurace, tehdy kvalifikované jako trestný čin porušování autorského práva podle § 152 odst. 1 tr. zák. Ústavní soud uvedeným nálezem zrušil odsuzující rozhodnutí z důvodu nedostatečného odůvodnění subjektivní stránky činu a materiálního znaku trestného činu a poukázal rovněž na princip ultima ratio s tím, že trestní právo nemůže sloužit jako prostředek nahrazující ochranu práv jednotlivce v oblasti soukromoprávních vztahů, zvláště když k této ochraně byly vytvořeny specializované subjekty se zákonem danými oprávněními (autorské svazy). Podstatné je, že v dané věci šlo o ochranu čistě soukromých práv autorů, což zakládá diametrální rozdíl od věci zde posuzované, navíc šlo o jinou skutkovou podstatu trestného činu, naplnění jejíž formálních znaků ostatně nebylo ani Ústavním soudem přímo zpochybněno.

Význam televizních poplatků

72. Televizní (i rozhlasové) vysílání je v České republice provozováno v rámci duálního systému, kde vedle veřejnoprávní televize (a veřejnoprávního rozhlasu) existuje řada soukromých provozovatelů vysílání. Veřejnoprávní televize plní v rámci tohoto systému řadu úkolů, které jsou jí uloženy zákonem. Do obsahu vysílání se tedy promítá zájem státu definovaný v zákoně. Tato skutečnost má

mimo jiné významný vliv na otázku financování České televize. Na rozdíl od soukromých televizních stanic financovaných v podstatě jen z příjmů z reklamy, ve veřejnoprávních médiích se uplatňuje kombinovaný způsob financování, v němž televizní poplatky tvoří rozhodující, většinovou část příjmů. Tento kombinovaný způsob je dán především odlišnými programovými nároky na veřejnoprávní televizi. Umožňuje například v daleko větším rozsahu než u soukromých stanic výrobu vlastních pořadů, a to bez nezbytnosti zajistit maximální sledovanost. Jedině tak může veřejnoprávní televize plnit veškeré funkce, které jsou jí zákonem uloženy (viz důvodová zpráva k zákonu č. 135/1997 Sb., jímž byl novelizován zákon o rozhlasových a televizních poplatcích).

73. Význam zachování státem garantovaného, podporovaného, v potřebných směrech kontrolovaného, ale zároveň nezávislého veřejnoprávního televizního vysílání pro ochranu demokracie, vzdělanost občanstva i z dalších výše zmíněných důvodů je značný a není třeba jej dále rozvádět. Nelze proto souhlasit s dalším autorem [viz PROUZA, D. (Trestně?) právní postih nezaplacení televizních a rozhlasových poplatků. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3, s. 140], že „zájem na zajištění veřejného televizního vysílání je pak ve srovnání s platbami, které plynou do veřejných rozpočtů a slouží k financování všech významných celospolečenských potřeb, nesrovnatelně jiný, nižší“. Autor nijak nezduodňuje tento svůj závěr, ačkoli právě od něj se zjevně odvíjí nepochopení smyslu zákonné úpravy v podstatných souvislostech. Tentýž chybný závěr je bez odůvodnění uveden i v odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně. Ve skutečnosti je společenský význam řádného placení televizních poplatků naopak podstatně větší než například poplatků ze psů či některé jiné poplatky spadající pod § 240 tr. zákoníku.

74. Veřejný zájem na řádné platbě je u televizních (i rozhlasových) poplatků intenzivní. Platby chráněné citovaným ustanovením trestního zákoníku nemusí mít jen čistě ekonomický či materiální význam a nemusí spočívat v uspokojování hmotných potřeb. Podstatné je, že jde o úhradu činností vykonávaných ve veřejném zájmu. Výnos daní slouží k podpoře či rozvíjení různých činností, na kterých je veřejný zájem. Může jít např. o podporu zaměstnanosti a sociální soudržnosti nebo zajištění dopravní obslužnosti. V případě pojistného na veřejné zdravotní pojištění jde o veřejný zájem na zajištění úhrady nákladů zdravotní péče atd. Bez ohledu na mechanismy platby a vymáhání dlužných plateb je třeba vzít v úvahu podstatu těchto plateb.

75. Dále je možné v této souvislosti poukázat na některé zahraniční úpravy. Autor ve výše citovaném článku (viz RADVAN, M. Rozhlasový a televizní poplatek aneb daň z rádia a z televizoru. *Daně a finance*. Praha: LexisNexis CZ, 2006, č. 3, s. 16 až 18) uvádí, že pro svůj význam se v některých zemích Evropské unie staly subjekty provozující rozhlasové a televizní vysílání příjemcem významných státních dotací či subvencí (Španělsko, Maďarsko, Portugalsko), které nahrazují televizní a rozhlasové poplatky. V ostatních zemích je financování řešeno podob-

ně jako v České republice (viz také důvodová zpráva k zákonu č. 348/2005 Sb.). Není tedy až tak podstatné, zda stát zajišťuje financování veřejnoprávního vysílání přímo státními dotacemi, anebo je nahrazuje zákonnou úpravou de facto daní z televizních a rozhlasových přijímačů, které plynou (místo státních dotací) přímo subjektům zajišťujícím veřejnoprávní vysílání.

76. Rovněž předpisy Evropské unie zohledňují mimořádný význam veřejného vysílání. Tak např. tzv. Amsterodamský protokol, přijatý Radou ministrů Evropské unie, který vstoupil v platnost dne 1. 5. 1999, stanovil, že systém veřejného vysílání v členských státech Evropské unie má přímý vztah k demokratickým, sociálním a kulturním potřebám společnosti a k potřebě zachovat pluralismus médií. Na to navazuje například výjimka z ustanovení soutěžního práva Evropské unie pro členy Evropské vysílací unie, tedy i České televize (blíže viz ROZEHNAL, A. Zákon o České televizi. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, dostupný v ASPI).

č. 36

III./d) K zásadě nullum crimen sine lege

77. Obvinění uvedli, že kriminalizací zkrácení televizních poplatků by došlo k porušení zásady nullum crimen sine lege (jedině zákon stanoví, která činnost je trestná), konkrétně měli zjevně na mysli zejména požadavek nullum crimen sine lege certa, vyjadřující nutnost určitosti trestněprávní normy, a nullum crimen sine lege stricta, vyjadřující v podstatě zákaz analogie hmotného práva v neprospěch pachatele. Nejvyšší soud se však neztotožnil ani s touto výhradou. Ustanovení § 240 odst. 1 tr. zákoníku je právní normou, která stanoví trestnost zkrácení určitých celospolečensky důležitých plateb, zejména daní, ale i dalších, v citovaném ustanovení demonstrativně (nikoli taxativně) vyjmenovaných. Tento způsob úpravy je zákonodárcem u trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dlouhodobě užíván právě pro výše zmíněnou rozmanitost těchto plateb a jejich (v některých případech) obtížnou zařaditelnost pod jednotlivé kategorie. Společně všem těmto platbám zejména je, že jde o platby povinné (ve smyslu jednostranné povinnosti), uložené zákonem, vynutitelné, v zásadě nenávratné, opakované a neekvivalentní. Jde o platby pro veřejný účel a ve veřejném zájmu, s jejichž výtěžkem musí být i takto nakládáno, tj. z platby musí být financovány činnosti vykonávané ve veřejném zájmu.

78. Jestliže jde o povinnou platbu podobnou dani, poplatku či jiným povinným platbám výslovně uvedeným v citovaném ustanovení, pak trestnost jejího zkrácení ve větším rozsahu přímo vyplývá z právní normy a nejde o porušení zásady nullum crimen sine lege, respektive o nepřípustný extenzivní výklad § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Zmíněná podobnost platby – tj. splnění alespoň hlavních společných znaků – musí být ovšem zjevná a doložitelná. Tato podmínka je v případě televizního poplatku splněna. Jak bylo vyloženo, v naprosté většině převažují znaky

společné televiznímu poplatku a ostatním vyjmenovaným platbám. Nejde tedy o nepřipustné použití analogie v neprospěch pachatele, nýbrž o výklad právní normy respektující všechny výkladové metody, včetně výkladu teleologického, tj. podle smyslu právní normy. Tím je zabránění a postih podvodného kráčení zákonem uložených plateb, jež významnou měrou slouží veřejným institucím k realizaci veřejně prospěšných činností.

79. Přitom je třeba mít na paměti zásadu formulovanou v judikatuře Ústavního soudu, například v nálezu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 69/06, nebo v usnesení ze dne 13. 9. 2007, sp. zn. II. ÚS 544/06, že nabízí-li se jak výklad zákona, který vede k popření smyslu zákonné úpravy, tak výklad, který vede k naplnění tohoto smyslu, je racionální a ústavně žádoucí, aby obecná justice zvolila druhý výklad. Takovýmto postupem obecná justice nijak nezasahuje do výlučné kompetence zákonodárce (a zasahovat nemůže), ale naopak, v souladu s Ústavním soudem preferovaným principem objektivního teleologického výkladu naplňuje účel zákona a presumovanou vůli racionálního zákonodárce.

IV.

Závěrečné shrnutí

80. V judikatuře dosud nebyla jednoznačně vyřešena otázka, zda televizní a rozhlasové poplatky podle zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, jsou „jinou podobnou povinnou platbou“ ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku, a tedy zda se pachatel, který ve větším rozsahu zkrátí svou zákonnou povinnost platit tyto poplatky, dopouští trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku.

81. Nejvyšší soud dospěl k řešení této otázky na základě vyhodnocení povahy televizních poplatků a jejich srovnání s ostatními platbami uvedenými v § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Vycházel z toho, komu jsou poplatky placeny a za jakým účelem, jak je s nimi hospodařeno, jak a proč je povinnost platit televizní poplatky zákonem stanovena, jaká je skutečná povaha televizního poplatku a vztahu mezi Českou televizí a poplatníkem a jaký je význam televizního poplatku z hlediska veřejného zájmu.

82. Česká televize je veřejná instituce zřízená státem k veřejnému účelu stanovenému zákonem o České televizi, jejímž hlavním úkolem je poskytování veřejné služby v oblasti televizního vysílání. Z hlediska kritérií stanovených Ústavním soudem jde o typickou veřejnou instituci. Její postavení je zásadně odlišné od soukromých subjektů působících v mediálním prostoru. Není podstatné, že nevkonává pravomoc formou vrchnostenských úkonů.

83. Rozhodné není ani to, že Česká televize hospodaří s vlastním majetkem a není napojena na státní rozpočet. Podstatné je, že jde o veřejnou instituci hospodařící s televizními poplatky jakožto prostředky určenými pro veřejný účel, a to

pod institucionalizovaným dohledem státu. Podmínkou podřaditelnosti platby pod § 240 odst. 1 tr. zákoníku není to, aby platby fyzických a právnických osob byly placeny do státního rozpočtu, případně do rozpočtu krajů nebo obcí, a odtud přerozdělovány (viz např. hospodaření zdravotních pojišťoven).

84. Povinnost platit televizní poplatek je stanovena a podrobně upravena zákonem, přičemž tato úprava je konstruována podobně jako např. u daní. Vznik ani obsah platební povinnost není založen dispozitivními úkony účastníků právního vztahu. V zákoně o rozhlasových a televizních poplatcích převažují prvky veřejnoprávní úpravy.

85. Televizní poplatek je – stejně jako jiné veřejnoprávní poplatky – platbou povinnou, vynutitelnou, nenávratnou a neekvivalentní. Jde o svého druhu daň z majetku. Tato povaha televizního poplatku byla zdůrazněna už v zákoně č. 252/1994 Sb. a v důvodové zprávě k němu. Nejde o úhradu za poskytnutí služby. Zaplacení poplatku neodpovídá nárok na příjem vysílání v nějakém rozsahu (v nějakém čase).

86. Financování veřejnoprávního vysílání prostřednictvím přímé platby obyvatelstvem (vedle nepoměrně menších příjmů z reklam), a nikoli přímo ze státního rozpočtu, bylo zvoleno jako legislativní řešení z důvodu zajištění nezávislosti České televize, zejména na schvalování státního rozpočtu.

87. Není rozhodné, že právní vztah mezi Českou televizí a poplatníkem vykazuje některé znaky soukromoprávního vztahu z hlediska vymáhání dlužných televizních poplatků a použitelnosti některých institutů soukromého práva, jako jsou úroky z prodlení, promlčení aj. V rovnoprávném postavení obecně vzato nejsou dva subjekty, z nichž jednomu je kogentní zákonnou normou striktně uloženo (a přesně upraveno), že má druhému subjektu platit určitou daň či dávku ze svého majetku, a to bez nároku na nějaké konkrétní protiplnění. Nikoli rovnoprávné povaze vztahu nasvědčuje i zmíněné přenesení důkazního břemene na poplatníka a uvedené speciální nástroje České televize sloužící k evidenci a vymáhání poplatků. Příslušnost civilních soudů k řešení dílčích sporů (vymáhání poplatků) není rozhodujícím kritériem.

88. O ryze soukromoprávní povaze vztahu mezi Českou televizí a poplatníkem nesvědčí ani vývoj zákonné úpravy, v níž se postupně prolínaly a střídaly prvky veřejnoprávní i soukromoprávní, a to spíše z příčin legislativně praktických než z důvodu zásadní změny koncepce televizních poplatků. Nic takového nebylo ani deklarováno, kromě právě změny jejich pojetí na svého druhu daň z majetku.

89. S ohledem na význam veřejnoprávního vysílání České televize je i společenský význam řádného placení televizních poplatků značný a převyšuje význam některých jiných plateb uvedených v § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Totéž lze dovodit srovnáním se zahraničními právními úpravami a s předpisy Evropské unie.

90. Trestní zákoník v § 240 odst. 1 výslovně stanoví trestnost zkrácení i těch povinných plateb, které v něm nejsou výslovně uvedeny, avšak jsou (svou pova-

hou) podobné daním a dalším v zákoně demonstrativně vyjmenovaným platbám. Proto není dovození trestnosti zkrácení takových povinných plateb v rozporu se zásadou nullum crimen sine lege.

č. 36

91. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že televizní poplatky podle zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, jsou „jinou podobnou povinnou platbou“ ve smyslu § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Tento závěr lze vztáhnout i na rozhlasové poplatky podle téhož zákona.

V.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

92. Z důvodů, které byly vyloženy v předcházejících částech tohoto rozhodnutí, nemohlo obstát napadené usnesení Krajského soudu Českých Budějovicích ze dne 22. 7. 2020, sp. zn. 3 To 590/2019, ani usnesení Okresního soudu v Prachaticích ze dne 12. 8. 2019, sp. zn. 1 T 165/2018, neboť jsou nesprávná ve smyslu § 265b odst. 1 písm. f), g) a l) tr. ř. Nejvyšší soud je proto podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. v dovoláním napadené části zrušil a zrušil také všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která tím ztratila podklad. Okresnímu soudu v Prachaticích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Č. 37

č. 37

Zpronevěra, Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, Souběh (konkurence) trestných činů

§ 206, § 254 odst. 1 tr. zákoníku

I. Zakrývání vlastní zpronevěry peněz falšováním účetnictví vedeného tímž pachatelem je možno vyjádřit souběhem trestných činů zpronevěry podle § 206 tr. zákoníku a zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku. Zpravidla půjde o vícečinný souběh, pokud zpronevěra předchází takovému falšování, není však vyloučen ani jednočinný souběh, jsou-li obě jednání vzájemně provázána natolik, že je nelze od sebe vzájemně oddělit. V takovém případě však lze škodu zásadně zohlednit jen v rámci ustanovení § 206 tr. zákoníku, neboť jen jednání spočívající v присvojení si svěřené věci je příčinou vzniku škody.

Výrok rozhodnutí, Řízení o odvolání, Pokračování v trestném činu, Skutek
§ 12 odst. 12, § 120 odst. 3, § 258 odst. 2 tr. ř., § 116 tr. zákoníku

II. Výrok rozsudku soudu prvního stupně o jednom z více dílčích útoků téhož pokračujícího trestného činu (ve smyslu § 116 tr. zákoníku), jímž byl obviněný uznán vinným, není oddělitelným výrokem podle § 258 odst. 2 tr. ř., byť jinak jde o samostatný skutek z procesního hlediska podle § 12 odst. 12 tr. ř. Proto odvolací soud nemůže zrušit výrok rozsudku soudu prvního stupně jen ohledně některého takového dílčího útoku a znovu o něm rozhodnout v odvolacím řízení (ať znovu uznat obviněného vinným jeho spácháním, anebo jej pro tento útok zprostit obžaloby) a zároveň ve zbývajících částech ponechat rozhodnutí soudu prvního stupně v platnosti.

Řízení o odvolání, Rozhodnutí
§ 125 odst. 1, § 138, § 254 tr. ř.

III. Odvolací soud sice může pojmout odůvodnění vlastního rozhodnutí o odvolání stručně, může též přejímat pasáže z napadeného rozhodnutí či na ně odkazovat, ale z jeho rozhodnutí musí být zároveň patrné, že se skutečně zabýval argumentací obsaženou v odvolání a nespokojil se jen se závěry soudu nižšího stupně. Prostý odkaz na odůvodnění napadeného rozhodnutí by byl přípustný pouze tehdy, pokud by se soud prvního stupně dostatečně

a beze zbytku vypořádal s veškerou argumentací (zejména pokud by strana v opravném prostředku pouze opakovala argumentaci přednesenou již před soudem prvního stupně, s níž se tento soud zcela vypořádal), naopak jako nedostatečný by se jevil, pokud strana předložila v opravném prostředku novou argumentaci či dokonce nové skutečnosti nebo nové důkazy.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2021, sp. zn. 5 Tdo 1345/2020, ECLI:CZ:NS:2021:5.TDO.1345.2020.1)

Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. z podnětu dovolání obviněné M. Š. zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 7. 2020, sp. zn. 10 To 104/2020, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Trutnově pod sp. zn. 1 T 177/2015. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí obsahově navažující na zrušené rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak přikázal Krajskému soudu v Hradci Králové, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Trutnově ze dne 25. 2. 2020, sp. zn. 1 T 177/2015, byla obviněná M. Š. uznána vinnou jednak přečinem zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 (bez uvedení alinea), odst. 3 tr. zákoníku, jednak zločinem zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku. Za tyto trestné činy jí byl uložen podle § 206 odst. 4 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku úhrnný trest odnětí svobody ve výměře 2 roků, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 3 roků. Tímto rozsudkem bylo také rozhodnuto o nároku poškozené na náhradu škody.

2. Proti rozsudku soudu prvního stupně podala obviněná odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 30. 7. 2020, sp. zn. 10 To 104/2020, tak, že k odvolání obviněné podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o vině pod bodem 37. a zároveň doplnil napadený rozsudek podle § 259 odst. 2 tr. ř. tak, že podle § 226 písm. b) tr. ř. zprostil obviněnou obžaloby Okresního státního zastupitelství v Jičíně pro dva dílčí útoky popsané ve výroku rozsudku odvolacího soudu. Jinak odvolací soud ponechal v ostatních výrocích rozsudek soudu prvního stupně nezměněný, jak výslovně uvedl na konci výrokové části svého rozsudku.

3. Obviněná byla uznána vinnou pro rozsáhlý skutek sestávající původně z 52 bodů, po zásahu odvolacího soudu z 51 bodů (z nichž některé měly více položek), v nichž soudy nižších stupňů spařovaly dílčí útoky dvou pokračujících trestných

činů spáchaných v jednočinném souběhu, a sice přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku a zločinu zproověry podle § 206 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku. Zjednodušeně uvedeno, trestná činnost obviněné měla spočívat v tom, že jako zaměstnankyně obchodní společnosti R. ž., spol. s r. o. (dále jen „obchodní společnost R.“), na pozici účetní a hlavní ekonom, ve zjištěné době nejméně od 17. 12. 2007 do 31. 7. 2012 v sídle obchodní společnosti R. i v místě vlastního bydliště ku svému prospěchu nakládala se svěřenými finančními prostředky na účtech obchodní společnosti R., k nimž měla přístup, takovým způsobem, že si ponechávala část peněz vybraných z účtu, jen některé převedla do hotovostní pokladny společnosti, nechávala si proplácet vlastní náklady na nákup různého zboží či služeb (např. pohonných hmot, věcí osobní potřeby, či kurzů angličtiny), které však nebyly skutečnými výdaji obchodní společnosti R., následně pak prováděla chybné a nepravdivé účetní operace v účetnictví obchodní společnosti R., aby zakryla takové neoprávněné výdaje. Není zde třeba podrobněji rozepisovat veškeré výtky adresované obviněné obžalobou a soudy nižších stupňů, v tomto směru lze plně odkázat na spisový materiál a rozhodnutí v dané věci, která jsou stranám dobře známa. Podle rozsudku soudu prvního stupně měla obviněná celkem 52 dílčími útoky (podrobně rozvedenými ve výroku) prisvojením si finančních prostředků obchodní společnosti R. způsobit celkovou škodu ve výši nejméně 676 966,13 Kč (ač reálně součet jednotlivých položek uvedených pod zmíněnými 52 body činil v souhrnu částku 663 341,13 Kč). Současně s tím měla obviněná zasáhnout do majetkových práv obchodní společnosti R. a jejího jediného společníka, obchodní společnosti R. A., Wien, Rakouská republika, neboť tímto jednáním „neoprávněně odčerpávala finanční prostředky anebo zakrývala skutečnosti o neoprávněném odčerpání finančních prostředků“ obchodní společnosti R., „současně tím zvyšovala náklady této společnosti a snížila její zisk, a to nejméně o výše uvedenou částku ve výši 676 966,13 Kč“.

4. Na úvod je také třeba připomenout, že v dané věci již jednou svým kasacím rozhodnutím zasáhl i Nejvyšší soud, který usnesením ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 614/2017, zrušil jak napadený rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 11. 2016, sp. zn. 10 To 250/2016, tak i rozsudek Okresního soudu v Trutnově ze dne 23. 6. 2016, sp. zn. 1 T 177/2015.

II.

Dovolání obviněné

5. Proti poslednímu shora uvedenému rozsudku odvolacího soudu (ze dne 30. 7. 2020, sp. zn. 10 To 104/2020), podala v dovolací lhůtě obviněná M. Š. prostřednictvím svého obhájce dovolání, které opřela o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

6. Po shrnutí dosavadního průběhu řízení dovolatelka vyjádřila přesvědčení, že napadený rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení skutku, neboť soudy nižších stupňů na zjištěný skutkový stav nesprávně aplikovaly hmotné právo. Obviněná vytkla, že soudy nižších stupňů nevyhověly požadavkům Nejvyššího soudu, jež uvedl ve svém předchozím zrušovacím usnesení ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 614/2017. Podle obviněné nedošlo k požadované nápravě, oba rozsudky, jak soudu prvního stupně, tak soudu druhého stupně, obsahují již jednou dovolacím soudem vytýkané vady.

7. Dovolatelka předně namítla, že napadený rozsudek odvolacího soudu obsahuje nepřesvědčivé a nepostačující odůvodnění, které je uvedeno na pouhých dvou stranách čistého textu. Odvolací soud podle obviněné zcela rezignoval na to, aby se podaným odvoláním hlouběji zabýval. Nevysvětlil, proč nebylo možno odvolacím námitkám obviněné vyhovět, tedy řádně neodůvodnil své rozhodnutí. Obviněná konkrétně uvedla, že se odvolací soud zejména nijak nevyjádřil k namítaným vadám revizního znaleckého posudku a nijak se nevyjádřil k její obhajobě ohledně každého dílčího útoku. Proto je podle ní rozsudek odvolacího soudu nepřezkoumatelný, neboť se nijak nezabýval jejími odvolacími argumenty. Obviněná spatřovala vadu i v rozsudku soudu prvního stupně, který rovněž nedostatečně uvedl, jaké konkrétní důkazy ji usvědčují z jednotlivých útoků. Soud prvního stupně sice důkazy vypočítal, avšak nevysvětlil, proč právě ty její vinu prokazují. Konkrétně v tomto odkázala obviněná na své odvolání, v němž se každému útoku podrobně věnovala. Tvzení soudu prvního stupně, že byla usvědčena „především listinnými důkazy, které byly podrobeny důkladnému zkoumání znalců...“, aniž by soud tyto listiny konkrétně vyjmenoval či specifikoval, považovala za nepřezkoumatelné. Ani rozsudek soudu prvního stupně proto podle ní nemůže obstát jako přezkoumatelný a přesvědčivý.

8. Dále obviněná namítla, že nebyla naplněna objektivní stránka skutkové podstaty trestného činu zpronevěry ohledně znaku „přisvojení“. Podle názoru obviněné zjištěným skutkovým stavem nebylo jednoznačně prokázáno a zjištěno, že by jednání obviněné vedlo ke zmaření účelu svěření a zároveň ke způsobení škody. Uvedla, že v řízení nebyly předloženy důkazy prokazující, jak bylo naloženo s předmětnými peněžními prostředky, tento nedostatek však nemůže vést k závěru, že si obviněná přisvojila svěřené peněžní prostředky. Nebyl prokázán rozdíl mezi účtovaným a skutečným stavem finančních prostředků na pokladně a na bankovních účtech poškozené. Nebyla podle ní prokázána ani způsobená škoda na cizím majetku u trestného činu zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 3 tr. zákoníku. Obviněná namítla, že ze zjištěného skutkového děje nelze dovodit způsobení škody ve výši 676 966,13 Kč. Stejně námitky vznesla rovněž v odvolání, zejména ve vztahu k jednotlivým dílčím útokům, avšak odvolací soud se s nimi nevypořádal. Ani právní závěry soudu prvního stupně nejsou opřeny o konkrétní důkazy, a to konkrétně u všech útoků

pod body 1. až 52., vyjma útoků pod body 8., 15., 26., 30., 31., 35., 37., 41., 43., 49. a 50. Odvolací soud pak pouze obecně odkázal na rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž by se podrobně zabýval obhajobou obviněné. Obviněná poukázala také na absurdní závěr soudu prvního stupně vycházející z chybného znaleckého posudku, že vybrala v hotovosti částku včetně haléřů, které už v té době fyzicky neexistovaly. Soud prvního stupně to vyřešil tak, že částku zaokrouhlil nahoru a haléře vynechal (viz útoky pod body 11., 12., 22. a 28.).

9. Podle obviněné se soudy nižších stupňů nevypořádaly s argumenty a námitkami obhajoby k oběma vypracovaným znaleckým posudkům. Soudy nižších stupňů bez dalšího nekriticky akceptovaly znalecké posudky, aniž by reagovaly na namítané vady spočívající např. v nepřípustném hodnocení důkazů znalci a v řešení právních otázek v rozporu s § 107 tr. ř. Znalec Ing. V. H. podle obviněné vypočítal výši způsobené škody na základě skutkových a právních domněnek, čímž překročil pole své působnosti, neboť hodnotil skutkový stav, pravděpodobnost vkladu peněžních prostředků, fiktivnost uzavřených dohod, věrohodnost tvrzení obviněné a pravost podpisů na dokumentech. Tato pochybení nenapravil ani revizní znalecký posudek, který také trpí vadami. Znalkyně vycházela z informací obsažených ve spisu, včetně tvrzení jednatele obchodní společnosti R. Obviněná nesouhlasila ani s názorem soudu prvního stupně uvedeným v odůvodnění jeho rozsudku. Pokud byl posudek zpracován znalcem, který není sám odborně vybaven, pak neměl být v řízení použit jako důkaz a nemělo být k němu přihlíženo. Za pomoci znaleckých posudků mohly soudy nižších stupňů podle dovolatelky učinit pouze závěry o nesprávných účetních operacích, případně o škodě vypočtené na základě účetních dokladů, tedy jen o „účetní škodě“, která ale bez dalšího neodpovídá skutečně způsobené škodě spočívající ve zmenšení majetku poškozené, jež by musela být v řízení prokázána dalšími důkazy. Znalecké posudky se týkaly pouze účtování a účetních dokladů a nebyly dokladem reálného toku peněz a toho, zda byly či nebyly vloženy či vybrány z pokladny.

10. Podle dovolatelky soudy nižších stupňů porušily pokyn Nejvyššího soudu zabývat se námitkami obviněné a v případě pochybností rozhodnout v její prospěch. Nefěřily, proč v obchodní společnosti R. nebyl proveden audit, který obviněná sama objednala v červenci 2012, ale byl proveden až v říjnu 2012, kdy obviněná již pro poškozenou nepracovala. Není ani zřejmé, jak bylo mezitím nakládáno s penězi v pokladně, jak byly uloženy ruční pokladní knihy a kdo k nim měl přístup apod.

11. Proto obviněná navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek (vyjma zprošťující části), případně také rozsudek soudu prvního stupně, a aby věc vrátil příslušnému soudu k novému projednání a rozhodnutí.

III. Vyjádření k dovolání

12. K dovolání obviněné se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství. Státní zástupce konstatoval, že dovolací soud již jednou v této trestní věci obviněné M. Š. rozhodoval, soudy nižších stupňů podle jeho přesvědčení již nově dostály své povinnosti a v souladu se závazným právním názorem dovolacího soudu vyjádřeným v předchozím kasačním rozhodnutí napravily veškeré vytýkané vady. Dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu tak státní zástupce považoval za bezvadné, a proto navrhl, aby Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněné jako zjevně neopodstatněné ve smyslu § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

IV. Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

13. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označenému dovolacímu důvodu.

14. Obecně lze konstatovat, že dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., na který odkazovala i obviněná, je možno podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Jde tedy o nesprávný výklad a použití norem trestního práva hmotného, případně na něj navazujících hmotně právních norem jiných právních odvětví. Podstatou je vadné uplatnění příslušných ustanovení hmotného práva na skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně.

b) K dovolacím námitkám obviněné obecně

15. Nejprve považuje Nejvyšší soud za vhodné upozornit, jak už bylo výše zmíněno, že ve věci již jednou rozhodoval svým usnesením ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 614/2017, kterým k dovolání obviněné zrušil předchozí rozhodnutí soudů prvního i druhého stupně. Tímto kasačním rozhodnutím zavázal soudy nižších stupňů právním názorem tam vysloveným (§ 265s odst. 1 tr. ř.). Obviněná v nyní podaném dovolání namítala, že tento závazný právní názor soudy nižších stupňů nerespektovaly, naproti tomu státní zástupce byl opačného názoru. Předně Nejvyšší soud uvádí, že od těchto dříve vyslovených názorů nemá důvod ani možnost se jakkoliv odchýlovat, proto na ně ve stručnosti odkazuje, protože zavazují soudy nižších stupňů i nadále po tomto rozhodnutí Nejvyššího soudu. Je

pravdou, že soudy nižších stupňů odstranily řadu z vytýkaných vad, zejména se více zabývaly podstatou skutku, nadále již v něm nespátřují jednání podvodného charakteru, na druhé straně některé (dříve označené) pochybnosti přetrvávají, a navíc se při posouzení věci dopustily dalších vážných pochybení, a to jak v rovině aplikace hmotného práva, tak i práva procesního, jak bude poukázáno níže. Doposud nejsou ani ustálena skutková zjištění, z nichž by i Nejvyšší soud mohl vycházet, důvodně též obviněná namítala nepřezkoumatelnost rozhodnutí odvolacího soudu. Tyto ve stručnosti představené nedostatky napadeného rozhodnutí a jemu předcházejícího procesního postupu, pro které nemohlo napadené rozhodnutí obstát a které tak vedly Nejvyšší soud k opětovnému kasačnímu zásahu, budou dále podrobněji rozvedeny.

16. Dovolatelka předložila řadu procesních námitek vztahujících se k odůvodnění rozhodnutí soudů nižších stupňů. Vyjádřila přesvědčení, že jejich rozsudky jsou nepřezkoumatelné, zejména rozsudek odvolacího soudu podle ní nereaguje adekvátně a přesvědčivě na její odvolání. Dále brojila proti procesu dokazování, poukazovala na vady znaleckých posudků. Tyto procesní námitky, pokud by nebylo jiných, by nebylo možno v dovolacím řízení úspěšně uplatnit, protože nespádají pod žádný z taxativně vymezených dovolacích důvodů uvedených v § 265b odst. 1 nebo 2 tr. ř., nicméně při zrušení napadeného rozsudku odvolacího soudu z jiných důvodů je možno se i k nim vyjádřit, zároveň se znovu otevírá odvolacímu soudu možnost i tyto vady vlastního postupu následně napravit, resp. se námitkami obviněné zevrubně zabývat a vypořádat se s nimi.

17. Zároveň však obviněná vznesla i námitky nesprávného právního posouzení skutku, které odpovídají dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Vedle námitky, že nenaplnila znak objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu zpronevěry spočívající v „přisvojení si“ (cizí věci), který ale zpochybňovala hlavně z hlediska procesního (neboť měla za to, že nebylo přisvojení si cizích věcí prokázáno), brojila především proti naplnění dalšího znaku objektivní stránky obou trestných činů, které byly v jejím jednání spatřovány, a sice proti škodě. I zde zčásti vznášela námitky neodpovídající uplatněnému dovolacímu důvodu, neboť zpochybňovala prokázání této škody, zčásti ovšem důvodně zpochybňovala, že by vůbec nesprávným účtováním způsobila jakoukoliv škodu. Takovou námitku již lze subsumovat pod uplatněný dovolací důvod, navíc ji lze považovat za důvodnou, jak bude vysvětleno dále.

c) K dovolacím námitkám konkrétně

K posouzení jednání obviněné jako trestných činů

podle § 206 a § 254 tr. zákoníku spáchaných v jednočinném souběhu

18. Soud prvního stupně shledal obviněnou vinnou dvěma pokračujícími trestnými činy spáchanými (zřejmě) v jednočinném souběhu, a to jednak zločinem

zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku, jednak přečinem zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 (bez uvedení alinea), odst. 3 tr. zákoníku, které spatřoval v celkem 52 útocích, odvolací soud pak svým problematickým rozsudkem pak zřejmě v 51 útocích (ohledně nichž ovšem vinu nevyslovil, obviněnou pouze zprostil viny v případech 2 útoků – viz k tomu dále). Obviněná především důvodně brojila proti tomu, že by chybným nakládáním s účetnictvím způsobila jakoukoliv škodu. V tomto směru jí musel dát Nejvyšší soud za pravdu, byť zčásti vzhledem k poněkud odlišné argumentaci, než jakou užíla obviněná. Proto zvláště této otázce bude níže věnována pozornost, současně ovšem Nejvyšší soud upozorní i na další zjištěná pochybení, kterých by se měly soudy nižších stupňů při novém rozhodování ve věci vyvarovat.

19. Nejvyšší soud nejprve pro úplnost připomíná, že zločinu zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku se dopustí, kdo si присvojí cizí věc, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku značnou škodu. Aniž by to výslovně bylo uvedeno ve výrocích rozsudků soudů prvního či druhého stupně či v jejich odůvodnění, užíly soudy nižších stupňů zjevně právní úpravu účinnou v době, kdy podle těchto rozsudků mělo dojít ke skutku kladenému obviněné za vinu. Přitom ale nepřipustně ponechaly v právní větě alternativně formulované závěry o tom, co bylo obviněné vlastně svěřeno (zda to byla věc či jiná majetková hodnota).

20. Přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 2, odst. 3 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo v účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, a ohrozí tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně, a způsobí tím na cizím majetku značnou škodu. V případě druhého z uvedených trestných činů jde o tzv. složitou skutkovou podstatu s více alternativně uvedenými znaky. Kromě toho, že soud prvního stupně správně neoznačil v prvním odstavci v § 254 tr. zákoníku alinea (tj. nečíslovaný odstavec, jde o slovo latinského původu, nesklonné, středního rodu), které užil, nevybral ani u některých znaků skutkové podstaty příslušné alternativy, které shledal naplněnými, resp. nepřipustně uvedl v právní větě alternativní závěry. Z alternativně uvedeného ohrožovacího následku vybral ohrožení majetkových práv jiného, ovšem v případě dalších znaků již tuto volbu neučinil (nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje; jejich uvádění v účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech).

21. K tomu je namístě upozornit, že v právní větě je třeba vždy zvolit jen tu z alternativ, která je ve skutku spatřována (ostatně tomu musí odpovídat i popis skutku), naplní-li obviněný více takových alternativ, které nejsou ve vzájemném vylučovacím poměru, je třeba uvést všechny z nich, pak se ovšem užije spojky „a“ a nikoli „nebo“. Uvedení alternativního závěru o naplnění některých znaků je nepřipustné. Více lze odkázat na odbornou literaturu (např. JELÍNEK, J.,

ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 225).

22. Soudy nižších stupňů vzaly za prokázané velmi rozsáhlé jednání obviněné, které jí bylo kladeno za vinu a jež bylo rozvedeno v 52 bodech v rozsudku soudu prvního stupně, který ovšem jeden z původně žalovaných bodů obsažených v obžalobě do tohoto výčtu nezařadil, odvolací soud do toho pak nesprávně zasáhl, jak bude rozvedeno dále. Některé z uvedených bodů mají více položek, nicméně soudy nižších stupňů zřejmě spatřovaly dílčí útoky pokračující trestné činnosti právě v těchto 52 (resp. 53) bodech. K tomu je ovšem zapotřebí uvést, že tato skutková zjištění soudů nižších stupňů ještě nejsou zcela ustálená, protože odvolací soud se náležitě nelypěl s námitkami obviněné proti skutkovým zjištěním soudu prvního stupně. Soudy nižších stupňů v uvedených dílčích útocích (zřejmě všech, neboť žádné omezení jen na některé z nich nevyplývá ani z právní věty a právní kvalifikace uvedených ve výroku rozsudku soudu prvního stupně, ale ani z jeho odůvodnění) spatřovaly vždy dva dokonané shora uvedené trestné činy, tedy zpronevěry a zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění, spáchané v jednočinném souběhu. O tom, že jde o souběh jednočinný, se zmiňuje soud prvního stupně snad jen jednou v odůvodnění svého rozsudku, aniž by tento závěr jakkoliv odůvodnil, soud odvolací ve velmi stručném odůvodnění vlastního rozsudku v jediné větě konstatoval, že lze připustit souběh, aniž by ovšem uvedl, zda ideální či reálný.

23. V tomto směru jde sice o konstrukci relativně zvláštní, protože obviněné ve své podstatě a zjednodušeně uvedeno bylo kladeno za vinu, že si přisvojovala svěřené finanční prostředky a tím poškozovala svého zaměstnavatele a následně tuto zpronevěru kamuflovala v účetnictví zadáváním nepravdivých údajů o nákladech společnosti (jakkoliv v případě některých jednání, kdy si měla přisvojit hotovost v halířových položkách, doposud nebyly odstraněny veškeré pochybnosti namítané obviněnou o takových skutkových závěrech, navíc v některých případech nebyl ani uveden způsob, jak si je měla přisvojit, s tím vším se bude muset následně odvolací soud vypořádat). Zdá se tak, že zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění patrně následovalo předchozí zpronevěru, což by zřejmě nasvědčovalo souběhu vícečinnému. Nicméně soudy nižších stupňů vycházely z toho, že se obě jednání spíše prolínala, že ono zkraslování účetnictví bylo vždy již předem zamýšlenou součástí zpronevěry, tedy vycházely ze souběhu jednočinného.

24. Jednočinný souběh obou uvedených trestných činů v takových případech připouští i odborná literatura (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2598) a také soudní judikatura (viz k tomu zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2006, sp. zn. 5 Tdo 629/2006, publikované pod č. T 908 v sešitu 27 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha

2006, byť se vztahovalo ještě k předchozí právní úpravě podle dřívějšího trestního zákona). Takový souběh je odůvodňován tím, že mezi oběma trestnými činy není dán vzájemný vylučovací poměr, pro který by vedle sebe vzájemně oba trestné činy nemohly obstát, a to ani pro poměr subsidiarity ohrožovacího deliktu (§ 254 tr. zákoníku) k deliktu poruchovému (§ 206 tr. zákoníku), jak se uvádí i v jiných případech v judikatuře (např. rozhodnutí pod č. 35/1998 Sb. rozh. tr.). Ohrožení vyplývající ze zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění je totiž zpravidla mnohem širší než u zakrývaného trestného činu zpronevěry, projevuje se například tím, že zkreslené účetní doklady sloužily i jako podklady pro daňové řízení, může se ale projevit i ve vztahu k jiným věřitelům, a pokud by třeba takové nikoli řádné hospodaření vedlo až k úpadku, mohlo by být ovlivněno i řízení insolvenční apod. Dokonce se v citovaném rozhodnutí konstatuje, že ani hrozbou postihu za zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění není pachatel nepřipustně nucen k doznání trestného činu zpronevěry (neboli není takový postup v rozporu s principem *nemo tenetur se ipsum accusare*). Ostatně ideální souběh trestných činů zpronevěry a falšování účetních a jiných dokladů se připouští i v dobách dávno minulých – viz k tomu rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 1933, sp. zn. Zm II 325/32, publikované ve Vážného sbírce, svazku XV, pod č. 4887/1933, na s. 589 (šlo o vztah ohrožovacího přečinu podle § 89 zákona č. 70/1873 ř. z., o společenstvech pro napomáhání živnostem a hospodářství, a poruchové zpronevěry podle § 183 a § 184 tehdejšího trestního zákona z roku 1852).

25. Z rozhodnutí pod č. 2/2019 Sb. rozh. tr. pak vyplývá, že pojem „jiného“ užitý při formulaci ohrožovacího následku v § 254 odst. 1 tr. zákoníku o trestném činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění označuje subjekt odlišný pouze ve vztahu k pachateli tohoto trestného činu, a nikoli ve vztahu k účetní jednotce – právnické osobě, která je v důsledku toho subjektem odlišným od pachatele – fyzické osoby a jejíž účetnictví takový pachatel řádně nevedl. Proto i tato právnická osoba může být dotčena jednáním pachatele, pokud byla takovým činem ohrožena její (vlastní) majetková práva. Statutární orgán, ředitel nebo jiná osoba (např. účetní) tedy může ohrozit majetková práva i té účetní jednotky, v níž působí a ve které se dopustí některého z jednání popsanych v citované skutkové podstatě (viz rozhodnutí pod č. 37/2009 Sb. rozh. tr.).

26. Z výše uvedeného je patrné, že také zaměstnanec, ale i osoba pracující na základě určité dohody pro právnickou osobu jako účetní jednotku (např. na základě dohody o provedení práce, dohody o pracovní činnosti či jiného smluvního typu), mohou chybným nakládáním s účetnictvím ve smyslu některé z alternativ uvedených v § 254 odst. 1 tr. zákoníku ohrozit majetková práva jiného, jímž se rozumí i ta samá účetní jednotka, jejíž účetnictví zpracovávají. Zároveň tak mohou činit proto, aby zakryli předtím či současně páchanou zpronevěru, pak je namístě posoudit takové jednání jako jednočinný souběh trestných činů zpronevěry

a zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění (nejde-li o různé skutky, a tedy o souběh vícečinný).

Ke škodě

č. 37

27. V takových případech je však škoda na majetku osoby, jejíž účetnictví pachatel vede, způsobována právě uvedeným poruchovým obohacovacím majetkovým trestným činem, tedy zpronevěrou, a nikoli samotným chybným nakládáním s účetnictvím, jímž se jen dříve (či současně) způsobená škoda zastírá, aby se nepřišlo na obohacovací majetkový delikt. Důvodně tak obviněná vytkla rozsudkům soudů nižších stupňů, že jí kladly za vinu způsobení značné škody jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u obou trestných činů, jimiž byla uznána vinnou. Škodu za dané konstelace (bez přihlédnutí k pochybnostem o zjištěném skutkovém stavu) by totiž mohla způsobit jen zpronevěrou a jen u ní by bylo možno hovořit o kauzálním nexu mezi jednáním kladeným jí za vinu (přisvojením si svěřené věci, a tím způsobením škody na cizím majetku) a způsobenou škodou. Naproti tomu vadné vedení účetnictví samo o sobě v jejím případě nevedlo k žádné škodě, není s ní v příčinné souvislosti. Proto použití § 254 odst. 3 tr. zákoníku nemohlo obstát.

28. V rozporu s tímto závěrem není ani dosavadní judikatura Nejvyššího soudu. Ostatně shodný přístup (ovšem bez bližšího zdůvodnění) zvolily soudy i v již zmíněné věci, v níž rozhodl Nejvyšší soud svým usnesením ze dne 31. 5. 2006, sp. zn. 5 Tdo 629/2006, publikovaným pod č. T 908 v sešitu 27 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2006. Stejně tak není v rozporu ani s názorem obsaženým v právní větě rozhodnutí pod č. 25/2020 Sb. rozh. tr. věnované otázce, kdy lze pachateli trestného činu zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 (zde alinea 3) tr. zákoníku klást za vinu způsobení škody značné či velkého rozsahu ve smyslu § 254 odst. 3 nebo 4 tr. zákoníku. Podle posledně uvedeného rozhodnutí pachatel může „způsobit škodu na cizím majetku ve smyslu § 254 odst. 3 nebo 4 tr. zákoníku i tehdy, jestliže ohrozí majetková práva jiného, např. práva věřitelů obchodní korporace, kterou zastupuje a jejíž účetnictví je povinen vést. K takové škodě ovšem nedojde jen tím, že pachatel jako statutární orgán obchodní korporace zatajil (zničil, učinil neupotřebitelným apod.) její účetnictví, které po příslušné změně nepředal novému statutárnímu orgánu této korporace, ale naložil s ním blíže nezjištěným způsobem. Škoda by zde mohla být způsobena za předpokladu, kdyby bylo zmíněné nakládání s účetnictvím spojeno např. s určitými dispozicemi s majetkem obchodní korporace, které by znemožnily uspokojení pohledávek věřitelů, nebo s tím, že se tento majetek stal pro věřitele či jiné osoby (např. pro insolvenčního správce) nedostupným apod. Škodou tedy není pouhý souhrn pohledávek věřitelů, jejichž práva byla ohrožena uvedeným trestným činem.“ V daném

případě podle dosavadních závěrů soudů nižších stupňů sice měla obviněná M. Š. ve spojitosti se zadáváním klamavých údajů do účetnictví provádět dispozice se svěřeným majetkem, které tím právě měla zastírat, nicméně nejde vůbec o to, že by v důsledku chybného vedení účetnictví se současným nakládáním s majetkem jej nebylo možno dohledat, a tím bylo znemožněno uspokojení poškozeného (věřitele), v čemž by byla spatřována škoda. Škoda zde totiž měla být způsobena zpronevěrou, která jediná měla být příčinou vzniku škody na majetku poškozené, jejíž účetnictví mělo být současně obviněnou vadně vedeno.

29. V tomto směru tak bylo (byť zčásti z poněkud jiných důvodů) třeba dát obviněné za pravdu, a již jen proto napadený rozsudek odvolacího soudu nemohl obstát.

30. Dovolatelka však brojila také proti rozsahu způsobené škody, a to u obou trestných činů. Také v tomto směru musel dát Nejvyšší soud obviněné zčásti za pravdu, neboť skutková zjištění uvedená ve výrokové části rozsudku soudu prvního stupně, do nichž nesprávně zasáhl i soud odvolací, jsou vnitřně rozporná a tento vnitřní rozpor byl postupem odvolacího soudu ještě prohlouben. Jde sice o skutková zjištění, jimiž se Nejvyšší soud zásadně nezabývá, nicméně skutková zjištění soudů nižších stupňů v tomto směru rozhodně nelze považovat za ustálená, naopak závěry o nich obsažené v koncentrované podobě ve skutkové větě ve výroku rozsudku soudu prvního stupně jsou vnitřně rozporné a nejednoznačné. Navíc Nejvyšší soud měl jiný shora uvedený důvod pro svůj kasační zásah, nemohl tak podané dovolání odmítnout a musel přezkoumat zákonnost a odůvodněnost výroků, proti nimž dovolání směřovalo, jak mu ukládá § 265i odst. 3 tr. ř.

31. Pokud se totiž sečtou jednotlivé položky tvrzených vyšších škod u jednotlivých bodů vnímaných zřejmě jako jednotlivé dílčí útoky těchto pokračujících trestných činů zpronevěry a zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění spáchaných v jednočinném souběhu, neodpovídá tomuto součtu výsledná výše škody uvedená na samém konci popisu skutku ve výrokové části rozsudku soudu prvního stupně. Součet jednotlivých položek u celkem 52 bodů je totiž 663 341,13 Kč, zatímco na konci popisu je uvedena výsledná výše škody 676 966,13 Kč, není však zřejmé, proč celková škoda byla navýšena o 13 625 Kč. Tomu ani neodpovídá původně tvrzená výše škody u jednoho dílčího útoku (26 000 Kč), který byl z popisu skutku soudem prvního stupně nesprávně vypuštěn (aniž byl vysloven zprošťující výrok) a o kterém posléze rozhodl odvolací soud pod první odrážkou ve zprošťující části výroku svého rozsudku.

32. Tuto zjevnou nesprávnost a nelogičnost skutkového závěru soudu prvního stupně odvolací soud nenapravit, naopak ji svým nesprávným procesním postupem s hmotně právními důsledky ještě prohloubil. Odvolací soud sice správně vytkl soudu prvního stupně, že dílčí útok pokračujícího trestného činu je z hlediska procesního podle § 12 odst. 12 tr. ř. samostatným skutkem (zatímco z hlediska hmotně právního je součástí jediného skutku, jak vyplývá z § 116 tr. zákoníku),

proto soud prvního stupně neměl jeden ze zažalovaných útoků z popisu skutku vypouštět, ale měl o něm rozhodnout. Nicméně poté odvolací soud zcela nesprávně zasáhl do výroku rozsudku soudu prvního stupně, z nějž zrušil jen část týkající se jednoho dílčího útoku, ohledně kterého (spolu s dalším útokem, o němž soud prvního stupně vůbec nerozhodl) obviněnou zprostil obžaloby. Zároveň přitom ale zcela pominul, že pokračující trestný čin je jediným skutkem z hlediska hmotně právního ve smyslu § 116 tr. zákoníku a že důsledky toho se projevují i v tom, v jakém rozsahu je čin spáchán, jaká celková škoda je jím způsobena či jaký celkový prospěch činu jím pachatel získá. K tomu je možno připomenout bohatou judikaturu, podle níž dílčí škody způsobené jednotlivými dílčími útoky téhož pokračujícího trestného činu se počítají (viz například rozhodnutí pod č. 1/1957, č. 51/1979, č. 22/1990, č. 22/1991, č. 27/1991, č. 49/2009 Sb. rozh. tr. a mnohá další). To má právě význam u pokračujících trestných činů charakterizovaných určitou škodu, prospěchem či rozsahem, protože u nich jako jediného skutku z hlediska hmotně právního je pro právní kvalifikaci rozhodující až celková výše škody, prospěchu či rozsahu, a to nejen z pohledu základní skutkové podstaty, ale i vzhledem k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby (jako tomu mělo být v tomto případě, v němž bylo obviněné kladeno za vinu způsobení značné škody až souhrnem všech škod z jednotlivých dílčích útoků).

33. Odvolací soud však své stanovisko, že jeden dílčí útok z celkových 52 uvedených ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně nebyl prokázán, nepromítl do celkových souhrnných zjištění uvedených na konci popisu skutku v rozsudku soudu prvního stupně, do nichž svým rozsudkem vůbec nezasáhl. Ponechal tak soudem prvního stupně uvedený (navíc chybný) součet škod, který podle soudu prvního stupně nalezl svůj odraz ve znaku „značná škoda“ u obou trestných činů, které soud prvního stupně v jednání obviněné spatřoval. Jinými slovy odvolací soud vyjmul jeden z dílčích útoků, kterým měla být též způsobena škoda, jež měla být zahrnuta v souhrnných zjištěních na konci popisu skutku, přesto tuto část rozsudku soudu prvního stupně ponechal odvolací soud beze změn a nijak ji neupravil.

K procesnímu postupu odvolacího soudu a k oddělitelnosti výroku ve smyslu § 258 odst. 2 tr. ř. (u pokračujících trestných činů)

34. Již z toho vyplývá, že takovýmto způsobem nemůže odvolací soud zasahovat do výroku rozsudku soudu prvního stupně, který uznal obviněnou vinnou pokračujícím trestným činem, pokud odvolací soud souhlasil s vyslovením viny ohledně některých dílčích útoků, avšak ohledně jiných měl za to, že obviněná má být zproštěna obžaloby. V takovém případě není možno zrušit rozsudek soudu prvního stupně jen ohledně některých dílčích útoků a ohledně nich obviněnou zprostit obžaloby, jinak ponechat rozsudek soudu prvního stupně beze změny

č. 37

(tzn. ve zbývající odsuzující části, ve výroku o trestu a ve výroku o náhradě škody). Předně vada takového postupu spočívala v tom, že odvolací soud tím vůbec nezasáhl do té části skutkové věty výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, v níž jsou uvedena souhrnná zjištění, což platí zvláště u trestných činů charakterizovaných škodou (již bylo řečeno, že částka uvedená na konci popisu skutku výrokové části rozsudku soudu prvního stupně neodpovídá ani součtu dílčích útoků v rozsudku soudu prvního stupně, tím spíše neodpovídá po vypuštění jednoho z dílčích útoků tam uvedených – podle rozsudku soudu prvního stupně by součet u jím zmíněných 52 útoků byl 663 341,13 Kč, a nikoli uvedených 676 966,13 Kč, po vypuštění útoku pod bodem 37. soudem odvolacím by pak činil jen 661 966,13 Kč). Dále vada spočívala v tom, že odvolací soud nijak nezasáhl do výroku o trestu, přitom tento výrok byl soudem prvního stupně vysloven i za ten jeden dílčí útok (bod 37.), pro který byla obviněná následně odvolacím soudem zproštěna obžaloby, jinými slovy měl svůj podklad ve výroku (resp. jeho části), který byl odvolacím soudem zrušen, proto měl být zcela zrušen i tento výrok o trestu. Podobně to platí i pro výrok učiněný v adhezním řízení, v němž byla poškozené obchodní společnosti R. přiznána náhrada škody přesně v tom rozsahu, jaký byl skutkový závěr o celkové škodě uvedený na konci popisu skutku, tj. 676 966,13 Kč (výhrady chybného součtu uvedené shora tak platí i pro tento výrok), i tento výrok zřejmě měl (alespoň zčásti) svůj podklad ve zrušeném výroku (resp. jeho části), byť to z rozsudků soudů nižších stupňů vlastně ani nevyplývá (není z nich totiž vůbec zřejmé, jak soud prvního stupně k výsledné částce dospěl, odůvodnění jeho rozsudku je v tomto směru velmi kusé, počítá již jen s výslednou částkou, stejně tak to platí o výroku učiněném v adhezním řízení). Již jen z těchto praktických důsledků je zřejmé, že takový postup odvolacího soudu nemůže obstát. Odvolací soud tím zároveň porušil i § 258 odst. 2 tr. ř. in fine, protože zčásti zrušil výrok o vině, přesto nezrušil celý výrok o trestu a o náhradě škody, které měly ve výroku o vině svůj podklad.

35. Především ale tento postup spočívající ve zrušení dílčí části týkající se jen některých dílčích útoků pokračujícího trestného činu nemůže obstát (i kdyby odvolací soud neporušil § 258 odst. 2 tr. ř. in fine, jak bylo rozvedeno shora), protože takový postup neodpovídá charakteristice pokračování v trestném činu jako jediného skutku z hlediska hmotně právního (ve smyslu § 116 tr. zákoníku), jak bude vysvětleno níže. Odvolací soud je sice povinen zrušit jen tu vadnou část rozsudku, kterou lze oddělit od ostatních (viz rozhodnutí pod č. 37/1965 Sb. rozh. tr.), v tomto případě však s ohledem na svou provázanost a souvislost, projevující se například i v souhrnných zjištěních ohledně celkové výše škody, výroky o vině dílčími útoky téhož pokračujícího trestného činu oddělitelné nejsou. Odvolací soud zřetelně vycházel z toho, že dílčí útok pokračujícího trestného činu je podle § 12 odst. 12 tr. ř. z hlediska procesního samostatným skutkem, což jej vedlo k názoru, že jde o oddělitelný výrok ve smyslu § 258 odst. 2 tr. ř. Tento přístup,

byť opatrně, připouští i odborná literatura právě s ohledem na procesní pojetí dílčího útoku pokračujícího trestného činu jako samostatného skutku (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3067; DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 403). Přesto je třeba upozornit, že oddělitelnost výroku je třeba vždy zkoumat vzhledem ke konkrétním okolnostem případu, jak se uvádí v odborné literatuře (viz tamtéž; shodně JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 1053). Nejvyšší soud v této věci dospěl k závěru, že oddělitelné nemohou být takové výroky o dílčích útocích pokračujícího trestného činu, které nalézají svůj odraz i v souhrnných zjištěních společných více dílčím útokům, jež by zůstaly takovým částečným zrušením nedotčeny (jako tomu bylo v tomto případě). Právě v těchto případech, kdy je trestný čin charakterizován svým rozsahem, prospěchem či škodou, má pokračování v trestném činu svůj zvláštní význam, neboť dochází k jejich sumarizaci a posouzení celé rozsáhlé činnosti jako celku (viz k již zmiňovaná rozhodnutí pod č. 1/1957, č. 51/1979, č. 22/1990, č. 22/1991, č. 27/1991, č. 49/2009 Sb. rozh. tr. a mnohá další). I přes názory uvedené v odborné literatuře se ovšem nejvíce jeví jako vhodné považovat dílčí útoky pokračujícího trestného činu jako oddělitelné výroky ani v ostatních případech, kdy taková souhrnná zjištění nejsou uváděna, protože vzhledem k typovým znakům trestného činu jich není ani zapotřebí a neodrážejí ani žádný kvantifikační znak, jako tomu může být například u pokračujících přečinů ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 tr. zákoníku nebo maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

36. Po tzv. velké novele trestního řádu (provedené zákonem č. 265/2001 Sb.) nastala ohledně pokračujícího trestného činu zvláštní situace, protože se rozdělil režim jednoty skutku v trestním právu procesním a hmotném, z hlediska procesního jsou dílčí útoky samostatnými skutky, o nichž je třeba vždy rozhodnout (§ 12 odst. 12 tr. ř.), zatímco z hlediska hmotně právního jde stále i po této novele o skutek jediný, za který následuje též jediný trest. Ten se v případě rozhodování o dílčích útocích ve více řízeních nazývá společným trestem (viz § 45 tr. zákoníku, který navazuje na dřívější § 37a tr. zák., jenž byl též zaveden již zmíněnou tzv. velkou novelou, tedy zákonem č. 265/2001 Sb.). Uvedené ustanovení § 45 tr. zákoníku počítá s režimem přičítání dílčích útoků projednaných v pozdějším trestním řízení k dílčím útokům téhož pokračujícího trestného činu, o nichž bylo rozhodnuto v dřívějším trestním řízení. Přitom soud rozhodující v pozdějším trestním řízení musí ve svém rozsudku zrušit z předcházejícího rozsudku obsahujícího dílčí útoky téhož trestného činu výrok o vině o pokračujícím trestném činu a trestných činech spáchaných s ním v jednočinném souběhu, celý výrok o trestu, jakož i další výroky, které měly ve výroku o vině svůj podklad. Následně sám při vázanosti skutkovými zjištěními ve zrušeném rozsudku rozhodne o vině

pokračujícím trestným činem, včetně nového dílčího útoku, o kterém vedl řízení, popřípadě trestných činech spáchaných s ním v jednočinném souběhu, o uložení společného trestu za pokračující trestný čin a případně i o navazujících výrocích, které mají ve výroku o vině svůj podklad. Dále uvedené ustanovení stanovuje parametry pro výrok o trestu.

č. 37

37. Cílem bylo, aby vždy všechny dílčí útoky téhož pokračujícího trestného činu, byť by o nich bylo vedeno samostatné řízení, byly uvedeny pohromadě v jediném rozsudku, který zahrne celý v té době známý a prokázaný rozsah pokračujícího trestného činu. Respektuje se tím totiž povaha pokračujícího trestného činu jako jediného skutku z hlediska trestního práva hmotného, a proto závěry o něm v určitém okamžiku musí být uvedeny vždy v jediném pravomocném rozsudku, byť by o jeho dílčích částech (útocích) probíhala samostatná řízení. Zároveň se tím zajišťuje, že jediný skutek z hlediska hmotně právního je popsán souvisle, úplně a najednou v jediném rozsudku, že výrok o vině, za nějž následuje jediný (společný) trest, není obsažen ve více rozhodnutích, jako je tomu v případě trestu souhrnného, který je uváděn jen u posledního výroku o vině určitým skutkem spáchaným v reálném souběhu s jinými, které jsou týmž trestem postihovány a které jsou obsaženy v jiných rozhodnutích (jejichž výroky o trestu jsou současně rušeny – viz zejména stanovisko publikované pod č. 48/2010 Sb. rozh. tr.). Tento zvláštní režim projednávání a postihování pokračujících trestných činů byl (podle důvodové zprávy k tzv. velké novele trestního řádu) zaveden zejména pro usnadnění trestního řízení ve skutkově rozsáhlých trestních věcech, v nichž některé části pokračující trestné činnosti lze považovat za prokázané, u jiných to však neplatí, dále také proto, aby rozhodnutí o dílčí části rozsáhlé pokračující trestné činnosti nevytvářelo překážku věci rozsouzené ohledně další části v řízení neprojednáváné, jakož i aby se usnadnilo řízení při pozdějším zjištění dalších dílčích útoků téhož pokračujícího trestného činu, o jehož jiné části již bylo dříve rozhodnuto. Není tak již třeba povolovat obnovu řízení, jako tomu bylo do tzv. velké novely trestního řádu, což bylo nevýhodné, protože povolením obnovy řízení se prolomila právní moc a vykonatelnost dřívějšího rozhodnutí, bylo třeba přerušit výkon již uloženého trestu, případně rozhodovat o vazbě a znovu pak provést řízení a rozhodnout i o těch útocích, o nichž již předtím bylo pravomocně rozhodnuto.

38. Platí-li uvedený princip pro případy, kdy bylo o některých dílčích útocích vedeno samostatné řízení, tím spíše je třeba tento přístup týkající se komplexního a souvislého výroku o uznání viny všemi dílčími útoky pokračujícího trestného činu v jediném rozsudku respektovat i v případech jejich projednání ve společném řízení. Jinými slovy je třeba, aby i při zásahu odvolacího soudu bylo stále uznání viny všemi dílčími útoky téhož pokračujícího trestného činu (a trestných činů spáchaných s ním v jednočinném souběhu) v jediném rozsudku. Není proto například možné, aby odvolací soud podle § 258 odst. 1, 2 tr. ř. zrušil výrok

o vině jen ohledně některých dílčích útoků pokračujícího trestného činu obsažených v rozsudku soudu prvního stupně a sám pak o nich znovu podle § 259 odst. 3 tr. ř. rozhodl tak, že by nově formuloval odsuzující výrok ve svém rozsudku a k tomu by rozhodl o trestu a o náhradě škody, zároveň by ale část výroku o uznání viny (jinými dílčími útoky téhož pokračujícího trestného činu) zůstala rozsudkem odvolacího soudu nedotčena a byla tak i nadále obsažena v rozsudku soudu prvního stupně. Tím by došlo k situaci, že by část výroku o vině o pokračujícím trestném činu (z hlediska hmotně právního jediném skutku) byla obsažena jak v rozsudku soudu prvního stupně, tak v rozsudku soudu druhého stupně. Musí se v tomto směru podle přesvědčení Nejvyššího soudu uplatnit stejný přístup, jako by šlo o jediný skutek (jak z hlediska hmotně právního, tak z hlediska procesního), u něhož též platí, že odvolací soud, chce-li zasáhnout do popisu skutku či do právní věty, musí zcela zrušit výrok o vině v rozsudku soudu prvního stupně, jakož i výroky, které v něm mají svůj podklad, a znovu pak tyto výroky v upravené podobě vyslovit, a naopak nemůže zrušit jen dílčí část výroku o vině a ji jakkoliv napravovat (k tomu, že právní věta není oddělitelným výrokem, viz rozhodnutí pod č. 11/1973 a č. 19/2013-I. Sb. rozh. tr.).

39. Podobně jako v případě, kdy dílčí útoky téhož pokračujícího trestného činu přibývají, mělo by být rozhodováno i v případě, že některé z nich by měly odpadnout. To se může po právní moci odsuzujícího rozsudku o pokračujícím trestném činu týkat povolení obnovy, ale i jiných mimořádných opravných prostředků. Stejný princip by ale měl platit i v případě řádného opravného prostředku – odvolání. Nemělo by se stát, že v určitém rozsudku (např. soudu prvního stupně) je vyslovena vina ohledně pokračujícího trestného činu, v jiném rozsudku (např. odvolacího soudu) by zase bylo uvedeno, že odsouzení ohledně některých dílčích útoků neplatí a že se ohledně nich odsouzení fakticky mění na zproštění. Odsuzující výrok o vině musí obsahovat vždy pohromadě všechny dílčí útoky pokračujícího trestného činu v celém jeho známém rozsahu v době rozhodnutí.

40. Proto odvolací soud, pokud má za to, že pro některé z dílčích útoků pokračujícího trestného činu, kterými byla obviněná soudem prvního stupně uznána vinnou, by měla být zproštěna obžaloby, musí zrušit celý výrok o vině pokračujícím trestným činem, jakož i trestnými činy spáchanými s ním v jednočinném souběhu, výrok o trestu, i další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad, a znovu musí sám rozhodnout, tedy uznat obviněnou vinnou jen těmi dílčími útoky, u nichž to považuje za důvodné, vyslovit za ně trest, jakož i vyslovit další výroky mající ve výroku o vině svůj podklad, a zároveň obviněnou zprostit obžaloby pro ty útoky, u nichž shledal důvod pro zproštění podle § 226 tr. ř., popř. ohledně nich učinit jiné rozhodnutí (např. zastavit trestní stíhání). To vše platí za předpokladu, že jsou pro takový postup splněny zákonné podmínky (viz zejména § 259 odst. 3 tr. ř.).

41. Inspirativní může být v tomto ohledu i text připravovaného nového trestního řádu projednaný Komisí pro nový trestní řád zřízenou Ministerstvem spravedlnosti, který počítá s obdobným postupem i pro řízení o návrhu na povolení obnovy (text bude po úpravě zveřejněn na stránkách internetu pod odkazem tpp.justice.cz). Podle tohoto konceptu by se mohlo postupovat tak, že při povolení obnovy z důvodu týkajícího se jen některého ze skutků (dílčích útoků), jež tvoří pokračování v trestném činu, by soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, po právní moci usnesení, jímž by byla povolena obnova řízení a zrušen celý rozsudek s výrokem o celém pokračujícím trestném činu, ve veřejném zasedání rozsudkem vyslovil vinu za zbývající skutky (dílčí útoky) pokračujícího trestného činu a uložil za ně trest, případně rozhodl o dalších výrocích, které by měly v tomto výroku o vině svůj podklad, a to při vázanosti skutkovými zjištěními ve zrušeném rozsudku ohledně obnovou nedotčených skutků (útoků). V rámci následného obnoveného řízení ohledně některého z dílčích útoků téhož pokračujícího trestného činu by při uznání viny byl soud opět v situaci, kdy by měl užít § 45 tr. zákoníku.

42. Nastíněný postup stojí za povšimnutí i vzhledem ke stávající právní úpravě, která takové ustanovení neobsahuje, především pak pro řízení o řádném oprávněm prostředku – odvolání, u něhož lze obdobných výsledků dosáhnout za užití přiměřeného výkladu stávajících ustanovení. Tak například by odvolací soud mohl sám zrušit celý rozsudek soudu prvního stupně o vině obviněného pokračujícím trestným činem, protože některé z dílčích útoků by nepovažoval za prokázané, ohledně nich by mohl buď obviněného následně zprostit anebo je vyloučit k samostatnému projednání ze společného řízení (a třeba v tomto rozsahu věc vrátit soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí), je-li třeba ohledně nich provést rozsáhlé dokazování, zároveň by přitom znovu podle § 259 odst. 3 tr. ř. obviněného uznal vinným jen těmi dílčími útoky, které by sám považoval za prokázané, a za ně uložil trest a rozhodl i o dalších otázkách. Takový přístup podle názoru Nejvyššího soudu lépe odpovídá konceptu pokračování v trestném činu i po tzv. velké novele trestního řádu, která ale nijak nenarušila pojetí pokračování v trestném činu jako jediného skutku z hlediska hmotně právního, jen měla usnadnit rozhodování o jeho dílčích částech a zároveň tak urychlit trestní řízení.

43. Z uvedeného vyplývá, že dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu považuje Nejvyšší soud za vadný a nezákonný i z dalších důvodů (než jen pro nesprávnost posouzení škody). Především odvolací soud nerespektoval zákonný pokyn uvedený v § 258 odst. 2 tr. ř. in fine. Dále podle Nejvyššího soudu nesprávně zrušil v odsuzujícím rozsudku soudu prvního stupně jen některé z více dílčích útoků pokračujícího trestného činu a následně o nich samostatně rozhodl, aniž by znovu vyslovil výrok o vině ohledně dalších útoků, u nichž považoval odsouzení za zákonné. Správně přitom měl, pokud chtěl obviněnou zprostit obžaloby pro některé dílčí útoky, zrušit celý výrok o vině, výrok o trestu, jakož i další výroky

mající ve výroku o vině svůj podklad, a znovu sám v potřebném rozsahu rozhodnout tak, aby byla zcela vyčerpána obžaloba státního zástupce.

K právu na odůvodnění rozhodnutí jako součástí práva na spravedlivý proces

č. 37

44. Dále je třeba napadenému rozsudku odvolacího soudu vytknout, že zcela rezignoval na to, aby se vypořádal s námitkami obviněné. Z odůvodnění jeho rozsudku není vůbec zřejmé, zda se těmito námitkami zabýval či nikoli a z jakých důvodů je nepovažoval za opodstatněné. Rozsudek odvolacího soudu má celkem 23 stran, výrok je obsažen na 2 stranách, od druhé strany pak následuje nadbytečná úplná reprodukce výrokové části rozsudku soudu prvního stupně (spočívající především v doslovné citaci skutkové věty), která končí na straně 20. Zde ještě v bodech 3. až 5. odůvodnění rozsudku odvolacího soudu je několik vět o odvolání obviněné, ve skutečnosti ale nejde ani o jakési velmi stručné shrnutí jejích odvolacích námitek, protože v tomto směru odvolací soud odkázal na vybraná čísla listů trestního spisu, kde lze nalézt určité části odvolání obviněné (v tom však není podstata výtky, ta spočívá v tom, že není seznatelné, jak se odvolací soud vypořádal s námitkami obviněné; přesto již zde je třeba upozornit, že odvolání obviněné mělo celkem 44 stran textu). Vlastní přezkumné činnosti z podnětu obsáhlého odvolání obviněné vůči rozsudku, jehož výrok je obsažen na 18 stranách rozsudku soudu prvního stupně, pak odvolací soud věnoval ve své podstatě pouhé necelé dvě strany textu odůvodnění (jimž předcházelo ještě shrnutí procesního vývoje této trestní kauzy). Kromě užívání neobvyklých obrátů (jakéhosi místního žargonu – např. „popěrná“ obhajoba, „zpronevěrný“ skutek, „kvalifikačně“ se vypořádat, „náhradová“ povinnost, „škodný“ rámec či následek apod.) je třeba odůvodnění rozsudku odvolacího soudu vytknout, že vůbec z něj nelze seznat, jak se odvolací soud vypořádal s většinou námitek obviněné uplatněnou v jejím odvolání. Je třeba též souhlasit s obviněnou a vytknout odvolacímu soudu koncept rozhodnutí, který převážně spočívá v kopii cizího textu, jenž je stranám dobře znám, zdůvodnění vlastního postupu však téměř chybí, čímž rozhodnutí zcela postrádá přesvědčivost, a proto je i nepřezkoumatelné.

45. Odvolací soud stroze shrnul tento svůj přístup v odůvodnění svého rozsudku, že ve skutečnosti (de facto) z valné části zamítl odvolání obviněné, a proto může odkázat na odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, aniž by sám musel hledat odpovědi na každý argument obviněné. K tomu odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2017, sp. zn. 6 Tdo 662/2017. Odvolací soud ovšem dovedl tento výchozí přístup do nepřipustných důsledků a znatelně dezinterpretoval závěry této rozhodovací praxe. Také je třeba upozornit, že je velmi podstatný rozdíl mezi soudem odvolacím (soudem druhého stupně) a soudem dovolacím (který však není soudem třetího stupně), který tento přístup v rozhodnutí, na něž je odkazováno, užil. Rozhodně přitom nelze tvrdit, že šlo ze strany obviněné v od-

volání o prosté opakování obhajoby, s níž se zcela a beze zbytku vypořádal soud prvního stupně, aby mohl soud druhého stupně takto odkázat na odůvodnění jeho rozhodnutí (nadto šlo o odkaz zcela paušální, a nikoli individuální). Takový postup týkající se především skutkových otázek, které doposud nebyly jednoznačně vyjasněny, staví Nejvyšší soud do nepřipustné role další instance zabývající se skutkem, byť se Nejvyšší soud, jak bylo zdůrazněno shora, v řízení o dovolání zásadně nemá zabývat skutkovými otázkami.

46. Odvolací soud se dovolával jediných dvou (posledních) vět odůvodnění shora zmíněného usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2017, sp. zn. 6 Tdo 662/2017, kde se odkazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“), konkrétně na rozhodnutí ve věci *García proti Španělsku*. Ovšem judikatura nejen tohoto soudu je mnohem bohatší a není tak jednoduchá, jak se odvolací soud domníval a jak bude rozvedeno níže. K tomuto tématu je možno odkázat též na poměrně bohatou odbornou literaturu – viz např. ŘÍHA, J. Odůvodňování soudních rozhodnutí jako součást práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, J. a kol. Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020, s. 199, z něhož bude v následujících bodech citováno, dále též např. BOBEK, M. O odůvodnění soudních rozhodnutí. Právní rozhledy, č. 6/2010, s. 204; VISINGER, R. Odůvodnění rozhodnutí v trestních věcech. Trestněprávní revue, č. 12/2011, s. 339; specificky především k odůvodňování trestů se v poslední době v několika pojednáních věnovala další odborná literatura – viz např. DRÁPAL, J. Odůvodnění trestů: Principy správného odůvodňování trestů. Státní zastupitelství, č. 1/2020, s. 8; je možno odkázat i na monografii JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, v níž je obsáhle pojednáno o náležitostech rozhodnutí i odůvodnění (byť primárně je pozornost věnována rozhodnutím soudu prvního stupně). Lze odkázat i na řadu komentářů a učebnic, a to nejen z oblasti trestního práva procesního, ale též práva ústavního, zejména pak těch, které se týkají práva na spravedlivý proces, jehož součástí je i právo na odůvodnění rozhodnutí – viz např. REPÍK, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 152; KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, zejména s. 757 a násl.; MOLEK, P. Právo na spravedlivý proces. Praha: Wolters Kluwer, 2012, zejména s. 274.

47. Taktéž judikatura je mnohem bohatší a pestřejší, než aby se dala shrnout do jediné věty užitě odvolacím soudem. Tak z rozhodnutí českého Ústavního soudu z poslední doby lze odkázat například na nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2766/15, publikovaný ve svazku 81 pod č. 84 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále ve zkratce jen „SbNU“), z něž vyplývá požadavek na přiměřeně dostatečnou míru odůvodnění, jež se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzována podle okolností každého případu, nežádá se

však odpověď na každý argument. Dále je možno zmínit nálezy Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17, publikovaný ve svazku 86 pod č. 137 SbNU, v němž se připomíná možnost soudů vyšších instancí pojmout odůvodnění sice stručně s převzetím odůvodnění napadeného rozhodnutí, nicméně tak, aby bylo patrné, že se soud zabýval všemi důležitými otázkami a nespokojil se jen s pouhým potvrzením závěrů soudu nižší instance. Z nálezů Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17, publikovaného ve svazku 88 pod č. 63 na s. 865 SbNU, pak vyplývá požadavek na seznatelnost úvah soudu z odůvodnění jeho rozhodnutí, relevantních pro výsledek řízení, a tím i požadavek na jeho přezkoumatelnost z hlediska ústavnosti, zákonnosti a věcné správnosti. Konečně nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. I. ÚS 3050/17, publikovaný ve svazku 88 pod č. 6 SbNU, připomíná, že smyslem odůvodnění je seznámení účastníků řízení s úvahami, na nichž soud založil své rozhodnutí, rozsah se odvíjí od povahy rozhodnutí, předmětu řízení, návrhů a argumentů stran, s nimiž je třeba se vypořádat, nikoli však všech, ale těch, které byly relevantní pro rozhodnutí věci. Zmínit by však bylo možno i řadu dalších rozhodnutí Ústavního soudu.

48. Také Nejvyšší soud se pravidelně vyjadřuje k požadavkům na náležité odůvodnění výroků soudních rozhodnutí – z poslední doby např. rozhodnutí pod č. 26/2019 Sb. rozh. tr. (k odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu o postoupení věci), č. 3/2018-V. Sb. rozh. tr. (k odůvodnění výpočtu výměry peněžitého trestu), č. 15/2017 Sb. rozh. tr. (k odůvodnění trestu při navazujícím trestním postihu jednání, které bylo sankcionováno v daňovém řízení), č. 20/2016 Sb. rozh. tr. (k potřebě odůvodnit, proč nebylo vyhověno návrhu na uložení ochranného opatření) atd. Je možno ovšem zmínit i nároky prvorepublikového Nejvyššího soudu – viz např. rozhodnutí ze dne 28. 11. 1929, sp. zn. Zm I 566/29, publikované ve Sbírce Vážného, sv. XI, roč. 1929, č. 3684, podle něž požadavkům zákona není vyhověno, uvádí-li rozsudek jen zdroje svého poznání, aniž se jejich obsahem v rozsudku zabývá a podrobuje je zákonnému zkoumání a hodnocení, přičemž nestačí pouhý odkaz na výrok rozsudku. Podobně rozhodnutí ze dne 25. 1. 1929, sp. zn. Zm I 478/28, publikované ve Sbírce Vážného, sv. XI, roč. 1929, č. 3381, obsahuje požadavek na náležité odůvodnění, z něhož lze seznat, jakou logickou operací dospěl soud k vlastním závěrům, zároveň se musí vypořádat i s námitkami obžalovaného, pokud mohou být pro posouzení věci významné.

49. Evropský soud pro lidská práva se zmiňoval o právu stran na odůvodnění rozhodnutí, jež se jich týká, ve více svých rozhodnutích. Odůvodnění rozhodnutí vnímá ve třech rovinách, jednak jako právo účastníka dostat přiměřenou odpověď na své návrhy, argumenty a námitky (jinak by i právo na ně postrádalo na významu), jednak jako záruku spravedlivého rozhodování soudů, kontrolovaného veřejností a zamezujícího kabinetní justici, jednak jako záruku možnosti pro účastníka účinně uplatňovat opravné prostředky. Z judikatury ESLP především vyplývá, že se soudy mají zabývat podáními stran, jejich argumentací a návrže-

č. 37

nými důkazy, s nimiž se též musí přesvědčivě vypořádat, což ale na druhou stranu nelze chápat jako právo takové strany obdržet podrobnou odpověď na každý vlastní argument – viz např. rozsudek ze dne 19. 4. 1994 ve věci Van de Hurk proti Nizozemsku, č. stížnosti 16034/90, § 61, nebo rozsudek ze dne 28. 1. 2003, ve věci Burg a ostatní proti Francii, č. stížnosti 34763/02. Potřeba a míra vyjádření soudu závisí též na povaze rozhodnutí, je třeba vzít v úvahu okolnosti daného případu, právní úpravu a zvyklosti dané země, názory teorie apod. (viz rozsudek ze dne 9. 12. 1994 ve věci Ruiz Torija proti Španělsku, č. stížnosti 18390/91, § 29, či rozsudek ze dne 19. 12. 1997, ve věci Helle proti Finsku, č. stížnosti 20772/92, § 55). Evropský soud pro lidská práva bere též v úvahu, zda argument přednesený stěžovatelem, který vnitrostátní soudy opomněly, je pro daný případ relevantní a mohl mít vliv na výsledek řízení (viz rozsudek ze dne 21. 6. 2009, ve věci Luka proti Rumunsku, č. stížnosti 34197/02, § 56). Pokud ale jde o jasný a stěžejní argument strany, nemohou o něm vnitrostátní soudy, a to ani soud odvolací (jako v daném případě), mlčet, protože pak není zřejmé, zda jej vzaly na vědomí, avšak chtěly jej odmítnout pro jeho neopodstatněnost či irelevanci (pak není zřejmé proč), tedy jen opomněly se k němu vyjádřit, resp. zda jej vůbec ve svých úvahách nezohlednily, neboť absolutní mlčení o takové okolnosti odporuje spravedlivému procesu (viz rozsudek ze dne 22. 2. 2007, ve věci Krasulya proti Rusku, č. stížnosti 12365/03, § 52; podobně též rozsudek ze dne 31. 3. 2009, ve věci Rache a Ozon proti Rumunsku, č. stížnosti 21468/03, § 34 až § 37, ale též celá řada dalších rozhodnutí – např. rozsudek ze dne 11. 12. 2008, ve věci Velted-98 AD proti Bulharsku, č. stížnosti 15239/02, § 48, nebo rozsudek ze dne 18. 5. 2010, ve věci Vetrenko proti Moldavsku, č. stížnosti 36552/02, § 53 a tam citovaná další rozhodnutí).

50. Celkem bohatá judikatura Evropského soudu pro lidská práva se pak týká právě odůvodňování rozhodnutí soudů o řádném opravném prostředku, připouští se sice stručné odůvodnění, které může přejímat pasáže z napadeného rozhodnutí či na ně odkazovat, musí však, jak již bylo shora poukázáno, být z takového rozhodnutí o opravném prostředku patrné, jak se soud vypořádal s argumentací v něm obsaženou, resp. že se jí skutečně zabýval a nespokojil se jen se závěry soudu nižšího stupně (tak např. již zmíněný rozsudek ze dne 19. 12. 1997, ve věci Helle proti Finsku, č. stížnosti 20772/92, § 60). Odkaz na odůvodnění napadeného rozhodnutí by byl přípustný pouze tehdy, pokud by se soud prvního stupně dostatečně a beze zbytku vypořádal s veškerou argumentací (viz např. rozsudek ze dne 15. 2. 2007, ve věci Boldea proti Rumunsku, č. stížnosti 19997/02, § 33), typicky pokud by strana v opravném prostředku pouze opakovala argumentaci přednesenou již před soudem prvního stupně, s níž se tento soud zcela vypořádal (např. rozsudek ze dne 17. 6. 2008, ve věci Meltex Ltd. a Mesrop Movsesyan proti Arménii, č. stížnosti 32283/04, § 88). Jako nedostatečný se jeví pouhý odkaz v případech, kdy strana předložila v opravném prostředku novou argumentaci

(např. rozsudek ze dne 19. 1. 2010, ve věci Laranjeira Marques da Silva proti Portugalsku, č. stížnosti 16983/06, § 24) či dokonce nové skutečnosti nebo nové důkazy (např. rozsudek ze dne 27. 1. 2004, ve věci H. A. L. proti Finsku, č. stížnosti 38267/97, § 50), které si zasloužily jasnou odpověď, jak se s nimi soud druhého stupně vypořádal. Připouští se též odkaz na vlastní předchozí judikaturu (např. rozhodnutí ze dne 28. 6. 2011, ve věci Het Financierieel Dagblad B. V. proti Nizozemsku, č. stížnosti 577/11, § 49). Ještě nižší nároky klade Evropský soud pro lidská práva na rozhodnutí vrcholných soudních instancí (např. právě Nejvyššího soudu jako soudu dovolacího), jde-li o odmítnutí opravného prostředku jako nepřijatelného (to se pak týká především odmítnutí mimořádného opravného prostředku), jde však již o jinou otázku, kterou není třeba se dále zabývat (zde ale je možno upozornit, že právě proto může Nejvyšší soud jen stručně odůvodnit své rozhodnutí o odmítnutí dovolání, jak to ostatně učinil v rozhodnutí, jehož se odvolací soud dovolával).

51. Nelze se proto i z výše uvedených důvodů spokojit s odůvodněním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, který v něm prakticky nijak nereagoval na četné a obsáhlé odvolací námítky obviněné M. Š. Tím vlastně odvolací soud zasáhl do práva obviněné na obhajobu ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod a práva na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V daném případě je nutno konstatovat, že odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně není zdaleka natolik zevrubné, aby podávalo jasnou odpověď na námítky obviněné přednesené v odvolání. Naopak, již shora bylo na více místech poukázáno, že skutková zjištění nejsou doposud ustálená, že výrok rozsudku soudu prvního stupně například v otázce škody je dokonce i vnitřně rozporný, že není jasné, jakým způsobem soud prvního stupně dospěl k závěru o celkové výši škody atd. Podobně nebyly doposud vyvráceny námítky obviněné, že si nemohla v hotovosti přisvojit finanční prostředky v haléřových položkách, neboť v době činu již nebyly k dispozici haléřové mince. Tyto pochybnosti lze demonstrovat na posouzení zakládání účtenek o nákupu pohonných hmot do účetnictví (zřejmě) jako trestného činu zpronevěry, aniž by byl vysvětlen způsob, jakým si obviněná měla přisvojit jednotlivé částky odpovídající těm, které byly uvedeny na účtenkách. Úsečné tvrzení o jejich (zřejmě souhrnném) „proplacení z firemních účtů“ je značně nekonkrétní, není jasné, zda šlo o jediný bankovní převod (pak jakou platbou, z jakého účtu a na jaký jiný účet), nebo zda šlo o výběr peněz v hotovosti a následné ponechání si těchto peněz (pak kdy k němu došlo, jak si mohla ponechat v hotovosti haléře atd.). Podobně by bylo možno zpochybňovat i jiná tvrzení obsažená v popisu skutku ve výrokové části rozsudku soudu prvního stupně, která zůstala odvolacím soudem nedotčena. Tak např. v bodu 51. samotným zařazením účetních dokladů do účetnictví a zaúčtováním jednotlivých částek nevzniká škoda na cizím majetku, protože tím nedochází ani k „proplacení“ soukromých výdajů, to je možné až vydáním peněz z hoto-

vostní pokladny, jejich bezhotovostním převodem z účtu na jiný účet, popřípadě výběrem hotovosti z účtu a ponecháním si těchto peněz; zde se ale spíše zdá, že jde především o formulační neobratnost s ohledem na odůvodnění tohoto bodu, naproti tomu u bodu 52. přetrvávají i pochybnosti o skutkovém průběhu. Uvedené pojetí týkající se nejen posledního bodu výroku rozsudku soudu prvního stupně jako součásti série zpronevěr je zřejmě jakýmsi pozůstatkem původního zcela odlišného konceptu obžaloby a původního rozsudku soudu prvního stupně s jinou strukturou žalobních bodů a jejich právní kvalifikace, o které již dříve vyslovil Nejvyšší soud pochybnosti. Takových námitek obviněné především proti skutkovým závěrům soudů nižších stupňů, na které jí poskytnutá rozhodnutí nedala buď žádnou, anebo alespoň dostatečnou odpověď, byla ovšem celá řada.

52. Bude proto po tomto kasačním zásahu Nejvyššího soudu na odvolacím soudu, aby (kromě zjištěné vady hmotně právního posouzení skutku) napravit vytykané vady svého procesního postupu, především aby se řádně zabýval námitkami obviněné, které jsou obsaženy v jí podaném odvolání, případně s ohledem na ně doplnil dokazování, uzná-li to za potřebné, a následně se s nimi náležitě vypořádal v odůvodnění svého rozhodnutí. Zároveň je třeba upozornit, že odvolací řízení je založeno na dominujícím principu apelačním, který je jen doplněn principem kasačním (a to oproti řízení dovolacímu, u něhož je tomu naopak). Proto odvolací soud, není-li zde překážky uvedené v § 259 odst. 5 písm. a) tr. ř., popřípadě nenahrazoval-li by tím zcela činnost soudu prvního stupně v intencích § 259 odst. 1 tr. ř., by měl zásadně ve věci konečně rozhodnout, a to případně i po potřebném doplnění dokazování, je-li toho třeba k doplnění nebo změně skutkových zjištění, popřípadě i k jejich potvrzení (viz § 259 odst. 3 tr. ř. a výklad k němu v odborné literatuře).

V. Závěrečné shrnutí

53. Ze všech výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že napadený rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 7. 2020, sp. zn. 10 To 104/2020, nemůže obstát, a proto bylo třeba přistoupit k jeho zrušení z podnětu podaného dovolání obviněné M. Š., a to v celém jeho rozsahu a včetně všech dalších rozhodnutí obsahově navazujících na zrušené rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

54. Protože vady napadeného rozhodnutí nebylo možno odstranit v řízení před Nejvyšším soudem, dovolací soud podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Krajskému soudu v Hradci Králové, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Nejvyšší soud nevracel věc až soudu prvního stupně, byť ani jeho rozsudek nelze považovat za zcela správný, protože trpí nejméně některými vadami označenými shora. Soud prvního stupně v dané věci rozhodoval již vícekrát, podle názoru

odvolacího soudu již splnil jím uložené pokyny a na rozhodnutí soudu prvního stupně lze dále stavět, zároveň rozhodnutí odvolacího soudu nebrání ani překážka uvedená v § 259 odst. 5 písm. a) tr. ř., sám proto může po případném doplnění dokazování a zrušení rozsudku soudu prvního stupně učinit ve věci nové rozhodnutí, které již bude konečné. Především je na něm, aby se zabýval námitkami obviněné a řádně se s nimi vypořádal. Zároveň přitom bude mít příležitost napravit zjevné vady skutkových zjištění a při vázanosti právním názorem Nejvyššího soudu podle § 265s odst. 1 tr. ř. odstranit vady v právní kvalifikaci.

č. 37

Č. 38

Č. 38

Vazební zasedání, Výpověď obviněného
§ 73f odst. 2, § 207 odst. 2 tr. ř.

I. Podle § 207 odst. 2 tr. ř. lze v hlavním líčení přečíst protokol o výpovědi obviněného učiněné po náležitém poučení ve vazebním zasedání (§ 33 odst. 1, 2 a 5 tr. ř.), jemuž nebyl přítomen obhájce obviněného, neboť jeho účast ve vazebním zasedání není nutná (§ 73f odst. 2 tr. ř.).

Nutná obhajoba
§ 36 odst. 3 tr. ř.

II. Počátek nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. se odvíjí od vzniku důvodně založeného podezření, že v projednávaném činu lze spatřovat trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. O tom je třeba obviněného v průběhu trestního stíhání neprodleně vyznat (např. ve smyslu § 160 odst. 6 tr. ř., § 190 odst. 2 tr. ř., případně § 225 odst. 2 tr. ř.) a zároveň jej vyzvat ke zvolení obhájce. Důvod takové změny musí vyplynout z výsledků provedeného dokazování, nemůže jím být jen přesvědčení obviněného, že na základě jeho výpovědi mělo dojít k jinému právnímu posouzení skutku, a tedy i ke vzniku důvodu nutné obhajoby.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 2. 2021, sp. zn. 8 Tdo 1406/2020, ECLI:CZ:NS:2021:8.TDO.1406.2020.1)

Nejvyšší soud odmítl jako zjevně neopodstatněné dovolání obviněného R. C. proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 18. 8. 2020, sp. zn. 4 To 74/2020, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 2 T 29/2020.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 19. 5. 2020, sp. zn. 2 T 29/2020, byl obviněný R. C. uznán vinným v bodě 1. výroku o vině přečinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku, v bodě 2. výroku

o vině zločinem legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 alinea 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, za něž byl odsouzen podle § 216 odst. 3 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 4 roků, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Rovněž bylo rozhodnuto o náhradě škody.

2. Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 18. 8. 2020, sp. zn. 4 To 74/2020, podle § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř. z podnětu odvolání obviněného v celém rozsahu zrušil rozsudek soudu prvního stupně a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného uznal vinným ve shodě se soudem prvního stupně jednak přečinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku, a jednak zločinem legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 alinea 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, za něž ho odsoudil podle § 216 odst. 3 tr. zákoníku rovněž k trestu odnětí svobody v trvání 4 roků s výkonem ve věznici s ostrahou, a také rozhodl o náhradě škody.

č. 38

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku tomuto odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájkyň z důvodů podle § 265b odst. 1 písm. c), g) a l) tr. ř. dovolání, které zaměřil proti procesnímu postupu soudů. Podle názoru obviněného soudy nerespektovaly jeho právo na obhajobu, jestliže mu neustanovily obhájce ještě předtím, než se konalo vazební zasedání, a vytýkal vadné skutkové závěry, pokud pro ně soudy vycházely z jeho výpovědi učiněné při vazebním zasedání. Obviněný tvrdil, že soudy opřely skutková zjištění o jeho vině o vadně provedené důkazy, v čemž shledal extrémní nesoulad mezi závěry soudů a provedenými důkazy.

4. Na podkladě důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. obviněný vytýkal, že byl v přípravném řízení vzat do vazby usnesením Okresního soudu v Prostějově ze dne 13. 12. 2019, sp. zn. 0 Nt 1909/2019, v němž bylo zpochybněno, že by se dopustil krádeže věcí, které u něj byly zajištěny v garáži. Proto je evidentní, že skutek pod bodem 2. ve výroku o vině, jenž byl nejprve považován za přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku a až v průběhu hlavního líčení byl překvalifikován na zločin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, za který hrozí trest odnětí svobody až 6 let, měl být již od zahájení trestního stíhání posuzován jako tento přísnější trestný čin, a proto i již od zahájení trestního stíhání byl dán důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. Obhájce měl být proto ustanoven obviněnému ještě před konáním vazebního zasedání dne 13. 12. 2019, tj. dříve, než ve vazebním zasedání podal výpověď, o kterou soudy později opřely výrok o vině. Uvedená výpověď je tudíž nepoužitelná pro vadu spočívající v porušení práva na

obhajobu, neboť obviněný neměl v době konání vazebního zasedání dne 13. 12. 2019 obhájce, ač ho měl mít.

č. 38

5. V návaznosti na výše uvedené obviněný namítal, že okolnosti, za nichž byl spáchán čin popsaný pod bodem 2. ve výroku o vině, nebyly řádně objasněny, neboť soudy dovozovaly závěr o jeho vině u tohoto skutku na základě jeho výpovědi z přípravného řízení, když vypovídal bez obhájce ve vazebním zasedání. Tato výpověď nemohla sloužit jako důkaz, protože je zatížena vadou spočívající v porušení jeho práva na obhajobu ve smyslu § 36 odst. 3 tr. ř.

6. Státní zástupce působící u Nejvyššího státního zastupitelství k výše uvedeným výhradám dovolatele uvedl, že nedošlo k tomu, že by obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl, a proto námitky obviněného, ačkoli odpovídaly uplatněnému dovolacímu důvodu, shledal neopodstatněnými. Obviněný byl ve věci v souladu s právní úpravou zastoupen obhájcem od chvíle, kdy poprvé skutečně vyvstaly důvody nutné obhajoby, a to již v přípravném řízení, neboť obhájce mu byl ustanoven dne 17. 12. 2019 v souvislosti s jeho vzetím do vazby. Důvod nutné obhajoby tedy spočíval v okolnosti podle § 36 odst. 1 písm. a) tr. ř., že obviněný byl vzat do vazby, o které bylo rozhodnuto ve vazebním zasedání dne 13. 12. 2019. Důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., jehož se obviněný domáhal a tvrdil, že nastal ještě před rozhodnutím o vzetí do vazby, neměl v dané době opodstatnění, protože trestní řízení v té době bylo vedeno pro činy uvedené v bodech 1. a 2. výroku o vině na základě usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 12. 12. 2019, jako dva dílčí útoky přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku, za něž lze uložit trest odnětí svobody na 1 rok až 5 let. V době, kdy se konalo vazební zasedání dne 13. 12. 2019, a předtím, než bylo rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby, nebyl dán žádný důvod nutné obhajoby, protože z okolností, které byly tehdy orgánům činným v trestním řízení známy, nic nenasvědčovalo tomu, že by mohla přicházet v úvahu přísnější právní kvalifikace, která by mohla zakládat důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. Důvod nutné obhajoby zde vzniká, jakmile je dáno důvodné podezření, že obviněný spáchal takový trestný čin.

7. Změna právní kvalifikace, z níž také vyplývala nutná obhajoba podle § 36 odst. 3 tr. ř. [vzhledem k tomu, že za zločin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku lze uložit trest odnětí svobody na 1 rok až 6 let] a případné zpochybnění dosavadního právního posouzení mohly nastat až po výsledku obviněného ve vazebním zasedání dne 13. 12. 2019 (záleželo však na posouzení všech důkazů). Ke změně však orgány činné v přípravném řízení před podáním obžaloby nepřistoupily (nepostupovaly podle § 160 odst. 6 tr. ř., resp. § 176 odst. 2 tr. ř.), k té dospěl po provedeném dokazování až soud prvního stupně v době, kdy byl obviněný obhájcem zastoupen. Rozhodující z hlediska nutné obhajoby proto bylo, že proti obviněnému bylo zahájeno a následně i vedeno trestní stíhání, a to i v době po podání obžaloby pro dílčí útoky posuzo-

vané podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku. Podle zjištěných okolností bylo u dovolatele na samém počátku vyšetřování zcela opodstatněné uvažovat o právní kvalifikaci skutku jako krádeže.

8. Jestliže byl obviněný nejprve stíhán pro pokračující přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku a v době, kdy nebyl dán důvod nutné obhajoby, si obhájce nezvolil, bylo přistoupeno k jeho výsledku ve vazebním zasedání, jehož se obhájce nemusí účastnit [§ 73f odst. 2 tr. ř.], šlo o postup v souladu s uvedenými procesními ustanoveními a orgány činné v trestním řízení nepostupovaly v rozporu se zákonem (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2018, sp. zn. 11 Tdo 174/2018), a proto podle státního zástupce nic nebránilo procesní použitelnosti výpovědi obviněného ve vazebním zasedání.

č. 38

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze toto podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.).

IV.

Důvodnost dovolání

10. Podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. je možné dovolání podat, jestliže obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl.

11. Tato zákonná dikce vyjadřuje, že uvedený důvod dopadá především na situace, kdy v příslušné trestní věci byly dány podmínky nutné obhajoby ve smyslu § 36 tr. ř., tzn. obviněný musel být v řízení zastoupen obhájcem, ať již zvoleným (§ 37 tr. ř.) nebo ustanoveným (§ 38 tr. ř.), a přitom žádného obhájce neměl. Jeho prostřednictvím je tak poskytována možnost zjednání nápravy, jestliže došlo k porušení práva na obhajobu jako jednoho ze základních práv garantovaných v článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále „Úmluva“) - viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Magee proti Spojenému království, ze dne 6. 6. 2000, č. stížnosti 288135/95, a také článku 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Uvedený dovolací důvod se může vztahovat i na situaci, kdy obviněný sice obhájce, ať již zvoleného nebo ustanoveného, má, ale ze strany orgánů činných v trestním řízení nejsou plněny jejich zákonné povinnosti, jež mají obhájci umožnit, aby svá zákonná oprávnění mohl vůbec vykonávat. Tento dovolací důvod je tak dán např. za situace, když v odvolacím řízení se obhájce obviněného neúčastnil veřejného zasedání odvolacího soudu, v němž bylo učiněno rozhodnutí o podaném odvolání, protože

o veřejném zasedání nebyl vůbec vyrozuměn (k tomu srov. přiměřeně rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2002, sp. zn. 11 Tdo 636/2002).

č. 38

12. Na základě takto vymezené rozhodovací praxe soudů je zřejmé, že posuzovaný dovolací důvod je svým obsahem užší, než je obecné právo obviněného na obhajobu, neboť nezahrnuje jakékoli porušení tohoto práva, ale toliko takové, kdy obviněný, ačkoli byly splněny zákonné podmínky nutné obhajoby, neměl v trestním řízení obhájce vůbec, anebo jej neměl po určitou část řízení, po kterou orgány činné v trestním řízení prováděly úkony trestního řízení směřující k vydání meritorního rozhodnutí napadeného dovoláním (viz rozhodnutí pod č. 48/2003 Sb. rozh. tr., přiměřeně nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 83/96, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 7. 2002, sp. zn. 6 Tdo 142/2002, publikovaný pod č. T 413. ve svazku 17 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2002).

13. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. se však může vázat i na nerespektování práva obhajoby obviněného v případech, kdy o nutnou obhajobu ve smyslu § 36 tr. ř. nejde, ale obviněný obhájce měl mít, např. jestliže v této souvislosti byla postupem soudu obhájci znemožněna účast na jednání, v němž bylo učiněno i rozhodnutí ve věci samé (např. obhájce nebyl ani vyrozuměn o konání veřejného zasedání odvolacího soudu a nebyl mu přítomen), pak je naplněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. (viz rozhodnutí pod č. 53/2010 Sb. rozh. tr., obdobně též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. 8 Tdo 1020/2009).

14. Podle obsahu dovolání v přezkoumávané věci obviněný spatřoval zásah do práva na obhajobu v tom, že v době konání vazebního zasedání dne 13. 12. 2019 v průběhu přípravného řízení neměl obhájce, ač jej měl mít z důvodu nutné obhajoby na základě § 36 odst. 3 tr. ř. Tento svůj názor odvíjel od toho, že i když se vazební zasedání konalo na základě usnesení o zahájení trestního stíhání, podle něhož bylo trestní řízení vedeno pro dva přechýny krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku, mělo být s ohledem na závěry soudce, jež učinil v usnesení ze dne 13. 12. 2019, sp. zn. 0 Nt 1909/2019, o vzetí do vazby, zřejmé, že ohledně skutku pod bodem 2. již nejde o přechýn krádeže, ale o zločin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 alinea 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, který soud prvního shledal v uvedeném činu až v průběhu hlavního líčení. Protože na tuto právní kvalifikaci dopadá § 36 odst. 3 tr. ř., neboť jde o čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice je 6 let (převyšuje hranici 5 let), měl mít obviněný podle jeho názoru obhájce již od zahájení trestního stíhání.

15. Nejvyšší soud se s tímto názorem obviněného neztotožnil. Z obsahu spisu se podává, že trestní stíhání obviněného bylo zahájeno na základě usnesení Policie České republiky, Krajského ředitelství Olomouckého kraje, ze dne 12. 12. 2019 pro pokračující přechýn krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3

tr. zákoníku spáchaný dvěma dílčími útoky. Návrh na vzetí obviněného do vazby podal podle § 68 odst. 1 tr. ř. státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Prostějově u Okresního soudu v Prostějově dne 13. 12. 2019, z důvodů podle § 67 písm. b), c) tr. ř. Podnět k tomuto úkonu však vzešel již od policejního orgánu dne 12. 12. 2019, jenž obviněného dne 11. 12. 2019 jako osobu podezřelou zadržel podle § 76 odst. 1 tr. ř. V souvislosti s tímto úkonem policejní orgán při omezení osobní svobody obviněného zajistil jeho telefonický hovor s obhájkyň JUDr. E. V., která dne 11. 12. 2019 přijala telefonicky obhajobu obviněného, avšak následující den ji odvolala, o čemž byl obviněný informován. Reagoval tak, že dalšího obhájce v daný moment nepožaduje. Z uvedeného je zřejmé, že obviněnému byl umožněn přístup k obhájci v raných stádiích přípravného řízení, a tedy ještě dříve, než bylo rozhodováno o vzetí do vazby ve vazebním zasedání, na němž netrval (viz rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Salduz proti Turecku, ze dne 27. 11. 2008, č. stížnosti 36391/2002).

16. Vazební zasedání se konalo dne 13. 12. 2019, obviněný k němu byl eskortován ze zadržení, převzal návrh na vzetí do vazby a rovněž mu byl poskytnut čas na prostudování doručovaných listin. Během vazebního zasedání byl po poučení podle § 33 odst. 1, § 93 odst. 1 a § 95 odst. 2 tr. ř. vyslechnut. Bylo rozhodnuto o jeho vzetí do vazby z důvodu uvedeného v § 67 písm. c) tr. ř. a obviněný byl poučen mimo jiné i o nutné obhajobě a možnosti zvolit si obhájce ve lhůtě tří dnů i o tom, že jinak mu bude obhájce podle § 36 odst. 1 písm. a) a § 38 odst. 1 tr. ř. ustanoven. Po tomto poučení výslovně k rozhodnutí o vazbě konstatoval, že žádá, aby mu byl obhájce ustanoven. Soud prvního stupně obviněnému usnesením ze dne 17. 12. 2019, sp. zn. 0 Nt 1909/2019, ustanovil obhájkyň Mgr. Z. K. V mezidobí, než byla obhájkyň ustanovena, nebyly číněny žádné procesní úkony.

17. Na základě těchto skutečností Nejvyšší soud shledal, že k porušení práva obviněného na obhajobu nedošlo. Je zřejmé, že v přípravném řízení bylo trestní stíhání vedeno pro dva útoky pokračujícího přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku, u kterého je trestní sazba odnětí svobody od 1 roku do 5 let. Nebyla tedy splněna podmínka pro důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., podle něhož obviněný musí mít obhájce už v přípravném řízení, koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let. Z obsahu spisu plyne, že jiné důvody nutné obhajoby u obviněného nebyly dány, protože v době, kdy se vazební zasedání konalo, nebyly naplněny podmínky podle § 36 odst. 1 písm. a), b), c) tr. ř.

18. Nedostatky nelze shledávat ani v průběhu konání vazebního zasedání, u kterého obhájce nemusí být přítomen. Tato skutečnost je výslovně uvedena v § 73f odst. 2 tr. ř., podle něhož se vazebního zasedání vždy účastní obviněný; jeho účast může být zajištěna i prostřednictvím videokonferenčního zařízení, účast státního zástupce a obhájce při vazebním zasedání není nutná. Uvedená úprava vyplývá

z významu a smyslu vazebního zasedání, kterým se realizuje právo obviněného na „osobní slyšení“ ve vymezenýchruzích vazebního rozhodování, zejména ve smyslu rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále ve zkratce „ESLP“), jenž právo být osobně slyšen zařadil mezi základní garance aplikované v případech omezení svobody (např. rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1998 ve věci Assenov a další proti Bulharsku, stížnost č. 24760/94, a mnoho dalších). Podstata tohoto práva vychází z toho, aby byl obviněný předtím, než bude rozhodnuto o omezení jeho osobní svobody, vyslechnut a aby k jím uvedeným argumentům bylo přihlédnuto před tím, než soud rozhodne o vzetí do vazby (viz článek 5 odst. 1 Úmluvy). Z tohoto důvodu není z hlediska zachování účelu uvedeného institutu podstatné, aby ve všech případech byl vazebnímu zasedání přítomen obhájce. Obhájce ve vazebním zasedání nemusí být přítomen ani tehdy, pokud byl již obviněnému ustanoven nebo si jej obviněný zvolil, to však současně neznamená, že pokud obviněný již v době, kdy se vazební zasedání koná, obhájce má, tak ten by se ho účastnit neměl.

19. Současně je třeba vazební zasedání považovat za procesní prostředek k tomu, aby obviněný mohl být vzat do vazby, tzn. aby o omezení jeho osobní svobody mohlo být rozhodnuto při zachování všech zaručených práv. Proto je počátek omezení jeho osobní svobody ve smyslu § 36 odst. 1 písm. a) tr. ř. spojen až s jeho vzetím do vazby, tzn. že i nutná obhajoba vzniká až od okamžiku, kdy soud takto rozhodne (viz § 68 tr. ř.).

20. Z těchto důvodů je třeba postup soudů v přezkoumávané věci považovat za plně souladný se všemi výše uvedenými principy, k nimž je třeba navíc i zmínit, že i z hlediska práv obviněného podle článku 5 odst. 4 Úmluvy nemusí být vždy řízení o omezení obviněného na jeho svobodě doprovázeno zárukami podobnými těm, které vymezuje článek 6 odst. 1 Úmluvy (viz rozsudek ESLP ze dne 12. 5. 1992 ve věci Megyeri proti Německu, stížnost č. 13770/88), je však nutné, aby mělo soudní charakter a nabízelo záruky adekvátní druhu příslušného zbavení svobody (viz rozhodnutí ESLP, v nichž byl tento názor potvrzen, např. rozsudky ze dne 25. 3. 1999 ve věci Nikolova proti Bulharsku, stížnost č. 31195/96, § 58; ze dne 4. 7. 2000 ve věci Niedbala proti Polsku, stížnost č. 27915/95, § 66; ze dne 11. 7. 2000 ve věci Trzaska proti Polsku, stížnost č. 25792/94, § 74; ze dne 10. 10. 2000 ve věci Grauzinis proti Litvě, stížnost č. 37975/97, § 31; ze dne 13. 2. 2001 ve věci Schöps proti Německu, stížnost č. 25116/94, § 44; ze dne 9. 1. 2003 ve věci Šigkov proti Bulharsku, stížnost č. 38822/97, § 77; a další).

21. Z uvedené zásady, že účast obhájce na vazebním zasedání není nutná, tedy plyne, že pouze skutečnost, že se koná vazební zasedání, nelze považovat za důvod, aby měl obviněný obhájce. Obsah spisu v této trestní věci navíc svědčí o tom, že u obviněného poprvé vznikla nutnost být zastoupen obhájcem až vydáním usnesení o jeho vzetí do vazby dne 13. 12. 2019 [§ 36 odst. 1 písm. a) tr. ř.], a lze jen dodat, že o svých právech byl v této souvislosti řádně poučen, byl

mu dán prostor pro to, aby si sám obhájce ve třídní lhůtě zvolil, a až poté, kdy tak neučinil, byl mu v souladu s trestním řádem podle § 38 odst. 1 tr. ř. obhájce ustanoven. Do této doby mít obhájce v trestním řízení nemusel, jak bylo vyloženo výše.

22. Shledával-li obviněný porušení svého práva na obhajobu zejména proto, že obhájce neměl v době, kdy bylo rozhodováno o jeho vzetí do vazby ve vazebním zasedání, a to pro nedodržení podmínek pro nutnou obhajobu podle § 36 odst. 3 tr. ř., tedy z důvodu, že se konalo řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let, a tedy musí být obhájce již v přípravném řízení, ani v tom Nejvyšší soud nemohl obviněnému přisvědčit, protože podle tohoto ustanovení důvod nutné obhajoby vzniká, jakmile je dáno důvodné podezření, že obviněný spáchal takový trestný čin. Skutečností, která v tomto případě určuje počátek nutné obhajoby, je závěr o tom, že v projednávaném činu lze spatřovat trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let. Obecně se takové úkony, které tento počátek stanoví v přípravném řízení, odvíjí od právní kvalifikace, pro kterou bylo zahájeno trestní stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.), případně od upozornění podle § 160 odst. 6 tr. ř., že během vyšetřování vyšlo najevo, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, je jiným trestným činem, než jak byl v usnesení o zahájení trestního právně posouzen. Takovým mezníkem je i podaná obžaloba (§ 176 tr. ř.), a v řízení před soudem upozornění na změnu právní kvalifikace (§ 190 odst. 2 tr. ř.). Je tedy zřejmé, že proto, aby bylo možné důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. spojovat se změnou právní kvalifikace, je nutný důvodný závěr pro takovou změnu, který má kvalifikovaný podklad. Pro takový závěr nelze vycházet jen z obsahu výpovědi obviněného nebo některého z dílčích důkazů, ale podklad pro změnu právního posouzení věci musí vyplynout z výsledků zajištěných či provedených důkazů a musí být určitým způsobem formalizován (např. upozorněním na změnu právní kvalifikace nebo rozhodnutím), je však třeba zdůraznit, že takový postup by měl být učiněn bezprostředně poté, co orgán činný v trestním řízení dojde ke zjištění, že závěr o změně právní kvalifikace zakládající důvod nutné obhajoby je opodstatněný.

23. Nejvyšší soud však v této věci neshledal vadným ani postup orgánů činných v přípravném řízení a rozhodujících o vazbě obviněného, neboť žádné okolnosti nenasvědčovaly pro změnu právní kvalifikace užitě v usnesení o zahájení trestního stíhání [jeden pokračující přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku]. Do doby konání vazebního zasedání podle zajištěných důkazů, a ani před podáním obžaloby se neobjevily žádné nové indicie, z nichž by vzniklo podezření, že obviněný spáchal zločin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, za který hrozí trest odnětí svobody až na 6 let. Tato změna právního posouzení nastala až v průběhu doka-

zování před soudem, a tedy poté, co řízení již probíhalo v rámci podmínek nutné obhajoby a za účasti obhájce obviněného.

č. 38

24. Pro úplnost lze dodat, že váže-li § 36 odst. 3 tr. ř. nutnou obhajobu k horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené zákonem na trestný čin, pro který je obviněný stíhán, z logiky procesního postupu je zřejmé, že jde o právní kvalifikaci, kterou orgány činné v trestním řízení v daném momentě na základě dostupných skutkových zjištění vyšetřovanému trestnému činu přiřadí. K ustálení skutkových zjištění dochází až v řízení před soudem, a to definitivně až právní mocí rozsudku, kterým je obviněný uznán vinným nebo zproštěn obžaloby. Jestliže je hlavní líčení současně těžištěm dokazování, není možné, aby na základě skutkového stavu ustáleného v tomto stadiu řízení a popřípadě i změněné právní kvalifikace bylo retroaktivně pohlíženo na celé přípravné řízení a zpětně vyžadována přítomnost obhájce včetně opětovného provedení veškerých procesních úkonů (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2018, sp. zn. 11 Tdo 174/2018).

25. Obviněný v dovolání nevytýkal vadnost postupu soudu při rozhodování o změně použité právní kvalifikace (v tomto rozsahu byl Nejvyšší soud vázán dovoláním obviněného), a nevytýkal, že ke změně právní kvalifikace skutku popsaného pod bodem 2. ve výroku o vině došlo až v průběhu hlavního líčení, i přesto lze zmínit, že obžaloba byla podána u Okresního soudu v Prostějově dne 28. 2. 2020 pro dva dílčí útoky pokračujícího přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku. K záměru změnit právní kvalifikaci dospěl soud prvního stupně až po odročení hlavního líčení konaného dne 7. 4. 2020, o čemž svědčí poučení obviněného ve smyslu § 225 odst. 2 a § 190 odst. 2 tr. ř. o možné změně právní kvalifikace jednání popsaného pod bodem 2. obžaloby jako zločinu legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 alinea 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku. Poučení bylo obviněnému i jeho obhájce řádně doručeno.

26. Uvedený procesní postup svědčí o tom, že soud prvního stupně v plné míře respektoval pravidla plynoucí z § 190 odst. 2 a § 225 odst. 2 tr. ř. Ke zpřísnění právní kvalifikace, jež by zakládala důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., který však již neměnil nic na tom, že nutná obhajoba v té době byla založena podle § 36 odst. 1 písm. a) tr. ř., došlo v souvislosti s uvedeným upozorněním až v rámci rozsudku soudu prvního stupně, kdy obviněný již byl, od okamžiku vzetí do vazby, zastoupen obhájcem.

27. Uvedené svědčí o tom, že soudy činily úkony vztahující se k nutné obhajobě zcela v souladu se zákonem a jím stanovenými pravidly a plně při respektu k právu obviněného na obhajobu plynoucí z článku 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a též článků 5 a 6 odst. 3 Úmluvy.

28. Z takto uvedených důvodů Nejvyšší soud shledal námitky obviněného soustředěné k důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. jako neopodstatněné.

29. V rámci uplatněných dovolacích důvodů se Nejvyšší soud zabýval námitkou obviněného o vadnosti postupu soudů ve vztahu k jeho výpovědi učiněné v průběhu vazebního zasedání, kterou považoval za procesně nezpůsobilou být účinným podkladem pro závěr o vině.

30. V průběhu hlavního líčení byl obviněný vyslechnut. Když soud zjistil, že se ve své výpovědi odklonil od verze učiněné v předešlých fázích trestního řízení, postupoval podle § 207 odst. 2 tr. ř. a přečetl protokol o dřívější výpovědi obviněného. Obviněný byl k rozporům v jeho výpovědích dotazován a měl možnost se k nim vyjádřit a vysvětlit, proč uvedl jím prezentované skutečnosti odlišně. Uvedený postup koresponduje s podmínkami § 207 odst. 2 tr. ř., protože výslech obviněného v přípravném řízení byl učiněn po sdělení obvinění a obviněný byl vyslechnut po náležitém poučení ve smyslu § 33 a násl. tr. ř.

31. Rovněž je třeba zmínit, že zmíněnému postupu nebránilo ani to, že obviněný v době konání vazebního zasedání neměl obhájce, protože pro nutnou obhajobu v té době nebyly splněny zákonem stanovené podmínky a obviněný souhlasil s tím, že nebude zastoupen obhájcem. Pokud byl za tohoto stavu v průběhu vazebního zasedání vyslechnut, stalo se tak v souladu s § 73g odst. 2 tr. ř., podle něhož platí, že předseda senátu a v přípravném řízení soudce vyslechnou obviněného ke všem okolnostem podstatným pro rozhodnutí o vazbě. V té souvislosti je vhodné uvést, že okolnosti, za kterých došlo ke spáchání činu, patří k okruhu podstatných skutečností pro rozhodování o naplnění jednotlivých důvodů vazby podle § 67 tr. ř. (viz např. rozhodnutí pod č. 39/1995 Sb. rozh. tr. a nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, sp. zn. I. ÚS 62/96), podle kterých je třeba zjistit okolnosti konkrétního případu. Byly-li splněny všechny procesní náležitosti pro uskutečnění výpovědi ve vazebním zasedání, mohla být taková výpověď použita při hlavním líčení. Za dodržení všech zákonných podmínek lze v určitých případech k důkazu použít i výpověď obviněného ve vazebním zasedání (§ 73g odst. 2 tr. ř.), výpověď osoby zadržené (§ 76 odst. 3, 5 tr. ř.) nebo podezřelé (§ 179b odst. 3 tr. ř.) (viz přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1333 a 1334).

32. Po posouzení uvedených skutečností Nejvyšší soud shledal, že v použití protokolu o výslechu obviněného z vazebního zasedání konaného dne 13. 12. 2019 jako důkazu nic nebránilo, neboť ten byl pořízen procesně správným způsobem a před tím, než obviněný svou výpověď ve vazebním zasedání učinil, byl řádně jako obviněný poučen (§ 33 a násl. tr. ř.). Byl vyslechnut i v řízení před soudem prvního stupně, kde změnil svou výpověď, avšak byl na důvod rozporů dotázán a měl možnost předestřené rozpory vysvětlit, což plně odpovídá podmínkám plynoucím z § 207 odst. 2 tr. ř., za kterých soud přečetl protokol o dřívější výpovědi obviněného.

33. Nejvyšší soud na základě dalších úvah, jimiž se vypořádal s ostatními dovolacími námitkami obviněného, dospěl k závěru, že jeho dovolání je zjevně neopodstatněné, a proto je podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

Č. 39

Č. 39

Navazování nedovolených kontaktů s dítětem
§ 193b tr. zákoníku

Přečin navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b tr. zákoníku je předčasně dokonaným deliktem. Proto je trestně postižitelný již samotný návrh na setkání, který pachatel učinil dítěti mladšímu patnácti let za účelem dopustit se na něm některého ze sexuálně motivovaných trestných činů, jejichž výčet v tomto ustanovení je demonstrativní.

Návrh na takové setkání může být učiněn jakýmkoliv způsobem, např. prostřednictvím informačních nebo komunikačních technologií, v listinné podobě či ústně.

Provedeným dokazováním je třeba objasnit, který z trestných činů, na něž je v této skutkové podstatě odkazováno, pachatel v době učinění návrhu na setkání zamýšlel spáchat.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020, sp. zn. 8 Tdo 1041/2020, ECLI:CZ:NS:2020:8.TDO.1041.2020.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného L. Č. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 5 To 99/2020, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 3 T 78/2019.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 3. 3. 2020, sp. zn. 3 T 78/2019, byl obviněný L. Č. uznán vinným přečinem navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b tr. zákoníku, a byl odsouzen podle § 193b tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu 12 měsíců. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku za použití § 48 odst. 4 písm. d) tr. zákoníku

mu byla uložena přiměřená povinnost podrobit se vhodnému programu psychologického poradenství.

2. Městský soud v Praze jako soud odvolací usnesením ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 5 To 99/2020, podle § 256 tr. ř. zamítl odvolání obviněného jako nedůvodné.

č. 39

3. Čin, jenž byl obviněnému kladen za vinu, spočíval v tom, že dne 29. 11. 2017 na blíže nezjištěném místě kontaktoval prostřednictvím sociální sítě Facebook, aplikace Messenger, ze svého profilu „L. Č.“ (UIN: XY) poškozenou nezletilou AAAAA (pseudonym) na jejím profilu „AAAAA“ (UIN: XY), s níž následně v době od 4. 12. 2017 do 5. 12. 2017 touto cestou elektronicky komunikoval, a ačkoliv si byl vědom, že poškozená je osobou nezletilou, jelikož mu již na počátku jejich komunikace uvedla, že jí bude teprve 12 let, což mu následně ve svých zprávách několikrát zopakovala, zasílal jí zprávy, v nichž jí navrhoval osobní setkání a rovněž to, aby s ním vyzkoušela líbání, „mazlení“, aby jej pohlavně ukájela tzv. honěním penisu a seděla mu na klíně, že ji naučí dráždit se prsty v jejím pohlavním orgánu, tzv. prstit, a hladit se, přičemž o jeho zájmu rozvíjet fyzický kontakt s nezletilou svědčí i to, že se s ní osobně setkal dne 5. 12. 2017 kolem 15:35 hod. u výstupu ze stanice metra „XY“ na ulici XY v Praze.

II.

Dovolání obviněného a vyjádření k němu

4. Proti uvedenému usnesení odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájce z důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g) a j) tr. ř. dovolání, jímž vytýkal nesprávnosti v právním posouzení skutku podle § 193b tr. zákoníku, protože jednáním, které mu je kladeno za vinu, nebyly naplněny znaky tohoto přečinu. Brojil zejména proti naplnění subjektivní stránky jeho skutkové podstaty, protože si nebyl vědom, že poškozená, s níž komunikoval, je mladší 15 let, i když připustil, že mu svůj věk sdělila, ale s ohledem na to, o čem si psali, se domníval, že je podstatně starší, asi ve věku 17 až 18 let. Považuje za běžné, že dívky na sociálních sítích neuvádějí pravdivé informace o svém věku, přičemž samotný přístup na Facebook je povolen osobám starším 13 let. Mohl si proto myslet, že když poškozená uváděla, že jí je 12 let, „dělá si z něj legraci“. Nedůvodnost závěru soudů o úmyslu navazovat známost s osobou mladší než 15 let obviněný opíral o to, že poškozená souhlasila se schůzkou a sama se na ní domlouvala. Při setkání s ní u stanice metra XY, kdy ji reálně viděl, jí nenavrhoval žádný další kontakt a po chvíli se rozešli, což potvrdil i soud prvního stupně, podle něhož se při schůzce nesnažil poškozené dotýkat nebo ji líbat. Z uvedených skutečností plyne, že si nemohl být vědom toho, že komunikuje s dívkou mladší než 15 let, a pokud by tuto vědomost měl, v žádném případě by s ní nehovořil popsáním způsobem a nezval ji na schůzku.

5. S odkazem na závěry znalce doc. MUDr. J. Z., jenž konstatoval, že mnozí lidé se v rámci komunikace na sociálních sítích tak trochu pohybují mimo realitu a vyjadřují se tak, jak by to neučinili v osobním kontaktu, obviněný připisoval uvedený způsob komunikace tomu, že se po úspěšně složené zkoušce ve škole odreagoval. Zdůraznil, že není pedofilně zaměřen, nevyhledával kontakty s osobami mladšími patnácti let, a má intimní přítelkyni, která je v jeho věku. Za významné považoval, že u něj nebyly zjištěny známky duševní choroby. Obviněný studuje vysokou školu, má partnerský vztah a jeho sociální adaptaci lze považovat za dobrou. Tvrdil, že motivem jeho jednání může být závislost na virtuální realitě a zapojení se do dobrodružných komunikací, což se u něj projevilo jako „blbnutí“ na internetu bez reálného vědomí toho, kolik je poškozené let, neboť se bylo možné domnívat, že i ona si dělá legraci. V komunikaci, kterou vedl, nic extrémně agresivního či oplzlého nepadalo a intimní fotografie se nevyměňovaly, což by bylo možné v případě zletilých osob považovat za běžnou konverzaci.

6. Obviněný se neztotožnil se závěry znalce z oboru kybernetika, odvětví výpočetní technika, RNDr. V. K., který zkoumal soubory z jeho počítače, protože fotografie, které v počítači byly obnoveny jako již smazané, pocházejí z doby, kdy mu bylo 14 let, a uvedený přístroj ještě neměl k dispozici. Byl pořízen z bazarových součástek až při studiu na střední škole, a proto fotografie ani nemazal, neboť tak učinil původní majitel zakoupených součástek. Fotografie obsažené ve znalecké posudku byly pořízeny v roce 2007 fotoaparátem Canon Powershot, jenž nikdy nevlastnil, obdobně se nelze opírat o výřezy fotografií v tomtéž znaleckém posudku, a proto nebylo prokázáno, že uvedené fotografie do počítače umístil. Vzhledem k tomu, že znalec nedokázal tyto rozpory vysvětlit, mělo být postupováno podle zásady in dubio pro reo. Nepoužitelný je znalecký posudek i proto, že obhájce před soudem prvního stupně sdělil, že text na stranách 59 a 60 znaleckého posudku je informací obviněného jeho obhájci, a proto je vyloučena možnost jejich použití jako celku.

7. Nesprávné právní závěry obviněný shledal v naplnění skutkové podstaty přečinu podle § 193b tr. zákoníku, který je páčán v rámci virtuální reality, a pachatel svou znalost o druhé osobě může dovozovat jen na základě informací jí uváděných, protože pachatel nemá možnost bez přímého kontaktu s ní, a to i ohledně jejího věku, si pravdivost uváděných informací ověřit. Rozhodné by mělo být chování po uskutečněním kontaktu s takovou osobou. Měl by být brán ohled na to, že když se obviněný udělal jinou představu o věku druhé osoby, jednání vedoucí k dalšímu kontaktu s ní zanechá. Uvedený trestný čin nemůže být spáchán jen pouhou slovní komunikací na sociální síti, na níž navíc osoba, se kterou je komunikováno, vzhledem ke svému věku nemá mít přístup. Obě strany spolu komunikují ze svého domácího prostředí, kde sedí a vymýšlí si „blbosti“, což není možno považovat za návrhy činěné se skutečným dopadem, ale takovouto komunikaci je nutné považovat za zdánlivou, neskutečnou či v daný okamžik

neexistující. Ze všech těchto důvodů, i s ohledem na závěry posudku uvedené znalcem doc. MUDr. J. Z., obviněný dospěl k názoru, že jednáním, které mu je kladeno, nelze naplnit znaky skutkové podstaty přečinu podle § 193b tr. zákoníku.

č. 39

8. K dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. j) tr. ř. zmínil, že bylo vadně ve výroku rozhodnuto i o ochranném opatření, aniž byly splněny podmínky pro jeho uložení.

9. Státní zástupkyně působící u Nejvyššího státního zastupitelství se s dovoláním neztotožnila. Neshledala opodstatněnými námitky proti skutkovým vadám, naopak ve stručnosti odkázala na jasné a srozumitelné úvahy soudů nižších stupňů při provádění a hodnocení důkazů a jejich správné skutkové závěry. Vinu obviněného považovala za bezpečně prokázanou jeho částečným doznáním (byť své jednání bagatelizuje) a především výpovědí poškozené AAAAAA, která zcela koresponduje s obsahem zjištěné internetové komunikace za použití aplikace Messenger. Bylo dostatečně prokázáno, že obviněný prostřednictvím sociální sítě Facebook kontaktoval nezletilou poškozenou, s níž od 4. 12. 2017 do 5. 12. 2017 elektronicky komunikoval přesto, že mu sdělila, že jí je 12 let. Zasilal jí zprávy se sexuální tematikou, v nichž navrhoval osobní setkání včetně sdělení, že na tomto setkání budou provozovat sexuální praktiky, a následně se s poškozenou i osobně setkal.

10. K právním výhradám obviněného státní zástupkyně poukázala na to, že objektem přečinu podle § 193b tr. zákoníku je zájem na ochraně dětí mladších 15 let před navazováním kontaktů se sexuálním záměrem, které by mohly narušit jejich mravní a tělesný vývoj, jak vymezil článek 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) ze dne 13. 12. 2011 č. 2011/93/EU, o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii. V souvislosti s ním státní zástupkyně zdůraznila, že trestně postižitelný je již samotný návrh na setkání, který pachatel učinil dítěti mladšímu 15 let za účelem dopustit se na něm některého ze sexuálně motivovaných trestných činů. Trestný čin je dokonán i v případě, že ke schůzce s dítětem mladším 15 let, kterou pachatel navrhl (osobně, písemně, využitím informační a komunikační technologie) za sexuálním účelem, nakonec vůbec nedojde (viz DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář k § 193b. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Dostupný v právním informačním systému ASPI ke dni 25. 11. 2020).

11. Podle skutkových zjištění obviněný jednal uvedeným způsobem, tedy kontaktoval osobu mladší než 15 let prostřednictvím komunikační technologie se záměrem navrhnout jí osobní setkání za účelem spáchat sexuálně motivovaný trestný čin. Lze považovat za trestné, když dospělý muž z bezpečí domova dívky, která mu o sobě v rámci konverzace opakovaně sdělí, že nedovršila 12. rok věku, navrhne prostřednictvím sociální sítě setkání za účelem vyzkoušení líbání a dalších praktik obviněným uváděných, neboť v něm je třeba shledávat trestný čin

podle § 193b tr. zákoníku. Státní zástupkyně zdůraznila, že zájmem zákonodárce bylo sankcionovat i pouhé kontaktování dítěte mladšího 15 let za výše uvedeným účelem.

12. Za nevýznamnou námitku státní zástupkyně označila tvrzení obviněného, že při osobním setkání k ničemu závadnému nedošlo. Obviněný měl možnost osobně zhlédnout nezletilou a vyjádřil lítost nad tím, že jejich setkání bylo přítomno více lidí, a i poté jí opětovně zasílal eroticky laděné zprávy a snažil se dohodnout další schůzku. Neobstojí ani námitka, že považoval sdělení poškozené o věku za žert, neboť na Facebooku, jenž je přístupný od 13 let, se neuvádí pravdivé údaje. Státní zástupkyně podotkla, že je obecně známou skutečností, že si na sociálních sítích zakládají profily i děti mladší, obviněný mohl s tím, že poškozená je nezletilá, počítat. Přitom právě tyto děti jsou vystaveny značnému nebezpečí ze strany „sexuálních predátorů“. Státní zástupkyně se neztotožnila s obviněným, že by mohlo jít o žert u skleničky vína a nic závažného se nestalo, protože spáchání sexuálně motivovaných činů prostřednictvím internetu nelze podceňovat, resp. nelze podceňovat sociální sítě, které vyvolávají jistý pocit virtuálnosti takového jednání, které však může mít velice konkrétní dopady do reálného života (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2019, sp. zn. 7 Tdo 1579/2018).

č. 39

III.

Přípustnost a další podmínky dovolání

13. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze toto podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.). Dovolání splňuje i další formální požadavky vymezené v § 265f odst. 1 tr. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

14. Obviněný opřel své dovolání zejména o důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jehož prostřednictvím vytýkal, že neměl být uznán vinným přechínem navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b tr. zákoníku, protože soudy nezvažovaly všechny rozhodné skutečnosti a zejména vadně posoudily jeho zavinění. Tvrdil, že neměl vědomost o věku poškozené, neboť soudy nebraly v úvahu, že si tvrzení o jejím věku nemohl ověřit, ač jde o Facebook, kde lidé neuvádějí pravdu. Poukazoval i na další zvláštnosti takové komunikace, které vylučují, aby mohla být naplněna skutková podstata uvedeného přechínu skutkem, jenž mu je kladen za vinu a v němž nejsou žádné agresivní výrazy. Brojil též proti správnosti závěrů znalce RNDr. V. K. o vyhodnocení stop v jeho počítači.

15. K těmto výhradám, je třeba uvést, že s označeným důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. korespondují jen částečně, protože podle něj je možné dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Prostřednictvím tohoto dovolacího důvodu lze dovoláním vytýkat výlučně vady právní, které vyplývají buď z nesprávného právního posouzení skutku, anebo z jiného nesprávného hmotněprávního posouzení, tedy to, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoli o trestný čin nejde nebo jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným.

16. Posoudí-li se uplatněné námitky, tak s označeným dovolacím důvodem ne- korespondují ty, jimiž obviněný poukazoval na nesprávné hodnocení znaleckého posudku z oboru kybernetika, odvětví výpočetní technika, a s jejichž užitím polemizoval se závěry soudů, které na jeho podkladě učinily, a vytkl, že soudy nerespektovaly zásadu in dubio pro reo, a to zejména ve vztahu k tomu, že bylo prokázáno, že věděl, kolik je poškozené roků. Na uvedené námitky zpochybňující procesní postupy soudů důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nedopadá, a proto není dovolací soud na jejich podkladě zásadně povinen přezkoumávat správnost napadených rozhodnutí.

17. Vzhledem k tomuto závěru, bylo možné na podkladě učiněných skutkových zjištění posuzovat důvodnost námitek, že není správný závěr o naplnění objektivní stránky a není dáno zavinění obviněného vztahující se k jednotlivým znakům skutkové podstaty přečinu navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b tr. zákoníku.

18. Obviněný zpochybňoval, že jednání, jehož se dopustil, naplňuje znaky skutkové podstaty přečinu podle § 193b tr. zákoníku, neboť šlo o virtuální komunikaci s neznámou osobou bez přímého kontaktu, jejíž věk si nemohl ověřit. Zdůrazňoval též povahu internetových sítí, kde se odvíjí komunikace mimo realitu, již nelze pro její nepřesvědčivost považovat za faktickou a existující.

19. K těmto výhradám je nejprve vhodné uvést, že přečinu navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b tr. zákoníku se dopustí ten, kdo navrhne setkání dítěti mladšímu 15 let v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1, § 192, § 193, § 202 odst. 2 tr. zákoníku nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin.

20. Skutková podstata přečinu podle § 193b tr. zákoníku byla do trestního zákoníku doplněna zákonem č. 141/2014 Sb. Podle důvodové zprávy k němu šlo o implementaci článku 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) ze dne 13. 12. 2011 č. 2011/93/EU, o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, která ukládá členským státům Evropské unie zajištění trestnosti úmyslného jednání, při němž navrhne dospělá osoba prostřednictvím informačních nebo komunikačních technologií setkání dítěti, které nedosáhlo věku pohlavní zletilosti, s cílem spáchat trestný čin pohlavního

zneužití nebo další obdobné trestné činy. Zmíněná úprava jde v českém prostředí částečně nad rámec citované směrnice, neboť postihuje nedovolené navazování kontaktů s dítětem obecně, a nejen prostřednictvím informačních a komunikačních technologií [viz Důvodová zpráva k zákonu č. 141/2014 Sb. Zvláštní část. K bodu 6. (§ 193a a 193b). Dostupná v právním informačním systému Beck-online ke dni 25. 11. 2020].

21. Ze způsobu, jak je tato skutková podstata v zákoně vyjádřena, plyne, že jde o tzv. předčasně dokonaný delikt, neboť k jeho znakům náleží úmysl způsobit určitou poruchu, i když taková porucha nenastala, jako je tomu např. u trestného činu loupeže (viz SOLNAR. V. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia, 1972, s. 264). Z konstrukce této skutkové podstaty je zřejmé, že jde o trestný čin, kde je příprava a pokus určitého jednání natolik škodlivým pro společnost, že jsou tyto formy povýšeny na dokonaný trestný čin. Trestný čin je totiž dokonán nikoliv realizací schůzky, ale i v případě, že z jakýchkoliv důvodů ke schůzce nedojde. Možnost trestního postihu vyvolává samotný fakt, že pachatel učiní návrh na setkání s dítětem mladším 15 let, a toto setkání je motivováno některým z vyjmenovaných důvodů, který by mohl narušit mravní a tělesný vývoj dítěte mladšího 15 let. K narušení tohoto mravního a tělesného vývoje nemusí dojít, postačí, mohla-li by taková situace hypoteticky nastat (viz MITLÖHNER, M. Nedovolený kontakt s dítětem. Rodinné listy. Praha: Wolters Kluwer, 2016, č. 4, s. 19. Dostupné v právním informačním systému ASPI ke dni 25. 11. 2020).

22. Postižitelný je již samotný návrh na setkání, který pachatel učinil dítěti mladšímu 15 let za účelem dopustit se na něm některého ze sexuálně motivovaných trestných činů, jejichž výčet je demonstrativní. Návrh může být učiněn jakýmkoliv způsobem, mezi které lze zařadit i informační nebo komunikační technologie, ale není vyloučeno jej učinit např. i v listinné formě či osobně. Podstatné je, aby šlo o návrh, tzn. že pachatel nabídne dítěti mladšímu než 15 let takové jednání, které naplňuje skutkovou podstatu některého z vyjmenovaných či jiných sexuálních deliktů, a to v úmyslu spáchat některý z těchto trestných činů. Z hlediska povahy uvedeného přechodu jako předčasně dokonaného deliktu není podstatné, že nedojde ke spáchání činu, k němuž směřovalo jednání pachatele, nebo případně i k setkání s dítětem mladším 15 let, protože uvedený čin je dokonán již tím, že je úmyslně učiněna nabídka (jde o úmyslný trestný čin viz § 13 odst. 2 tr. zákoníku) v úmyslu spáchat sexuálně motivovaný trestný čin.

23. V posuzované trestní věci obviněný brojil proti tomu, že by se za zjištěných okolností mohlo jít o uvažovaný přečin, protože bez přímého kontaktu s osobou, s níž komunikoval a již kterou neznal, nemohlo dojít k naplnění znaků přečinu podle § 193b tr. zákoníku, neboť šlo jen o virtuální komunikaci, tedy zdánlivou a v realitě neexistující. K tomu je třeba uvést, že návrh obviněného byl učiněn prostřednictvím internetové sítě, tedy způsobem, zcela reálně sloužícím mimo jiné k navazování kontaktů na základě nekonečně širokého výběru objektů kon-

krétního zájmu. Právě internet představuje příležitost a zároveň prostředek páchání sexuální trestné činnosti, pod kterou spadá i tzv. grooming, jímž se označuje specifické jednání spočívající v psychické manipulaci ze strany predátora (gromera), který má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Výsledkem zde může být pohlavní zneužití oběti nebo jiný sexuálně zaměřený trestný čin [viz KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče). Olomouc: NET University, 2010, s. 14]. Rozhodné zde je, že předmětný návrh pachatel činí s cílem spáchat uvedený trestný čin. Není však důležité, zda k realizaci jeho cíle dojde či nikoliv.

24. Z hlediska objektivní stránky přečinu podle § 193b tr. zákoníku je nutné posuzovat, jaká je povaha navrhovaného jednání, tzn. zda se v takovém návrhu objevují znaky buď některého z trestných činů zde vyjmenovaných, tj. pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 tr. zákoníku, zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 tr. zákoníku, nebo svádění k pohlavnímu styku podle § 202 odst. 2 tr. zákoníku, anebo jiného sexuálně motivovaného trestného činu, na který je jen obecně odkazováno. S ohledem na to, že se musí posuzovat, zda jde o jednání vykazující znaky některého z těchto trestných činů, je třeba, aby znaky konkrétní skutkové podstaty byly uvedeny ve skutkových zjištěních, v nichž musí být rovněž doloženo konkrétními skutečnostmi, že se (tzv. druhý) úmysl obviněného vztahoval právě k některému z těchto trestných činů sexuální povahy. Konkrétní znaky sexuálního trestného činu by měly být uvedeny i v tzv. právní větě, zejména v případě alternativních znaků (např. u § 192 tr. zákoníku, podle něhož tento trestný čin spáchá, „kdo přechovává fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo“ ...) by měla být uvedena alternativa, k níž úmysl obviněného v konkrétním případě směřoval. V právní větě není vadou odkaz pouze na paragrafové označení, bude-li v odůvodnění vyloženo, k čemu se tento úmysl, a to jak přímý nebo nepřímý (§ 15 tr. zákoníku), u konkrétní skutkové podstaty vztahoval. Podle učiněného návrhu a způsobu, jak byl slovně vymezen, se posuzuje, k jakému trestnému činu pachatel směřoval.

25. Soudy v přezkoumávané věci ve skutkových zjištěních uvedly rozhodné skutečnosti vztahující se k naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 187 tr. zákoníku, a byť v právní větě zmínily jen odkaz na tento paragraf, vypořádaly se s jednotlivými jeho znaky z hlediska úmyslu obviněného v odůvodnění rozhodnutí.

26. Nebylo možné přisvědčit výhradám obviněného o nenaplnění znaků skutkové podstaty přečinu podle § 193b tr. zákoníku, neboť čin mu kladený za vinu spočíval v tom, že „prostřednictvím sociální sítě Facebook, aplikace Messenger, ... nezletilé AAAAA ... v době od 4. 12. 2017 do 5. 12. 2017, ... ačkoliv mu již na počátku jejich komunikace uvedla, že jí je teprve bude 12 let, ... zasílal zprávy, v nichž jí navrhoval osobní setkání a rovněž to, aby s ním vyzkoušela

líbání, „mazlení“, aby jej pohlavně ukájela, tzv. honěním penisu a seděla mu na klíně, že ji naučí dráždit se prsty v jejím pohlavním orgánu, tzv. prstit, a hladit se ... a s poškozenou se dne 5. 12. 2017 ... osobně setkal“. Tato skutková zjištění jsou dostatečným podkladem pro naplnění objektivní stránky uvedeného přečinu, protože popsany skutek obsahuje jednání, k jehož postihu v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) ze dne 13. 12. 2011 č. 2011/93/EU slouží skutková podstata uvedeného přečinu. Šlo o snahu obviněného směřující k navázání nedovolených kontaktů s dítětem v sexuální oblasti prostřednictvím informačních technologií. Neopodstatněnou je i námitka obviněného, že návrhy činěné prostřednictvím sociální sítě Facebook nebyly reálné. Taková argumentace neodpovídá povaze sociální sítě Facebook, již obviněný ke komunikaci s poškozenou použil, ani okolnostem, za kterých se čin udál. Internet obecně je médium umožňující anonymitu osob spolu komunikujících, což umožňuje navazování kontaktů osob od sebe vzdálených a vytváří to prostor pro sjednávání setkání tak, jak se to stalo v tomto případě. Jde tedy o reálný prostředek, jímž bylo možné nejen navázat kontakt s obětí, ale současně i vytvořit možnost nabídnout osobní setkání. Šlo o skutečné chování za využití nástroje způsobilého k realizaci záměru směřujícího k navázání kontaktu a případného setkání s poškozenou za účelem pohlavního ukájení. Nešlo tedy o žádné virtuální (tzn. zdánlivé, domnělé, simulované, neskutečné) konání, protože vše se odvíjelo jak ze skutečných pohnutek, tak i se skutečnou osobou v konkrétním časovém horizontu.

27. Pro naplnění znaků přečinu podle § 193b tr. zákoníku má význam povaha návrhů a slovního popisování sexuálního chování, jež obviněný poškozené prezentoval a nabízel ke vzájemnému nebo samostatnému provozování. Rozhodná je povaha zvolených slovních formulací a sdělovaných skutečností, neboť podle nich se posuzuje záměr pachatele a intenzita sexuálních praktik, ke kterým jeho čin směřoval.

28. V posuzované trestní věci obviněný v návrhu na setkání s poškozenou uváděl, aby s ním vyzkoušela mazlení, navrhoval jí, aby jej pohlavně ukájela masturbací, a uváděl, že ji naučí dráždit se prsty či hladit se v rámci jejího vlastního ukájení. Tyto praktiky odpovídají znakům zločinu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku, které spočívají buď ve vykonání soulože s dítětem mladším 15 let, anebo v jiném způsobu jeho pohlavního zneužití. Vzhledem k tomu, že se za soulož považuje spojení pohlavních orgánů muže a ženy, tj. vniknutí mužského pohlavního údu do pochvy ženy, nelze tuto alternativu v nabídkách obviněného spatřovat, protože v uvedeném smyslu obviněný nenavrhoval poškozené soulož. Vybízel ji však k chování, které odpovídá znaku jiného způsobu pohlavního zneužití, za který se považuje pohlavní zneužití v jiné formě než soulož, a to v podobě takových zásahů do pohlavní sféry osoby mladší 15 let, které jsou v širším pojetí považovány za pohlavní styk, jímž je jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání.

Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1836). Všechny obviněným uváděné a nabízené činnosti měly za cíl ukojit pohlavní pud, k čemuž mělo sloužit tělo poškozené, s jehož využitím by obviněný sám uvedené aktivity vyvíjel, nebo by sledoval, jak si je na svém těle činí sama poškozená. Z těchto důvodů je zřejmé, že obviněný měl úmysl v této alternativě spáchat na poškozené zločin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku.

29. Z okolností výše rozvedených Nejvyšší soud shledal, že uvedené jednání obviněného po objektivní stránce odpovídá přečinu navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b tr. zákoníku.

30. V dalších částech odůvodnění se Nejvyšší soud zabýval a vypořádal s dovolacími námitkami obviněného, kterými zpochybnil naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty přečinu podle § 193b tr. zákoníku, jímž byl uznán vinným. Ani tyto námitky avšak neshledal Nejvyšší soud opodstatněnými.

31. Nejvyšší soud na základě všech uvedených úvah a zjištění dospěl k závěru, že námitky obviněného nejsou opodstatněné, protože soudy nepochybily, jestliže uzavřely, že obviněný naplnil znaky přečinu navazování nedovolených kontaktů s dítětem podle § 193b tr. zákoníku. Tento závěr mohl dovolací soud učinit podle obsahu přezkoumávaných rozhodnutí i připojeného spisového materiálu, z nichž Nejvyšší soud shledal, že napadená rozhodnutí netrpí vytýkanými vadami, a proto odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 56

Ochrana osobnosti, Příslušnost soudu místní
§ 87 písm. b) o. s. ř.

č. 56

Ve sporu o zadostiučinění za zásah do cti, vážnosti a důstojnosti zasláním nepravdivých informací elektronickou poštou je podle § 87 písm. b) o. s. ř. místně příslušným i soud, v jehož obvodu má žalobce v době zásahu bydliště (§ 80 o. z. a § 85 odst. 1 věta druhá a třetí o. s. ř.).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2020, sp. zn. 25 Cdo 2669/2020, ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.2669.2020.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 1. 2020, sp. zn. 22 Co 222/2019, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 20. 6. 2019, sp. zn. 15 C 70/2019, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 7 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 7 usnesením ze dne 20. 6. 2019, č. j. 15 C 70/2019-6, vyslovil svou místní nepřislušnost a rozhodl o postoupení věci Okresnímu soudu v Českých Budějovicích jako soudu místně příslušnému. Tím je obecný soud žalovaného, tedy podle § 85 odst. 1 o. s. ř. soud, v jehož obvodu má žalovaný bydliště.

2. Městský soud v Praze usnesením ze dne 13. 1. 2020, č. j. 22 Co 222/2019-16, usnesení soudu prvního stupně potvrdil. Na rozdíl od něj se však především zabýval tím, že žalobce zvolil místní příslušnost na výběr danou podle § 87 písm. b) o. s. ř., tedy spojenou se soudem, v jehož obvodu došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu újmy. Tuto volbu opírá o tvrzení, že mu újma způsobená zásahem do osobnostních práv rozesláním e-mailu obsahujícího nepravdivé informace vznikla v místě, kde se trvale zdržuje. Odvolací soud odkázal zejména na své usnesení ze dne 28. 5. 2019, č. j. 22 Co 91/2019-36, ve kterém se přiklonil k závěru, že skutečností, která zakládá právo na náhradu újmy, je pouze porušení povinnosti či jiná škodní událost (příčina újmy), nikoliv i její následek spočívající v projevení se újmy. Za skutečnost zakládající právo na náhradu újmy lze považovat pouze právní skutečnost, tedy takovou právně významnou okolnost,

se kterou právo spojuje vznik, změnu nebo zánik právních vztahů, jinými slovy skutečnost, která působí právní následky. Právní skutečností proto nemůže být samotný právní následek (např. újma). Pro § 87 písm. b) o. s. ř. je tedy významné pouze místo, kde mělo ze strany žalovaného dojít k neoprávněnému zásahu do osobnosti žalobce (loci delicti comissi), nikoliv místo vzniku újmy, tj. místo projevu újmy (loci damni infecti). Na tom nic nemění ani judikatura Soudního dvora Evropské unie, která v některých případech rozšiřuje pojem „škodná událost“ i na místo, kde se škoda projevila.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Usnesení odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. tím, že závisí na vyřešení otázky procesního práva, která doposud nebyla v rozhodovací praxi odvolacího soudu vyřešena, zda z hlediska kritérií pro místní příslušnost soudu danou na výběr zahrnuje skutečnost, která zakládá právo na náhradu újmy, i místo, kde újma vznikla. Žalobce uplatňuje nárok na náhradu újmy, která mu vznikla na jeho přirozených právech a ponese si ji celý život. Z toho vyvozuje, že k neoprávněnému zásahu do práva na ochranu osobnosti došlo na místě, kde v předmětné době pobýval, neboť vznik újmy je úzce spjat právě s jeho osobou a je na ni vázán. Podle názoru dovolatele je navíc nelogické, aby věc projednával soud určený podle bydliště žalovaného, neboť se v jeho obvodu nenachází žádný důkazní materiál ani sám poškozený. Navrhl proto, aby usnesení odvolacího soudu bylo zrušeno a aby mu věc byla vrácena k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení procesní právní otázky, co lze považovat za skutečnost, která zakládá právo na náhradu újmy ve smyslu § 87 písm. b) o. s. ř., při zásahu do práva na čest, vážnost a důstojnost. Dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

5. Podle § 85 odst. 1 o. s. ř., nestanoví-li zákon jinak, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okres-

ní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Má-li fyzická osoba bydliště na více místech, jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Nelze-li zjistit bydliště fyzické osoby nebo nelze-li zjistit, v obvodu kterého okresního soudu se fyzická osoba zdržuje, nebo lze-li to zjistit jen s velkými obtížemi, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu se nachází místo trvalého pobytu evidované v informačním systému evidence obyvatel podle zákona o evidenci obyvatel, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů.

6. Podle § 87 písm. b) o. s. ř. je vedle obecného soudu žalovaného, popřípadě vedle soudu uvedeného v § 85a, k řízení příslušný také soud, v jehož obvodu došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu újmy.

7. Podle § 80 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. Proti tomu, kdo se v dobré víře dovolá uvedeného místa, nemůže člověk namítat, že má své skutečné bydliště v jiném místě.

Podle odstavce 2 tohoto ustanovení, nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy.

Ustanovení § 87 písm. b) o. s. ř. upravuje případ tzv. fakultativní místní příslušnosti, tedy příslušnosti na výběr dané podle místa, kde došlo ke skutečnosti zakládající právo na náhradu újmy. V projednávané věci, jejímž předmětem je zadostiučinění za tvrzenou újmu vyvolanou v osobnostní sféře žalobce (dotčena měla být jeho čest, vážnost a důstojnost) rozesláním e-mailových zpráv s dehonestujícím obsahem různým adresátům, je sporné, co se takovou skutečností rozumí, přičemž tato otázka je v soudní praxi řešena rozdílně. Lze se setkat s extenzivním výkladem tohoto pojmu, který připouští, aby žaloba byla podána i u soudu, v jehož obvodu vznikla újma, míněno v místě, kde poškozený žije a pohybuje se (např. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 70 Co 140/2016), i s výkladem restriktivním, podle něž je místně příslušným pouze obecný soud žalovaného (usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 5. 2019, sp. zn. 22 Co 91/2019, které nebylo Nejvyšším soudem v roce 2019 přijato k publikaci do Sb. rozh. obč.).

8. Jednou z podmínek nutných k tomu, aby byla negativně dotčena osobnost člověka, je objektivní způsoblost neoprávněného zásahu vyvolat následky, tedy újmu na osobnostních právech. K zásahu do osobnosti člověka v tomto smyslu nedochází například tehdy, jestliže závažná tvrzení byla pronesena za takových okolností, že nedošlo ke zveřejnění (ani to nehrozilo), a nemohla tedy být žádným

č. 56

způsobem snížena vážnost či čest člověka v jeho okolí, mezi jeho spoluobčany, spolupracovníky (srov. např. zprávu o zkušenostech z rozhodování soudů ve věcech ochrany osobnosti podle § 11 až § 16 o. z. bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31. 10. 1967, sp. zn. Prz 33/67 a Cpj 234/66, publikovanou ve Sborníku stanovisek, závěrů, rozborů a zhodnocení soudní praxe, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu 1964-1969). Jednání, které sice vykazuje prvky zásahu do cti, ale díky nedostatku publicity není způsobitelné ovlivnit mínění dalších osob, a tak zasáhnout do osobnosti člověka, pak nelze považovat za protiprávní jednání, které by mohlo vést ke vzniku újmy. Slovní spojení „skutečnost, která zakládá právo na náhradu újmy“ ve smyslu § 87 písm. b) o. s. ř. je proto třeba vykládat jako takové počínání, které je objektivně způsobitelné přivodit újmu. Pod neoprávněný zásah do osobnosti je tak nutné vedle fáze spojené s činností původce zásahu zahrnout i fázi, kdy se dehonestující informace dostane k adresátům a vyvolá nepříznivý vliv na osobnostní sféru dotčené osoby; tehdy se neoprávněný zásah stává úplným, aby bylo možno hovořit o dotčení cti, vážnosti a důstojnosti člověka v očích jiných osob. Teprve vnímáním účinku difamace ze strany poškozeného je tedy činnost původce dovršena do podoby neoprávněného zásahu.

9. U nemajetkových újem, které vznikají z přímé interakce původce zásahu a dotčené osoby (újmy na zdraví z dopravních nehod či fyzických napadení, slovní útoky a urážky při osobním setkání, apod.), je vcelku nepochybné, že místem, kde nastala skutečnost, zakládající právo na náhradu, je místo střetu zúčastněných osob. Oproti tomu zásahy do cti, vážnosti a důstojnosti provedené na dálku (distanční formou), jako například tiskem, rozhlasovým či televizním vysíláním, internetem, jakož i rozesláním elektronické pošty, jak tomu je podle žaloby i v nyní projednávané věci, nemají přesně určitelné místo, kde takový střet nastal. Je tomu tak proto, že zásah do těchto hodnot se projevuje tím, že poškozený pociťuje nepříjemné pocity rozrušení, nelibosti, ponížení či alespoň celkové vnitřní nepohody, zároveň ovšem sama povaha snížení cti, vážnosti a důstojnosti vyžaduje též jistý vliv na smýšlení dalších lidí, tj. ohrožení postavení poškozeného ve společnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1941/2007, publikovaný pod č. 102/2008 Sb. rozh. obč.). Nemůže samozřejmě platit, že v důsledku toho se místem události stává prakticky každé místo, kam neoprávněný zásah distančním způsobem doputuje nebo je toho vůbec schopen. Takto široké pojetí by u médií s celostátním dosahem zakládalo místní příslušnost prakticky u jakéhokoliv soudu v České republice, neboť na každém místě by bylo možné najít skutečného či potenciálního adresáta předmětné informace. Takový výklad je nepřijatelný, neboť popírá základní princip místní příslušnosti soudu založené na definovaném kritériu a nahrazuje jej jakousi univerzální místní příslušností kteréhokoliv soudu. Tím by byla dotčena i právní jistota, neboť

nikdo (včetně škůdce) by nemohl dopředu určit, u jakého soudu může být žaloba podána.

10. Proto je třeba při výkladu § 87 písm. b) o. s. ř. vyjít z poněkud užšího vymezení, a to vztaženého k místu, v němž se v době neoprávněného zásahu vyskytuje právě a jen poškozený, neboť zde dojde ke střetu zásahu s jeho osobnostní sférou. Nemůže jít ovšem o konkrétní místo, kde se poškozený zrovna fakticky nacházel v okamžiku, kdy se dozvěděl, že je o něm šířena nepříznivá informace a jaký je její obsah, ani kde se pohyboval následně poté, již stížen nepříznivým působením difamačního zásahu, neboť to jsou relativně nahodilé okolnosti, které mohou být leckdy těžko zjištělné. Dostatečnou míru objektivizace proto může přinést místo bydliště (§ 85 o. s. ř.), místo přechodného, leč dostatečně dlouhodobého pobytu, či místo zaměstnání, k nimž lze spolehlivěji vázat onen negativní účinek na osobnostní práva poškozeného. Výstižným pojmenováním takového místa je centrum zájmů poškozeného, jak je uvádí Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku ve spojených věcech C-509/09 a C-161/10 eDate Advertising GmbH proti X a Martinezovi proti Sociétés MGN Limited (zejména bod 49 odůvodnění). Byť tedy toto rozhodnutí směřuje především k výkladu čl. 5 bodu 3 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, není důvod uvedený pojem vykládat odlišným způsobem v poměrech vnitrostátního procesního práva. Svůj význam z tohoto pohledu (např. pro dokazování i pro rychlost a hospodárnost řízení) může mít též okolnost, že v takovém místě mívá difamující informace největší potenciál, neboť se zde zpravidla vytváří největší počet mezilidských, společenských vztahů, do kterých dotčená osoba vstupuje a ve kterých může být poškozena.

11. Vztaženo k poměrům projednávané věci lze tedy uzavřít, že ve sporu o zadostiučinění za zásah do cti, vážnosti a důstojnosti zasláním nepravdivých informací elektronickou poštou je podle § 87 písm. b) o. s. ř. místně příslušným i soud, v jehož obvodu má žalobce v době zásahu bydliště (§ 80 o. z. a § 85 odst. 1 věta druhá a třetí o. s. ř.).

12. Protože odvolací soud vzal při svém právním posouzení v úvahu pouze část tvrzeného neoprávněného zásahu ze strany žalovaného a na základě něj se zabýval místní příslušností, aniž by zásah do osobnostních práv žalobce řešil jako celek, je dovolací důvod uplatněný žalobcem naplněn. Nejvyšší soud proto usnesení odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.); jelikož důvody, pro které bylo rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i je a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.). Právní názor vyslovený v tomto usnesení je závazný.

Č. 57

Č. 57

Lhůta procesní [Lhůty], Koncentrace řízení

§ 55 o. s. ř. ve znění do 31. 12. 2012, § 118b odst. 2 o. s. ř. ve znění do 31. 12. 2012

Soud není omezen v maximální délce lhůty podle § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. a ve vztahu ke lhůtě může předseda senátu reagovat na specifické okolnosti věci a na vývoj prvního jednání. Stanovení lhůty delší než 30 dnů by však mělo být spíše výjimečné a řádně odůvodněné okolnostmi konkrétního případu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2020, sp. zn. 22 Cdo 2189/2019, ECLI:CZ:NS:2020:22.CDO.2189.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 5. 2. 2019, sp. zn. 15 Co 195/2015, a výroky I, II, a IV rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 16. 4. 2014, sp. zn. 55 C 60/2010, a věc vrátil Městskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Brně (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 16. 4. 2014, č. j. 55 C 60/2010-241, výrokem I z věci patřících do společného jmění manželů přikázal do výlučného vlastnictví žalovaného v rozsudku blíže specifikované movité věci, dále žalovanému přikázal závazek ze smlouvy o úvěru poskytnutém Komerční bankou, a. s., v částce 1 645 707,67 Kč, pohledávku za R. M. ve výši 120 000 Kč a pohledávku za T. H. ve výši 730 000 Kč. Výrokem II uložil žalovanému zaplatit žalobkyni na vyrovnání podílů 826 136,65 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku. Výrokem III uložil žalovanému povinnost vydat žalobkyni robot Thermomix a bílé látkové křeslo do tří dnů od právní moci rozsudku. Současně rozhodl o nákladech řízení tak, že žádný z účastníků nemá na jejich náhradu právo (výrok IV).

2. Soud prvního stupně rozhodoval o vypořádání společného jmění účastníků, které zaniklo rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 3. 8. 2009, č. j. 52 C 256/2007-50. Žalobkyně navrhla vypořádat i prostředky vynaložené ze společného jmění na úhradu spotřebitelských a jiných úvěrů, ze kterých měl být za trvání

manželství pořízen majetek náležející do výlučného vlastnictví žalovaného. Učinila tak ve vyjádření ze dne 21. 1. 2013. Soud prvního stupně k návrhu nepřihlédl s tím, že byl učiněn až po koncentraci řízení.

3. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Brně (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 5. 2. 2019, č. j. 15 Co 195/2015-375, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I potvrdil (výrok I), výrok II změnil tak, že žalovanému uložil povinnost zaplatit žalobkyni na vyrovnání podílů 1 252 118,60 Kč (výrok II) a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok III). Výrok III rozsudku soudu prvního stupně nebyl odvoláním napaden.

4. Ve vztahu k vyjádření žalobkyně ze dne 21. 1. 2013 uzavřel (shodně se soudem prvního stupně), že bylo podáno po uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů. Z obsahu protokolu o jednání soudu prvního stupně ze dne 5. 12. 2012 měl za prokázané, že po provedeném dokazování byli účastníci poučeni o účincích koncentrace řízení a byla jim poskytnuta lhůta 30 dnů k doplnění tvrzení a důkazních návrhů. V dané lhůtě reagoval žalovaný podáním došlým soudu dne 3. 1. 2013, žalobkyně reagovala až podáním ze dne 21. 1. 2013, tedy po koncentraci řízení. K námitce žalobkyně, že za situace, kdy soudy nerozhodly o návrhu na prodloužení lhůty, došlo k jejímu faktickému prodloužení, a podání proto bylo soudu předloženo včas, uzavřel, že z obsahu spisu nevyplývá, že by žalobkyně o prodloužení lhůty požádala. Navíc vyjádřil názor, že v projednávané věci by soud mohl k později uvedeným skutečnostem (tj. po uplynutí účastníkům poskytnuté lhůty 30 dnů) přihlédnout pouze za podmínek uvedených v poslední větě § 118b odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“). Námitku nesprávného postupu soudu při posouzení otázky koncentrace řízení proto nepovažoval za důvodnou.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř., a uplatňuje v něm dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř. Má za to, že v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla doposud jednoznačně vyřešena otázka, zda lze k žádosti účastníka prodloužit soudcovskou lhůtu danou účastníkům ve smyslu § 118b odst. 1 o. s. ř. k doplnění rozhodných skutečností a důkazních návrhů. Zdůrazňuje, že odvolací soud nesprávně uvedl, že o prodloužení lhůty nepožádala, ačkoli její žádost byla soudu prvního stupně doručena do datové schránky dne 17. 12. 2012; kopii žádosti, včetně související datové zprávy, přikládá k dovolání. Uvádí, že vyjádření ze dne 21. 1. 2013 bylo učiněno v zachované lhůtě, neboť z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2178/2009, vyplývá, že v případě, kdy soud o žádosti účastníka o prodloužení

lhůty nerozhodne (zůstane nečinným), fakticky tím žádosti vyhoví. Posouzení otázky koncentrace nalézacími soudy proto považuje za nesprávné. Současně soudy prvního stupně vytýká, že v rozporu s logikou a řádným postupem soudu ve smyslu § 1 o. s. ř. rozhodl o vyloučení řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k samostatnému projednání a že řízení zatížil nedůvodnými průtahy. Navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

6. Žalovaný se ve vyjádření k dovolání ztotožňuje se závěry odvolacího soudu. Namítá, že lhůta k doplnění skutkových tvrzení a navržení důkazů nebyla soudem prodloužena a ani být prodloužena nemohla, neboť 30denní lhůta, která byla účastníkům poskytnuta, je lhůtou zákonnou a maximální. Odkaz dovolatelky na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2178/2009, považuje za nepřipadný, neboť vychází z jiné právní úpravy. Zdůrazňuje, že žalobkyně měla k podání vyjádření dostatek času. Dále za nedůvodnou považuje i námitku, že část řízení byla nesprávně vyloučena k samostatnému projednání, neboť úvahy dovolatelky jsou v této části založeny na polemice se skutkovými závěry nalézacích soudů. Navrhuje, aby dovolací soud dovolání jako nedůvodné zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

7. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Podle § 241a odst. 1–3 o. s. ř. dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. V dovolání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh). Důvod dovolání se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení.

Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. lze rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3,

jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

8. Dovolací soud předně uvádí, že námitka dovolatelky, že soud prvního stupně nesprávně vyloučil část předmětu řízení k samostatnému projednání, není způsobilá založit přípustnost dovolání. O vyloučení části předmětu řízení k samostatnému projednání rozhoduje soud usnesením, kterým se upravuje vedení řízení; proti tomuto usnesení není odvolání přípustné [§ 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř.]. Tato námitka proto ani nemohla být předmětem odvolacího řízení a odvolací soud se jejím řešením nezabýval. Vyloučení věci k samostatnému řízení přitom nemůže představovat ani vadu řízení, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1982/2008). Navíc dovolání v této části ani neobsahuje řádné vymezení předpokladů jeho přípustnosti.

9. Dovolání je však přípustné a zároveň i důvodné pro řešení procesní otázky povahy lhůty, která byla podle § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. poskytnuta účastníkům řízení k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. Tuto otázku vyřešil odvolací soud v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Ústavního soudu a Nejvyššího soudu.

IV.

Důvodnost dovolání

10. Vzhledem k tomu přihlédl dovolací soud i k tvrzené vadě řízení – k opomenutí návrhu žalobkyně na prodloužení lhůty k doplnění rozhodných skutečností a důkazních návrhů (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

11. Z obsahu spisu vyplývá, že při jednání soudu prvního stupně dne 5. 12. 2012 byli účastníci poučeni o účincích koncentrace řízení a byla jim poskytnuta 30denní lhůta k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů. Skutková tvrzení a důkazní návrhy žalobkyně doplnila dne 21. 1. 2013 (č. l. 133).

12. Dovolatelka namítá, že před uplynutím lhůty poskytnuté k doplnění rozhodných skutečností a důkazních návrhů požádala o její prodloužení do 21. 1. 2013.

13. K výzvě dovolacího soudu soud prvního stupně zjistil, že žádost žalobkyně byla do jeho datové schránky doručena dne 17. 12. 2012, podání však nebylo vloženo do informačního systému soudu.

14. Z uvedeného vyplývá, že žalobkyně před uplynutím lhůty poskytnuté účastníkům k doplnění skutkových tvrzení a důkazních návrhů požádala o její prodloužení. Žádost však nebyla zařazena do procesního spisu, zůstala soudy zcela opomenuta, nebylo jí ani fakticky vyhověno ani o ní jakkoliv rozhodnuto, přičemž vyjádření žalobkyně, podané v rámci žalobkyní navrženého prodloužení lhůty, bylo posouzeno jako podání učiněné po koncentraci soudního řízení. V důsledku

pochybení soudů je tak řízení zatíženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; nalézací soudy navíc tímto postupem zjevně porušily i právo dovolatelky na spravedlivý proces [viz čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod; srov. též nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 166/95 (publikovaný v časopise Soudní rozhledy č. 4/1996, s. 104)].

č. 57

15. K vlastnímu posouzení otázky povahy lhůty dle § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř.:

16. S ohledem na okamžik, kdy byla účastníkům lhůta ve smyslu citovaného ustanovení poskytnuta a kdy byla podána žádost žalobkyně o její prodloužení, posuzoval Nejvyšší soud předmětnou otázku podle právní úpravy zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 404/2012 Sb.).

17. Podle § 55 o. s. ř., nestanoví-li tento zákon lhůtu k provedení úkonu, určí ji, jestliže je to třeba, předseda senátu. Lhůtu, kterou určil, může předseda senátu též prodloužit.

18. Podle § 118b odst. 1 o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2012, ve věcech, v nichž byla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c odst. 4). Pokud nebyla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 2.

19. Již v usnesení ze dne 14. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 768/14, Ústavní soud přijal a odůvodnil závěr, že lhůta stanovená podle § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. v rámci koncentrace řízení je lhůtou soudcovskou, nikoli zákonnou. Možnost prodloužení této lhůty vyplývá nejen z textu § 55 o. s. ř., ale i již ze samotné povahy institutu koncentrace řízení, jehož realizace je v rukou soudce. Její zmeškání však nelze prominout (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2954/2009).

20. Z rozhodovací praxe dovolacího soudu současně vyplývá, že návrh účastníka na prodloužení soudcovské lhůty není soud oprávněn bez dalšího prominout.

Přestože proti usnesení o určení, prodloužení nebo neprodloužení soudcovské lhůty není přípustné odvolání [§ 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř.], je třeba trvat na tom, aby se soud i k takovému návrhu procesně relevantním způsobem vyjádřil (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 1998, sp. zn. 20 Cdo 827/98, uveřejněné v časopise Soudní judikatura, ročník 1999, pod poř. č. 27). Je však dána možnost faktického vyhovění návrhu na prodloužení soudcovské lhůty tím, že soud o tomto návrhu sice nerozhodne, avšak poskytne účastníkovi jím požadovaný časový prostor a nepříznivé následky spojené se zmeškáním lhůty vyvodí teprve tehdy, když účastník i v jím navržené prodloužené lhůtě zůstane nečinným (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2608/99, ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. 20 Cdo 2423/2004, nebo ze dne 16. 2. 2005, sp. zn. 26 Cdo 2901/2004).

21. Pokud v nyní posuzované věci odvolací soud (resp. i soud prvního stupně) uzavřel, že podání žalobkyně ze dne 21. 1. 2013 bylo učiněno až po účinných koncentrace řízení, je jeho rozhodnutí v rozporu s uvedenými právními závěry.

22. Z výše uvedeného vyplývá, že žalobkyně řádně o prodloužení soudem poskytnuté lhůty k doplnění rozhodných skutečností a navržení důkazů požádala a v jí požadovaném časovém prostoru skutečnosti a důkazy doplnila. Návrh však zůstal vlivem pochybení soudu zcela opomenut. Z pohledu ustálené rozhodovací praxe proto nelze podání žalobkyně ze dne 21. 1. 2013 považovat za učiněné po koncentraci řízení. Doplnila-li žalobkyně svá tvrzení v souladu s opomenutým návrhem na prodloužení lhůty, je nutné na dané podání nahlížet jako na učiněné v zachované lhůtě, neboť návrh na prodloužení lhůty je nezbytné – za daného stavu věci – hodnotit tak, jako by mu bylo fakticky vyhověno. Negativní důsledky administrativního pochybení soudu – spočívající ve zjevně chybném opomenutí řádně doručeného podání – nelze klást k tíži účastníka řízení, a to navíc způsobem, který by v souvislosti s účinky koncentrace řízení vedl k omezení jeho základních práv, zejména práva na spravedlivý proces.

23. Na správnosti tohoto závěru nic nemění ani skutečnost, že prodloužením lhůty byla žalobkyni poskytnuta lhůta k doplnění rozhodných skutečností a navržení důkazů v celkové délce více jak 30 dnů. Délka lhůty ve smyslu § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. není omezena; opačný názor zastávaný žalovaným, odvolacím soudem i částí odborné literatury (viz např. výklad k § 118b o. s. ř. in JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019) je třeba odmítnout.

24. Byť je při výkladu § 118b o. s. ř. nutné zohlednit úzký vztah s § 114c o. s. ř., nelze – již z pohledu gramatického výkladu – přehlédnout zásadní odlišnosti citovaných ustanovení. Zatímco § 114c o. s. ř. výslovně omezuje dodatečnou soudcovskou lhůtu na 30 dnů a hovoří také o žádosti účastníka řízení, ustanovení § 118b o. s. ř. obdobnou úpravu neobsahuje. Citovaná ustanovení obsahují úpravu jiných právních institutů, vztahujících se k jiným fázím soudního řízení. Soud

č. 57

proto není v maximální délce lhůty podle § 118b odst. 1 věty druhé o. s. ř. omezen a ve vztahu ke lhůtě může předseda senátu reagovat na specifické okolnosti dané věci a na vývoj prvního jednání. Stanovení lhůty delší jak 30 dnů by však mělo být spíše výjimečné a řádně odůvodněné okolnostmi konkrétního případu. Je tomu tak proto, že východiska institutu koncentrace řízení by měla být v zásadě stejná [srov. komentář k § 118b o. s. ř. in LAVICKÝ, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 561].

25. Z výše uvedeného se podává, že dovolání je důvodné. Odvolací soud v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Ústavního soudu a Nejvyššího soudu vyřešil otázku povahy lhůty k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc a k podání návrhů na provedení důkazů. Řízení je navíc zatíženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Protože Nejvyšší soud neshledal podmínky pro změnu rozhodnutí odvolacího soudu ve smyslu § 243d písm. b) o. s. ř., zrušil rozhodnutí odvolacího soudu (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Jelikož důvody, pro které Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu, platí také pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí – mimo výrok III rozsudku soudu prvního stupně, který nebyl předmětem přezkumu odvolacího soudu a nabyt samostatně právní mocí – a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Č. 58

č. 58

Koncentrace řízení, Započtení pohledávky, Odvolání

§ 98 o. s. ř., § 205a písm. f) o. s. ř., § 211a o. s. ř., § 212a odst. 3 o. s. ř.

Žalovaný je oprávněn uplatnit v odvolacím řízení, jež se řídí principy neúplné apelace, jako odvolací důvod ve smyslu ustanovení § 205 písm. f) o. s. ř. skutečnost, že po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně učinil jednostranný hmotněprávní úkon směřující k započtení své pohledávky proti vymáhané pohledávce; to platí bez zřetele k tomu, že odvolací soud bude o této obraně žalovaného rozhodovat ve skutečnosti v jediné instanci. Odvolací soud však k takovému kompenzačnímu projevu přihlédne jen tehdy, nebrání-li posouzení jeho důvodnosti, že je (musí být) spojen s nepřipustným uplatněním těch skutečností, jež se týkají důvodu vzniku (pravosti), výše a splatnosti pohledávky žalovaného užitě k započtení, jež nastaly (vznikly) před vyhlášením (vydáním) rozhodnutí soudu prvního stupně, nebo dokonce před podáním žaloby o zaplacení vymáhané pohledávky. Jestliže odvolací soud nepřihlédne v odvolacím řízení, jež se řídí principy neúplné apelace, k jednostrannému hmotněprávnímu úkonu, jímž žalovaný uplatnil vůči žalobci (mimo soud) svou pohledávku k započtení proti žalobou vymáhané pohledávce, proto, že účastníci řízení tuto skutečnost v odvolacím řízení neuplatnili (§ 212a odst. 3 o. s. ř.), nebo proto, že posouzení důvodnosti započtení je spojeno s nepřipustným uplatněním dalších skutečností nebo důkazů (§ 205a, § 211a o. s. ř.), je tím současně deklarováno, že k zániku pohledávek takovým kompenzačním projevem nedošlo.

(Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2021, sp. zn. 31 Cdo 1475/2020, ECLI:CZ:NS:2021:31.CDO.1475.2020.2)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 2. 2018, sp. zn. 4 Cmo 54/2017.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 30. 12. 2015, č. j. 24 Cm 200/2013-193, Krajský soud v Ústí nad Labem:

[1] Uložil žalovanému (V. M.) zaplatit žalobci (Ing. A. K., jako insolvenčnímu správci dlužníka C.) do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 562 033 Kč a částku 7 000 eur, vždy se specifikovaným příslušenstvím představovaným zákonným úrokem z prodlení (bod I. výroku).

[2] Zamítl žalobu (podanou 14. 6. 2013) co do dále požadované částky 747 967 Kč s příslušenstvím, a co do specifikovaného příslušenství přiznaných částek představovaného zákonným úrokem z prodlení za dobu od 11. 12. 2012 do 6. 10. 2013 (bod II. výroku).

[3] Zastavil řízení ohledně úroku z prodlení z částek 1 310 000 Kč a 7 000 eur ve výši 0,25 % za dobu od 11. 12. 2012 do zaplacení (bod III. výroku).

[4] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod IV. výroku).

2. Soud – vycházejí z § 111 a § 229 odst. 3 písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), z § 451 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), z § 340 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“), a z § 3028 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“) – dospěl po provedeném dokazování k závěru, že v rozsahu přiznaných částek je žaloba důvodná, jelikož jde o částky, které žalovaný (prokurista dlužníka) odčerpal bez právního důvodu z účtu dlužníka před rozhodnutím o úpadku dlužníka.

3. K odvolání žalobce (proti bodům II. až IV. výroku) i žalovaného (proti bodu I. výroku) Vrchní soud v Praze:

a) Usnesením ze dne 8. 2. 2017, č. j. 4 Cmo 18/2017-288:

[1] Odmítl odvolání žalobce (první výrok).

[2] Určil, že žalovanému se v řízení o odvolání žalobce nepřiznává náhrada nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

b) Rozsudkem ze dne 14. 2. 2018, č. j. 4 Cmo 54/2017-369:

[1] Potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v bodech I. a IV. výroku (první výrok).

[2] Uložil žalovanému zaplatit žalobci na náhradu nákladů odvolacího řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 29 693,40 Kč (druhý výrok).

4. V rozsudku odvolací soud – vycházejí z § 111 insolvenčního zákona, z § 580 obč. zák. a z § 97, § 98, § 205a písm. f) a § 216 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) – dospěl po přezkoumání odvoláním napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

5. Soud prvního stupně dostatečně zjistil skutkový stav věci a na jeho základě věc správně posoudil i v rovině právní, když žalovaný neprokázal důvody, pro které odčerpal z účtu dlužníka přiznané částky (zejména pak ne to, že tyto částky použil na úhradu dlužnickových dluhů).

6. Žalovaný až v odvolacím řízení učinil úkon směřující k započtení vzájemných pohledávek (v odůvodnění odvolání datovaném 5. 4. 2016 odkázal na zá-

počet, jenž provedl podáním ze dne 16. 3. 2016). Zánik žalované pohledávky v důsledku úkonu směřujícího k započtení učiněného po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně je (stejně jako samotný úkon směřující k započtení) novou skutečností a tedy [ve smyslu § 205a písm. f) o. s. ř.] způsobilým odvolacím důvodem.

7. Uvádí-li § 216 odst. 1 o. s. ř., že pro odvolací řízení neplatí rovněž § 97 o. s. ř. (o vzájemné žalobě) a § 98 o. s. ř. [vymezující, kdy jde o vzájemnou žalobu a kdy (jen) o obranu proti žalobě], pak z těchto ustanovení vyplývá, že v tzv. sporném řízení (v němž je odvolací řízení založeno na principu neúplné apelace) nemůže žalovaný za odvolacího řízení uplatnit svá práva proti žalobci vzájemnou žalobou. Námitku započtení [jejíž podstatou je hmotněprávní úkon – započtení vzájemné pohledávky proti pohledávce uplatněné žalobou (§ 580 obč. zák.)] však v odvolacím řízení může uplatnit.

8. Vyloučení § 98 o. s. ř. v odvolacím řízení znamená, že námitku započtení může odvolací soud pokládat jen za obranu proti žalobě, ovšem s tím, že při posouzení její důvodnosti nesmí odvolací soud přihlížet k nepřipustně uplatněným novým skutečnostem a důkazům. Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2942/2009 [jde o rozsudek uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 12, ročníku 2010, pod číslem 180, který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu].

9. Námitku započtení vznesenou v projednávané věci odvolací soud nemohl zohlednit, jelikož skutečnosti, z nichž je zánik žalované pohledávky dovozován, jakož i důkazy je prokazující, by byly nově uplatněnými skutečnostmi a důkazy, v odvolacím řízení nepřipustnými. Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. 33 Cdo 2850/2015.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti prvnímu výroku rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání (jež se podle obsahu zjevně týká jen té části prvního výroku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku o věci samé), jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

11. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel cituje pasáže z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2942/2009, vytykáje odvolacímu soudu, že

se od těchto závěrů odchýlil (rozhodnutí Nejvyššího soudu, na něž v rozsudku odkázal, interpretoval nesprávně), a důvod, pro který se námitkou započtení nezabýval, odůvodnil tak nepřesvědčivě a stručně, že jeho rozhodnutí je nepřezkoumatelné (čímž bylo negováno dovolatelovo ústavně zaručené právo na soudní ochranu a spravedlivý proces). V následném doplnění dovolání poukázal dovolatel na to, že pohledávka, kterou uplatnil k započtení, byla (posléze) pravomocně zjištěna v incidenčním sporu o určení její pravosti, v rámci insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka.

12. Žalobce ve vyjádření (a jeho doplnění) navrhuje dovolání zamítnout, máje napadené rozhodnutí za souladné s judikaturou Nejvyššího soudu. V reakci na doplnění dovolání pak poukazuje na to, že proti rozhodnutí odvolacího soudu v incidenčním sporu hodlá podat dovolání.

III.

Přípustnost dovolání

13. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

14. Tříčlenný senát č. 23, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, zjistil, že při posouzení otázky, zda a za jakých podmínek brání odvolacímu soudu principy neúplné apelace v možnosti zkoumat účinky úkonu směřujícího k započtení pohledávky, učiněného až v průběhu odvolacího řízení, se praxe tříčlenných senátů Nejvyššího soudu rozchází.

15. Proto tříčlenný senát č. 23 rozhodl o postoupení věci (dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů) k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále též jen „velký senát“). Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

16. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva (pojmenované v odstavci 14.), která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně.

IV. Důvodnost dovolání

č. 58

17. Nejvyšší soud se nejprve – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

18. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

19. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci Nejvyšším soudem jsou rozhodná následující zjištění (z nichž vyšly oba soudy):

[1] Žalovaný je zapsán v obchodním rejstříku od 25. 3. 2011 jako prokurista dlužníka.

[2] Insolvenční řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno u Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále též jen „insolvenční soud“) dne 3. 2. 2012.

[3] Žalovaný v době od 3. 4. 2012 do 12. 4. 2012 odčerpal z bankovního účtu dlužníka č. 1 celkem částku 1 310 000 Kč; 12. 4. 2012 pak odčerpal z bankovního účtu dlužníka č. 2 částku 7 000 eur, vše jako tzv. provozní zálohy.

[4] Z částky 1 310 000 Kč použil žalovaný částku 747 967 Kč na úhradu dlužnickových dluhů.

[5] Usnesením ze dne 11. 5. 2012, (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne v 14.24 hodin), insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka (bod I. výroku) a insolvenčním správcem dlužníka ustanovil žalobce (bod II. výroku).

[6] Usnesením ze dne 10. 9. 2012, (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne v 08.01 hodin), insolvenční soud prohlásil konkurs na majetek dlužníka.

[7] Žalovaný připojil k odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně podání datované 16. 3. 2016 (č. l. 214), adresované žalobci a jemu poštou odeslané 17. 3. 2016 (dle podacího lístku z téhož data, č. l. 215), jímž dle § 140 odst. 2 insolvenčního zákona započítává svou pohledávku přihlášenou do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka ve výši 3 825 074 Kč proti rozsudkem soudu prvního stupně přiznané pohledávce dlužníka ve výši, v jaké se překrývají (již konkretizuje částkou 888 639,06 Kč).

20. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení občanského soudního řádu, insolvenčního zákona a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku:

§ 97 (o. s. ř.)

(1) Žalovaný může za řízení uplatnit svá práva proti žalobci i vzájemným návrhem.

č. 58

(2) Vzájemný návrh může soud vyloučit k samostatnému řízení, jestliže by tu nebyly podmínky pro spojení věcí.

(3) Na vzájemný návrh se použije přiměřeně ustanovení o návrhu na zahájení řízení, jeho změně a vzetí zpět.

§ 98 (o. s. ř.)

Vzájemným návrhem je i projev žalovaného, jímž proti žalobci uplatňuje svou pohledávku k započtení, avšak jen pokud navrhuje, aby bylo přisouzeno více, než co uplatnil žalobce. Jinak soud posuzuje takový projev jen jako obranu proti návrhu.

§ 119a (o. s. ř.)

(1) Před skončením jednání je předseda senátu povinen účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a. Ustanovení § 118b a § 175 odst. 4 část první věty za středníkem tím nejsou dotčena.

...

§ 205a (o. s. ř.)

Skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem jen tehdy, jestliže

- a) se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu;
- b) jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci;
- c) jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně;
- d) jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3;

- e) odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1;
- f) nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně.

§ 212a (o. s. ř.)

...

- (3) K novým skutečnostem nebo důkazům (§ 205a a 211a) odvolací soud smí přihlídnout, jen když byly uplatněny.

...

§ 216 (o. s. ř.)

- (1) Ustanovení § 92, 97 a 98 pro odvolací řízení neplatí.
- (2) V odvolacím řízení nelze uplatnit nový nárok.

...

§ 140 (insolvenčního zákona) Účinky rozhodnutí o úpadku

...

- (2) Započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je po rozhodnutí o úpadku přípustné, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak.
- (3) Započtení podle odstavce 2 není přípustné, jestliže dlužníkům věřitel
 - a) se ohledně své započitatelné pohledávky nestal přihlášeným věřitelem, nebo
 - b) získal započitatelnou pohledávku neúčinným právním úkonem, nebo
 - c) v době nabytí započitatelné pohledávky věděl o dlužníkově úpadku, anebo
 - d) dosud neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele.
- (4) Započtení podle odstavce 2 není rovněž přípustné v případech stanovených dále tímto zákonem nebo předběžným opatřením insolvenčního soudu.

§ 3028 (o. z.)

- (1) Tímto zákonem se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti.
- (2) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

č. 58

(3) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.

21. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila ustanovení § 97, § 98 a § 216 o. s. ř. již v době zahájení sporu (14. 6. 2013) a později nedoznala změn. Ustanovení § 119a odst. 1, § 205a a § 212a odst. 3 o. s. ř. v citované podobě platí beze změny od 1. 1. 2014. Ustanovení § 140 insolvenčního zákona ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platilo rovněž již v době zahájení sporu a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznalo změn. Ustanovení § 3028 o. z. v citované podobě, pro věc opět rozhodné, platí od 1. 1. 2014 a později nedoznalo změn.

22. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu započtení pohledávek nelze považovat za „nějaký jiný“ způsob či formu plnění dluhu; jde o způsob zániku nesplněného závazku, při němž naopak dvojitě plnění odpadá (povinnost plnit zaniká) [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 32 Odo 1143/2004, uveřejněný pod číslem 90/2006 Sb. rozh. obč., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sen. zn. 29 ICdo 12/2015, uveřejněný pod číslem 92/2018 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018, sen. zn. 29 ICdo 85/2017, uveřejněný pod číslem 116/2019 Sb. rozh. obč.].

23. K tomuto způsobu zániku závazků dochází buď jednostranným právním jednáním jedné strany vůči druhé, anebo dohodou obou dotčených stran. Jednostranné započtení umožňuje započítávající straně vynutit si (a to bez ohledu na vůli druhé strany) „uspokojení“ (vyrovnání) své pohledávky, aniž by byla nucena ji uplatnit u soudu (srov. též rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2020, sp. zn. 31 Cdo 684/2020).

24. V rozsudku ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. 32 Cdo 5234/2016, uveřejněném pod číslem 77/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 77/2019“), pak Nejvyšší soud vysvětlil, že pro způsobilost pohledávek ze smluv k započtení je podle § 3028 odst. 3 věty první o. z. rozhodná právní úprava, kterou se řídí smlouvou založený závazkový poměr, z něhož pohledávka vznikla.

25. Podle skutkových reálií dané věci není pochyb o tom, že jak aktivní pohledávky (tj. pohledávky žalovaného užitě k započtení), tak pasivní pohledávka (tj. pohledávka dlužníka, proti které je započítáváno), vzešly (měly vzejít) ze závazkových vztahů vzniklých před 1. lednem 2014.

26. Aktivními pohledávkami jsou (podle dovolatele mají být) pohledávky z titulu služeb fakturovaných dovolatelem dlužníku na základě dohody o vzájemné spolupráci uzavřené mezi nimi dne 1. 7. 2005, ve znění dodatku č. 1 ze dne 30. 8. 2006, dodatku č. 2 ze dne 30. 12. 2008 a dodatku č. 3 ze dne 31. 3. 2011, dále z titulu dlužného nájemného podle nájemní smlouvy uzavřené mezi dovolatelem

a dlužníkem dne 30. 4. 2009 a z titulu odměny za výkon funkce prokuristy, všech pohledávek, které dlužník (jako již splatné) uznal dne 1. 4. 2011 ve výši 2 861 885 Kč a dne 1. 6. 2012 ve výši 3 825 074 Kč. Pasivní pohledávkou je pohledávka dlužníka z titulu bezdůvodného obohacení vzniklá plněním (dovolateli) bez právního důvodu v roce 2012.

27. V intencích závěrů obsažených v R 77/2019 pak platí (i v situaci, kdy pasivní pohledávka není pohledávkou ze smlouvy), že pro způsobilost těchto pohledávek k započtení je rozhodná (podle § 3028 odst. 3 věty první o. z.) právní úprava účinná do 31. 12. 2013 [tedy § 580 a § 581 obč. zák., případně (v poměrech obchodních závazků) ustanovení § 358 a násl. obch. zák.]. Stranou dalších úvah Nejvyššího soudu tedy zůstává úprava obsažená v § 1987 o. z., která má (jak Nejvyšší soud vyložil ve výše zmíněném rozsudku velkého senátu sp. zn. 31 Cdo 684/2020) i svůj „procesní rozměr“.

28. Systém neúplné apelace, na němž je budováno odvolací řízení ve věcech sporných (mezi něž patří i řízení v této věci), předpokládá, že spor po skutkové stránce proběhne před soudem prvního stupně. Východiskem pro užití tzv. neúplné apelace je zásada, že soud prvního stupně je instancí, u které mají být provedeny všechny účastníky navržené důkazy potřebné k prokázání právně významných skutkových tvrzení. K tomu zákon ukládá účastníkovi povinnost tvrdit před soudem prvního stupně všechny pro věc v té době existující právně významné skutečnosti a označit všechny v té době dostupné důkazy způsobilé k jejich prokázání. V odvolání proti rozsudkům, které byly vydány ve sporném řízení, lze uvést nové skutečnosti a důkazy jen za podmínek uvedených v § 205a o. s. ř. Pro závěr, zda skutečnosti, které byly uplatněny v odvolání, jsou z hlediska § 205a o. s. ř. nové, je pak rozhodné posouzení, zda byly některým účastníkem řízení uplatněny před soudem prvního stupně nebo zda v průběhu tohoto řízení jinak vyšly najevo; okolnost, že účastník po poučení podle § 119a o. s. ř. neopakoval tyto návrhy formálně znovu na závěr jednání před soudem prvního stupně, je z tohoto hlediska bezvýznamná [srov. shodně již rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4419/2008, uveřejněný pod číslem 27/2010 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 27/2010“), z jehož závěrů Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi ustáleně vychází]. Dalším omezením pro nové skutečnosti v odvolacím řízení (a to i tam, kde se odvolací řízení řídí principy úplné apelace) je, že k takovým skutečnostem (stejně jako k novým důkazům) lze přihlídnout, jen když byly v odvolacím řízení uplatněny některým z účastníků řízení (§ 212a odst. 3 o. s. ř.) [srov. shodně např. již rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněný pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 19/2006“), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2017, sen. zn. 29 NSČR 136/2015, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 1, ročníku 2019, pod číslem 11].

29. Systém neúplné apelace, omezující uplatňování nových skutečností v odvolacím řízení, tak jak byl vtělen do občanského soudního řádu jeho novelou

provedenou s účinností od 1. 1. 2001 zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, je přitom bezprostředně provázán i s institutem obnovy řízení (s žalobou na obnovu řízení) upraveným v § 228 a násl. o. s. ř. Srov. k tomu již důvodovou zprávu k vládnímu návrhu pozdějšího zákona č. 30/2000 Sb., který projednávala Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 3. volebním období 1998 – 2002 jako tisk č. 257. Ve zvláštní části důvodové zprávy [K bodu 300 (§ 228)], se na dané téma uvádí, že:

„Zavedení systému neúplné apelace do odvolacího řízení způsobuje změnu v dosavadní úpravě podmínek obnovy řízení. Důvody obnovy řízení uvedené pod písmeny a) a b) se přizpůsobují tomu, jak v § 205a a 211a byla stanovena přípustnost skutkových a důkazních novot v odvolacím řízení.

Ve vymezení přípustnosti obnovy řízení se zachovává dosavadní úprava v tom, že návrh lze podat jen proti pravomocnému rozhodnutí. Tato zásada se uplatní i u věcí, které se v odvolacím řízení projednají v systému neúplné apelace; i když nové skutečnosti nebo důkazy nebude možné uplatnit v odvolacím řízení (srov. § 205a a § 211a), není opodstatněné, aby byl narušován systém obnovy řízení jako mimořádného opravného prostředku.“

30. V literatuře [srov. dílo DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009 (dále jen „Komentář II.“), str. 1804–1805] se na téma nových skutečností uplatněných žalobou na obnovu řízení uvádí, že:

„Skutečnosti a důkazy jsou nové tehdy, jestliže je účastník řízení – přestože v době původního řízení objektivně vzato existovaly – nemohl bez své viny (proto, že o nich nevěděl, a ani jinak z procesního hlediska nezavinil, že nesplnil povinnost tvrzení nebo důkazní povinnost) použít. Původním řízením se rozumí vždy řízení před soudem prvního stupně. Bylo-li proti rozhodnutí soudu prvního stupně podáno odvolání, rozumí se „původním řízením“ také řízení před odvolacím soudem, avšak jen za předpokladu, že šlo o takové skutečnosti nebo důkazy, jejichž uplatnění v odvolání nebo v odvolacím řízení umožňují § 205a a 211a (srov. komentář k § 205a); v případě, že nebylo podáno odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, nelze účastníku vytýkat, že nepodal odvolání, i když šlo o takové skutečnosti nebo důkazy, které jsou ve smyslu § 205a odvolacími důvody. Ve vymezení důvodů obnovy řízení se tímto způsobem promítá zásada neúplné apelace v odvolacím řízení.

Ve věcech, v nichž v odvolacím řízení neplatí omezení odvolacích důvodů a v nichž se tedy uplatňuje zásada úplné apelace..., jde o nové skutečnosti a důkazy tehdy, jestliže je účastník řízení nemohl použít bez své viny do vyhlášení nebo vydání napadeného rozhodnutí, popřípadě v době do uplynutí lhůty k odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé soudu prvního stupně.“

31. V návaznosti na výše popsany způsob uplatňování nových skutečností v odvolacím řízení se již ustálila praxe Nejvyššího soudu při zkoumání účinku námitky promlčení práva vznesené účastníkem řízení až v průběhu odvolacího řízení, které se řídí principy neúplné apelace. Nejvyšší soud k tomu na jedné straně dovodil, že námitku promlčení práva lze vznést kdykoli, a to až do okamžiku rozhodnutí odvolacího soudu (když samotná námitka promlčení nemá charakter skutkového tvrzení, a nejde tak o novou skutečnost ve smyslu § 205a o. s. ř.), na druhé straně však dodal, že k promlčení práva na základě námitky vznesené až v průběhu odvolacího řízení podléhajícího režimu neúplné apelace lze přihlídnout jen tehdy, vyplývá-li závěr o promlčení práva ze skutečností, jež vyšly najevo nebo byly zjištěny před soudem prvního stupně, nebo ze zjištění učiněného na základě důkazů navržených před soudem prvního stupně (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002, uveřejněný pod číslem 45/2004 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007, uveřejněný pod číslem 101/2008 Sb. rozh. obč.). Nejvyšší soud k tomu posléze vysvětlil, že nevylučuje-li skutkový stav zjištěný v řízení před vznesením námitky promlčení možnost, že ohledně uplatněného nároku nastala některá ze skutečností, jež brání uzavřít, že jde o nárok promlčený, např. že došlo k uznání závazku, pak není důvodná námitka promlčení vznesená v době, kdy již takové skutečnosti nemohou být v řízení prověřeny vzhledem k zákonné koncentraci řízení nebo k principům neúplné apelace (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1835/2010, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročníku 2012, pod číslem 32).

32. V obdobném duchu (jako u promlčení) se zprvu nesla i rozhodovací praxe Nejvyššího soudu při zkoumání účinku námitky započtení vznesené účastníkem řízení až v průběhu odvolacího řízení, které se řídí principy neúplné apelace. V důvodech rozsudku ze dne 27. 7. 2005, sp. zn. 29 Odo 171/2003, uveřejněného pod číslem 33/2006 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 33/2006“), Nejvyšší soud uzavřel [výslovně se dovoláváje závěrů díla BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z., MAZANEC, M. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl., 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2003 (dále jen „Komentář 2003“), str. 973–974], že vzhledem k dikci § 216 o. s. ř. nemůže žalovaný účinně uplatnit k započtení svou pohledávku proti pohledávce žalobce (až) v odvolacím řízení (lhostejno, zda v režimu úplné apelace), když výsledky přezkumného řízení by tím (z logiky věci) ztratily opodstatnění a odvolací soud by o této obraně žalovaného rozhodoval ve skutečnosti v jediné instanci.

33. Na R 33/2006 Nejvyšší soud odkázal (při posuzování přípustnosti započtení v odvolacím řízení) např. v rozsudku ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1406/2013, nebo v rozsudku ze dne 23. 1. 2014, sp. zn. 26 Cdo 458/2013, vykládaje jeho závěry v tom duchu, že námitku započtení sice lze uplatnit i v odvolacím řízení ovládaném zásadou neúplné apelace, při posouzení její důvodnosti

však nelze přihlížet k nepřipustně uplatněným novým skutečnostem a důkazům. K tímž závěrům dospěl Nejvyšší soud (bez odkazu na R 33/2006) v důvodech rozsudku sp. zn. 23 Cdo 2942/2009.

č. 58

34. V rozsudku sp. zn. 23 Cdo 2942/2009, jenž se (stejně jako rozsudek sp. zn. 26 Cdo 458/2013) výslovně dovolává závěrů formulovaných v Komentáři II., str. 1738–1739, se dále uvádí, že zánik žalobou uplatněné pohledávky v důsledku kompenzačního úkonu učiněného po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně, a též samotný kompenzační projev, jsou novými skutečnostmi ve smyslu (tehdejšího) ustanovení § 205a odst. 1 písm. f) o. s. ř., neboť jde o skutečnosti, které v době rozhodnutí soudu prvního stupně neexistovaly a nemohly být tedy uplatněny. Jsou tudíž způsobilým odvolacím důvodem podle poslední citovaného ustanovení. Tento závěr dále přebírá např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 23 Cdo 371/2014, nebo rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2850/2015.

35. Z takto vytyčeného judikatorního rámce následně vybočil rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 32 Cdo 4182/2016, jenž dovodil, že učinil-li žalovaný právní úkon směřující k započtení až poté, co nastaly účinky koncentrace řízení, nebrání koncentrace řízení tomu, aby soud přihlédl k existenci započtené vzájemné pohledávky, která měla vzniknout a stát se splatnou před koncentrací řízení, a k označeným důkazům, i když nebyla existence této pohledávky tvrzena a důkazy k ní nebyly navrženy již před koncentrací. Rozhodnutí má za neudržitelné takové pojetí „v němž by soud mohl přihlédnout jak ke kompenzačnímu úkonu, tak též k jeho právním účinkům, tj. k zániku žalobou uplatněné pohledávky, ale při posouzení důvodnosti námitky započtení, tj. při řešení otázky, zda žalobou uplatněná pohledávka započtením zanikla ..., by nesměl přihlédnout k tvrzením o existenci vzájemné pohledávky použité k započtení, vznikla-li (měla-li vzniknout) před koncentrací řízení a nebyla-li již před koncentrací tvrzena a k její existenci navrženy důkazy“, dovozuje dále, že účelem koncentrace řízení není omezovat účastníka řízení v tom, aby činil právní úkony pouze do doby koncentrace řízení, „nýbrž pouze v tom, aby do doby, než nastanou účinky koncentrace, soudy oznámil (tvrdil), že určitý právní úkon učinil“. Jakkoli předmětné rozhodnutí řešilo účinky námitky započtení vznesené účastníkem řízení již v průběhu řízení před soudem prvního stupně (poté, co ve smyslu § 118b odst. 1 o. s. ř. nastaly účinky koncentrace řízení), závěry k nimž dospívá, se opírají též o rozbor judikatury k přípustnosti námitky započtení v odvolacím řízení (a o argumentaci zdůrazňující odlišnosti pro námitku promlčení). K závěrům tohoto rozsudku se Nejvyšší soud znovu přihlásil v rozsudku ze dne 5. 12. 2018, sp. zn. 32 Cdo 2402/2018.

36. Výše řečené demonstruje rozpor v judikatuře Nejvyššího soudu. Ten je patrný jak z posunu závěrů R 33/2006 (jež možnost účastníka řízení účinně uplatnit pohledávku k započtení až v odvolacím řízení vylučovalo i v režimu úplné apelace) k závěrům formulovaným v rozsudku sp. zn. 23 Cdo 2942/2009, tak

z následného vyloučení (rozsudkem sp. zn. 32 Cdo 4182/2016) účinků koncentrace řízení [lhotejno zda těch, jež nastaly v řízení před soudem prvního stupně (§ 118b odst. 1 o. s. ř.), nebo těch, jež pro odvolací řízení plynou z úpravy obsažené v § 205a o. s. ř. (ve spojení s § 119a odst. 1 o. s. ř.)] pro posouzení důvodnosti námitky započtení vznesené (až) v odvolacím řízení podléhajícímu režimu neúplné apelace pro aktivní pohledávku způsobitou k započtení již před účinky koncentrace. Daná problematika tedy vyžaduje sjednocení prostřednictvím rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu.

37. Velký senát pak při formulaci vlastních závěrů na dané téma pokládá za nezbytné úvodem pojmenovat, co se rozumí „novou skutečností ve smyslu § 205a písm. f) o. s. ř.“ ve vazbě na započtení pohledávky, k němuž došlo (mělo dojít) až v průběhu odvolacího řízení podléhajícího režimu neúplné apelace.

38. Výrazy jako „kompenzační úkon“, „kompenzační projev“ (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2942/2009), nebo „kompenzační projev vůle“, případně „námitka započtení ve smyslu § 98 o. s. ř.“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2020, sp. zn. 28 Cdo 1762/2020), vždy vystihují hmotněprávní projev vůle (jednostranný či dvoustranný) směřující k započtení pohledávky. Svou hmotněprávní povahu neztrácí takový projev vůle ani tehdy, uplatnil-li jej žalovaný (jako jednostranný projev vůle) podle § 98 o. s. ř. na svou obranu až v průběhu soudního sporu, v němž po něm žalobce vymáhá zaplacení své pohledávky; jako uplatněný „procesním podáním“ (podáním adresovaným soudu) v průběhu sporného řízení je takový projev vůle (těž) „procesním úkonem“ žalovaného, jehož hmotněprávní účinky se vůči žalobci prosadí (mohou prosadit) od okamžiku, kdy se o něm v řízení dozvěděl; srov. § 41 odst. 3 o. s. ř. a v literatuře např. ŠTAJGR, F. Kompenzace v občanském soudním řízení, in: Sborník studií z občanského práva. 1. vydání. Praha: Orbis, 1953 (dále jen „Štajgr“), str. 80, KNAPP, V. Splnění závazků a jiné způsoby jejich zániku. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955 (dále jen „Knapp“), s. 233, nebo DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009 (dále jen „Komentář I.“), s. 639. V posledně označeném díle se k tomu uvádí, že:

„... účelem § 98 je stanovit, za jakých podmínek se považuje (ze zákona) hmotněprávní úkon žalovaného (jeho námitka započtení) za vzájemnou žalobu, a kdy jde jen o obranu proti žalobě“.

39. Tím samozřejmě není vyloučeno, že žalovaný „procesním podáním“ (procesním úkonem) v průběhu řízení o žalobě, kterou po něm žalobce vymáhá zaplacení své pohledávky, namítne, že vymáhaná pohledávka zanikla započtením, neboť projev vůle, jímž proti této pohledávce účinně započtl svou pohledávku (hmotněprávní kompenzační projev): a) učinil již před zahájením řízení o žalobě,

b) učinil sice po zahájení řízení o žalobě, avšak mimo soud (jen vůči žalobci). Srov. opět ŠTAJGR, s. 79, nebo KNAPP, s. 233.

č. 58

40. V poměrech odvolacího řízení v této věci není žádných pochyb o tom, že žalovaný coby odvolatel v článku V. odvolání datovaného 5. 4. 2016 (č. l. 211-212) uplatnil na svou obranu proti vymáhané pohledávce také tvrzení, že „z opatrnosti“ provedl dne 16. 3. 2016 zápočet pohledávek, čímž nejpozději k tomuto datu došlo k zániku vymáhané pohledávky; k vlastnímu projevu vůle žalovaného směřujícímu k započtení srov. zjištění v odstavci 19. pod bodem [7] výše. V intencích výše podaného výkladu tedy žalovaný odvoláním (procesním úkonem) jež samo neobsahovalo hmotněprávní projev vůle žalovaného směřující k započtení pohledávky, uplatnil (v intencích § 212a odst. 3 o. s. ř.) jako „novou“ skutečnost (novou v tom smyslu, že ji neuplatnil v řízení před soudem prvního stupně a že v řízení před soudem prvního stupně nevyšla najevo ani jinak; srov. R 27/2010), že mimo rámec soudního sporu učinil (vůči žalobci) hmotněprávní úkon směřující k započtení vymáhané pohledávky (že učinil kompenzační projev). Vzhledem k tomu, že žalovaný (coby odvolatel) učinil hmotněprávní úkon směřující k započtení vymáhané pohledávky až v průběhu odvolacího řízení [odvolací řízení bylo zahájeno 29. 1. 2016, kdy soudu prvního stupně došlo blanketní odvolání žalovaného z téhož dne (č. l. 202–203)], je tento kompenzační projev z 16. 3. 2016 skutečností, která sama o sobě mohla být uplatněna jako odvolací důvod v souladu s § 205 písm. f) o. s. ř.

41. Otázku, zda tomu, aby žalovaný jako obranu proti žalobcem vymáhané pohledávce uplatnil až v odvolacím řízení svou pohledávku k započtení, brání, že odvolací soud by o této obraně žalovaného rozhodoval ve skutečnosti v jediné instanci [vyřešenou v Komentáři 2003 (str. 973-974) i v R 33/2006 ve prospěch obecného (na principech neúplné apelace nezávislého) závěru, že takové započtení nemá žádné účinky], si v minulosti opakovaně kladla jak soudní praxe, tak literatura. Pro ta odvolací řízení, jež podléhají režimu úplné apelace, se v literatuře rozhodující měrou prosazoval (a dnes prakticky bezvýjimečně prosazuje) závěr, že argument rozhodování (o pohledávce uplatněné k započtení) „v jediné instanci“ takovému započtení nepřekáží. Srov. opět Štajgr, str. 99–105, HRDLIČKA, J. Kompenzace v procesu, in: *Acta Universitatis Carolinae-Iuridica*. 1974, č. 4, str. 213, HALOUZKA, V. Některé otázky započtení, in: *Bulletin advokacie*. 1974, červenec–září, str. 34, RUBEŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: Orbis, 1971, II. díl, str. 75, HANDL, V., RUBEŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: Panorama, 1985, I. díl, str. 449, a II. díl, str. 60. Tyto závěry odpovídají tomu, jak se ustálená judikatura Nejvyššího soudu a Ústavního soudu vyslovuje k „zásadě dvouinstančnosti“. Srov. především rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněný pod číslem 10/2014 Sb. rozh. obč., v němž se na dané téma (při současném poukazu na nález Ústavního soudu ze dne 6.

11. 2003, sp. zn. III. ÚS 150/03, uveřejněný pod číslem 128/2003 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu) uvádí, že:

„... zásada dvouinstančnosti, jež ostatně není v českém právním řádu zásadou obecně platnou..., se v občanském soudním řízení v apelačním systému upraveném občanským soudním řádem prosazuje jen omezeně, potud, že odvolací soud je oprávněn zrušit odvoláním napadené rozhodnutí soudu prvního stupně jen z důvodů taxativně vypočtených v § 219a o. s. ř. To pak připouští zrušení rozsudku nebo usnesení ve věci samé ze „skutkových důvodů“ jen tehdy, jestliže ke zjištění skutkového stavu věci je třeba provést další účastníky navržené důkazy, které nemohou být provedeny v odvolacím řízení (§ 213 odst. 3 a 4 o. s. ř.); ustanovení § 213 odst. 5 o. s. ř. tím nesmí být dotčeno.“

42. Velký senát na tomto základě ve shodě s převažujícím míněním literatury i soudní praxe uzavírá, že ani v odvolacím řízení, jež se řídí principy neúplné apelace (podléhá omezením uvedeným v § 205a a § 211a o. s. ř.), nebrání žalovanému v tom, aby jako obranu proti žalobcem vymáhané pohledávce uplatnil až v odvolacím řízení svou pohledávku k započtení, skutečnost, že odvolací soud bude o této obraně žalovaného rozhodovat ve skutečnosti v jediné instanci. Odtud plyne, že závěr formulovaný v R 33/2006 má velký senát za nadále nepoužitelný.

43. Zbývá vypořádat se s otázkou, zda v situaci, kdy žalovaný učinil jednostranný projev vůle směřující k započtení jeho pohledávky proti žalobcem vymáhané pohledávce až v průběhu odvolacího řízení, jež se řídí principy neúplné apelace, plyne ze závěru, že tento kompenzační projev je „novou skutečností“, která sama o sobě mohla být uplatněna jako odvolací důvod v souladu s § 205 písm. f) o. s. ř. (srov. odstavec 40. výše), i možnost odvolacího soudu přihlédnout v odvolacím řízení i k těm skutečnostem, jež se týkají důvodu vzniku (pravosti), výše a splatnosti aktivní pohledávky (pohledávky žalovaného užitě k započtení), a jež nastaly (vznikly) před vyhlášením (vydáním) rozhodnutí soudu prvního stupně, nebo dokonce (jako v této věci; srov. odstavec 26.) před podáním žaloby.

44. Již v článku DRÁPAL, L. Odvolání po novele občanského soudního řádu, in: Právní rozhledy, číslo 9, ročník 2001, mimořádná příloha, str. 13, se na dané téma uvádí:

„Protože odvolací řízení je v těchto věcech založeno na systému neúplné apelace a protože podání vzájemné žaloby a vznesení námitky započtení je pojmově spjata s uplatněním nových skutečností a důkazů, není možné ustanovení § 97 a 98 o. s. ř. použít v odvolacím řízení.

Z uvedeného vyplývá, že žalovaný nemůže za odvolacího řízení uplatnit svá práva vůči žalobci vzájemnou žalobou nebo svou pohledávku proti pohledávce žalobce k započtení. Kdyby přesto takový návrh učinil, nemůže mít sledované právní účinky. Odvolací soud k takovému návrhu nesmí přihlížet a ani o něm nemusí žádným způsobem rozhodovat; v odůvodnění svého rozhodnutí o odvolání však musí vysvětlit, proč uvedeným způsobem postupoval.“

45. V Komentáři II. (s. 1738–1739) se na dané téma dodává (vysvětluje), že: „Námítku započtení může žalovaný vznést též za odvolacího řízení, neboť jde o institut hmotného práva, jehož uplatnění zákon nekonzcentruje do určitého stadia řízení před soudem. Vyloučení užití § 98 v odvolacím řízení znamená, že námítku započtení může odvolací soud považovat jen za obranu proti žalobě (s tím, že při posouzení její důvodnosti samozřejmě nesmí přihlížet k nepřipustně uplatněným novým skutečnostem a důkazům), a nikoliv za vzájemnou žalobu, i kdyby v námítce žalovaný navrhoval, aby mu bylo přisouzeno více, než co požadoval žalobce. Ke vzájemné žalobě uplatněné v rámci námítky započtení vznesené za odvolacího řízení proto odvolací soud rovněž nebude přihlížet.“

46. Ve shodě s citovanou literaturou a judikaturou, jež se hlásí k závěrům formulovaným v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2942/2009, pak velký senát uzavírá, že v těch ustanoveních občanského soudního řádu, jež upravují režim neúplné apelace, nenalézá oporu pro závěr, jenž by odvolacímu soudu umožňoval přihlídnout v odvolacím řízení, jež se řídí principy neúplné apelace, ke skutečnostem týkajícím se pohledávky žalovaného užitě k započtení až v průběhu odvolacího řízení, jež nastaly (vznikly) před vyhlášením (vydáním) rozhodnutí soudu prvního stupně, ba dokonce před podáním žaloby o zaplacení pohledávky, proti které je započítáváno, jen proto, že skutečnost, jež měla přivodit zánik pohledávek (kompenzační projev žalovaného) nastala (vznikla) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně. Názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 4182/2016, vedle toho, že nesprávně vykládá účel koncentrace řízení (srov. shrnutí závěrů rozsudku v odstavci 35. výše na straně jedné a charakteristiku principů neúplné apelace rozebranou v odstavcích 28. až 30. na straně druhé), klade akcent na hmotněprávní účinky úkonu směřujícího k započtení pohledávky [dovozuje, že se tím nastoluje stav, za kterého by odvolací soud nesměl přihlídnout k (již nastalému) zániku pohledávek tímto započtením vyvolaných]. Předmětný rozsudek tak (bez opory v textu norem procesního práva) prolamuje občanským soudním řádem nastavený princip neúplné apelace v obavě z následku, jenž ovšem (jak dále rozvedeno) nenastává.

47. K posouzení významu toho, že ač žalovaný (až v průběhu odvolacího řízení, jež se řídí principy neúplné apelace) uplatnil jako obranu proti žalobcem vymáhané pohledávce svou pohledávku k započtení, odvolací soud k této skutečnosti nepřihlédl, jelikož byla spojena (vyjma vlastního jednostranného hmotněprávního úkonu žalovaného směřujícího k započtení pohledávky) s nepřipustně uplatněnými novými skutečnostmi o pohledávce užitě k započtení, je nezbytné si uvědomit, že rozdíl mezi tím, co v hmotném právu mělo nastat (žalobou uplatněná pohledávka měla zaniknout započtením), a tím, co podle procesních norem nastalo (žalovaný byl pravomocným soudním rozhodnutím zavázán k zaplacení žalobou uplatněné pohledávky), může vzejít i z prosté nečinnosti (nedbalosti či neopatrnosti) žalovaného v průběhu odvolacího řízení. Nebude totiž žádných

pochyb o tom, že učiní-li žalovaný (vůči žalobci) hmotněprávní úkon směřující k započtení své pohledávky proti vymáhané pohledávce až v průběhu odvolacího řízení, avšak tuto skutečnost v odvolacím řízení neuplatní žádný z účastníků řízení (§ 212a odst. 3 o. s. ř.), pak i tam, kde se odvolací řízení řídí principy úplné apelace, rozhodne odvolací soud o žalobě, aniž úkon směřující k započtení zohlední (i kdyby se o něm sám dozvěděl jinak než od účastníků řízení) [srov. opět R 19/2006 nebo usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 136/2015]. Týž „konflikt“ by nastal, kdyby žalovaný učinil (vůči žalobci) jednostranný hmotněprávní úkon směřující k započtení své pohledávky proti vymáhané pohledávce před vyhlášením (vydáním) rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž by tuto skutečnost (z vlastní viny) kdy uplatnil u soudu prvního stupně. Právě následek, který s sebou toto opomenutí nese (že vymáhaná pohledávka bude žalobci v souladu s normami procesního práva pravomocně přiznána odvolacím soudem), je tou právní skutečností, od které se mají odvíjet následné úvahy o dalším osudu pohledávky použité k započtení (aktivní pohledávky).

48. Jednostranný hmotněprávní úkon žalovaného směřující k započtení pohledávky má mít za následek (při obvyklém chodu věci) jak zánik aktivní pohledávky (pohledávky užitě k započtení), tak zánik pasivní pohledávky (pohledávky, proti které je započítáváno), v rozsahu, v němž se tyto pohledávky kryjí. Úsudek, že pasivní pohledávka (pohledávka, proti které je započítáváno) nezanikla [soud (odvolací soud) zavázal žalovaného k její úhradě, neboť mu normy procesního práva nedovolovaly k započtení přihlédnout], nutně vede k závěru, že v důsledku kompenzačního projevu nezanikla ani aktivní pohledávka (pohledávka užitá žalovaným k započtení). Ani tato konstrukce není v literatuře nebo v judikatuře nikterak neznámá. Vedle ustanovení práva hmotného (v poměrech právní úpravy rozhodné pro danou věc srov. např. § 581 obč. zák., § 359 obch. zák., nebo § 362 obch. zák.) totiž nezřídka vyslovují (a v minulosti též vyslovovaly) „nepřípustnost započtení“ pro některé případy i normy procesního práva, bez zřetele k tomu, že jinak šlo o pohledávky, jejichž vzájemnému započtení v rovině hmotného práva nic nebránilo.

49. K situacím, kdy procesní předpisy nedovolují započtení (prohlašují je za nepřípustné), se v obdobném duchu vyjádřil např. Knapp, str. 229, ve vazbě na „nepřípustnost započtení“ deklarovanou ustanovením § 579 písm. g) zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanského soudního řádu). Započtení zakazuje (nepřipouští) podlužníku povinného po nařízení výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky (povinného) z účtu u peněžního ústavu § 304 odst. 1 o. s. ř. a po nařízení výkonu rozhodnutí příkázáním jiné peněžité pohledávky (povinného) ustanovení § 313 odst. o. s. ř. Povahu normy procesního práva nepřipouštějící započtení (na majetek konkursní podstaty) mělo též § 14 odst. 1 písm. i) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007 [k výkladu tohoto ustanovení srov. např. usnesení Nejvyš-

šího soudu ze dne 19. 9. 2001, sp. zn. 29 Odo 532/2001, uveřejněné pod číslem 23/2002 Sb. rozh. obč., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 254/2009, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročníku 2011, pod číslem 120, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3017/2010, uveřejněný ve zvláštním čísle I. časopisu Soudní judikatura (Judikatura konkursní a insolvenční), ročníku 2012, pod číslem 9]. Normou procesního práva deklarující pro určité situace nepřipustnost započtení v průběhu insolvenčního řízení, je též § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona (jehož dodržení se žalovaný v této věci dovolával), jakož i § 122 odst. 3, § 238 a § 324 odst. 3 insolvenčního zákona. Přitom situace, kdy „nepřipustnost započtení“ výslovně ohlašuje příslušné procesní ustanovení zákona, se svými důsledky neliší od situace, kdy normy procesního práva nedovolují soudu zohlednit jednostranný hmotněprávní úkon žalovaného směřující k započtení pohledávky; neumožňují soudu k takovému úkonu přihlídnout proto, že posouzení jeho důvodnosti by nutně bylo spjato s nepřipustným uplatněním nových skutečností a důkazů, jež se týkají důvodu vzniku (pravosti), výše a splatnosti aktivní pohledávky (pohledávky žalovaného užitě k započtení). Přitom nejde ani o následek, který by žalovaný neměl či nemohl předvídat. Činí-li žalovaný vůči žalobci jednostranný hmotněprávní úkon směřující k započtení své pohledávky proti pohledávce, jejíž uhrazení je po něm vymáháno žalobou ve sporném řízení, které se v době kompenzačního projevu nachází ve stadiu odvolacího řízení podléhajícího režimu neúplné apelace, pak je (i pro žalovaného má být) již v době kompenzačního úkonu zřejmé, že k zániku pasivní pohledávky (pohledávky, proti které je započítáváno) dojde, jen bude-li započtení v procesu vymáhání pasivní pohledávky vůbec uplatněno (§ 212a odst. 3 o. s. ř.), a nebude-li takové uplatnění spojeno s nepřipustným uplatněním nových skutečností a důkazů, jež se týkají důvodu vzniku (pravosti), výše a splatnosti aktivní pohledávky.

50. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu tudíž uzavírá (i z pohledu závěru přijatého v odstavci 42. znovu shrnuje), že:

[1] Žalovaný je oprávněn uplatnit v odvolacím řízení, jež se řídí principy neúplné apelace, jako odvolací důvod ve smyslu § 205 písm. f) o. s. ř. skutečnost, že po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně učinil jednostranný hmotněprávní úkon směřující k započtení své pohledávky proti vymáhané pohledávce; to platí bez zřetele k tomu, že odvolací soud bude o této obraně žalovaného rozhodovat ve skutečnosti v jediné instanci. Odvolací soud však k takovému kompenzačnímu projevu přihlídně jen tehdy, nebrání-li posouzení jeho důvodnosti, že je (musí být) spojen s nepřipustným uplatněním těch skutečností, jež se týkají důvodu vzniku (pravosti), výše a splatnosti pohledávky žalovaného užitě k započtení, jež nastaly (vznikly) před vyhlášením (vydáním) rozhodnutí soudu prvního stupně, nebo dokonce před podáním žaloby o zaplacení vymáhané pohledávky.

[2] Jestliže odvolací soud nepřihlédne v odvolacím řízení, jež se řídí principy neúplné apelace, k jednostrannému hmotněprávnímu úkonu, jímž žalovaný uplatnil vůči žalobci (mimo soud) svou pohledávku k započtení proti žalobou vymáhané pohledávce proto, že účastníci řízení tuto skutečnost v odvolacím řízení neuplatnili (§ 212a odst. 3 o. s. ř.), nebo proto, že posouzení důvodnosti započtení je spojeno s nepřipustným uplatněním dalších skutečností nebo důkazů (§ 205a, § 211a o. s. ř.), je tím současně deklarováno, že k zániku pohledávek takovým kompenzačním projevem nedošlo.

51. Závěry formulované v R 33/2006 i v rozsudcích Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 4182/2016 a sp. zn. 32 Cdo 2402/2018 má velký senát za nadále nepoužitelné.

52. Dovolání tak potud není důvodné. K vypořádání zůstává námitka nepřezkoumatelnosti dovoláním napadeného rozhodnutí. Touto námitkou vystihuje dovolatel z obsahového hlediska tzv. jinou vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; k těmto vadám řízení přitom Nejvyšší soud přihlíží u přípustného dovolání z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Potud je napadené rozhodnutí nicméně souladné s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, konkrétně se závěry obsaženými v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněném pod číslem 100/2013 Sb. rozh. obč. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud vysvětlil, že měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele. Obdobně platí, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu dovolání – na újmu uplatnění práv dovolatele. Poměřováno těmito závěry rozhodnutí odvolacího soudu zjevně nebylo nepřezkoumatelné, když z něj zcela zřetelně a srozumitelně plynou důvody, pro které nepřihlédl ke kompenzačnímu projevu žalovaného.

53. Jelikož vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se nepodávají ani ze spisu, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

54. Pro úplnost (a již bez vlivu na výsledek dovolacího řízení) Nejvyšší soud dodává, že rozsudek ze dne 14. 5. 2018, jímž Vrchní soud v Praze potvrdil rozsudek insolvenčního soudu ze dne 27. 10. 2017, určující, že nevykonatelná pohledávka dovolatele přihlášená do insolvenčního řízení dlužníka ve výši 3 074 Kč

(jde o pohledávku použitou dovolatelem k započtení v této věci) je po právu, zrušil k dovolání insolvenčního správce dlužníka Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 24. 11. 2020, sen. zn. 29 ICdo 117/2018, a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

č. 58**Odlišné stanovisko**

**JUDr. Kateřina Hornochová, JUDr. Zdeněk Des,
JUDr. Bohumil Dvořák, Ph.D., LL.M.**

JUDr. Pavel Tůma, Ph.D., LL.M.

Rozhodnutí velkého senátu kolegia máme za nesprávné z těchto důvodů:

1. Závěr, podle kterého princip koncentrace řízení (neúplné apelace) brání odvolacímu soudu přihlédnout ke skutečnostem a důkazům týkajícím se pohledávky žalovaného užitě k započtení až v průběhu odvolacího řízení, pokud nastaly před vyhlášením rozsudku soudu prvního stupně, ačkoliv k samotnému kompenzačnímu projevu žalovaného učiněnému za odvolacího řízení přihlédnout může (bod 50, 1/), přehlíží, že účinky koncentrace řízení podle § 118b a § 119a ve spojení s § 205a o. s. ř. se týkají pouze takových skutečností, jež jsou „rozhodnými skutečnostmi o věci samé“. Jde tedy o skutečnosti, které k danému okamžiku mají pro věc objektivní význam vzhledem k obsahu hypotézy použitelné právní normy. V případě započtení však skutečnosti týkající se existence aktivní pohledávky nejsou do samotného okamžiku provedení kompenzačního úkonu (resp. do jeho účinnosti) pro věc samu nikterak „rozhodné“. Tyto skutečnosti se stávají „rozhodnými“ pro věc samu právě a jedině v důsledku učinění kompenzačního úkonu. Proto nebyl-li zde do okamžiku koncentrace řízení (do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně) takový kompenzační úkon, nebyly nijak „rozhodné“ ani skutečnosti týkající se použité pohledávky, a tudíž se na ně koncentrace řízení (režim neúplné apelace) podle § 118b a § 119a o. s. ř. nevztahuje.

2. Z rozhodnutí neplyne, proč by jeho závěry neměly být použitelné též na jiné způsoby zániku závazku. Lze tak přepokládat, že je bude nutno aplikovat rovněž v případech splnění dluhu žalovaným po koncentraci řízení, resp. v odvolacím řízení. I tam může docházet k tomu, že odvolací soud sice bude muset zohlednit jako nově nastalou skutečnost plnění poskytnuté žalovaným, k němuž dojde v průběhu odvolacího řízení, avšak ke skutečnostem, jejichž posouzení je nutné z hlediska závěru o zániku žalobcem uplatněné pohledávky (např. volba způsobu plnění dlužníkem), jež však nastaly ještě před koncentrací, nepřihlédne. Výsledkem by mělo být, že dlužník sice splní dluh, avšak v důsledku uplatnění pravidel koncentrace řízení (neúplné apelace) k zániku závazku (nepřihlédnutím soudu k takovému splnění) nedojde.

3. Předpoklad, na kterém rozhodnutí velkého senátu dále staví svou argumentaci, že procesní normy upravující koncentraci řízení (neúplnou apelaci) mohou vylučovat následky učiněných hmotněprávních jednání (bod 50, 2/), je taktéž nesprávný. Procesní normy upravující koncentraci (neúplnou apelaci) zde nejsou od toho, aby omezovaly autonomii vůle stran, nýbrž slouží tomu, aby mohla být poskytována účinná ochrana subjektivním právům, která vznikla právě na základě autonomie vůle účastníků. Zcela správně se proto v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 32 Cdo 4182/2016, uvádí, že účelem koncentrace řízení není omezovat účastníka v tom, aby činil právní jednání pouze do doby koncentrace řízení, ale v tom, aby do nastoupení účinků koncentrace „soudu oznámil (tvrdil), že určitý právní úkon učinil“. Kritizované rozhodnutí v tomto směru přehlíží rozdíl mezi normami, které v určitých případech zakazují započtení (a které mohou být obsaženy i v procesních předpisech), a procesními normami, jejichž účelem je motivovat účastníky řízení k tomu, aby svá skutková tvrzení a důkazy o nich včas označili (srov. HANDLAR, J. K uplatnění námítky započtení v odvolacím řízení. Právní rozhledy č. 10/2021, s. 366).

4. Rozhodnutí velkého senátu tímto přístupem ve své podstatě nadřazuje procesní právo právu hmotnému (k obdobným většinově odmítaným koncepcím srov. Macur, J. Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. Masarykova universita: Brno, 1993, s. 8–16), přičemž závěr o vyloučení zániku vzájemných pohledávek započtením pro rozpor s pravidly neúplné apelace váže (bod 50, 2/) dokonce na to, že „odvolací soud nepřihlédně“ k provedenému započtení, čímž má být „současně deklarováno, že k zániku pohledávek takovým kompenzačním projevem nedošlo“. Už pouhý fakt „nepřihlédnutí“ odvolacího soudu k provedenému započtení má tedy vést podle rozhodnutí k tomu, že k zániku vzájemných pohledávek započtení nedojde.

5/ Předestřená konstrukce je ovšem způsobilá vážně narušovat právní jistotu v právních vztazích mezi účastníky. Z praktického hlediska totiž nemusí být v následném řízení o takto „nezaniklé“ aktivní pohledávce vůbec zjistitelné, zda soud v řízení o pasivní pohledávce k započtení „přihlédl“ či nikoli. Tedy zda v případě vyhovění žalobě soud k započtení „přihlédl“, avšak nepovažoval ho z nějakého důvodu opodstatněné, anebo k němu „nepřihlédl“. A naopak v případě zamítnutí žaloby se tak může stát z vícera důvodů, přičemž soud v odůvodnění svého rozhodnutí ani nemusí uvést, zda tak učinil i z důvodu „přihlédnutí“ k započtení, neboť jediný důvod pro zamítnutí žaloby je dostačující. Přitom věřitel nemůže proti samotnému odůvodnění podat odvolání či jiný opravný prostředek za účelem, aby soud ve svém odůvodnění zřetelně vyjádřil pro něj zcela zásadní závěr s hmotněprávními důsledky, zda soud k započtení vlastně „přihlédl“ či „nepřihlédl“. V konečném důsledku by tak hmotněprávní osud aktivní pohledávky byl nepřipustně závislý nejen na procesních okolnostech řízení o jiné pohledávce, nýbrž dokonce

na „náhodě“ týkající se rozsahu důvodů rozhodnutí a tedy „formulačních“ možností a schopností soudce v původním řízení.

6/ Právní nejistota vyvolaná závěry přijatými velkým senátem se tak negativně promítne v jiném nalézacím řízení vedeném dlužníkem o aktivní pohledávce, případně v řízení exekucním, neboť právě v nich bude vrcholit spor o to, zda odvolací soud k provedenému započtení „přihlédl“ či „nepřihlédl“, a zda tedy aktivní pohledávka započtením provedeným v průběhu odvolacího řízení zanikla, či nikoliv.

Současně uvádíme, že souhlasíme i s důvody vyjádřenými v odlišném stanovisku Pavla Horáka.

Odlišné stanovisko JUDr. Ing. Pavel Horák, Ph.D.

Ztotožňuji se s důvody vyjádřenými v odlišném stanovisku kolegů Kateřiny Hornochové, Zdeňka Dese, Bohumila Dvořáka a Pavla Tůmy. Svůj nesouhlas s uveřejněním rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek doplňuji ještě o následující argumentaci.

V poměrech obecného zákoníku občanského poukazoval J. Sedláček na to, že „kompensace nastává, jakmile se dvě kompenzovatelné pohledávky střetnou. Není zapotřebí, aby jedna strana druhé oznámila kompensaci... oba závazky zanikají a to tím dnem, kdy se oba závazky střetly“ (srov. SEDLÁČEK, J. Obligační právo. 1.–3. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 236).

V poměrech pozdější úpravy soukromého práva (občanského zákoníku z roku 1950, 1964, ale i 2012) zákonodárce zvolil odlišný přístup (srov. v literatuře např. KNAPP, V. Splnění závazků a jiné způsoby jejich zániku. Praha: Nakl. Československé akademie věd, 1955, s. 222).

Jsou-li tak splněny předpoklady započtení, nedochází k zániku (vzájemných) pohledávek bez dalšího, nýbrž strana musí „prohlásit vůči druhé straně, že svoji pohledávku započítává“. Musí tedy učinit kompenzační projev (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 32 Odo 1143/2004, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 90/2006). Podle současné úpravy v § 1982 odst. 1 věta první o. z., dluží-li si strany vzájemně plnění stejného druhu, může každá z nich prohlásit vůči druhé straně, že svoji pohledávku započítává proti pohledávce druhé strany. Zákonodárce tedy vyžaduje k zániku závazku započtením kromě dalších jiných předpokladů hmotněprávní právní jednání, kterým je prohlášení jedné ze stran vůči druhé straně, že svoji pohledávku započítává. Nestačí, že „se pohledávky střetnou“. Ale stejně tak nestačí, že „se započítává“. Nelze proto bez naplnění dalších zákonných předpokladů nahlížet izolovaně na kompenzační právní jednání jedné ze stran a na ostatní předpoklady započtení. Skutečnosti rozhodné pro posouzení započtení (které v sobě zahrnují i pravost, výši a splatnost protipohledávky) se stávají skutečnostmi rozhodnými

pro posouzení věci teprve v okamžiku, kdy žalovaný provede započtení. Teprve v tomto okamžiku nastává právní skutečnost, která může působit zánik žalované pohledávky.

Započtení je jeden ze způsobů zániku závazků. Stejně jako k zániku závazku vede splnění dluhu.

Ke splnění dluhu se zpravidla vyžaduje, aby dlužník odevzdal plnění do dispozicní sféry věřitele s úmyslem splnit svůj dluh (srov. např. NS 20 Cdo 2298/2006).

K zániku závazku jak započtením, tak splněním se tedy vyžaduje kromě dalších zákonných předpokladů i určité hmotněprávní jednání strany závazku (kompenzační úkon nebo odevzdání plnění). V procesních poměrech s ohledem na zákonnou úpravu koncentrace by režim v případě těchto způsobů zániku závazku vzhledem k požadovanému hmotněprávnímu jednání, dojde-li k němu v odvolacím řízení, měl být zřejmě obdobný. Podle mého názoru je proto třeba nahlížet z pohledu otázky rozhodných tvrzení a koncentrace řízení obdobně na instituty splnění a započtení. Rozhodnutí však vychází z řešení obdobného přístupu k započtení jako u uplatněné námitky promlčení. Což nepovažuji za správné.

V úvahu tak přichází jedno ze dvou snad procesně předvidatelných řešení (za správné považuji to první):

1. Skutečnosti rozhodné pro posouzení započtení či splnění (které v sobě zahrnují i pravost, výši a splatnost protipohledávky či např. způsobilost věci ke splnění) se stávají skutečnostmi rozhodnými pro posouzení věci teprve v okamžiku, kdy žalovaný provede započtení či splní. Teprve v tomto okamžiku nastává právní skutečnost, která může působit zánik žalované pohledávky, a pro posouzení věci se stanou rozhodné skutečnosti, na kterých tento důvod zániku žalované pohledávky spočívá (před tímto okamžikem tyto skutečnosti pro posouzení věci naopak rozhodné nejsou, a proto se na ně nevztahují ani pravidla koncentrace řízení či neúplné apelace).

Nebo

2. Po koncentraci řízení (po vydání rozhodnutí soudu prvního stupně) nelze vznášet námitky započtení či námitky splnění, které mohl žalovaný uplatnit (a započtení či splnění provést) již před koncentrací řízení. A to výkladem právní úpravy koncentrace řízení (§ 118b o. s. ř.), resp. neúplné apelace (§ 119a a 205a o. s. ř.), anebo protože v odvolacím řízení nelze uplatnit nový nárok (§ 216 odst. 2 o. s. ř.). J. Handlar v této souvislosti poukazuje na to, že by nešlo o výjimečné řešení ani v mezinárodním srovnání (srov. HANDLAR, J. K uplatnění námitky započtení v odvolacím řízení. Právní rozhledy, 2021, č. 10, s. 364–367).

Namítané rozhodnutí však volí podle mého názoru pro praxi poměrně komplikovaný přístup, jímž nedůvodně dělí jednotlivé hmotněprávní předpoklady pro započtení a jeho realizaci (které ale musí být naplněny všechny, aby k započtení

č. 58

vůbec došlo) a dovozuje, že „odvolací soud k takovému kompenzačnímu projevu přihlédne jen tehdy, nebrání-li posouzení jeho důvodnosti, že je (musí být) spojen s nepřípustným uplatněním těch skutečností, jež se týkají důvodu vzniku (pravosti), výše a splatnosti pohledávky žalovaného užitě k započtení, jež nastaly (vznikly) před vyhlášením (vydáním) rozhodnutí soudu prvního stupně, nebo dokonce před podáním žaloby o zaplacení vymáhané pohledávky“.

Pro případ zařazení rozhodnutí do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek žádám podle čl. 44 odst. 3 ve spojení s čl. 37 odst. 5 Jednacího řádu Nejvyššího soudu o připojení tohoto odlišného stanoviska (právního názoru).

Č. 59

č. 59

Ochrana osobnosti, Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (o. z.),
Právo na informace, Právo na soukromý a rodinný život
§ 81 o. z., § 82 o. z., § 2951 odst. 2 o. z., § 2956 o. z.

Preventivně-sankční funkce peněžitě náhrady nemajetkové újmy za neoprávněný zásah do osobnostních práv informačním médiem se může uplatnit pouze v rámci funkce kompenzačně-satisfakční; důvodem pro stanovení podstatně vyšší náhrady tato funkce sama o sobě není.

Jestliže dehonestující, nepravdivé či indiskrétní informace ze svých internetových stránek odstraní ten, kdo je na ně umístil (provozovatel zdrojové webové stránky), splní tím svou povinnost zdržet se závažného jednání.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 25 Cdo 27/2020, ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.27.2020.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobce proti výroku rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. 22 Co 107/2019, jímž bylo rozhodnuto o nákladech řízení; jinak dovolání zamítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 7 rozsudkem ze dne 7. 2. 2019, č. j. 30 C 208/2018-68, zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal, aby žalované byla uložena povinnost zdržet se tvrzení, že žalobce a jeho rodina jsou v příbuzenském vztahu k A. Z., bývalému československému prezidentovi (výrok I), aby žalované byla uložena povinnost do 3 dnů od právní moci rozsudku obeslat provozovatele dvou označených webových stránek s informací o znění rozsudku a žádostí o odstranění článků týkajících se žalovaného a jeho rodiny ve vztahu k A. Z. (výrok II) a aby žalované bylo uloženo do 3 dnů od právní moci rozsudku zajistit na vlastní náklady na označených webových stránkách uveřejnění (konkretizované) omluvy (výrok III), dále zamítl žalobu o zaplacení náhrady nemajetkové újmy 5 000 000 Kč a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Rozhodl tak o žalobě, kterou se žalobce, populární český herec, domáhal zadostiučinění za nepravdivá tvrzení o jeho příbuzenském vztahu k bývalému komunistickému prezidentu A. Z. Vyšel ze zjiš-

tění, že žalovaná dne 8. 5. 2017 uveřejnila na internetu v rámci pořadu „Potomci slavných“ rozhovor moderátorky Z. B. s V. Z. (údajným synovcem prezidenta A. Z.), který v něm uvedl, že jeho sestřenice je maminkou žalobce a otec žalobce byl architektem, který dostával „stranické“ zakázky a upil se k smrti. Bylo prokázáno, že veškerá tato tvrzení, týkající se žalobce a jeho rodičů, jsou nepravdivá. Dne 17. 5. 2017 žalovaná prostřednictvím deníku prostřednictvím deníku B. a označených webových stránek zveřejnila článek s titulkem, jehož součástí bylo jméno a příjmení žalobce, ve kterém uvedla, že se žalobce a jeho sestra ostře ohrazují proti nařčení, že měli v rodině komunistického prezidenta A. Z. Teprve poté, co V. Z. své tvrzení nedoložil, stáhla žalovaná postupně napadané informace ze dvou (označených) webových stránek a dne 18. 10. 2018 uveřejnila na jedné z těchto webových stránek omluvu, která je na této stránce umístěna nadále. Při jednání před soudem prvního stupně se žalobci osobně omluvila moderátorka Z. B. Obvodní soud věc posoudil podle § 81 odst. 1, § 82 odst. 1 a § 2956 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“) a žalobu zamítl na základě závěru o nedostatku pasivní věcné legitimace na straně žalovaného, neboť tím, kdo tvrzením o příbuzenství žalobce s A. Z. zasáhl do práv žalobce, není žalovaná, ale V. Z.

2. Městský soud v Praze k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 29. 8. 2019, č. j. 22 Co 107/2019-101, potvrdil zamítavý rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I, II a III ohledně požadavku, aby se žalovaná zdržela tvrzení o příbuzenství žalobce s A. Z., aby zajistila odstranění této informace ze dvou (označených) internetových stránek a omluvila se za ně na (označené) internetové stránce, změnil rozsudek soudu prvního stupně v části výroku IV tak, že žalovaná uložil zaplatit žalobci 100 000 Kč, jinak jej potvrdil a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, která doplnil o skutkové závěry založené na dokazování prostřednictvím vyhledávání v internetovém vyhledávači Google, kde dne 29. 8. 2019 se při zadání příjmení žalobce a slova „Z.“ zobrazil jako první odkaz na článek s názvem, podle kterého měl žalobce v rodině komunistického pohlavára, z (označeného) webu, jako druhá v pořadí se zobrazila omluva žalované žalobci, při zadání příjmení žalobce se informace o údajném příbuzenství žalobce s A. Z. nezobrazovala. Odvolací soud měl též za prokázané, že žalobce se setkal s nepříliš masivními negativními reakcemi na předmětnou informaci, kterou část jeho okolí pokládala za pravdivou. Věc posoudil podle § 81, § 82, § 86, § 2951 odst. 2, § 2956 a § 2957 o. z. Uzávěřel, že žalovaná uveřejněním předmětného rozhovoru s V. Z. bez předchozího ověření jím uvedených nepravdivých skutkových tvrzení o žalobci zasáhla do práva žalobce na ochranu jeho osobnostních práv, aniž by zde byly důvody pro upřednostnění práva na svobodu projevu a práva veřejnosti na informace. Nepravdivá informace o příbuzenství s komunistickým prezidentem, o němž je známo, že se podílel na politických procesech padesátých let, a nepravdivé tvrzení,

že otec žalobce i žalobce sám proto byli za předchozího režimu protežováni, je zásahem do soukromí, cti a rodinného života žalobce. Na rozdíl od soudu prvního stupně odvolací soud s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 30 Cdo 214/2000, dospěl k závěru, že žalovaná odpovídá za uveřejnění nepravdivých informací a je ve sporu pasivně věcně legitimována. Jestliže žalovaná nepravdivost svých tvrzení uznala, stáhla je ze svých webů, znovu je neuveřejnila a deklarovala, že se toho napříště zdrží, není již žalobcem uplatněný zdržovací nárok důvodný (§ 82 odst. 1 o. s. ř. a contrario). Nedůvodný je i požadavek žalobce, aby žalovaná byla uložena povinnost obeslat (jiné) provozovatele (označených) webových stránek se žádostí o odstranění článků s napadanými informacemi. K takové žádosti je aktivně legitimován sám žalobce, nikoli žalovaná. Z webu, který provozuje žalovaná, již byl článek odstraněn. Protože žalovaná se žalobci již v průběhu řízení omluvila a omluvu stále na internetu zpřístupňuje, není namístě jí tuto povinnost znovu ukládat. Okolnost, že žalovaná článek odstraňovala z různých míst postupně, není důvodem pro opakovanou omluvu, ale jedním z argumentů pro závěr, že sama omluva není dostatečným odčiněním nemajetkové újmy. Dalšími jsou skutečnost, že ačkoli je žalovaná profesionálkou na mediálním trhu, byla při uveřejňování napadených informací nedbalá a při zjednávání nápravy liknavá. Odvolací soud proto žalobci přiznal podle § 2951 odst. 2 a § 2957 o. z. i zadostiučinění v penězích, přičemž přiměřenou shledal částku 100 000 Kč. Okolnost, že k uveřejnění předmětné nepravdivé informace došlo při vysoce výdělečné podnikatelské činnosti žalované, není podle odvolacího soudu důvodem pro stanovení významně vyšší částky finančního zadostiučinění, ale byla zohledněna již v závěru, že pouhá omluva nepostačuje.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu (mimo části výroku, kterou mu bylo přiznáno 100 000 Kč) napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. tím, že napadené rozhodnutí závisí na posouzení hmotněprávní otázky přiměřené výše finančního zadostiučinění za zásah do osobnostních práv nepravdivým tvrzením uveřejněným v bulvárním tisku a na internetu, která je dosavadní rozhodovací praxí dovolacího soudu stanovována v příliš nízkých částkách; přiznáním pouhých 100 000 Kč se odvolací soud odchýlil i od této nevyhovující praxe, jejíž změny se tímto dovolatel domáhá. Dovolatel je přesvědčen, že částky, které soudy v obdobných případech přiznávají, snad mohou plnit satisfakční funkci, ale ve vztahu k vydavatelům bulvárních médií, kteří uveřejňováním skandálních informací dosahují vysokých zisků, nemohou plnit preventivně sankční roli. V této souvislosti dovolatel předložil dovolacímu soudu úvahy a výpočty na podporu svého tvrzení, že žalovaná jakožto přední mediální dům, vydavatel tis-

kových i internetových bulvárních periodik, dosahuje mnohamilionových zisků z vysokých prodejů tiskovin a uveřejňovaných reklam, přičemž zájem veřejnosti získává publikováním skandálních a často nijak neověřených či přímo nepravdivých informací o populárních osobnostech. Finanční zadostiučinění v řádech stovek tisíců korun, které je v porovnání se ziskem bulvárních médií zanedbatelné, nemůže být účinnou prevencí před obdobným jednáním, proto by výše zadostiučinění měla být navázána na obrat a cenu inzerce mediální společnosti, která do osobnostního práva jedince zasáhla. V opačném případě se jí vyplatí nerespektovat soukromí jiných, její prosperita je na tom založena. Žalobce dále nesouhlasil se zamítnutím žaloby na zdržení se neoprávněného zásahu do jeho práv, protože žalovaná neodstranila předmětné informace z internetu zcela; dosud po zadání hesla tvořeného příjmením žalobce a slovem „Zápotocký“ do vyhledávače Google nabídne internet na (označeném) webu fotografii žalobce uvedenou titulkem o jeho přibuzenství s A. Z., který žalobce poškozují. Pokud by se žalobce měl sám postarat o odstranění veškerých předmětných tvrzení z internetového prostředí, vyžadovalo by to značné úsilí, prostředky a znalosti, jimiž nedisponuje. Mimo to je otázkou, do jaké míry vůbec lze informace, jednou na internet umístěné, skutečně odstranit a uvést vše do původního stavu za situace, kdy různé archivační služby skenují, ukládají a posléze po zadání relevantních vyhledávacích kritérií zpřístupňují snímky webových stránek. Nebude-li výslovným výrokem soudního rozhodnutí žalované uloženo zdržet se publikování předmětné reportáže, nebude jí v budoucnu nic bránit v tom, aby ji znovu na své stránky umístila a žalobce by znovu musel podstoupit soudní řízení, aby se domohl nápravy. Jeho požadavek na zdržení se závadného jednání a na opětovnou omluvu je tak podle něj zcela namístě, neboť zásah do jeho osobnosti stále trvá. Domáhal se též revize rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení a aplikace § 150 o. s. ř. Dovolatel navrhl zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení, případně změnu napadeného rozsudku a uložení žalované, aby se zdržela napadaných tvrzení, aby obeslala provozovatele označených webových stránek s informací o znění rozsudku a žádostí o odstranění článků týkajících se žalovaného a jeho rodiny ve vztahu k A. Z., a aby uveřejnila omluvu, v níž bude uvedeno, že se jedná o opětovnou omluvu.

4. Žalovaná ve vyjádření uvedla, že dovolání je nepřipustné, neboť žalobce v něm neformuloval právní otázku, kterou měl odvolací soud vyřešit v rozporu s dosavadní judikaturou nebo která by měla být vyřešena od dosavadní judikatury odlišně. Pouhý nesouhlas s vyšší přiznaného finančního zadostiučinění přípustnost dovolání nezakládá. Poukázala na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 30 Cdo 665/2016, podle něhož dovolací soud v rámci dovolacího řízení posuzuje jen správnost základních úvah soudu, jež jsou podkladem pro stanovení výše přiměřeného zadostiučinění a jeho výslednou vyšší se zabývá až tehdy, byla-li by vzhledem k aplikaci zásad a kritérií, plynoucích z příslušných ustanove-

ní občanského zákoníku, zjevně nepřiměřená. Žalovaná dále uvedla, že nechápe požadavek žalobce na vyhovění zdravotnímu návrhu, když odstranila závadné články i audiovizuální záznam z webové stránky označené v žalobě a žalobci se omluvila.

III.

Přípustnost dovolání

č. 59

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné do výroku o věci samé podle § 237 o. s. ř. pro posouzení otázky, od jakého okamžiku lze mít zásah do osobnostních práv obsahem webové stránky za ukončený a otázky stanovení výše přiměřeného zadostiučinění za zásah do osobnostních práv informacemi publikovanými tzv. bulvárním médii na internetu, které za daných skutkových okolností nebyly v rozhodování dovolacího soudu dosud vyřešeny. Dovolání není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Podle § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodů uplatněných v dovolání.

7. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

8. Podle § 81 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále též jen „o. z.“) chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Podle odstavce 2 téhož ustanovení ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.

9. Podle § 82 odst. 1 o. z. člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.

10. Podle § 2956 o. z., vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy.

11. Podle § 2951 odst. 2 o. z. se nemajetková újma odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

12. Ke vzniku občanskoprávní povinnosti odčinit nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnosti člověka musí být splněna podmínka existence zásahu objektivně způsobitelného vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení nebo ohrožení osobnosti člověka v jeho fyzické či morální integritě. Zásah musí být neoprávněný (protiprávní) a musí být zjištěna existence příčinné souvislosti mezi takovým zásahem a dotčením osobnostní sféry člověka. Neoprávněným je zásah do osobnosti člověka, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem. Ochranu poskytuje občanský zákoník proti takovým jednáním, která jsou objektivně způsobitelná přivodit újmu na osobnosti subjektu práva zejména tím, že snižují jeho důstojnost nebo čest u jiných lidí, a ohrožují tak vážnost jeho postavení a uplatnění ve společnosti.

13. K porušení práva na důstojnost, vážnost, čest a soukromí člověka může dojít jak nepravdivými skutkovými tvrzeními difamačního charakteru, tak zveřejněním nepřípustných hodnotících úsudků o této osobě. Při zkoumání přiměřenosti předmětného zásahu se totiž rozlišují skutková tvrzení a hodnotící soudy, neboť podmínky kladené na přípustnost každé z těchto kategorií se liší. Skutkové tvrzení se opírá o fakt, objektivně existující realitu, která je zjiřitelná pomocí dokazování, pravdivost tvrzení je tedy ověřitelná. V zásadě platí, že uveřejnění pravdivé informace nezasahuje do práva na ochranu osobnosti, pokud tento údaj není podán tak, že zkresluje skutečnost, či není natolik intimní, že by jeho zveřejnění odporovalo právu na ochranu soukromí a lidské důstojnosti. Hodnotící soud naopak vyjadřuje subjektivní názor autora, který k danému faktu zaujímá určitý postoj, a to na základě vlastních, tedy subjektivních kritérií. Pravdivost hodnotícího soudu proto nelze dokazovat, je však nutné zkoumat, zda se zakládá na pravdivé informaci, zda forma jeho veřejné prezentace je přiměřená a zda zásah do osobnostních práv je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky, tudíž zda primárním cílem není hanobení a zneuctění dané osoby.

14. U veřejně činné osoby se vyšší míra tolerance při posouzení skutkových tvrzení a hodnotících soudů uplatněných při kritice související s veřejnou činností, kterou taková osoba vykonává, zpravidla nevztahuje na nepravdivé skutkové údaje o veřejně činné osobě (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007, č. 29/2009 Sb. rozh. obč.). Odpovědnost vydavatele za zásah do osobnostních práv obsahem uveřejněného rozhovoru není vyloučena tím, že nepravdivých tvrzení či nepřípustných hodnotících soudů se dopustila v rámci rozhovoru třetí osoba (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 30 Cdo 214/2000).

15. K zásahu do osobnostních práv nepravdivým dehonestujícím tvrzením nebo nepřiměřeným hodnotícím soudem může dojít i jejich publikací na inter-

netu. Osoba těmito informacemi dotčená má v první řadě tzv. právo být zapomenut. Podle § 5 odst. 1 zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, za obsah webové stránky odpovídá její provozovatel, proto je to on, kdo je povinen k výzvě dotčené osoby odstranit závadné informace ze své stránky. Dotčená osoba může požadovat také odstranění odkazů na stránky s takovými informacemi z databáze poskytovatele služeb internetového vyhledávače. Do 24. 5. 2018 toto oprávnění vyplývalo ze Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. 10. 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (dále též jen „směrnice“), jak vyložil Soudní dvůr EU v rozsudku ze dne 13. 5. 2014, ve věci C 131/12 Google Spain SL, Google Inc. proti Agencia Española de Protección de Datos [AEPD], Mario Costeja González, podle něhož „čl. 12 písm. b) a čl. 14 první pododstavec písm. a) směrnice 95/46 musí být vykládány v tom smyslu, že za účelem respektování práv stanovených v uvedených ustanoveních, a pokud jsou v nich stanovené podmínky skutečně splněny, musí provozovatel vyhledávače vymazat ze zobrazeného seznamu výsledků vyhledávání provedeného na základě jména osoby odkazy na webové stránky zveřejněné třetími osobami a obsahující informace týkající se této osoby rovněž v případě, že toto jméno nebo tyto informace nebyly předtím nebo současně vymazány z uvedených webových stránek, a to případně i tehdy, jestliže je jejich zveřejnění na uvedených stránkách samo o sobě v souladu se zákonem.“

16. Neslučitelnost zpracování osobních údajů se směrnici podle jejich shora uvedených článků může plynout nejen ze skutečnosti, že dané údaje jsou nepřesné, ale také ze skutečnosti, že jsou nepřiměřené, nepodstatné a přesahují míru s ohledem na účely, pro které jsou zpracovávány, že nejsou aktualizovány nebo že jsou uchovávány po dobu delší, než je nezbytně nutné, pokud nejsou uchovávány pro historické, statistické nebo vědecké účely.

17. Osoby dotčené difamujícími, irrelevantními, zastaralými či jinak nevhodnými informacemi o nich samých se tedy mohou obrátit s námitkou jak na poskytovatele služeb internetového vyhledávače, tak na provozovatele zdrojové internetové stránky, kde se nachází informace, které mají být "zapomenuty". Jestliže k výzvě dotčené osoby dehonestující, nepravdivé či indiskrétní informace ze svých internetových stránek odstraní přímo ten, kdo je na své stránky umístil (provozovatel zdrojové webové stránky), splní tím svou povinnost zdržet se závadného (protiprávního) jednání. Odstraní-li odkaz ze své databáze poskytovatel služeb vyhledávače, vyzoomí o přijatém rozhodnutí stěžovatele, případně i provozovatele zdrojové webové stránky.

18. Též je skutečností, že stránky se závadným obsahem mohou být i po odstranění ze zdrojové webové stránky dostupné na stránkách subjektů, které se zabývají skenováním a archivací snímků internetových stránek, proto úplné odstranění napadané informace z internetu a očištění internetového prostoru do stavu před

jejím prvotním uveřejněním povaha internetu v podstatě neumožňuje, což ostatně připouští i dovolatel. Naplnění obsahu pojmu „zdržení se neoprávněného nepravdivého tvrzení“ je tak v internetovém prostředí limitováno způsobem fungování tohoto média, jenž nedává provozovateli zdrojové internetové stránky širší možnosti než odstranění závadného obsahu z jeho vlastní stránky.

č. 59

19. Existenci snímků internetové stránky z doby, kdy na ní byla umístěna napadaná informace, případně i zmínek o předmětné informaci na jiných internetových stránkách nelze pokládat za pokračování v nežádoucím tvrzení. Ukládat provozovateli zdrojové internetové stránky, aby se zdržel šíření závadné informace, by bylo zcela neefektivní a nezpůsobilé dosáhnout sledovaného cíle. Je však třeba dodat, že „stopa“ konkrétní informace na internetu v čase slábne a postupně je k jejímu dohledání zapotřebí zadávat více konkrétních klíčových slov, takže s určitým časovým odstupem informaci najde již jen ten, kdo je s obsahem informace dostatečně seznámen.

20. Životnost a sledovanost informace na internetu může ovlivnit i tzv. efekt B. S., což je sociální fenomén, při němž pokus o skrytí či odebrání nějaké informace vede naopak k jejímu mnohem většímu rozšíření, obvykle pomocí internetu. Fenomén je pojmenován po události z roku 2003, kdy se americká herečka B. S. pokusila dosáhnout odstranění fotografie své residence z veřejně přístupné databáze. Tím se naopak zvýšil zájem veřejnosti [viz Spousta, Jan. Efekt S. www.getsemany.cz (online) 240 – léto 2012 (cit. 2020-12-10)].

21. Pro případ, že v důsledku neoprávněného zásahu do osobnosti člověka došlo ke vzniku nemajetkové újmy, občanský zákoník stanoví, že fyzická osoba má právo se domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti nebo aby byly odstraněny následky těchto zásahů (§ 82 odst. 1 o. z.), respektive aby jí bylo podle § 2951 odst. 2 o. z. poskytnuto přiměřené zadostiučinění, které náleží v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy. Při určení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích se obecně vychází z faktu, že částku náhrady lze stanovit značně obtížně. Vesměs se proto uplatní postup podle § 136 o. s. ř. a soud tuto výši určí podle své úvahy, avšak i ta podléhá hodnocení. Základem analýzy podle zmíněného ustanovení je proto zjištění takových skutečností, které soudu umožní založit úvahu na určitém kvantitativním posouzení základních souvislostí posuzovaného případu (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1231/2011).

22. Část odborné veřejnosti zastává názor, že vysoké finanční zadostiučinění za zásah do osobnostních práv může být prostředkem, jenž odradí škůdce, zejména bulvární média, od publikování neověřených, nepravdivých či dehonestujících tvrzení a hodnotových soudů (viz např. RYŠKA, M. Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti, Právní rozhledy č. 9/2009, str. 305 a násl., či ELIÁŠ, K. a kol. Velký akademický komentář, 1. sv. Praha:

Linde, 2008, str. 157). To vede některé autory k obhajobě preventivně-sankční funkce peněžního zadostiučinění (srov. RYŠKA in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3114, bod II. 1). Tento přístup k peněžní satisfakci coby trestu za civilní delikt našel svůj výraz v nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

23. Jiná část odborné literatury sankční (penální, punitivní, trestající) prvek zásadně odmítá s tím, že je kontinentálnímu právu cizí, neboť trestání by mělo být doménou veřejného práva, zejména práva trestního či správního, že s ohledem na funkci náhrady újmy v kontinentálním systému práva odporuje přisuzování sankční funkce přiměřenému zadostiučinění našemu právnímu systému a zadostiučinění musí být pojímáno pouze v rovině kompenzační jako prostředek náhrady újmy, nikoliv prostředek k odstranění potenciálních škůdců (srov. DOLEŽAL/MELZER in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. Praha: Leges, 2018, s. 953–954). Shodně viz odlišné stanovisko předsedkyně senátu Ústavního soudu JUDr. Ivany Janů ke zmíněnému nálezu sp. zn. I. ÚS 1586/09, podle něhož „je nepřijatelné – coby naprosto neodpovídající povaze civilního, resp. širěji soukromého práva, aby civilní sankce byla chápána jako trest. Civilní sankce může v souladu s povahou soukromého práva pouze směřovat k obnovení narušené rovnováhy, nikoliv k potrestání odpovědného subjektu. Přiměřené zadostiučinění v penězích proto může sloužit toliko ke zmírnění způsobené nemajetkové újmy, a nikoli k potrestání toho, kdo do osobnostních práv zasáhl. Generální i speciální prevenci tak daleko lépe poslouží vědomí, že poškozená osoba se vždy domůže nápravy (kupř. zmírnění újmy zadostiučiněním, které je této újmě přiměřené), bude-li o to usilovat, než snaha o zvyšování přiměřeného zadostiučinění do takové míry, že již nepůjde o satisfakci.“

24. Zásadně kompenzační, případně satisfakční pojetí náhrady nemajetkové újmy a odmítání její punitivní funkce je zastáváno i recentní soudní judikaturou (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2016, sp. zn. 30 Cdo 520/2014, ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3936/2010, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013). Význam preventivně-sankční role peněžitě náhrady za nemajetkovou újmu způsobenou nepravdivými či dehonestujícími informacemi v bulvárních médiích byl v judikatuře Nejvyššího soudu k dříve účinnému § 13 obč. zák. připouštěn jen výjimečně v případech zvláště závažných zásahů do osobnostních práv (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1231/2011, a ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1092/2011). V rámci výkladu § 2959 o. z. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, publikovaném pod č. 85/2019 Sb. rozh. obč. sice konstatoval, že „sankční (preventivně-sankční) funkci ve smyslu punitivním (trestajícím) lze snad výjimečně připustit v případech zásahů do práva na čest, důstojnost, popřípadě soukromí ze strany informačních médií“, ovšem nikoli jako

nosný důvod (ratio decidendi), ale jen jako poznámku nad rámec nosných důvodů (obiter dictum), neboť nešlo o tzv. mediální kauzu, ale o náhradu za ztrátu osoby blízké.

č. 59

25. Zásadní argument proti sankční náhradě škody (újmy) má procesní povahu, neboť pokud se v našem právu rozhoduje o potrestání soukromé osoby, pak pro orgány veřejné moci platí povinnost vyhledávat okolnosti svědčící nejen pro vinu pachatele, nýbrž i v jeho prospěch. Těmto požadavkům však civilní proces, ovládaný zásadou projednací, (z dobrých důvodů) nevyhovuje (viz MELZER, citované dílo, s. 7). Ostatně i § 2956 a § 2957 věta první o. z. hovoří o odčinění újmy, respektive odčinění okolností zvláštního zřetele hodných (tj. zřetelně zdůrazňuje kompenzační funkci zadostiučinění), nikoli o sankcionování škůdce za to, že újmu způsobil, popřípadě jednal za daných okolností.

26. I v poměrech právní úpravy občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014 stále platí, že peněžitá zadostiučinění plní především kompenzační, popřípadě satisfakční funkci. Jeho úlohu preventivního významu zákonu odpovídajícího a spravedlivého zadostiučinění nelze přitom v zásadě vylučovat (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4431/2007, č. 98/2010 Sb. rozh. obč., jakož i rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 30 Cdo 3322/2008, a ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 83/2011). Takzvanou preventivně-sankční funkci náhrady nemajetkové újmy lze však akceptovat pouze v tom smyslu, že uložení peněžitá náhrady jako následek porušení příkazu či zákazu obsaženého v právní normě v sobě zahrnuje jak preventivní prvek, tj. má též odrazovat samotného porušitele normy i další subjekty od protiprávního jednání, tak i sankční prvek spočívající v tom, že porušitele právní normy stíhá negativní následek touto normou předpokládaný. V soukromoprávních vztazích je však primární funkcí náhrady újmy funkce kompenzační, popřípadě satisfakční, zatímco funkce preventivně-sankční je odvozená a zprostředkovaná, uplatňující se pouze v rámci primární funkce kompenzační, popřípadě satisfakční. Jde totiž především o odčinění nemajetkové újmy a peněžitá náhrada má umožnit poškozenému lépe se vyrovnat s neoprávněným zásahem do jeho osobnosti, nikoli potrestat toho, kdo zásah způsobil.

27. Byť je při stanovení výše peněžitá náhrady namísto kromě okolností na straně poškozeného vážit i zavinění a motivy, které původce zásahu ke zveřejnění závadné informace vedly, a do určité míry i jeho majetkové poměry, nemůže se tak stát způsobem, který by ve svém důsledku způsoboval neodůvodněné a nepřijatelné disproporce ve výši finanční satisfakce při srovnatelném zásahu, avšak různě situovaných a motivovaných původcích. Zejména v prostředí internetu mohou difamující informace být uveřejněny kýmkoli, kdo provozuje vlastní internetovou stránku, což nemusí být vždy velký mediální dům, který tak dosahuje vysokých zisků. Není žádný rozumný důvod pro to, aby se osobě poškozené „chudým“ škůdcem dostalo násobně nižší náhrady za obdobný zásah do téhož osobnostní-

ho práva než „šťastnějšímu“ poškozenému, jehož osobnost byla zasažena majetným původcem zásahu. Nelze ani prakticky zajistit, aby peněžitá náhrada byla na jedné straně přiměřená intenzitě újmy vzniklé poškozenému a současně citelně postihovala původce zásahu, neboť kritéria pro stanovení výše náhrady způsobilé jednak odčinit nemajetkovou újmu a jednak odradit původce zásahu od jeho opakování by byla zjevně rozdílná.

28. V neposlední řadě je třeba připomenout, že peněžní zadostiučinění neslouží pouze k odčinění či zmírnění následků zásahu do práva na důstojnost, vážnost, čest nebo soukromí ze strany informačních médií, ale též ke zmírnění jiných zásahů do osobnostních práv způsobených například úmrtím či těžkým zdravotním poškozením blízké osoby, u kterých se soudní praxe již ustálila na určité úrovni náhrad, s nimiž by milionové částky za zveřejnění dehonestujících, nepravdivých nebo indiskrétních informací byly v křiklavém rozporu. Např. dle již shora zmíněného rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, základní částkou náhrady za ztrátu osoby blízké, modifikovatelnou s užitím zákonných a judikaturou dovozených hledisek zpravidla již jen v řádu desítek procent, je v případě nejbližších osob dvacetinásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného. (V roce 2016, tj. v roce předcházejícím uveřejnění nepravdivé informace v projednávané věci, činila uvedená základní částka odškodnění za smrt nejbližších osob cca 550 000 Kč.) Nebo dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013, uveřejněného pod č. 14/2014 Sb. rozh. tr., bylo pachatelům zvlášť závažného zločinu znásilnění spáchaného v r. 2011 uloženo zaplatit přímé oběti náhradu nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč. Přitom ve všech těchto případech jde o zásah do typově obdobných a hierarchicky srovnatelných osobnostních práv – práva na důstojnost, vážnost, čest, soukromí a rodinný život.

29. Jak konstatoval Ústavní soud v nálezu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, (N 221/79 SbNU 545) je sice pravda, že porovnávat případy, kdy se jednalo např. o zásahy v podobě zjevně nepravdivých článků v bulvárním tisku, jež svým dosahem (počet prodaných výtisků, internetové zveřejnění apod.) byly s to zasáhnout velmi citelným způsobem lidskou důstojnost poškozených, s případy úmrtí blízké osoby je velmi obtížné. Na druhou stranu je však třeba zvažovat, do jaké míry lze reparovat tyto zásahy pouze vysokými peněžními částkami, neboť v těchto případech může dojít (a často i dochází) k částečné nápravě nemajetkové újmy již např. zveřejněnou omluvou, poskytnutím prostoru pro reakci na nepravdivý článek apod. (bod 57). Ztráta blízké osoby, zejména dítěte, je pro většinu lidí tou největší ztrátou, s níž se mohou ve svém životě setkat, a je pro ně těžko pochopitelné, že v některých případech (z jejich hlediska méně závažných) dosahují částky peněžní satisfakce srovnatelné úrovně s náhradami za nemajetkovou újmu způsobenou úmrtím blízkého (bod 67). Je ovšem třeba na druhé straně připome-

nout, že újmou způsobenou usmrcením osoby blízké není újma na životě a zdraví přímého poškozeného (primární oběti), nýbrž újma na soukromém a rodinném životě osob blízkých (tzv. sekundárních obětí), významná je rovněž okolnost, zda k zásahu došlo nedbalostí nebo úmyslně. Proto požadavek srovnání výše náhrad přiznaných v některých případech zásahů do práva na důstojnost, vážnost, čest, popřípadě soukromí veřejně známých osob ze strany informačních médií a v případech jiných zásahů do osobnostních práv nelze mechanicky vykládat tak, že by náhrada za usmrcení osoby blízké měla být vždy vyšší než náhrada za zásah do jiných osobnostních práv (srov. opět citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 894/2018).

30. Preventivně-sankční funkci peněžité náhrady nemajetkové újmy za neoprávněný zásah do osobnostních práv ze strany informačních médií nelze tedy zásadně vylučovat, uplatní se však pouze v rámci primární funkce kompenzačně-satisfakční a nelze jí bez dalšího odůvodnit stanovení podstatně vyšší náhrady v případech zásahů do osobnostních práv ze strany informačních médií než v ostatních případech obdobně intenzivní nemajetkové újmy, a to jen proto, aby byla se zřetelem k majetkovým poměrům původce zásahu způsobila ho exemplárně potrestat a odradit od opakování obdobného zásahu.

31. Okolnost, že dehonestující, nepravdivá nebo indiskrétní informace byla uveřejněna na hojně navštěvovaných internetových stránkách a její úplné odstranění je, jak shora uvedeno, problematické, je jednou z okolností, které mohou být významné pro úvahu soudu o způsobu zadostiučinění za neoprávněný zásah do osobnosti člověka, případně o výši peněžité náhrady, stejně jako skutečnost, že původcem neoprávněného zásahu je mediální společnost, která svou podnikatelskou činnost založila na vyhledávání a zveřejňování skandálních nebo intimních informací o známých osobnostech. Ani v těchto případech však dovolací soud neshledává důvod k tomu, aby jen proto, že k uveřejnění závadné informace došlo na webových stránkách bulvárního média, byla stanovena peněžitá náhrada v násobcích jinak obvyklých náhrad za neoprávněný zásah do osobnostních práv.

32. Ustanovení § 2951 odst. 2 o. z., jehož výklad v této souvislosti dovolání napadá, patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, tj. k normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem, a která tak přenechává soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Dovolací soud pak může úvahu odvolacího soudu o tom, jaká konkrétní výše peněžité náhrady je v daném případě přiměřená veškerým relevantním zjištěným okolnostem, přezkoumat pouze v případě její zjevné nepřiměřenosti (k aplikaci právních norem s relativně neurčitou hypotézou srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1618/2007, nebo ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4059/2007, i citovaný rozsudek ze dne 19. 9. 1918, sp. zn. 25 Cdo 894/2018).

33. V daném případě odvolací soud respektoval judikaturou vytčená kritéria pro hodnocení závažnosti zásahu do osobnostních práv žalobce, své rozhodnutí řádně, přesvědčivě a logicky odůvodnil a jeho závěr o výši peněžité náhrady nelze označit za zjevně nepřiměřený. Odvolací soud přihlédl k tomu, o jakou informaci se jednalo, jakým způsobem zasáhla do žalobcova dobrého jména, jakož i fakt, že byla uveřejněna bulvárním médiem na internetu. Vzal v úvahu, že ačkoli stopu závažné informace nelze z internetu zcela odstranit, její nalezení je s postupem doby stále obtížnější, takže v době jeho rozhodování pro nalezení skenu webové stránky s daným obsahem bylo třeba zadat klíčová slova, která mohl znát jen ten, kdo již byl s obsahem informace seznámen, při zadání jen příjmení žalobce se již daná informace nezobrazila. Toto „slábnutí“ stopy konkrétní informace na internetu je projevem klasického, Karlu Čapkovi připisovaného rčení, že „není nic staršího, než včerejší noviny“, které potvrzuje i v internetovém prostředí zájem veřejnosti o nové a nové zprávy a senzace. Postupem času tak potenciál závažné informace k oslovení nových příjemců slábne, až se vytratí zcela. Proto není namístě jen přetrváváním informace na internetu odůvodnit několikanásobné zvýšení finanční náhrady. Nepravdivou informaci o vzdáleném přibuzenství žalobce s komunistickým prezidentem samu o sobě dovolací soud nepokládá za způsobitou pošpinit žalobcova dobrou pověst, jež je výslednicí celého jeho dosavadního života a je veřejnosti dobře známa, tak závažným způsobem, aby odůvodňovala přiznání výrazného finančního zadostiučinění. Závažnější narušení žalobcova soukromí a pověsti představovaly nepravdivé difamující informace o otci žalobce, které nepochybně byly způsobitelné jej nepříznivě zasáhnout, byť nikoli závažně z hlediska vnímání jeho osoby veřejností. Této povaze nepravdivých informací částka peněžité náhrady stanovená odvolacím soudem odpovídá.

34. Důvodná není ani odvolací námitka proti posouzení právní otázky zdržení se uveřejňování závažné informace na internetu odvolacím soudem. Jak uvedeno shora, provozovatel zdrojové webové stránky tuto povinnost splní, odstraní-li informaci ze své stránky. Podle skutkových zjištění odvolacího soudu, jejichž správnost ostatně nebyla dovolatelem napadena, žalovaná již ze svých stránek předmětný pořad odstranila.

35. Namítá-li dovolatel nesprávnost závěru odvolacího soudu, že žalovaná již do jeho osobnosti nezasahuje, pak nenapadá právní posouzení věci odvolacím soudem, ale jeho skutkové závěry ohledně doby trvání neoprávněného zásahu, které však, jak shora uvedeno, dovolacímu přezkumu nepodléhají. Jestliže má soud za prokázané, že neoprávněný zásah již netrvá, není splněn zákonný předpoklad pro uložení povinnosti zásahu se zdržet, neboť pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení (§ 154 odst. 1 o. s. ř.).

36. Z uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí je z pohledu uplatněného dovolacího důvodu správné, a Nejvyšší soud proto dovolání žalobce v rozsahu jeho přípustnosti podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

37. Dovolání proti rozhodnutí v části týkající se výroku o nákladech řízení není podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. přípustné. Proto Nejvyšší soud dovolání v této části podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

Č. 60

Č. 60

Odpovědnost státu za škodu, Promlčení

§ 26 zákona č. 82/1998 Sb., § 35 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., § 648 o. z., § 652 o. z.

Předběžné projednání nároku podle § 14 odst. 1 a 3 zákona č. 82/1998 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) není řízením před orgánem veřejné moci ve smyslu § 648 o. z.; pravidlo o prodloužení promlčecí lhůty podle § 652 o. z. se proto v takovém případě nepoužije.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. 30 Cdo 1776/2020, ECLI:CZ:NS:2020:30.CDO.1776.2020.3)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce a) v rozsahu, ve kterém směřovalo proti výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2019, sp. zn. 22 Co 186/2019, jímž byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 18. 6. 2018, sp. zn. 42 C 8/2018; ve zbývajícím rozsahu dovolání odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobci se v řízení domáhali náhrady škody ve výši 268 892,38 Kč, která jim měla vzniknout v důsledku nesprávného úředního postupu Krajského soudu v Praze v řízeních vedených pod sp. zn. 48 Cm 102/2010 a sp. zn. 46 Cm 2/2011 tím, že uvedený soud nerespektoval zákonný postup při návrhu žalobce na tzv. generální intervenci, když původní řízení nezastavil, ani obě řízení nesloučil ke společnému projednání.
2. Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 18. 6. 2018, č. j. 42 C 8/2018-149, zamítl žalobu ve vztahu k žalobci a) ohledně částky 177 152,76 Kč (výrok I rozsudku), zamítl žalobu ve vztahu k žalobci b) ohledně částky 91 739,62 Kč (výrok II rozsudku), a rozhodl o povinnosti žalobců zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení 1 200 Kč (výrok III rozsudku).
3. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) v záhlaví označeným rozhodnutím rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I rozsudku odvolacího soudu) a uložil žalobcům nahradit žalované náklady odvolacího řízení ve výši 600 Kč (výrok II rozsudku odvolacího soudu).

4. Soud prvního stupně vyšel při posouzení věci na základě jím provedeného dokazování z následujícího závěru o skutkovém stavu. Řízení, do kterého původně směřoval návrh s hlavní intervencí, bylo pravomocně zastaveno dne 9. 2. 2011. Samostatné řízení o žalobě z hlavní intervence bylo skončeno vyhlášením rozsudku, kterým byla žaloba zčásti zamítnuta, zčásti bylo řízení zastaveno. Věc pravomocně skončila 18. 6. 2014. Žalobci uplatnili svůj nárok na náhradu škody u žalované dne 18. 6. 2017, která se v šestiměsíční lhůtě pro předběžné projednání nároku nevyjádřila. Žalobci se následně se svým nárokem obrátili na soud prvního stupně žalobou podanou dne 12. 1. 2018. V rámci řízení vznesla žalovaná námitku promlčení.

5. Soud prvního stupně se nejprve zabýval vznesenou námitkou promlčení. Promlčecí doba je dle § 32 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OdpŠk“ nebo „zákon č. 82/1998 Sb.“) tříletá. Tato doba počala běžet po právní moci rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o návrhu žalobců na hlavní intervenci, tedy 19. 6. 2014. Žalobci uplatnili svůj nárok u žalované dne 18. 6. 2017, kdy došlo k stavení promlčecí lhůty. Po marně uplynulé šestiměsíční lhůtě k předběžnému projednání nároku tak zbýval pouze jeden den k podání žaloby, která tak měla být podána nejpozději 19. 12. 2017. Žalobci ovšem podali žalobu až 12. 1. 2018, tedy po marném uplynutí promlčecí lhůty. Námitka promlčení byla žalovanou uplatněna důvodně a soud žalobu zamítl, aniž by se dále zabýval případnými dalšími předpoklady pro vznik odpovědnosti státu za škodu.

6. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Po právní stránce se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně ohledně promlčení žalobci uplatněného práva na náhradu škody z titulu nesprávného úředního postupu. Uvedl, že na promlčení podle zákona č. 82/1998 Sb. nelze aplikovat pravidlo prodloužení promlčecí lhůty podle § 648 a § 652 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, neboť uplatnění nároku u žalované je pouhou výzvou k plnění a nejedná se o návrh zahajující správní řízení. Dále uzavřel, že námitka promlčení nebyla vznesena v rozporu s dobrými mravy, neboť žalobci neuvedli žádný zvláštní důvod pro vyčkávání s uplatněním nároku až na poslední možný den, a také byli žalovanou písemně upozorněni, že běh promlčecí lhůty se i v případě prodlevy ze strany žalované zastavuje nejdéle na dobu šesti měsíců.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Rozsudek odvolacího soudu napadli oba žalobci ve výrocích I a II včasným dovoláním, v němž namítají, že odvolací soud nesprávně posoudil otázku běhu

promlčecí lhůty. Žalobci spatřují splnění podmínky přípustnosti v tom, že tato otázka dosud nebyla v rámci rozhodovací praxe Nejvyššího soudu řešena. Dle žalobců jsou § 648 a § 652 občanského zákoníku aplikovatelná i v případě „konání předběžného projednání nároku“ příslušným úřadem. Žalobci jsou přesvědčeni, že zákon č. 82/1998 Sb. neobsahuje ustanovení, jež by představovalo speciální úpravu pokračování běhu lhůty po jejím stavění. Prodloužení lhůty o dalších šest měsíců podle § 652 občanského zákoníku tak není ničím vyloučeno. Příslušný úřad, u kterého se nárok na náhradu škody uplatňuje, je orgánem veřejné moci ve smyslu § 648 občanského zákoníku, neboť uplatnění nároku je obligatorním postupem, a příslušný úřad se tak stává článkem soustavy institucí, které rozhodují o oprávněnosti nároku. Žalobci se také opírají o gramatický výklad § 15 OdpŠk, které hovoří o „přiznání nároku“ ve vztahu k předběžnému projednání, čímž se označuje jednostranný akt úřadu jako výsledek jeho rozhodovací činnosti. Uplatnění nároku u příslušného úřadu tak nelze srovnávat s uplatněním nároku u jiné osoby soukromého práva například prostřednictvím předžalobní výzvy, neboť její neodeslání neomezuje možnost se později s úspěchem domáhat nároku u soudu. Dle žalobců je nutné pojem řízení ve smyslu § 648 občanského zákoníku vykládat široce jako jakýkoliv formalizovaný postup orgánu veřejné moci při realizaci jeho pravomoci. Žalobci dále namítají, že námitka promlčení byla žalovanou vznesena v rozporu s dobrými mravy.

8. Žalovaná ve svém vyjádření o dovolání uvedla, že podle komentářové literatury k § 35 odst. 1 OdpŠk nelze na běh promlčecí lhůty aplikovat § 652 občanského zákoníku, neboť § 35 OdpŠk nespadá do jeho hypotézy. Nelze jej aplikovat ani analogicky, neboť se nejedná o obecně platnou zásadu občanského práva. Dle judikatury Nejvyššího soudu lze nárok uplatnit u soudu i v průběhu předběžného projednání, není tedy účelné ochranu věřitele dále zvyšovat prodloužením promlčecí lhůty. Dále uvedla, že předběžné projednání nároku je zvláštním institutem soukromoprávního jednání organizační složky státu, nejde tak o řízení před orgánem veřejné moci ve smyslu § 648 občanského zákoníku, který by autoritativně rozhodoval o nároku.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (viz čl. II odst. 2 a čl. XII zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

10. Dovolání bylo podáno včas, osobami k tomu oprávněnými a řádně zastoupenými podle § 241 odst. 1 o. s. ř. Soudní poplatek za dovolání nebyl i přes výzvu soudu žalobcem b) zaplacen a dovolací řízení bylo ve vztahu k němu usnesením soudu prvního stupně ze dne 27. 4. 2020, č. j. 42 C 8/2018-198, pravomocně

zastaveno. Žalobce a) k výzvě soudu zaplatil soudní poplatek včas a ve správné výši, dovolací soud se proto zabýval přípustností jím podaného dovolání.

11. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

č. 60

12. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

13. Otázka uplatnění námitky promlčení žalovanou v rozporu s dobrými mravy nemůže založit přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř., neboť při jejím posouzení se odvolací soud neodchýlil od ustálené judikatury Nejvyššího soudu, pokud uzavřel, že ze skutkových zjištění nevyplývá, že by hlavním a přímým úmyslem žalované při uplatnění námitky promlčení bylo poškodit žalobce (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2996/2014, proti němuž podaná ústavní stížnost byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 1033/15, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2230/2012).

14. Dobrým mravům zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným, a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje. Uplatnění promlčecí námitky by se přičilo dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marně uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí lhůty byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, uveřejněný ve Sb. rozh. obč. pod č. 59/2004, a dále rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 21 Cdo 486/2002, ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99, ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 33 Cdo 1864/2000, ze dne 21. 4. 1999, sp. zn. 25 Cdo 484/99, ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/99). Je přitom nutno zdůraznit, že tyto okolnosti by musely být naplněny v natolik výjimečně intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do ústavně chráněného principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99 nebo usnesení ze dne 24. 5. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4112/2010). Ze skutkových závěrů učiněných odvolacím soudem ovšem nevyplývá, že by žalovaná svou námitkou jakýmkoliv způsobem zneužívala svého práva na úkor žalobce.

Naopak, dovolatel svou argumentaci staví pouze na rekapitulaci tvrzeného nesprávného úředního postupu soudu, aniž by tvrdil skutečnosti na straně žalované, které mu objektivně bránily žalobu k soudu podat. Za takových okolností tedy není možné uvažovat o uplatnění námitky promlčení ze strany žalované jako v rozporu s dobrými mravy.

15. V projednávané věci byl dovoláním napaden rovněž výrok II usnesení odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení. Takové dovolání je však podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. objektivně nepřijatelné, proto jej v tomto rozsahu Nejvyšší soud odmítl, aniž by mu bylo umožněno se zabývat jeho věcnou správností.

16. Dovolání je ovšem přípustné pro vyřešení právní otázky, zda lze předběžné projednání nároku považovat za řízení před orgánem veřejné moci ve smyslu § 648 občanského zákoníku, a s tím související otázky, zda se na běh promlčecí doby (lhůty) podle zákona č. 82/1998 Sb. použije pravidlo o prodloužení promlčecí lhůty podle § 652 občanského zákoníku, neboť tyto otázky dosud nebyly v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešeny.

IV. Důvodnost dovolání

17. Dovolání není důvodné.

18. Podle § 32 odst. 1 OdpŠk se nárok na náhradu škody podle tohoto zákona promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá.

19. Podle § 35 odst. 1 OdpŠk promlčecí doba neběží ode dne uplatnění nároku na náhradu škody do skončení předběžného projednání, nejdéle však po dobu 6 měsíců.

20. Podle § 26 OdpŠk, se právní vztahy upravené v tomto zákoně řídí občanským zákoníkem, pokud není stanoveno jinak.

21. Podle § 648 občanského zákoníku promlčecí lhůta neběží, uplatní-li věřitel v promlčecí lhůtě právo u orgánu veřejné moci a pokračuje-li řádně v zahájeném řízení.

22. Podle § 652 občanského zákoníku neskončí promlčecí lhůta dříve než za šest měsíců ode dne, kdy začala znovu běžet, pokračuje-li běh promlčecí lhůty po odpadnutí některé z překážek uvedených v § 646 až 651.

23. Nejvyšší soud na tomto místě předeseílá, že zatímco nyní účinný občanský zákoník (č. 89/2012 Sb.) používá pro vymezení časového úseku, v němž je možno uplatnit nárok u soudu nebo jiného orgánu tak, aby nebyl ohrožen námitkou promlčení výstižnější pojem „promlčecí lhůta“, pak zákon č. 82/1998 Sb. i nadále používá (např. v § 32) výrazu „promlčecí doba“. V poměrech sporů podle zákona č. 82/1998 Sb. je možno oba pojmy považovat za významová synonyma.

24. Jelikož podmínky prodloužení běhu promlčecí lhůty nejsou v zákoně č. 82/1998 Sb. výslovně řešeny, lze v teoretické rovině podle § 26 OdpŠk uvažovat o aplikaci § 652 občanského zákoníku i pro promlčení nároků podle OdpŠk, a prodloužit tak délku promlčecí lhůty. Pro uplatnění tohoto pravidla by ovšem bylo nutné, aby předběžné projednání nároku u příslušného úřadu, jež má za následek stavení promlčecí lhůty, naplňovalo hypotézu § 652 občanského zákoníku, a představovalo tak jednu ze situací uvedených v jeho § 646 až 651 občanského zákoníku. V úvahu přichází v tomto typu sporu z logiky věci pouze uplatnění práva u orgánu veřejné moci ve smyslu § 648 občanského zákoníku.

25. Povahou předběžného projednání nároku u příslušného úřadu se již Nejvyšší soud zabýval v rozsudku ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 30 Cdo 258/2015, uveřejněném ve Sb. rozh. obč. Nejvyššího soudu pod č. 89/2017). Povinnost předběžného projednání nároku u příslušného orgánu byla do zákona č. 82/1998 Sb. přejata ze zákona č. 58/1969 Sb. Důvodová zpráva k § 9 a 10 tohoto zákona uvádí: „Aby nedocházelo ke zbytečným soudním sporům, zavádí se institut předběžného projednání nároku v případech, kde otázka nezákonnosti byla vyřešena, a v případech odškodnění za vazbu a trest u ústředního orgánu. Tento institut se plně osvědčil v dosavadní úpravě odškodňování za vazbu a trest podle trestního řádu a lze tedy důvodně předpokládat, že splní svůj účel i v případech, kde nezákonné rozhodnutí bylo zrušeno. Toto předběžné projednání nemá ještě povahu uplatnění nároku u orgánu, který je povolán o něm rozhodnout, tj. u soudu. Jde o jednání neformální povahy omezené jen na případy, kde předpoklady nároku jsou již dány a kde nepřicházejí v úvahu instituty procesních předpisů.“ Rovněž v odborné literatuře je zastáván názor, že „[p]ředběžné projednání nároku na náhradu škody u příslušného ústředního orgánu má neformální povahu, nejsou pro něj stanoveny žádné procesní předpisy a nepředpokládá se ani, že by tento orgán vydával nějaké rozhodnutí“ (viz VOJTEK, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 185).

26. Odtud plyne, že účelem zavedení povinnosti předběžného projednání nároku u příslušného orgánu nebylo přenesení kompetence rozhodnout o daném nároku na správní orgány. Jelikož jde o nárok soukromoprávní povahy (byť má většinou základ v právu veřejném), přísluší o tomto nároku rozhodnout soudům v občanském soudním řízení (srov. § 7 odst. 1 o. s. ř. a také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1728/2011). Předběžné projednání nároku u příslušného orgánu tak slouží pouze k formulaci vůle státu ohledně možného dobrovolného odškodnění před zahájením soudního řízení. Sdělení příslušného orgánu poškozenému, že jím uplatněný nárok bude (zcela nebo zčásti) či nebude uspokojen, není správním rozhodnutím, ale svou povahou odpovídá občanskoprávnímu úkonu (resp. právnímu jednání) státu jednajícího prostřednictvím k tomu povolané organizační složky státu (§ 6 OdpŠk). Nelze tedy přisvědčit argumentaci žalobce, že předběžné projednání nároku žalovanou je „formalizova-

ným postupem příslušného úřadu při realizaci jeho pravomoci“ a představuje tak „řízení“ ve smyslu § 648 občanského zákoníku.

27. Ani navazující argument žalobce a) o tom, že uplatnění nároku u příslušného úřadu je nezbytným předpokladem dovolání se práva u soudu, který je k rozhodnutí o nároku povolán až v závislosti na výsledku předběžného projednání, nemůže odůvodnit adekvátnost prodloužení promlčecí lhůty, a to ani prostřednictvím analogické aplikace § 652 občanského zákoníku. Zákonný požadavek na předběžné projednání nároku u ústředního orgánu podle § 14 OdpŠk je podmínkou pro případné uplatnění nároku u soudu, a z toho důvodu se také podle § 35 OdpŠk po dobu šesti měsíců běh promlčecí lhůty staví. Uvedené však neznamená, že poškozený může přestat sledovat běh promlčecí doby (lhůty). Žalobci samozřejmě nic nebrání v tom, aby žalobu k soudu podal i předtím, než se žalovaná k jeho nároku vyjádří, obzvláště pokud mu hrozí promlčení jeho práva, neboť § 14 OdpŠk stanoví toliko podmínku uplatnění nároku u příslušného úřadu, nikoliv však již vydání stanoviska žalované. Soud v případě, že nárok byl u něj uplatněn žalobou ještě předtím, než se žalovaná k předběžnému uplatnění nároku vyjádřila, vyčká vyjádření příslušného orgánu nebo na marné uplynutí šesti měsíční lhůty a poté pokračuje v řízení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1529/2011). Pokud by nárok na náhradu nemajetkové újmy nebyl předběžně uplatněn u příslušného úřadu, jedná se o odstranitelný nedostatek podmínky řízení, který bude soud řešit postupem podle § 104 odst. 2 o. s. ř., v žádném případě však nemůže žalobcův návrh jako předčasný zamítnout (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1891/2007, uveřejněný pod č. 11/2010 Sb. rozh. obč., nebo stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 1. 1980, sp. zn. Cpjf 145/78, uveřejněné pod číslem 20/1981 Sb. rozh. obč.). Nelze tedy uzavřít, že povinné předběžné projednání nároku u žalované představuje překážku, která by bránila poškozenému v tom, aby ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o vzniklé nemajetkové újmě, uplatnil svůj nárok žalobou u soudu. Ostatně nesprávnost úvah dovolatele a) by se plně obnažila za situace, kdy by ústřední orgán státní správy na předběžné uplatnění nároku poškozeným nereagoval vůbec, v takovém případě by, při správnosti úvah žalobce, nepočala běžet promlčecí doba nikdy.

28. Ostatně shodně se k této otázce vyjadřuje i odborná komentářová literatura, podle níž nelze na běh promlčecí lhůty podle § 35 OdpŠk aplikovat § 652 občanského zákoníku, neboť nespadá do jeho hypotézy, která se omezuje jen na zákonem stanovené případy. Z tohoto důvodu také nelze prodloužení běhu promlčecí lhůty podle § 652 občanského zákoníku považovat za obecnou zásadu občanského práva, pokud se uplatňuje jen v omezených případech. Účelem tohoto prodloužení je poskytnout věřiteli dostatek času k novému uplatnění svého práva, pokud je zbytková promlčecí lhůta kratší než šest měsíců. Tento účel však není třeba v poměrech odpovědnosti státu prosazovat, neboť z povahy předběžného

projednání nároku vyplývá, že poškozený již v jeho rámci musí mít k dispozici veškeré potřebné informace pro to, aby mohl svůj nárok uplatnit u soudu. Nemůže být tedy zaskočen tím, že v případě absence dobrovolného plnění ze strany státu bude muset tentýž nárok uplatnit u soudu (srov. IŠTVÁNEK F., SIMON P., KORBEL F. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017, komentář k § 35 odst. 1).

29. Vzhledem k tomu, že judikatura Nejvyššího soudu umožnila uplatnění nároku u soudu i v průběhu předběžného projednání, a to právě při hrozícím promlčení práva, zvýšená ochrana poškozeného ve formě prodloužení promlčecí lhůty podle § 652 občanského zákoníku (kterou nelze ani považovat za obecně platnou zásadu občanského práva) se proto nejvíce jako účelná a neuplatní se proto v poměrech nároků na náhradu škody uplatňovaných v režimu zákona č. 82/1998 Sb. ani analogicky.

30. Nejvyšší soud z výše uvedených důvodů dovolání žalobce a) podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl, protože napadený rozsudek je věcně správný.

31. Za situace, kdy bylo dovolání shledáno přípustným, se dovolací soud ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř. zabýval též tím, zda existují zmatečnostní vady uvedené v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., případně jiné vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Existenci takových vad však žalobce v dovolání neohlašoval a z obsahu spisu se rovněž nepodávají.

Č. 61

č. 61

Smlouva o dílo, Odstoupení od smlouvy

§ 2586 o. z., § 2004 odst. 1 o. z., § 2004 odst. 2 o. z., § 2005 odst. 1 o. z., § 2586 o. z., § 2606 o. z. § 2610 odst. 1 o. z.

Objednatel může podle ustanovení § 2593 o. z. částečně odstoupit od smlouvy o dílo, lze-li k té části plnění zhotovitele, od něhož odstupuje, přiřadit ve shodě s předchozí projevenou vůlí smluvních stran ekvivalent protiplnění objednatele.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020, sp. zn. 32 Cdo 3345/2018, ECLI:CZ:NS:2020:32.CDO.3345.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 4. 2018, sp. zn. 47 Co 22/2018, v části výroku I., kterou byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni 450 000 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně od 7. 10. 2014 do zaplacení, a ve III., V., VI. a VII. o nákladech řízení a rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 4. 8. 2017, sp. zn. 14 C 169/2015, ve výroku o zamítnutí žaloby co do částky 450 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení a ve výroci III. a IV. o nákladech řízení, a v tomto rozsahu věc vrátil Okresnímu soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení; ve zbývajícím rozsahu dovolání odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. V řízení zahájeném dne 23. 9. 2014 se žalobkyně domáhá zaplacení částky 598 600 Kč s příslušenstvím z titulu smlouvy o dílo ze dne 28. 3. 2014 (dále jen „smlouva o dílo“) uzavřené mezi ní a žalovanou, jakožto nedoplatku ceny díla za dodání a montáž kovové montované haly na akci Stavební úpravy objektu pro skladování sena na parc. č. st. 1 v k. ú. S. Žalovaná pak vzájemným návrhem ze dne 24. 2. 2017 doručeným soudem téhož dne požaduje náhradu škody v celkové výši 398 927,26 Kč s příslušenstvím.

2. Okresní soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 4. 8. 2017, č. j. 14 C 169/2015-233, zamítl žalobu o zaplacení částky 598 600 Kč se zákonným úrokem z prodlení (výrok I.), uložil žalobkyni zaplatit žalované částku 398 927,26 Kč se

zákonným úrokem z prodlení od 1. 3. 2017 do zaplacení (výrok II.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky III. a IV.).

č. 61

3. Soud prvního stupně po provedeném dokazování vyšel ze zjištění, že žalobkyně se ve smlouvě o dílo zavázala pro žalovanou zhotovit kovovou montovanou halu pro skladování sena a žalovaná se zavázala zaplatit dohodnutou cenu. Dílo mělo být dokončeno do 20. 6. 2014. Plnění žalobkyně bylo částečně vadným, a to v části týkající se zhotovení střešní krytiny, konkrétně byly na střeše nerovnosti, prohlubně v hliníkové krytině, střechou prosvítalo světlo a zatékalo, když tyto vady nezaručovaly předpokládanou životnost díla. Žalovaná reklamovala zjištěné vady přípisem ze dne 7. 7. 2014 a požadovala výměnu střešní krytiny, k čemuž žalobkyni stanovila přiměřenou lhůtu. Žalobkyně reklamaci přípisem ze dne 22. 7. 2014 neuznala a vyzvala žalovanou k zaplacení částky 450 000 Kč. Žalovaná proto od smlouvy o dílo dopisem ze dne 7. 8. 2014, doručeným žalobkyni dne 11. 8. 2014, částečně odstoupila v části týkající se dodávky a pokládky střešní krytiny. Nezaplacená zůstala část ceny díla ve výši 598 600 Kč. Původní střešní krytina byla připravena pro žalobkyni k odebrání. Žalovaná posléze vynaložila částku 647 176 Kč na zhotovení nové střešní krytiny prostřednictvím třetí osoby (společnosti A. CZ s. r. o.). Žalovaná dílo svému smluvnímu partnerovi společnosti S. a. s. ohledem na vadné plnění žalobkyně dodala opožděně, společnost S. a. s. proto vůči žalované uplatnila smluvní pokutu za pozdní dodání díla ve výši 336 401,26 Kč. Žalovaná konečně vynaložila náklady na zaplacení znaleckého posudku ve výši 13 950 Kč.

4. Soud prvního stupně citoval § 2586, § 2593, § 2615 a § 2618 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), a uzavřel, že mezi stranami byla platně uzavřena smlouva o dílo. S odkazem na § 2001 až § 2005 o. z. dospěl k závěru, že žalovaná platně částečně odstoupila od smlouvy, neboť žalobkyně porušila svou povinnost podstatným způsobem a to v části týkající se zhotovení střešní krytiny. Žalovaná částečně odstoupila od smlouvy bezodkladně a odstoupení bylo žalobkyni řádně doručeno, v rozsahu účinků odstoupení tak zanikla práva a povinnosti účastnic, což mělo mj. za následek zánik povinnosti žalované zaplatit žalobkyni příslušnou část ceny díla. Po zániku smlouvy tak přicházelo v úvahu vypořádání smluvních stran podle § 2991 o. z. o bezdůvodném obohacení. V projednávané věci však k bezdůvodnému obohacení žádné z účastnic nedošlo, neboť žalovaná příslušnou část ceny díla nezaplatila a původní střešní krytina zůstala pro žalobkyni připravena k odebrání.

5. Vadné plnění žalobkyně vůči žalované bylo porušením smluvní povinnosti zhotovit dílo bez vad, na věc tudíž dopadá § 2913 odst. o. z. o povinnosti nahradit způsobenou škodu druhé smluvní straně. Žalované v příčinné souvislosti s porušením smlouvy o dílo ze strany žalobkyně vznikla škoda, a to ve výši 48 576 Kč představující rozdíl mezi částkou 647 176 Kč zaplacenou společností A. CZ s. r. o. za zhotovení nové střechy místo žalobkyně a částkou 598 600 Kč

zbývající k úhradě ceny díla žalobkyni, dále ve výši 336 401,26 Kč představující smluvní pokutu vyúčtovanou společností S., a. s. za opožděné dodání celého díla, neboť majetek žalované se o tuto částku předpokládaným způsobem nezvýšil, a konečně ve výši 16 880 Kč (správně jde o částku 13 950 Kč) jakožto vynaložené náklady za znalecký posudek, jež soud posoudil jako příslušenství pohledávky podle § 513 o. z., a to náklady spojené s uplatněním pohledávky. O úrocích z prodlení ze vzniknuvší škody soud prvního stupně rozhodl s odkazem na § 1970 o. z., podle § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb., a podle úředního sdělení České národní banky č. 14/2012, o úpravě základních úrokových sazeb, když prodlení žalobkyně nastalo v návaznosti na podání vzájemné žaloby, která byla žalobkyni doručena při jednání dne 27. 2. 2017. Dne 28. 2. 2017 mohla žalobkyně dobrovolně plnit, a pokud se tak nestalo, je od 1. 3. 2017 v prodlení. Z těchto důvodů soud prvního stupně rozhodl tak, jak je uvedeno shora.

6. V záhlaví označeným rozsudkem Krajský soud v Hradci Králové k odvolání žalobkyně rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku I. změnil tak, že žalované uložil zaplatit žalobkyni částku 450 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení, ve zbývající části rozsudek ve výroku I. potvrdil (první výrok), ve vyhovujícím výroku II. jej změnil tak, že vzájemnou žalobu co do částky 62 526 Kč se zákonným úrokem z prodlení zamítl, ve zbývající části výrok II. potvrdil (druhý výrok) a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (třetí až osmý výrok).

7. Odvolací soud částečně zopakoval dokazování a vyšel z toho, že ve smlouvě o dílo uzavřené mezi účastnicemi nebylo dohodnuto žádné dílčí plnění nebo plnění samostatné části závazku a současně nebylo sjednáno, že dílo bude předáváno po jednotlivých částech či etapách, které budou představovat samostatné plnění. Předmětem plnění bylo naopak dílo jako celek a to dodání a montáž kovové montované haly na skladování sena, proto je třeba klást důraz na funkčnost dodaných věcí. Podle smlouvy mělo být dílo jako celek po dokončení předáno písemným předávacím protokolem s podpisem a vyjádřením obou stran, k čemuž nedošlo. Žalovaná reklamovala vadu díla a byla ochotna podepsat předávací protokol bez provedení výměny celého střešního pláště ke zbývající části díla poté, co žalobkyně odstraní nedodělky u sekčních vrat, a to se nestalo, neboť žalobkyně nejprve požadovala zaplacení záloh na cenu díla.

8. Odvolací soud uzavřel, že nebylo-li v projednávané věci účastnicemi sjednáno plnění po částech, neměla žalovaná právo odstoupit pouze od vadně provedené části díla a částečné odstoupení od smlouvy tak nemá právní účinky. S odkazem na § 2593, § 2615 o. z. a ustálenou rozhodovací praxi dovolacího soudu vysvětlil, že žalovaná měla právo kontrolovat provádění díla a dožadovat se toho, aby žalobkyně jakožto zhotovitel odstranila vady vzniklé vadným prováděním díla a dílo prováděla řádně. Toto oprávnění však není právem z odpovědnosti za vady díla, neboť podmínkou pro vznik práva z odpovědnosti za vady díla je pře-

č. 61

dání díla, k čemuž v projednávané věci nedošlo. Jednatel žalované byl fyzicky přítomen u provádění díla a podle čl. V. bodu 7. smlouvy o dílo byl oprávněn k průběžné kontrole díla i k příkazu k přerušení prací, o čemž měl být pořízen zápis do stavebního deníku, takový zápis však ve stavebním deníku není. Přestože tak žalovaná mohla vykonat právo kontroly a vznést příslušné požadavky na žalobkyni, až do dokončení díla žalovanou, respektive až do reklamace vady zhotovení střešní krytiny dne 7. 7. 2014 tak neučinila, nadto provedla průběžnou splátku ve výši 500 000 Kč, kterou měla žalobkyně podle čl. IV. bodu 4. písm. d) smlouvy o dílo právo vyúčtovat po namontování plechů na střeše haly, ač mělo jít o vadné plnění vyžadující jediné výměnu.

9. Odvolací soud s odkazem na judikaturu dovolacího soudu přdestřel účastnicím odlišný právní názor na otázku platnosti částečného odstoupení od smlouvy o dílo a rovněž názor, že k předání a převzetí díla nedošlo způsobem sjednaným ve smlouvě, a dal stranám prostor k vyjádření. V reakci na odlišný právní názor dovolacího soudu vyšlo najevo, že mezi stranami nebylo sporným, že pokud jde o placení záloh na cenu díla podle čl. IV. bodu 4. smlouvy o dílo, žalovaná zaplatila zálohové platby pod písm. a) a b), pod písm. c) pouze z poloviny a pod písm. d). Nezaplatila tedy částku 200 000 Kč splatnou dne 13. 6. 2014 jakožto polovinu platby pod písm. c) po namontování ocelové konstrukce haly a splátku pod písm. e) ve výši 250 000 Kč splatnou dne 26. 4. 2014 po namontování plechů na stěnách haly. Naopak dne 20. 6. 2014 uhradila průběžnou splátku ve výši 500 000 Kč pod písm. d) po namontování plechů na střeše haly a dále dne 27. 6. 2014 uhradila 200 000 Kč na fakturu pod písm. c) vystavenou po namontování ocelové konstrukce haly. Současně žalovaná neuhradila doplatek smluvní ceny díla ve výši 148 600 Kč, jenž byl vyúčtován poslední fakturou ze dne 12. 8. 2014. Ze sjednané ceny díla ve výši 3 298 600 Kč tak žalovaná zaplatila celkem částku 2 700 000 Kč.

10. S ohledem na shora uvedené dospěl odvolací soud k závěru, že domáhá-li se žalobkyně zaplacení splatných záloh ve výši 200 000 Kč [částečně neuhrazená splátka pod písm. c)] a ve výši 250 000 Kč [neuhrazená splátka pod písm. e)], je její nárok důvodný, neboť faktury k zaplacení těchto splatných záloh byly vystaveny zcela v souladu s ujednáním ve smlouvě o dílo a žalovanou nebyly dosud zaplaceny. V části doplatku ceny díla ve výši 148 000 Kč právo na jeho zaplacení žalobkyni nevzniklo, neboť nedošlo k dokončení a předání díla.

11. Ke vzájemné žalobě žalované odvolací soud uvedl, že žalovaná tvrdila a prokázala existenci všech základních předpokladů odpovědnosti za škodu vzniklé porušením smluvní povinnosti podle § 2894 a násl. a § 2913 o. z. ve vztahu k částce 336 401,26 Kč jakožto smluvní pokutě zaplacené společností S., a. s. za prodlení s předáním díla, a sice vznik škody spočívající ve faktickém snížení jejího majetku, neboť na sjednanou cenu díla se společností S., a. s. z důvodu prodlení při dodání díla obdržela částku nižší právě o 336 401,26 Kč, porušení

povinnosti žalobkyně dodat smluvené dílo včas a příčinnou souvislost mezi porušením povinnosti žalobkyně a vznikem škody. Její žalobní protinávrh je tak v této části důvodný. Ve zbývajících částech nárok žalované na náhradu škody důvodným neshledal. Odvolací soud proto rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, jak je uvedeno shora.

č. 61

II.

Dovolání a vyjádření k němu

12. Proti rozsudku odvolacího soudu, výslovně v celém rozsahu, podala žalovaná dovolání, majíc za to, že „napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, resp. nebyla řešena ohledně právních vztahů vzniklých za účinnosti občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014, když dříve podle předchozí úpravy vyřešená právní otázka by měla být dovolacím soudem posouzena jinak“.

13. Dovolatelka namítá, že pokud odvolací soud při aplikaci § 2004 odst. 2 o. z. vycházel z judikatury vztahující se k úpravě podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obch. zák.“), je jeho posouzení nesprávné, neboť úprava částečného odstoupení od smlouvy byla v § 2004 odst. 2 podstatným způsobem změněna. Úprava účinná od 1. 1. 2014 směřuje k minimalizaci zpětných zásahů účinků ex tunc a zrušení závazku by se nemělo týkat těch jeho částí, které mohou v případě odstoupení od smlouvy přetrvat. Věřitel podle jejího názoru může od smlouvy odstoupit jen ohledně nesplněného zbytku plnění a vychází se z faktického, nikoliv formálního stavu díla. Není proto na rozdíl od předchozí úpravy podstatné, zda bylo mezi stranami sjednáno dílčí nebo jednorázové plnění. Odstoupení od smlouvy jako celku by nemělo ekonomický smysl a posouzení odvolacího soudu, který v rozporu s novou právní úpravou odkazuje na formální postupy, které jsou však v rozporu s obvyklými postupy ve stavebnictví, umožňuje žalobkyni zakrýt skutečnost, že neodborným jednáním zhotovila pro objednatel neakceptovatelné dílo. Žalovaná se chovala ekonomicky, když poté, co žalobkyně ignorovala její požadavek na odstranění vady díla, zajistila dodání a provedení výměny střešní krytiny u jiného dodavatele.

14. Dovolatelka dále odvolacímu soudu vytýká nesprávné skutkové závěry a má za to, že odvolací soud měl na základě provedeného dokazování dospět k závěru, že k předání díla nedošlo z důvodů na straně žalobkyně a nepředání díla tak není možné přičítat k tíži žalované, navíc žalovaná dílo prakticky převzala i s vytčenými vadami a hodlala je převzít i písemně, nikoliv však za podmínek kladených žalobkyní. Podle jejího názoru není podstatné, zda k částečnému odstoupení od smlouvy podle § 2004 odst. 2 o. z. došlo před, nebo až po předání díla. Podle § 2593 o. z. má totiž objednatel možnost, pokud zhotovitel nezajis-

tí nápravu v přiměřené době, od smlouvy odstoupit, vede-li postup zhotovitele k podstatnému porušení smlouvy a i na tento případ dopadá § 2004 odst. 2 o. z.

15. Dovolatelka uvádí, že v případě plateb neřešila, k jaké části díla se příslušná platba vztahuje, s ohledem na vady díla neuhradila částku 250 000 Kč vyúčtovací fakturou ze dne 17. 6. 2014 a žalobkyni následně společně s písemnou reklamou díla informovala o tom, že do doby odstranění vad díla s ohledem na § 2108 o. z. neuhradí část ceny díla připadající na zhotovení střešní krytiny, čímž měla na mysli částku odpovídající ceně střešní krytiny, nikoliv fakturu odpovídající úhradě podle čl. IV. bodu 4. písm. f) smlouvy o dílo. Takové formální rozdělení plateb nemůže být důvodem pro přiznání doposud nezaplacených částí dříve vystavených zálohových faktur, jak činí odvolací soud, neboť žalobkyně byla informována o tom, že žádná další platba na cenu díla ze strany žalované provedena nebude.

16. Dovolatelka má konečně za to, že rozhodnutí odvolacího soudu v části, ve které jí nebyla přiznána náhrada škody za částku vynaloženou na znalecký posudek a za částku vynaloženou jakožto rozdíl mezi cenou díla, kterou měla žalovaná uhradit žalobkyni za zhotovení střechy a částkou, kterou vynaložila za zhotovení nové střechy prostřednictvím společnosti A. CZ s. r. o., je nepřezkoumatelné, neboť není zřejmé, z jakého důvodu soud k předmětnému závěru dospěl.

17. Dovolatelka tak odvolacímu soudu vytýká nesprávné právní posouzení věci, nesprávné skutkové závěry a nepřezkoumatelnost části jeho rozhodnutí a navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

18. Žalobkyně považuje napadené rozhodnutí za správné a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

19. Vzhledem k datu vydání rozhodnutí odvolacího soudu se uplatní pro dovolací řízení – v souladu s bodem 1. čl. II přechodných ustanovení části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (dále jen „o. s. ř.“).

20. Dříve než dovolací soud zkoumá, zda je dovolání objektivně přípustné, musí ve smyslu § 243c odst. 3 a § 218 písm. b) o. s. ř. posuzovat tzv. subjektivní přípustnost dovolání. Žalovaná podala dovolání proti rozsudku odvolacího soudu výslovně v celém rozsahu. K podání dovolání proti prvnímu výroku v části, kterou bylo potvrzeno zamítnutí žaloby co do částky 148 600 Kč se zákonným úrokem z prodlení, a proti druhému výroku v části, kterou bylo potvrzeno uložení povinnosti žalobkyni zaplatit žalované částku 336 401,26 Kč se zákonným úro-

kem z prodlení, není dovolatelka subjektivně oprávněna, neboť z povahy dovolání jakožto opravného prostředku plyne, že dovolání může podat jen ten účastník řízení, jemuž nebylo rozhodnutím odvolacího soudu vyhověno, popřípadě, jemuž byla tímto rozhodnutím způsobena újma na jeho právech. V příslušné části prvního a druhého výroku odvolacího soudu nebyla dovolatelce způsobena žádná újma na jejích právech, neboť v této části odvolací soud jejímu procesnímu návrhu (zamítnutí žaloby, respektive uložení povinnosti žalobkyni vyplývající ze vzájemné žaloby žalované) vyhověl. Nejvyšší soud proto dovolání žalované proti rozsudku odvolacího soudu směřující proti prvnímu výroku v části, již bylo potvrzeno zamítnutí žaloby co do částky 148 600 Kč s příslušenstvím, a proti druhému výroku v části, již bylo potvrzeno uložení povinnosti žalobkyni zaplatit žalované 336 401,26 Kč s příslušenstvím, podle § 243c odst. 3 ve spojení s § 218 písm. b) o. s. ř. odmítl jako nepřipustné.

21. Dovolací soud dále zkoumal přípustnost dovolání proti rozsudku odvolacího soudu v rozsahu prvního výroku, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku I. změněn tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni částku 450 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení, a druhého výroku, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku II. změněn tak, že vzájemná žaloba se zamítá co do částky 62 526 Kč se zákonným úrokem z prodlení.

22. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

23. Podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. dovolání podle § 237 není přípustné proti rozsudkům a usnesením vydaným v řízeních, jejichž předmětem bylo v době vydání rozhodnutí obsahujícího napadený výrok peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč, včetně řízení o výkon rozhodnutí a exekučního řízení, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovněprávní vztahy; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží.

24. Soudní praxe je jednotná v závěru, že přípustnost dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu s více samostatnými nároky s odlišným skutkovým základem je třeba zkoumat ve vztahu k jednotlivým nárokům samostatně bez ohledu na to, zda tyto nároky byly uplatněny v jednom řízení a zda o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem (k tomu srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 376/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2000, pod číslem 9, dále jeho usnesení ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 29 Odo 1373/2004, ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1097/2004, rozsudek ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 25 Cdo 3117/2006, 25 Cdo 2432/2008, uveřejněný pod číslem

66/2009 Sb. rozh. obč., a usnesení ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3816/2011, jež jsou – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – veřejnosti k dispozici na jeho webových stránkách; dále usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. III. ÚS 307/05, rozhodnutí Ústavního soudu jsou veřejnosti k dispozici in www.usoud.cz). Tyto závěry jsou použitelné i po změně formulace § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. provedené s účinností od 30. 9. 2017 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 25 Cdo 1791/2018, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 23 Cdo 1465/2018).

25. O takovou situaci jde i v projednávané věci v části dovolání směřujícího proti části druhého výroku odvolacího soudu, kterým byla zamítnuta vzájemná žaloba co do částky 62 526 Kč se zákonným úrokem z prodlení, když předmětem dovolacího řízení jsou žalovanou uplatněné nároky na náhradu škody, která jí vznikla zmenšením majetku, k němuž došlo v souvislosti s vynaložením nákladů na odstranění vad nedokončeného díla třetí osobou ve výši 48 576 Kč a dále nákladů na znalecký posudek ve výši 13 950 Kč. Bez zřetele na to, že tyto nároky byly uplatněny jednou vzájemnou žalobou a odvolací soud o nich rozhodl jedním výrokem, jde ve smyslu výše označené judikatury o samostatné nároky s odlišným skutkovým základem.

26. Jelikož nároky na náhradu škody za náklady na odstranění vad nedokončeného díla třetí osobou ve výši 48 576 Kč a za náklady vynaložené na znalecký posudek ve výši 13 950 Kč nepřesahují limitní částku 50 000 Kč a nejde o vztah ze spotřebitelské smlouvy ani o pracovněprávní nároky, je přípustnost dovolání ve vztahu k těmto nárokům vzhledem k § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. vyloučena (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 32 Cdo 3322/2019, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2019, sp. zn. 32 Cdo 2441/2017). Nejvyšší soud proto dovolání směřující proti druhému výroku v části, kterou byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že vzájemná žaloba se co do částky 62 526 Kč se zákonným úrokem z prodlení zamítá, odmítl jako nepřipustné podle § 243c odst. 1 o. s. ř.

27. Dovolání proti rozsudku odvolacího soudu směřující proti čtvrtému a osmému výroku, v nichž bylo rozhodnuto o nákladech řízení o vzájemné žalobě, není podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř., ve znění účinném od 30. 9. 2017, přípustné. Nejvyšší soud proto dovolání i v této části odmítl podle § 243c odst. 1 o. s. ř.

28. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným podle § 237 o. s. ř. pro řešení dovolatelkou otevřené otázky možnosti částečného odstoupení od smlouvy o dílo uzavřené po 1. 1. 2014, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla řešena.

IV. Důvodnost dovolání

č. 61

29. Podle § 2593 o. z. objednatel má právo kontrolovat provádění díla. Zjistí-li, že zhotovitel porušuje svou povinnost, může požadovat, aby zhotovitel zajistil nápravu a prováděl dílo řádným způsobem. Neučiní-li tak zhotovitel ani v přiměřené době, může objednatel odstoupit od smlouvy, vedl-li by postup zhotovitele nepochybně k podstatnému porušení smlouvy.

Podle § 2004 odst. 1 o. z. odstoupením od smlouvy se závazek zrušuje od počátku.

Podle § 2004 odst. 2 o. z., plní-li dlužník zčásti, může věřitel odstoupit jen ohledně nesplněného zbytku plnění. Nemá-li však částečné plnění pro věřitele význam, může věřitel od smlouvy odstoupit ohledně celého plnění.

Z § 2005 odst. 1 o. z. vyplývá, že odstoupením od smlouvy zanikají v rozsahu jeho účinků práva a povinnosti stran. Tím nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře.

30. Odvolací soud v projednávané věci při řešení otázky možnosti částečného odstoupení od smlouvy dospěl k závěru, že nebylo-li ve smlouvě o dílo sjednáno plnění po částech, neměla žalovaná právo odstoupit pouze od vadně provedené části díla a toto její právní jednání proto nemá právní účinky. Svůj názor opřel o závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4560/2010. V této jiné věci dovolací soud, zabýváje se možností odstoupit od vadné části plnění v případě, že mezi stranami nebylo sjednáno dílčí plnění, uzavřel, že na věc lze aplikovat § 437 odst. 5 obch. zák., a vysvětlil, že z tohoto ustanovení mj. vyplývá, že nejsou-li odstraněny vady ve stanovených lhůtách, může kupující mj. odstoupit od smlouvy. Ze slov „odstoupit od smlouvy“ pak lze dovodit, pokud nebylo ve smlouvě o dílo sjednáno plnění po částech, že objednatel je oprávněn při splnění stanovených podmínek odstoupit od celé smlouvy o dílo, nikoliv jen od vadně provedené části díla.

31. Takový závěr se však v úpravě účinné od 1. 1. 2014 neuplatní. V obecném ustanovení § 2004 odst. 2 o. z., které upravuje odstoupení od smlouvy, zákonodárce výslovně zakotvuje možnost věřitele v případě, že dlužník plnil zčásti, odstoupit pouze od nesplněného zbytku plnění. Odstoupit od celé smlouvy pak věřitel může pouze v případě, kdy pro něj plnění nemá význam. Zákonná úprava směřuje k tomu, aby byly zásahy zpětných ex tunc účinků odstoupení od smlouvy pokud možno minimální a zrušení závazku se zbytečně netýkalo i těch jeho částí, které mohou po odstoupení přetrvat, tedy aby nedocházelo k neúčelnému zmaření smlouvy bez racionálního podkladu. Proto je stanoveno, že v případě již proběhnuvšího částečného plnění (které je věřitel podle § 1930 odst. 2 o. z. povinen přijmout) může věřitel od smlouvy odstoupit jen ohledně nesplněného zbytku plnění. Účinky odstoupení se tedy mohou týkat pouze té části závazku, která

ještě splněním nezanikla a fakticky se tedy o zrušení ex tunc jednat nebude (srov. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 1211–1212, nebo důvodovou zprávu k o. z.).

č. 61

32. Shora uvedený závěr je použitelný i v případě aplikace § 2593 o. z., neboť v citovaném ustanovení spojení „odstoupit od smlouvy“ není blíže konkretizováno. Je proto nutné vyjít z analogického užití § 2004 odst. 2 o. z., jež obecně upravuje možnost odstoupení od smlouvy, a které v případě, jak Nejvyšší soud uvedl výše, že již došlo k částečnému plnění smlouvy, neumožňuje odstoupit od smlouvy jako celku, pokud nejde o částečné plnění, které nemá pro věřitele význam.

33. Právní posouzení odvolacího soudu je tak v této části nesprávné, neboť pro možnost částečného odstoupení od smlouvy podle § 2004 odst. 2 o. z. není podstatný závěr, zda bylo mezi stranami sjednáno plnění po částech, nýbrž závěr, zda k částečnému plnění skutečně došlo. Aplikováno na projednávanou věc je tak pro možnost částečně odstoupit od smlouvy podle § 2004 odst. 2 o. z. stěžejní závěr, zda žalobkyně jako zhotovitel částečně plnila na svůj závazek ze smlouvy o dílo provést dodání a montáž kovové montované haly pro skladování sena.

Podle § 2586 odst. 1 o. z. smlouvou o dílo se zhotovitel zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu.

Podle § 2604 o. z. dílo je provedeno, je-li dílo dokončeno a předáno.

Podle § 2606 o. z., provádí-li se dílo postupně a lze-li jednotlivé stupně odlišit, může být předáno a převzato i po částech.

Podle § 2610 odst. 1 o. z. právo na zaplacení ceny díla vzniká provedením díla.

34. Zákon ke splnění povinnosti zhotovitele provést dílo stanoví dvě podmínky a to dokončení díla a předání díla, obě tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Nadále použitelná judikatura Nejvyššího soudu je ustálena v závěru, že sjednají-li si smluvní strany způsob a postup pro předání díla, má to ten důsledek, že k provedení předmětného díla může dojít pouze způsobem a postupem dohodnutým účastníky ve smlouvě, nikoli postupem a způsobem jiným, tedy ani fakticky (srov. závěry rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2009, sp. zn. 32 Cdo 2592/2008, nebo ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. 32 Cdo 5187/2007). Je-li ve smlouvě specifikován způsob předání díla tak, že jde o protokolární předání, nelze při absenci předávacího protokolu považovat dílo za předané a převzaté pouze na základě dalších okolností případu. Existence předávacího protokolu tvoří hmotněprávní podmínku předání a převzetí díla (srov. např. rozsudky ze dne 29. 10. 2009, sp. zn. 23 Cdo 4092/2007, ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1724/2006, a ze dne 19. 3. 2013, sp. zn. 32 Cdo 358/2012, a rozsudek ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 23 Cdo 799/2009, ústavní stížnost proti němu podanou Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 8. 4. 2010, sp. zn. III. ÚS 1821/09, in: www.usoud.cz). Nebyl-li předávací protokol, tvořící hmotněprávní podmínku předání a převzetí díla, podepsán všemi osobami, které ho podle smlouvy o dílo podepsat

měly, není možné dílo považovat za předané a převzaté (srov. již citovaný rozsudek sp. zn. 23 Cdo 799/2009, či usnesení ze dne 26. 11. 2015, sp. zn. 23 Cdo 4979/2014). Tyto závěry lze plně vztáhnout i na případy postupného provádění díla podle § 2606 o. z.

35. V projednávané věci si strany sjednaly způsob předání díla v čl. V. bodě 9. smlouvy o dílo tak, že dílo bude předáno formou předávacího protokolu s podpisem a vyjádřením obou smluvních stran. K tomu však nedošlo, součástí spisu je pouze předávací protokol ze dne 26. 6. 2014 vyhotovený zástupcem žalobkyně a opatřený pouze jeho podpisem. Žalovaná totiž odmítla převzít dílo jako celek s odkazem na vytknuté vady střešní krytiny. Současně nebylo prokázáno ani převzetí části díla (způsobem předpokládaným smlouvou o dílo), ačkoliv žalovaná deklarovala ochotu převzít částečně zhotovené dílo vyjma již zmíněné části týkající se dodání a pokládky střešní krytiny. Nedošlo-li (ani) k částečnému provedení díla, neboť dílo nebylo předáno ve smlouvě dohodnutým způsobem (a tedy k částečnému splnění závazku žalobkyně), je aplikace § 2004 odst. 2 o. z. v projednávané věci vyloučena.

36. Skutečnost, že žádná část díla nebyla dosud předána, však neznamená nemožnost odstoupit od smlouvy pouze částečně za podmínek daných v § 2593 o. z. Je-li objednatel oprávněn podle tohoto ustanovení odstoupit od smlouvy jako celku, nebrání mu to odstoupit od smlouvy pouze zčásti, neboť dává-li zákon objednateli určité oprávnění, nelze dovodit, že by mu zakazoval využít tohoto oprávnění pouze zčásti. Tento výklad není ani v rozporu s § 2004 o. z., které výslovně nezapovídá jiné případy částečného odstoupení od smlouvy než ty, které jsou vymezeny v jeho odstavcích 2 a 3.

37. Má-li částečné odstoupení vyvolat zamýšlené účinky, musí být v první řadě dostatečně určitým právním jednáním, to znamená, že v okamžiku, kdy je objednatel činí, musí být oběma stranám smlouvy zřejmé, jaká jejich konkrétní práva a povinnosti založená smlouvou mají ve smyslu § 2005 odst. 1 o. z. tímto částečným odstoupením zaniknout (v jakém rozsahu) a jaká konkrétní práva a povinnosti (v jakém rozsahu) ze smlouvy mají přetrvávat nadále.

38. Je-li smyslem a účelem odstoupení od smlouvy přivodit od počátku zánik (určitých) práv a závazků ze smlouvy, v případě částečného odstoupení z množiny všech původně sjednaných práv a povinností přivodit zánik pouze některých (srov. § 2004 a § 2005 odst. 1 o. z.), nelze účinně částečně odstoupit od smlouvy v těch případech, kdy by také zákonem předpokládané účinky nemohly nastat. Odstoupit částečně od smlouvy účinně nelze, pokud nejsou mezi stranami jednotlivá práva a povinnosti vymezeny způsobem, který by podle shodné vůle obou stran umožňoval oddělit jejich určitou část a jednoznačně ji přiřadit k právům a povinnostem zanikajícím nebo přetrvávajícím po částečném odstoupení. Při částečném odstoupení od smlouvy o dílo je tak třeba při posouzení oddělitelnosti části předmětu smlouvy zohlednit, že jde o synallagmatický závazek, pro který je

charakteristická vzájemná podmíněnost plnění obou smluvních stran. O oddělitelnou část plnění může jít pouze tehdy, pokud lze u takové části plnění vymezit její ekvivalent u protiplnění.

č. 61

39. Podle § 2593 o. z. tedy nemohou nastat účinky částečného odstoupení od smlouvy o dílo v případech, kdy z obsahu smlouvy, či z jiného jednání stran, nebude v době částečného odstoupení od smlouvy zřejmé, jaká cena odpovídala podle shodné vůle obou stran té části díla, od které (od jejího provedení) objednatel odstupuje. Pokud v takovém případě objednatel od smlouvy částečně odstoupí (byť by v odstoupení vyjádřil jaká práva a povinnosti ze smlouvy podle něj přetrvávají a jaká zanikají), nemůže takové odstoupení od smlouvy vyvolat zamýšlené účinky, nelze-li u takové části plnění ve shodě s předchozí projevenou vůlí obou stran vymezit jeho ekvivalent u protiplnění.

40. Pro posouzení, zda v projednávané věci objednatelka účinně částečně odstoupila od smlouvy o dílo, je nejprve rozhodné zjištění, zda z odstoupení bylo zřejmé, jaká konkrétní práva a povinnosti ze smlouvy mají zaniknout.

41. Soudy zjistily, že odstoupení se týkalo dodávky a pokládky střešní krytiny, že objednatelka v něm dále uvedla, že část ceny díla připadající na dodávku a pokládku střešní krytiny nebyla uhrazena a že dosud uhrazená částka pokrývá část ceny díla, která není dotčena odstoupením. Z tohoto obsahu odstoupení od smlouvy je zřejmé, jaká povinnost zhotovitelky má odstoupením zaniknout a v jakém rozsahu má zaniknout povinnost objednatelky zaplatit cenu díla.

42. Odvolací soud poté pouze konstatoval, že dílo bylo sjednáno jako celek, nebylo dohodnuto plnění po částech, a proto neměla objednatelka právo odstoupit pouze od vadně provedené části díla. Z tohoto závěru odvolacího soudu však nevyplývá, zda předmětem částečného odstoupení byla oddělitelná část smluvních práv a povinností či nikoliv.

43. Neprovedení díla v rozsahu dodání a pokládky střešní krytiny nelze považovat za neoddělitelnou část původně sjednaného díla, když zbylá část díla by mohla být samostatným předmětem smlouvy o dílo (tvořit jiné dílo odpovídající části díla původně sjednaného). Odvolací soud se však blíže nezabýval tím, zda pro takto oddělitelnou část díla existovala mezi stranami shodně projevená vůle o jeho ceně, tj. zda z původní smlouvy o dílo, či z jiného jednání stran vyplývala cena této části díla (dodávky a pokládky střešní krytiny), jejíž úhradu by již objednatelka po částečném odstoupení od smlouvy nebyla povinna provést.

44. Z uvedeného vyplývá, že právní posouzení nároku žalobkyně na zaplacení předmětné části ceny díla je nesprávné. Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), proto zrušil rozsudek odvolacího soudu v části prvního výroku, kterou byl změněn rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku ve věci samé tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni 450 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení, a v závislých výrocích o nákladech řízení týkajících se řízení o nároku žalobkyně (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Poněvadž důvody,

pro které neobstálo rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně, Nejvyšší soud zrušil i je ve výroku I. o zamítnutí žaloby co do částky 450 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení a ve výrocích III. a IV. o nákladech řízení a v tomto rozsahu věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

č. 61

Č. 62

č. 62

Náhrada škody, Náhrada při poškození věci, Cena věci (o. z.)

§ 4 o. z., § 2969 odst. 1 o. z.

Ve sporu o náhradu škody při určení obvyklé ceny vozidla pořízeného v zahraničí, které je v místě a čase dopravní nehody svým typem či konstrukcí neobvyklé a v České republice se neobchoduje, je třeba zohlednit též možnosti přílehlého zahraničního trhu, funguje-li reálně přeshraniční obchod tohoto typu a je-li pro poškozeného dostupný či obvyklý, není-li nákup tímto způsobem spojen se zjevně neúčelnými či účelově nadhodnocenými náklady.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020, sp. zn. 25 Cdo 2679/2019, ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.2679.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. 19 Co 66/2019, vyjma části výroku, již byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně v části zamítavého výroku ohledně 96 000 Kč s 8,05% úrokem z prodlení z této částky od 14. 8. 2015 do zaplacení, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 7. 12. 2018, sp. zn. 25 C 196/2015, vyjma části zamítavého výroku ohledně 96 000 Kč s 8,05% úrokem z prodlení z této částky od 14. 8. 2015 do zaplacení, a věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení; dovolání proti části výroku rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. 19 Co 66/2019, již byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně v části zamítavého výroku ohledně 96 000 Kč s 8,05% úrokem z prodlení z této částky od 14. 8. 2015 do zaplacení, odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 7. 12. 2018, č. j. 25 C 196/2015-190, zamítl žalobu, již se žalobce domáhal zaplacení 259 440 Kč s příslušenstvím, a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu. Šlo již o druhé rozhodnutí v této věci poté, co byl předchozí zamítavý rozsudek ze dne 20. 10. 2017, č. j. 25 C 196/2015-83, zrušen usnesením Městského soudu v Praze ze dne 18. 4. 2018, č. j. 19 Co 71/2018-121, s pokynem doplnit dokazování k obvyklé ceně poškozeného vozidla. Soud neshledal opodstatněným nárok žalobce na pojistné plnění odpovídající rozsahu škody ve smyslu § 2952

zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), sestávající z náhrady za zničené vozidlo v částce 159 640 Kč, představující rozdíl mezi žalobcem vyčíslenou hodnotou vozu a již poskytnutým pojistným plněním, za nájem náhradního vozidla (96 000 Kč) a za náklady na zpracování znaleckého posudku, který žalobce předložil soudu (3 800 Kč). Soud vyšel ze zjištění, že žalobce je švédským občanem pracujícím v České republice jako instruktor řízení letového provozu, dne 19. 12. 2014 byl účastníkem dopravní nehody, při níž byl poškozen jeho osobní automobil zn. SAAB, registrovaný v Estonsku, a nehodu zavinila osoba pojištěná u žalované pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů). Žalovaná po prošetření pojistné události stanovila cenu vozidla před nehodou na 125 000 Kč a po odečtení zbytkové ceny vraku vyplatila žalovanému 108 100 Kč, byť podle ocenění, jež si opatřil žalobce, měla činit cena vozu před nehodou na německém trhu 284 600 Kč. Soud měl při vyčíslení škody na vozidle za správný posudek S. B., znalce oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady motorových vozidel, vycházející z toho, že nejsou-li na relevantním trhu v Praze a ve středních Čechách obchodována vozidla daného typu (kabriolet se speciální úpravou), je třeba vyjít z ceny nejbližšího srovnatelného podobného zboží (Audi, BMW, Mercedes a Mazda v provedení kabriolet), aniž by bylo možné, jak činí žalobce, přihlížet k cenám, za nichž se taková vozidla nabízejí v Německu. Soud zdůraznil, že nehoda se stala v Praze a že specifíkem českého trhu je nízká obliba kabrioletů, což se odráží v nízké poptávce. Nelze proto vycházet z nabídkových (nikoliv realizovaných) cen v Německu, ani například v Polsku či na Ukrajině, neboť takový přístup ignorující stav na trhu by vedl k nelogickým požadavkům, jako například stanovení cen sněžného skútru v rovníkové Africe podle cen dosahovaných ve Skandinávii. Proto v posuzovaném případě činí obvyklá cena vozu před poškozením 119 400 Kč. Důvodnost nároku na náhradu nákladů za pronájem náhradního vozidla pak vylučuje skutečnost, že žalobce měl po dobu vyřazení havarovaného vozu k dispozici jiná svá vozidla, jež běžně využívá. Nelze vyhovět ani požadavku na náhradu nákladů za znalecký posudek Ing. M. C., který vychází z nesprávných údajů o vozidle a z nabídkových cen na trhu v Německu, a byl proto pro projednávanou věc nepoužitelný.

2. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 4. 2019, č. j. 19 Co 66/2019-241, rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé a ve výroku o náhradě nákladů řízení státu potvrdil, změnil je ve výroku o náhradě nákladů řízení účastníků před soudem prvního stupně a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud označil skutková zjištění soudu prvního stupně za dostatečná a ztotožnil se i s jeho právními závěry. Ke škodě na vozidle tak doplnil jen závěr, že ve smyslu § 2969 odst. 1 o. z. je cenou obvyklou cena, za kterou lze v daném místě a čase pořídit věc shodnou či obdobnou; pokud se vozidla SAAB na českém trhu

prakticky nevyskytují, je třeba dát přednost ocenění soudem ustanoveného znalce, který i po výsledku před soudem jednoznačně obhájil závěr o nižší ceně, než požaduje žalobce. I z toho důvodu hodnotil jako neúčelné náklady na posudek Ing. C., který není soudním znalcem a s jehož metodou výpočtu ceny vozu nelze souhlasit. Náklady na nájem náhradního vodila, jejichž náhradu sice v zásadě je možné přiznat i v případě tzv. totální škody, v daném případě opět nelze mít za účelně vynaložené, jelikož žalobce po nehodě náhradní vůz nepotřeboval, neboť měl k dispozici několik jiných automobilů značky SAAB a prodleva s obstaráním nového vozu nebyla dána finanční tísní, ale obtížemi se sehnáním nového vozu stejné značky.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozuje z odvolacím soudem nesprávně zodpovězené a dovolacím soudem doposud neřešené otázky ceny obvyklé v místě a čase u lokálně nedostupného zboží. Zdůraznil, že zničeným vozidlem byl v České republice relativně nedostupný vůz SAAB, obchod s daným typem vozu je zde prakticky nulový, což by však nemělo vést ke stanovení ceny vozu podle cen vozidel jiných. Předmětná vozidla se běžně obchodují na trhu v Německu a v České republice působí řada subjektů, které za úplaty zajišťují dovoz těchto automobilů z Německa. Dováží-li se zničená věc běžně ze zahraničního trhu, představuje podle dovolatele škoda vzniklá jejím zničením cenu obvyklou na tomto trhu zvýšenou o náklady na dovoz, zvláště jedná-li se o zemi Evropské unie, jež je součástí jednotného vnitřního trhu. Podle dovolatele by měl dovolací soud otázku škody spočívající v půjčovném za náhradní vozidlo při tzv. totální škodě na vozidle původním posoudit odlišně od již dříve přijatého řešení, a to zejména s ohledem na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3831/17. Dožaduje se tedy revize judikatury přiznávající právo na náhradu nákladů na zapůjčení vozidla jen do doby, než je zjištěno, že škoda na vozidle je totální, má přitom za to, že i ve světle rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2018, sp. zn. I. ÚS 3831/17, by daný přístup měl být změněn a měla by být přiznána náhrada za dobu přiměřenou k obstarání vozidla podle majetkových poměrů poškozeného a situace na trhu s vozidly. Dovolatel navrhl, aby bylo napadené rozhodnutí zrušeno a věc byla vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že stanovení ceny obvyklé bylo provedeno prostřednictvím soudem ustanoveného znalce, otázku určení ceny v místě a čase obvyklé u lokálně nedostupného zboží pak upravuje § 2955 o. z., proto není třeba, aby byla judikována. Ohledně nákladů na zapůjčení náhradního vozidla pak žalobce zcela pomíjí skutečnost, že pro jejich přiznání jsou rozhodné majetkové poměry poškozeného, jež soud zcela správně vyhodnotil.

III. Přípustnost dovolání

č. 62

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dospěl k závěru, že dovolání bylo podáno včas, oprávněnou osobou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění zákonné podmínky advokátního zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), a zabýval se dále jeho přípustností ve smyslu § 237 o. s. ř.

6. Usiluje-li žalobce o dovolací přezkum napadeného rozhodnutí v části týkající se náhrady nákladů na pronájem náhradního vozidla, není dovolání v tomto rozsahu přípustné ve smyslu § 237 o. s. ř., neboť rozhodnutí odvolacího soudu o tomto nároku nespočívá na dovolatelem předestírané právní otázce stran adekvátní doby poskytování náhrady za havarovaný vůz. Odvolací soud totiž v návaznosti na zjištěné okolnosti a poměry žalobce potvrdil zamítavý výrok rozsudku v této části s odůvodněním, že žalobce měl možnost využít některé z dalších vlastních vozidel, náhradní vozidlo si proto vůbec nepotřeboval pronajímat, a pokud tak činil, nebyly náklady vynaloženy účelně. Proti tomuto závěru, který sám ob stojí jako důvod zamítnutí žaloby, však dovolatel žádné výhrady nevznáší, takže tato otázka nemůže založit přípustnost dovolání (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 663/2003, publikované pod č. 48/2006 Sb. rozh. obč., či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 25 Cdo 371/2015).

7. Dovolání je však přípustné proti části výroku o náhradě škody za zničené vozidlo, neboť otázka ceny obvyklé v místě a čase u lokálně nedostupného zboží nebyla dosud dovolacím soudem řešena.

IV. Důvodnost dovolání

8. Podle § 2951 o. z. škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.

Podle § 2969 odst. 1 o. z. se při určení výše škody na věci vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.

Podle § 492 odst. 1 o. z. hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena. Cena věci se určí jako cena obvyklá, ledaže je něco jiného ujednáno nebo stanoví-li to zákon.

9. Podle této úpravy se při vyčíslení skutečné škody na věci zásadně vychází z ceny věci v době poškození (obdobně jako při výkladu § 442 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013). Nově pak zákon

č. 62

stanoví, že současně musí být vzato v úvahu i to, co poškozený musí vynaložit k obnovení nebo nahrazení funkce poškozené věci (k tomu srov. více např. ELI-ÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1047). Při stanovení výše škody na věci podle § 2969 o. z. lze tedy do značné míry vyjít z výkladu zastávaného dosavadní rozhodovací praxí ke stanovení obvyklé ceny se současným zohledněním výše uvedené korekce tak, aby byl zachován výklad ustanovení o rozsahu náhrady škody zahrnující všechny druhy nákladů, jimž byl poškozený vystaven v příčinné souvislosti s jednáním škůdce (k tomu srov. více rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 25 Cdo 2202/2019). Judikatura přitom dlouhodobě setrvává na závěru, že peněžitá náhrada úbytku způsobeného škodou na věci je buď ekvivalentem hodnot, které je nutné vynaložit, aby došlo k uvedení věci do předešlého stavu (stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 11. 1970, Cpj 87/70, uveřejněné pod č. 55/1971 Sb. rozh. obč.), nebo – zejména není-li uvedení do stavu před poškozením možné – lze vycházet z ceny, jakou věc měla v době poškození, a z rozsahu, v jakém byla poškozena zásahem škůdce, tedy výši odškodnění lze stanovit rozdílem mezi obvyklou cenou bezprostředně před poškozením a cenou po poškození. Cenu obvyklou (obecnou, tržní) představuje cena, za kterou lze v daném místě a čase pořídit náhradní věc stejných kvalit (viz unesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2015, sp. zn. 25 Cdo 2818/2015, obdobně též usnesení ze dne 25. 7. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1637/2019). Takto stanovená cena je v prostředí státem neregulovaného hospodářství cenou tržní, ovlivněnou poptávkou a nabídkou na trhu (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 861/2018). Zároveň je důležité, aby se při určení obvyklé ceny přihlíželo též k tomu, co musí poškozený účelně vynaložit k obnovení nebo nahrazení funkce věci, čímž se podtrhuje význam uvedení poškozené věci v předešlý stav, který zákon v § 2951 větě první o. z. opětovně označuje za primární formu náhrady; to platí i v případech, že tzv. naturální restituce není možná či není požadována.

10. Zatímco časové hledisko stanovení ceny poškozené věci zákon poměrně jednoznačně vztahuje k době poškození, ohledně geografického vymezení daného místa relevantního pro stanovení obvyklé ceny poškozené věci se bližší požadavky nestanoví (na rozdíl například od zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, který v § 2 odst. 2 váže obvyklou cenu na obvyklý obchodní styk v tuzemsku; tento předpis však slouží pro účely stanovené zvláštními předpisy, mezi něž § 2969 o. z. nepatří). Je-li účelem náhrady majetkové újmy a z ní vyplývající občanskoprávní povinnosti k náhradě způsobené škody vytvoření stavu, který zde existoval před vznikem škody, přičemž ho má být dosaženo reparací veškeré vzniklé škody, má poškozený zásadně nárok na náhradu za poškození věci do výše její hodnoty před poškozením (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2782/2017, uveřejněný pod číslem

8/2019 Sb. rozh. obč.). Při této úvaze je třeba zohlednit i okolnosti případu, povahu poškozené věci i poměry poškozeného. Pojetí kritéria „daného místa“ včetně jeho rozsahu či rozlohy v kontextu daného sporu je tak třeba odvíjet zejména i od Ústavním soudem akcentovaného principu plného (respektive maximálně možného) odškodnění. Nejvyšší soud (viz jeho rozsudek ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2942/2017) přitom již dříve, v návaznosti na nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2017, sp. zn. II. ÚS 155/16, zdůrazňující nezbytnost respektovat uplatnění principu plného odškodnění (též v případě tzv. totální škody), dovodil, že poškozeného nelze nutit zjednat nápravu stavu po zásahu do jeho majetku koupí srovnatelného automobilu v místě bydliště škůdce; poškozený má proto právo na náhradu nákladů na pořízení srovnatelného automobilu primárně tam, kde věc užíval (v tehdejší věci v místě svého bydliště v zahraničí). Při stanovení nákladů na pořízení náhrady v místě užívání poškozené věci pak logicky nelze odhlédnout od toho, že dostupnost různých věcí, včetně rozličných typů automobilů, se může výrazně lišit, některé budou prodávány ve vzdálenosti několika kilometrů od místa bezprostředního užívání věci, jiné desítky či stovky kilometrů, přičemž při zvažování rozsáhlosti regionu, ve vztahu k němuž lze uvažovat o dostupnosti typově obdobných věcí a jejich cenách, se nabízí držet se kritéria obvyklosti, tedy v jak rozsáhlé oblasti ve vztahu k místu, kde byla poškozená věc užívána, se obvykle daný typ produktu kupuje; zatímco u běžného spotřebního zboží to bude zpravidla v řádu desítek kilometrů, věci méně časté, až vzácné, se patrně budou pořizovat z větších vzdáleností, obdobně lze nahlížet i na různé značky automobilů v závislosti na modelu a výbavě. Dovolateli lze přitom přisvědčit v tom, že pomyslnou dělicí čáru oblasti, v rámci níž lze zvažovat dosažitelnost adekvátní náhrady za zničenou věc, nelze bez dalšího klást na hranice České republiky, již s ohledem na to, že jednotný evropský trh s volným pohybem zboží, služeb a osob umožňuje realizovat koupi i v rámci zemí Evropské unie. Je možné očekávat, že kupující budou zpravidla preferovat takovou variantu místa obstarání dané věci, která je pro ně nejvýhodnější jak z hlediska ceny, tak jiných relevantních okolností – zejména vzdálenosti, jazykové bariéry, dopravního spojení, souvisejících služeb, apod. Samozřejmě je třeba se přitom vyvarovat extrémů, které naznačil soud prvního stupně příkladem zkoumání obvyklé ceny sněžného skútru v Africe (*argumentatio ad absurdum*); o takto vyhraněný případ se zde však nejedná. I v kontextu se zákonem formulovaným předpokladem průměrného rozumu svěprávného člověka a schopnosti jej využívat při zachování běžné péče a opatrnosti, které od něj může každý v právním styku důvodně očekávat (§ 4 o. z.), lze považovat za rozumnou a opodstatněnou snahu poškozeného opatřit si jako náhradu za zničené vozidlo raritního typu či provedení jiné vozidlo téhož typu zhruba stejných vlastností, a to případně i v blízkém zahraničí. Nesmí samozřejmě jít o výjimečně složitou transakci z hlediska organizace a nákladů, které by nepřiměřeně zvyšovaly výdaje spojené s obstaráním náhrady za zničenou věc

č. 62

natolik, že by již nebylo možno hovořit o účelných nákladech na nahrazení funkce původní věci. Proto při určení obvyklé ceny vozidla pořízeného v zahraničí, které je v místě a čase dopravní nehody svým typem či konstrukcí neobvyklé, je třeba zohlednit též možnosti přílehlého zahraničního trhu, funguje-li reálně přeshraniční obchod tohoto typu a je-li pro cizince žijícího přechodně v České republice dostupný či obvyklý, takže nákup tímto způsobem, není-li spojen se zjevně neúčelnými či účelově nadhodnocenými náklady, lépe zohlední zákonný požadavek přiblížení se restituci předchozího stavu.

11. Jestliže ovšem odvolací soud vyšel ze zjednodušené úvahy, že pokud se vozidla určitého provedení na českém trhu neobchodují, stanoví se obvyklá cena podle ceny jiných továrních značek vozidel v Praze a ve středních Čechách, aniž by zohlednil přeshraniční možnosti ve vztahu k témuž modelu vozidla, které bylo poškozeno (zničeno), nelze mít jeho závěr za správný. I když soud prvního stupně velmi pečlivě a podrobně prováděl dokazování jak ke správnému označení, charakteru a výbavě zničeného modelu, tak ke zjištění ceny (správně se zaměřil na cenu realizovanou, nikoliv pouze nabízenou) srovnatelného vozu na českém trhu, z procesního hlediska správně vyšel z posudku soudem ustanoveného znalce, avšak uvedený aspekt opomenul a zadání posudku v tomto směru zůstalo neúplné. Dovolání žalobce tedy v tomto rozsahu bylo podáno důvodně.

12. Rozsudek odvolacího soudu v části potvrzujícího výroku ohledně částky 159 640 Kč s úrokem z prodlení není ze všech těchto důvodů věcně správný, a Nejvyšší soud jej proto v tomto rozsahu zrušil i s výrokem vztahujícím se k nákladům na žalobcem předložený posudek ve výši 3 800 Kč, jejichž účelnost coby nákladu na uplatnění práva bude možno posoudit až podle výsledku sporu (§ 243e odst. 1 o. s. ř.), a to spolu s akcesorickými výroky nákladovými (§ 243e odst. 2 o. s. ř.). Protože tyto důvody platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, dovolací soud v odpovídajícím rozsahu zrušil i jeho rozsudek a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

13. Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci soud rozhodne nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).

Č. 63

Č. 63

Stavba, Předkupní právo

§ 3054 o. z., § 3055 odst. 1 o. z., § 3056 odst. 1 o. z., § 3059 o. z.

Mezi vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku, na kterém je převážná část stavby, je založeno zákonné předkupní právo podle § 3059 o. z. ve spojení s § 3056 odst. 1 o. z., a to bez ohledu na to, zda vzhledem k přesahům stavby na další pozemky budou splněny podmínky pro použití ustanovení o přestavku.

Zákonné předkupní právo náleží i spoluvlastníkům pozemku, na němž se nachází převážná část stavby jiného vlastníka, a opačně spoluvlastníkům stavby ve vztahu k pozemku, na kterém se stavba svou převážnou částí nachází.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1952/2019, ECLI:CZ:NS:2020:22.CDO.1952.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 17. 1. 2019, sp. zn. 58 Co 5/2018, a rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 44 C 53/2017, a věc vrátil Okresnímu soudu ve Zlíně k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud ve Zlíně (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 26. 9. 2017, č. j. 44 C 53/2017-87, zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal uložení povinnosti žalovaným uzavřít kupní smlouvu ve znění specifikovaném ve výroku I rozsudku soudu prvního stupně, jejímž předmětem je stavba č. ev. 1 nacházející se na pozemcích parc. č. 2 a parc. č. 3 v k. ú. B. Žalobci uložil povinnost zaplatit žalovaným na náhradě nákladů řízení 10 280 Kč (výrok II).
2. Žalobce se domáhá uložení povinnosti žalovaným uzavřít shora uvedenou kupní smlouvu s tím, že je vlastníkem pozemku parc. č. 2. Žalovaní nabyli stavbu č. ev. 1 do společného jmění manželů na základě kupní smlouvy ze dne 12. 9. 2014 uzavřené mezi R. L. jako prodávajícím a žalovanými jako kupujícími. Podle § 3056 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), byl však

prodávající povinen učinit nabídku ke koupi stavby žalobci jakožto jednomu ze spoluvlastníků pozemků, na němž se tato stavba nachází. Protože tak neučinil, porušil předkupní právo žalobce.

č. 63

3. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že stavba č. ev. 1 se nachází na pozemcích parc. č. 1 a parc. č. 2. Žalobce je spoluvlastníkem pozemku parc. č. 2. Pozemek parc. č. 3 je součástí společného jmění žalovaných, kteří jej nabyli kupní smlouvou ze dne 22. 11. 2010. Stavba č. ev. 1 se stala součástí společného jmění žalovaných na základě kupní smlouvy ze dne 12. 9. 2014 uzavřené mezi R. L. jako prodávajícím a žalovanými jako kupujícími.

4. Nalézací soud dovodil, že žalobci nesvědčí předkupní právo zakotvené v § 3056 o. z. Uvedl, že cílem tohoto ustanovení je sjednocení vlastnického režimu stavby a pozemku v případě staveb, jež se k 1. 1. 2014 nacházely na pozemku ve vlastnictví jiné osoby než vlastníka stavby. Pokud se však stavba nachází na dvou a více pozemcích, nelze předkupní právo zakotvené v § 3056 o. z. uplatnit, protože by jeho prostřednictvím nedošlo k naplnění požadovaného cíle – stejného vlastnického režimu stavby a pozemku, neboť stavba by se stále alespoň zčásti nacházela na pozemku ve vlastnictví třetí osoby. Za opodstatněnou nepovažoval námitku žalobce, že předkupní právo svědčilo vlastníkům obou pozemků, na nichž se stavba nachází, a to z toho důvodu, že zákon neupravuje konkurenci předkupních práv a postup při jejich případné realizaci.

5. Vyložil také, že žalobci nesvědčí ani předkupní právo podle § 3059 o. z. Účelem tohoto ustanovení je rozšíření institutu přestavku (§ 1087 o. z.) i na stavby zřízené před 1. 1. 2014. Bylo by ho proto možné aplikovat pouze za situace, kdyby k 1. 1. 2014 byla předmětná stavba ve vlastnictví stejného subjektu jako pozemek, na němž je převážná část stavby, a druhý pozemek, na kterou stavba malou částí zasahuje, byl ve vlastnictví třetí osoby.

6. Uzavřel, že k porušení zákonného předkupního práva žalobce nedošlo, a proto žalobu jako nedůvodnou zamítl.

7. Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně jako soud odvolací k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 17. 1. 2019, č. j. 58 Co 5/2018-120, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok I) a uložil žalobci povinnost zaplatit žalovaným nerozdílně na náhradě nákladů odvolacího řízení 7 049,10 Kč (výrok II).

8. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně i jeho právním posouzením věci. Uvedl, že v § 3054 a násl. o. z. jsou upravena pravidla, která mají sjednotit vlastnický režim stavby a pozemku, na němž stavba stojí, a to z důvodu návratu k superficiální zásadě. Ustanovení § 3055 až 3058 o. z. dopadají na případy, ve kterých se stavba nachází celá na jednom pozemku, ale pro nesplnění podmínek uvedených v § 3054 o. z. nedošlo k sjednocení vlastnického režimu pozemku a stavby. Ustanovení § 3059 potom řeší právní režim staveb, jež byly zřízeny na několika pozemcích (jako tomu je v projednávané věci). K tomu poznamenal, že § 3059 o. z. doplňuje § 3054 až 3058 o. z. a umož-

ňuje, aby se superficiální zásada uplatnila i ve vztahu k pozemku, na němž leží alespoň převážná část stavby; nicméně aby došlo k naplnění superficiální zásady, je třeba splnit i podmínky věty druhé § 3059 o. z. Jinými slovy stavba se stane součástí toho pozemku, na němž převážně leží, a ke zbylým pozemkům zákonodárce připouští uplatnění přestavku. V posuzované věci však nelze ustanovení o přestavku na stavbu č. ev. I aplikovat (nejedná se o trvalou stavbu zřízenou na vlastním pozemku – stavbu vlastnil až do 12. 9. 2014 R. L.; tato stavba nezasaahuje jen malou částí na část cizího pozemku; nejde o stavbu zřízenou na vlastním pozemku, a proto zřizovatel nemohl stavět v dobré víře, že celá stavba stojí na pozemku zřizovatele stavby). Pokud tedy nelze užít ustanovení o přestavku, nelze ani sjednotit právní režim pozemku a stavby ve smyslu § 3059 o. z. V takovém případě žalobci předkupní právo ke stavbě č. ev. I nesvědčilo, a proto není žaloba důvodná.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobce dovolání, v němž uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci. Uvádí, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na právních otázkách, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, a to především zda § 3059 o. z. má být vykládán tak, že § 3056 až § 3058 o. z. lze ve vztahu k pozemku, na němž je převážná část stavby, aplikovat pouze za předpokladu, že na menší část stavby přesahující na jiný pozemek lze použít příslušná ustanovení o přestavku. Podle dovolatele již jen z gramatického výkladu § 3059 o. z. je zřejmé, že je-li stavba zřízena na několika pozemcích, náleží předkupní právo vlastníku pozemku, na němž je převážná část stavby. Stane-li se na základě předkupního práva jedna osoba vlastníkem stavby a pozemku, na němž je její převážná část, lze zkoumat, zda pro přesah stavby na další pozemky lze aplikovat ustanovení o přestavku. Zákonná úprava nevyžaduje, aby využitím předkupního práva muselo být dosaženo účelu splnění vlastnického režimu stavby a pozemku, jinými slovy, že přesah stavby na další, menší pozemek musí splňovat podmínky zákona pro přestavek. Dovolatel je přesvědčen, že mu svědčí zákonné předkupní právo ke stavbě ve smyslu § 3059 věty první o. z. K tomu dále poznamenává, že soudy obou stupňů ani nezjistily dostatečně skutkový stav nezbytný pro rozhodnutí o tom, zda lze v poměrech projednávané věci aplikovat na část stavby přesahující na pozemek parc. č. 3 ustanovení o přestavku. Účastníci řízení rovněž neměli možnost navrhnout příslušné důkazy, a proto je rozhodnutí soudů obou stupňů překvapivé a v rozporu s právem na spravedlivý proces.

10. Nesouhlasí také se závěrem soudu prvního stupně, že § 3056 o. z. lze aplikovat pouze v případě, že pozemek a stavba na něm zřízená jsou ve výlučném

č. 63

vlastnictví, a proto spoluvlastníci nemohou předkupní právo uplatnit. Smyslem § 3056 odst. 1 o. z. je docílit stejného vlastnického režimu pozemku a stavby. Skutečnost, že se kupř. spoluvlastník pozemku stane vlastníkem stavby, přispívá k naplnění tohoto cíle. Následně může být vypořádáno spoluvlastnictví k pozemku a sjednocení vlastnického práva ke stavbě a pozemku by bylo dosaženo. Odkazuje rovněž na § 2141 o. z., který upravuje předkupní právo náležející několika osobám společně. Má tedy za to, že v ustálené rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla doposud vyřešena otázka, zda § 3056 odst. 1 o. z. je nutno vykládat restriktivně tak, že zákon o hovoří o jednom pozemku, jednom vlastníkově stavby, tj. vlastník zde vystupuje v jednotném čísle, čímž jsou spoluvlastníci z předkupního práva podle § 3056 a násl. o. z. vyloučeni.

11. Navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

12. Žalovaní se ve vyjádření k dovolání ztotožňují s rozhodnutím odvolacího soudu. Poukazují na to, že účelem § 3054 až 3061 o. z. je sjednocení vlastnického režimu stavby a pozemku. Protože v poměrech projednávané věci ani případné vyhovění žalobě by nevedlo k naplnění tohoto cíle, předkupní právo žalobci nesvědčí. Mají také za to, že žalobci nenáleží předkupní právo ve smyslu § 3059 o. z. Souhlasí se závěrem odvolacího soudu, že pokud nelze užít ustanovení o přestavku na část stavby přesahující na pozemek žalovaných, nelze sjednotit právní režim stavby a pozemku, a § 3059 se tak v poměrech projednávané věci neuplatní. Navrhují, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

13. Podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Podle § 241a odst. 1–3 o. s. ř. lze dovolání podat pouze z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Důvod dovolání se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení.

14. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. (rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právní otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena), že je uplatněn dovolací

důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 63

15. Rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na otázce hmotného práva, a to zda (a za jakých podmínek) je dáno předkupní právo vlastníka pozemku a vlastníka stavby na něm zřízené před 1. 1. 2014 za předpokladu, že stavba je zřízena na několika pozemcích.

16. Stavba, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, přestává být dnem nabytí účinnosti tohoto zákona samostatnou věcí a stává se součástí pozemku, měla-li v den nabytí účinnosti tohoto zákona vlastnické právo k stavbě i vlastnické právo k pozemku táž osoba (§ 3054 o. z.).

17. Stavba spojená se zemí pevným základem, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, a je ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku, se dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nestává součástí pozemku a je nemovitou věcí. Totéž platí o stavbě, která je ve spoluvlastnictví, je-li některý ze spoluvlastníků i vlastníkem pozemku nebo jsou-li jen někteří spoluvlastníci stavby spoluvlastníky pozemku (§ 3055 odst. 1 o. z.).

18. Vlastník pozemku, na němž je zřízena stavba, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku a nestala se součástí pozemku ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona, má ke stavbě předkupní právo a vlastník stavby má předkupní právo k pozemku. Předkupní právo vlastníka pozemku se vztahuje i na podzemní stavbu na stejném pozemku, která je příslušenstvím nadzemní stavby. K ujednáním vylučujícím nebo omezujícím předkupní právo se nepřihlíží (§ 3056 odst. 1 o. z.).

19. Je-li stavba zřízena na několika pozemcích, použijí se § 3056 až 3058 jen ve vztahu k pozemku, na němž je převážná část stavby. Stane-li se stavba součástí tohoto pozemku, použije se ve vztahu k pozemkům, na něž části stavby přesahují, ustanovení o přestavku (§ 3059 o. z.).

20. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 18. 4. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4572/2015 (publikovaném pod č. 103/2018 Sb. rozh. obč.), vysvětlil, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, opětovně do českého právního prostředí zavedl zásadu superficies solo cedit (povrch ustupuje půdě) i ve vztahu ke stavbám; tato se projevuje zejména v § 506 a § 1083 a násl. o. z. Zákonná úprava vychází z toho, že se superficiální zásada s ohledem na ochranu nabytých práv v plné míře uplatní jen u nově zřizovaných staveb (viz také důvodovou zprávu k § 3015 až 3027

a k § 3054 až 3061 o. z. dostupnou na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/>), a proto Nejvyšší soud dovodil, že samotné ustanovení § 506 o. z. nemůže ničeho změnit na existenci staveb, které vznikly před 1. 1. 2014, jakožto samostatných věcí v občanskoprávním smyslu [srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 892/2016 (dostupné, stejně jako dále označená rozhodnutí Nejvyššího soudu, na www.nsoud.cz)]. Zákonodárce v rámci přechodných ustanovení v § 3054 a násl. o. z. upravil zvláštní pravidla, která mají sjednotit vlastnický režim stavby coby samostatné věci v právním slova smyslu vzniklé před 1. 1. 2014 a pozemku, na němž tato stavba stojí. Je-li vlastnický režim stavby a vlastnický režim pozemku pod touto stavbou totožný, pak se stavba ve shodě s § 3054 o. z. stala dnem 1. 1. 2014 součástí pozemku. Ustanovení § 3054 o. z. tak dopadá na případy, kde se stavba ve vlastnictví určitého subjektu (subjektů) celá nachází na pozemku téhož vlastníka (vlastníků). Tímto způsobem chápe úpravu obsaženou v § 3054 o. z. také judikatura Nejvyššího soudu [k tomu srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 22 Cdo 5189/2014; proti uvedenému rozhodnutí byla podána ústavní stížnost, kterou Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 10. 11. 2015, sp. zn. II. ÚS 2644/2015 (dostupným na <http://nalus.usoud.cz>); dále srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2016, sp. zn. 22 Cdo 599/2015].

21. Závěr o dopadu § 3054 o. z. na případy, kdy se celá stavba nachází na pozemku ve vlastnictví vlastníka stavby, ostatně odpovídá i obecnému pojetí konstrukce přechodných ustanovení § 3054 o. z. a násl., kdy zákonná úprava na prvním místě při regulaci režimu podléhajícímu superficiální zásadě vymezuje nejčastější situace, kdy se celá stavba nachází na pozemku téhož vlastníka. Ustanovení § 3056 až 3059 o. z. pak upravují situace, kdy se výchozí pravidlo obsažené v § 3054 o. z. nemůže uplatnit právě proto, že ke dni účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se celá stavba nenachází na pozemku vlastníka stavby. Režim § 3055 až 3058 o. z. dopadá na případy, kdy se stavba nachází celá na jednom pozemku, ale pro nesplnění podmínek § 3054 o. z. nedošlo k právnímu sjednocení režimu pozemku a stavby již ke dni účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a teprve § 3059 o. z. řeší právní režim staveb, které jsou zřízeny na několika pozemcích, tj. staveb, u nichž se právě z tohoto důvodu nemohou uplatnit předchozí zákonná ustanovení (§ 3054 až 3058).

22. Z uvedeného vyplývá, že je-li vlastnický režim stavby a vlastnický režim pozemku pod touto stavbou odlišný, pak se ve shodě s § 3055 odst. 1 o. z. dnem 1. 1. 2014 stavba součástí pozemku nestala. Dojde-li ke sjednocení vlastnického režimu později, tak se stavba stane ve shodě s § 3058 odst. 1 o. z. součástí pozemku k okamžiku sjednocení vlastnického režimu.

23. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v § 3059 upravuje zvláštní postup pro případ, že je stavba zřízena na více pozemcích, a potud je třeba úpravu obsaženou v § 3059 o. z. považovat za doplnění úpravy § 3054 až 3058.

24. Uvedené ustanovení doplňuje přechodná ustanovení § 3054 až 3058 o. z. tak, že umožňuje, aby se superficiální zásada uplatnila i ve vztahu k pozemku, na němž leží alespoň převážná část stavby; stavba se tak stane součástí toho pozemku, na němž převážně leží, ke zbylým pozemkům zákonodárce připouští uplatnění institutu přestavku.

25. K tomu Nejvyšší soud doplnil, že zákonodárce § 3059 větou druhou o. z. obecně připustil použití režimu přestavku i na stavby zřízené alespoň z části na cizím pozemku před nabytím účinnosti občanského zákoníku (k tomu srovnej důvodovou zprávu k § 3054 až 3061 o. z., dostupnou na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/>). Ustanovení § 3059 věty druhé o. z. naopak nelze vykládat tak, že by stanovilo zvláštní podmínky pro uplatnění institutu přestavku nad rámec § 1087 o. z. Smyslem právní úpravy § 3059 o. z. není zavedení pravidla, aby v případě, kdy je stavba zřízena na některém z pozemků z převážné části, by se ve zbylém rozsahu u dalšího pozemku (pozemků) bez dalšího aplikovalo ustanovení o přestavku. Bylo by totiž v rozporu se zásadami, na nichž je občanský zákoník založen, aby se mohl stát vlastník stavby vlastníkem cizího pozemku za situace, kdy by si byl vědom toho, že svou stavbu zřídil – byť jen částečně – na cizím pozemku; občanský zákoník totiž chrání dobrou víru, a nikoliv jednání nepoctivé (srovnej např. § 6 o. z.). I pro případy předvídané v § 3059 větě druhé o. z. platí, že se pro použití přestavku vyžaduje naplnění podmínek obsažených v § 1087 o. z. Jinými slovy řečeno, úmysl zákonodárce je třeba vykládat tak, že se prostřednictvím § 3059 věty druhé o. z. rozšiřuje toliko aplikace ustanovení o přestavku i na stavby zřízené před 1. 1. 2014 alespoň zčásti na cizím pozemku, ale nemodifikují se jím podmínky pro uplatnění přestavku (tj. pro posouzení situace jako přestavku) obsažené v § 1087 o. z. (k tomu srovnej MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654. Praha: Leges, 2014, str. 1170, marg. č. 124).

26. Lze tedy shrnout, že judikatura Nejvyššího soudu vychází ze závěru, podle kterého se stavba stane součástí pozemku, na kterém se nachází z převážné části. Ve vztahu k přesahům stavby na další pozemky se použijí ustanovení o přestavku potud, že jejich podmínky splněny buď budou, anebo nebudou, ale i v takovém případě je stavba součástí pozemku, na kterém převážně leží (k tomu dále srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. 22 Cdo 1771/2019).

27. Vyjdeme-li z uvedeného výkladu § 3059 o. z., musíme dospět k závěru, že § 3056 až 3058 se použijí ve vztahu k pozemku, na kterém se nachází převážná část stavby. To mimo jiné znamená, že se zakládá zákonné předkupní právo podle § 3056 odst. 1 o. z. mezi vlastníkem stavby a vlastníkem toho pozemku, na kterém je převážná část stavby, a to bez ohledu na to, zda vzhledem k přesahům stavby na další pozemky budou splněny podmínky pro použití ustanovení o přestavku.

28. Jestliže odvolací soud v napadeném rozhodnutí uzavřel, že „pokud nelze užít ustanovení o přestavku, nelze sjednotit právní režim pozemku a stavby a § 3059 se v souzené věci nemůže uplatnit“, a z tohoto důvodu nepřiznal žalobci předkupní právo, je jeho právní posouzení věci nesprávné (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), a dovolání je důvodné. Jelikož Nejvyšší soud neshledal důvody pro změnu rozhodnutí odvolacího soudu ve smyslu § 243d písm. b) o. s. ř., rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

29. Dovolací soud při formulaci svých závěrů nepřehlédl, že žalobce není výlučným vlastníkem pozemku, na němž se nachází převážná část stavby, ale pouze jedním z jeho spoluvlastníků. Přestože tato skutečnost nebyla nalézacími soudy výslovně posuzována, poznamenává dovolací soud následující:

30. Vzhledem k absenci podrobnější úpravy výkonu věcného předkupního práva je namíste aplikovat ustanovení o smluvním překupním právu (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3407/2015). Při zvažování realizace předkupního práva v poměrech podílového spoluvlastnictví je tak nutné vycházet z § 2141 o. z., podle kterého náleží-li předkupní právo několika osobám společně, mohou je uplatnit jen vcelku. Zánikne-li však předkupní právo některé z nich, nebo neuplatní-li je, mohou zbývající předkupníci předkupní právo uplatnit vcelku. Z tohoto zákonného ustanovení lze dovodit, že zákonné předkupní právo podle § 3056 odst. 1 o. z. ve spojení s § 3059 o. z. náleží i spoluvlastníkům pozemku, na němž se nachází převážná část stavby jiného vlastníka (nebo opačně spoluvlastníkům stavby ve vztahu k pozemku, na kterém leží). Jestliže spoluvlastníci odkoupí stavbu podle velikosti svých spoluvlastnických podílů, dojde k žádoucím sjednocení vlastnického režimu pozemku a stavby (stavba v podílovém spoluvlastnictví se stane součástí pozemku v podílovém spoluvlastnictví ve smyslu § 3058 odst. 1 o. z.). Zákonné předkupní právo nelze spoluvlastníkům upřít ani v případě, že spoluvlastníci nevykoupi pozemek (stavbu) způsobem, který bude ve shodě s jejich spoluvlastnickými podíly na stavbě (pozemku), protože např. některému ze spoluvlastníků předkupní právo zanikne nebo ho některý z nich neuplatní (§ 2141 o. z. má dispozitivní povahu, proto nelze ani vyloučit dohodu spoluvlastníků, kterou by si ujednali nabytí v podílech odlišných). V takovém případě sice nedojde k úplnému vlastnickému sjednocení, a tedy k naplnění zákonem privilegované superficiální zásady, nelze však přehlédnout, že pro spoluvlastníky ze zákona nevyplývá žádné omezení pro nabytí věci v odlišných podílech. Navíc by i při nabytí věci v jiných podílech než by existovaly na druhé věci (pozemku nebo stavbě) směřovalo přiznání předkupního práva k dosažení další obecně žádoucí zásady, aby stavba nestála na cizím pozemku.

31. Při formulaci těchto závěrů Nejvyšší soud nepředbíhá další zjištění, ke kterému musí nalézací soudy v dalším řízení dojít, a to důvod, proč žalobce uplatňuje předkupní právo k celé stavbě, přestože je pouze jedním ze spoluvlastníků. Teprve v dalším řízení proto musí být najisto zjištěno, zda jsou dány zákonné důvody pro uplatnění předkupního práva jen jedním ze spoluvlastníků (§ 2141 věta druhá o. z.).

32. V rámci dalšího řízení jsou soud prvního stupně i odvolací soud vázáni právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).

č. 63

Č. 64

Č. 64

Pracovněprávní vztahy, Smluvní pokuta, Zdánlivé právní jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)], Analogie legis

§ 1a odst. 1 písm. a) 3 zákona č. 262/2006 Sb. ve znění od 25. 11. 2015 do 31. 12. 2016, § 19 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb. ve znění od 25. 11. 2015 do 31. 12. 2016, § 346d odst. 7 zákona č. 262/2006 Sb. ve znění od 25. 11. 2015 do 31. 12. 2016, § 346e zákona č. 262/2006 Sb. ve znění od 25. 11. 2015 do 31. 12. 2016, § 2048 o. z. ve znění do 29. 12. 2016

V pracovněprávních vztazích smí smluvní pokuta utvrdit jen závazek zaměstnance z konkurenční doložky sjednané ve smyslu ustanovení § 310 odst. 1 zák. práce o tom, že se zaměstnanec po určitou dobu po skončení zaměstnání, nejdéle však po dobu 1 roku, zdrží výkonu výdělečné činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele nebo která by vůči němu měla soutěžní povahu. Ujednání smluvní pokuty k utvrzení jiných závazků zaměstnance a zaměstnavatele je zakázáno ustanovením § 346d odst. 7 zák. práce; ke smluvní pokutě sjednané v rozporu s tímto zákazem se nepřihlíží (§ 346e zák. práce).

Ustanovení § 19 odst. 3 zák. práce, které určuje, že neplatnost právního jednání nemůže být zaměstnanci na újmu, nezpůsobil-li neplatnost výlučně sám, se analogicky aplikuje též na zdánlivá (nicotná) pracovněprávní jednání. Tuto zásadu však nelze vykládat tak, že zaměstnanec může z neplatného nebo zdánlivého právního jednání požadovat plnění (které mu dosud nebylo poskytnuto), i když jeho neplatnost (zdánlivost) nezpůsobil výlučně sám.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2020, sp. zn. 21 Cdo 4451/2018, ECLI:CZ:NS:2020:21.CDO.4451.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 30 Co 35/2018 (s výjimkou části, ve které byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ve výroku, jímž byla žalované uložena povinnost zaplatit žalobci 447 761 Kč s úrokem z prodlení od 1. 9. 2016 do zaplacení ve výši 8,05 % ročně) a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. 10 C 95/2016 (s výjimkou výroku, jímž byla žalované uložena povinnost zaplatit žalobci 447 761 Kč s úrokem z prodlení od 1. 9. 2016 do zaplacení

ve výši 8,05 % ročně) a věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 4 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

č. 64

1. Žalobce se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 4 dne 3. 10. 2016 domáhal, aby mu žalovaná zaplatila 447 761 Kč s 8,05 % úrokem z prodlení od 1. 9. 2016 do zaplacení a 33 000 Kč s 8,05 % úrokem z prodlení od 4. 10. 2016 do zaplacení. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že dodatkem k pracovní smlouvě ze dne 23. 2. 2016 uzavřeným mezi žalobcem jako zaměstnancem a žalovanou jako zaměstnavatelem se žalovaná zavázala vyplatit žalobci jednorázovou odměnu za dlouhodobou práci ve výši 600 000 Kč superhrubé mzdy, tj. 447 761 Kč hrubého, v případě, že pracovní poměr žalobce platně skončí výpovědí ze strany žalobce, a to do tří měsíců od skončení pracovního poměru. Současně byla mezi stranami sjednána smluvní pokuta ve výši 1 000 Kč za každý den prodlení žalované s úhradou předmětné částky. Pracovní poměr žalobce u žalované skončil na základě výpovědi žalobce ze dne 29. 2. 2016 po uplynutí tříměsíční výpovědní doby ke dni 31. 5. 2016. Částka smluvená stranami dodatkem k pracovní smlouvě byla splatná do 31. 8. 2016. Žalovaná však žalobci dosud nic nezaplatila.

2. Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 11. 10. 2017, č. j. 10 C 95/2016-104 rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci 447 761 Kč s úrokem z prodlení od 1. 9. 2016 do zaplacení ve výši 8,05 % ročně, žalobu v části, kterou se žalobce domáhal zaplacení 33 000 Kč s úrokem z prodlení od 4. 10. 2016 do zaplacení ve výši 8,05 % ročně, zamítl a žalované uložil povinnost zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení 118 977 Kč k rukám advokátka Mgr. M. V. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalobce pracoval u žalované na základě pracovní smlouvy ze dne 2. 3. 2009 „na pozici obchodní ředitel“, že v dodatku k pracovní smlouvě ze dne 23. 2. 2016 se žalovaná zavázala „vyplatit žalobci jednorázové peněžitě plnění ve výši 600 000 Kč superhrubé mzdy jako výraz ohodnocení kvality zaměstnancem dlouhodobě odváděné práce pro zaměstnavatele, mj. v případě, že pracovní poměr platně skončí výpovědí ze strany žalobce, se splatností 3 měsíců po skončení pracovního poměru“, že „současně byla sjednána smluvní pokuta ve výši 1 000 Kč za každý den prodlení pro případ prodlení žalované s úhradou předmětné částky“, a že „žalobce dal výpověď z pracovního poměru dne 29. 2. 2016“ a před podáním žaloby vyzval žalovanou k zaplacení dlužné částky. Důvodnou neshledal námitku žalované, že jednala v omylu, pokud „se domnívala, že žalobce měl zájem u žalované nadále pracovat“, a dovodil, že „nešlo o omyl, ale o motiv či vnitřní pohnutku žalované, která se domnívala, že žalobce namotivuje sepsáním dodatku k další spolupráci“. Tato vnitřní pohnutka „však nebyla v právním jednání zahrnuta, ač tomu nic nebránilo“, a nemá proto

č. 64

právní význam. Žalobce ukončením pracovního poměru výpovědí několik dní po podpisu dohody nejednal v rozporu s dobrými mravy, „jen realizoval své právo a jeho postup byl dodatkem předvídan“. Soud se neztotožnil s argumentací žalované, že pohledávka žalobce částečně zanikla započtením pohledávky žalované za manželkou žalobce, M. K., neboť nebyla naplněna základní podmínka započtení, kterou je „totožnost subjektů“. Žaloba na zaplacení smluvní pokuty ve výši 33 000 Kč s příslušenstvím nebyla shledána důvodnou, neboť ujednání o smluvní pokutě je v rozporu s § 346d odst. 7 zákoníku práce, a tedy nicotné.

3. K odvolání obou účastníků Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 27. 3. 2018, č. j. 30 Co 35/2018-178, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradu nákladů odvolacího řízení 35 710 Kč k rukám advokáta Mgr. M. V. Odvolací soud souhlasil se závěrem soudu prvního stupně, že dodatkem k pracovní smlouvě ze dne 23. 2. 2016 bylo založeno právo žalobce na jednorázovou odměnu za vykonanou práci ve výši 600 000 Kč superhrubé mzdy. Stranám nic nebrání v rámci své smluvní svobody uzavřít takovýto dodatek za účelem ohodnocení kvality práce, kterou zaměstnanec pro zaměstnavatele vykonal. Vůle ohodnotit jednorázovou odměnou práci žalobce je v dodatku výslovně vyjádřena a odvolací soud má za to, že jí odpovídají i další ujednání dodatku. Pohnutku, s jakou žalovaná dodatek s žalobcem uzavírala, nelze pak považovat při hodnocení platnosti dodatku za relevantní. Odvolací soud shodně se soudem prvního stupně uzavřel, že v případě žalované, která chtěla dodatkem motivovat žalobce k dalšímu setrvání ve společnosti, nemohlo jít o omyl o rozhodující okolnosti, který jediný způsobuje podle § 583 občanského zákoníku neplatnost právního jednání, ale o omyl v pohnutce. Dodatek není neplatný pro rozpor s dobrými mravy ve smyslu § 580 občanského zákoníku, neboť „samotný závazek vyplatit zaměstnanci při skončení pracovního poměru odměnu se dobrým mravům žádným způsobem nepříčí“. V rozporu s dobrými mravy není ani výkon práva žalobce „spočívající v podání výpovědi z pracovního poměru bezprostředně po uzavření dodatku“, o zneužití práva ve smyslu § 8 občanského zákoníku by se jednalo jen tehdy, pokud by výpověď z pracovního poměru žalobce učinil „překvapivě“, o takovou situaci se však nejednalo, jestliže z e-mailové korespondence vyplynulo, že „žalobce již v minulosti uvažoval o skončení pracovního poměru u žalované“. Odvolací soud se ztotožnil se soudem prvního stupně i v otázce nicotnosti ujednání o smluvní pokutě s ohledem na § 346d odst. 7 zákoníku práce, podle něhož „smí být smluvní pokuta ujednána, jen stanoví-li to tento zákon“, tj. ustanovení § 310 odst. 3 zákoníku práce. Zákoník práce (jeho „jednoznačně formulované ustanovení § 346d odst. 7“) neumožňuje jiný výklad, než že jím je v jiných než zákonem stanovených případech zapovězeno sjednání smluvní pokuty jak ve prospěch zaměstnavatele, tak ve prospěch zaměstnance. V jiných případech se sjednání smluvní pokuty v pracovněprávních vztazích neumožňuje, byť by se jednalo o ustanovení uzavřené ve prospěch zaměstnance, jako

je tomu v projednávané věci. Soud má shodně s judikaturou Nejvyššího soudu za to, že zvláštní zákonná ochrana postavení zaměstnance má za cíl nejen ochranu zaměstnance, ale respektuje též oprávněné zájmy zaměstnavatele. Odmítl i názor žalobce o ústavní nekonformnosti zvoleného výkladu § 347d odst. 7 zákoníku práce (pro rozpor s článkem 11 Listiny základních práv a svobod – „právo sjednat si smluvní pokutu netvoří součást práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 Listiny“), jakož i jeho názor, že „je na případy nicotnosti ujednání podle § 346e zákoníku práce ... namíste analogicky aplikovat ustanovení § 19 odst. 3 zákoníku práce“, podle něhož „neplatnost právního jednání nemůže být zaměstnanci na újmu, nezpůsobil-li neplatnost výlučně sám“. Odvolací soud proto uzavřel, že žalobce se v posuzované věci nemůže domáhat zaplacení sjednané smluvní pokuty, neboť se jedná o nicotný „právní úkon“, který „jako kdyby nikdy nebyl“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání směřující proti části potvrzujícího výroku, kterou bylo rozhodnuto o potvrzení rozsudku soudu prvního stupně ve výroku o zamítnutí žaloby na zaplacení částky 33 000 Kč s příslušenstvím. Podle dovolatele v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny otázky, zda lze v pracovněprávních vztazích k zajištění závazku zaměstnavatele vůči zaměstnanci sjednat ve prospěch zaměstnance smluvní pokutu, a to zejména s ohledem na základní zásady pracovněprávních vztahů vyjádřené v § 1a zákoníku práce, a zda v případech nicotnosti právního jednání podle § 346e zákoníku práce lze analogicky aplikovat § 19 odst. 3 zákoníku práce, tedy zda ani nicotnost právního jednání nemůže být zaměstnanci na újmu, pokud ji nezpůsobil výlučně sám. Soudy pochybily, pokud k aplikaci § 346d odst. 7 zákoníku práce přistoupily pouze z hlediska jeho jazykového výkladu a nezohlednily přitom základní zásady pracovněprávních vztahů vyjádřené v § 1a zákoníku práce, ani pravidla odchylné úpravy práv a povinností zaměstnanců vyplývající z § 4a zákoníku práce, z nichž lze dovodit, že ve prospěch zaměstnance se od ustanovení zákoníku práce lze vždy odchýlit. Ustanovení 346d odst. 7 zákoníku práce směřuje pouze proti smluvní pokutě sjednané k zajištění smluvních povinností zaměstnanců vůči zaměstnavatelům. Při posuzování uvedené právní otázky je třeba zohlednit, že zaměstnanec, na rozdíl od zaměstnavatele, nemá jiné možnosti, jak své pohledávky vůči zaměstnavateli „zajistit a ochránit“, naproti tomu zaměstnavatel má právo provádět srážky ze mzdy zaměstnance. Výkladem přijatým odvolacím soudem by proto byla založena nerovnost mezi právy zaměstnance a zaměstnavatele. Nelze souhlasit ani s právním názorem odvolacího soudu, podle kterého právo sjednat smluvní pokutu netvoří součást práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 Listiny, neboť součástí tohoto práva „je i právo na ochranu majetku, a to

i ve formě zajišťovacích institutů“. Dovolatel v této souvislosti odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 83/06, který připouští využití smluvní pokuty k zajištění pohledávek zaměstnance. Základní zásady pracovních vztahů a zvláštní ochrana postavení zaměstnance vyplývající z § 1a odst. 1 písm. a) zákoníku práce byly odvolacím soudem opomenuty i v otázce možnosti analogického uplatnění § 19 odst. 3 zákoníku práce na případy nicotnosti právních jednání, což připouští i odborná komentářová literatura. Je-li ujednání o smluvní pokutě sjednané v dodatku k pracovní smlouvě nicotné, nemůže být nicotnost tohoto ujednání žalobci na újmu, neboť ji nezpůsobil výlučně sám, ale jedná se o výsledek jednání se žalovanou, která s ujednáním smluvní pokuty souhlasila a proti platnosti tohoto ujednání nevznesla žádnou námitku. Žalobce tedy má nárok na uhrazení částky 33 000 Kč i v případě nicotnosti ujednání o smluvní pokutě. Vzhledem k uvedenému dovolatel navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu ve výroku o potvrzení rozsudku soudu prvního stupně ve výroku, jímž bylo rozhodnuto o zamítnutí žaloby na zaplacení 33 000 Kč s příslušenstvím, změnil, popř. v tomto rozsahu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

5. Žalovaná navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobce odmítl, neboť rozhodnutí odvolacího soudu je správné. Uvedla, že § 346d odst. 7 zákoníku práce je kogentním ustanovením a není tedy možné se od něj odchýlit, ať ve prospěch zaměstnance či zaměstnavatele. Toto ustanovení není ani ve výčtu ustanovení v § 363 zákoníku práce, od kterých se lze odchýlit ve prospěch zaměstnance. Nesouhlasí ani s analogickým použitím § 19 odst. 3 zákoníku práce na případy odchýlení od úpravy uvedené v § 346d odst. 7 zákoníku práce; zákonodárce – pokud by „toto zamýšlel“ – by potom jistě „jako sankci“ za odchýlení od úpravy § 346d odst. 7 zákoníku práce nestanovil nicotnost, ale „rovnou neplatnost“. Výklad § 346d odst. 7 ve spojení s § 346e zákoníku práce je „zcela jednoznačný“ a tvrzený rozpor se základními zásadami pracovních vztahů a s ústavním právem vlastnit majetek „není otázkou výkladu těchto norem“.

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) projednal dovolání žalobce podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (dále jen „o. s. ř.“), neboť dovoláním je napaden rozsudek odvolacího soudu, který byl vydán po 29. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávně-

něnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

7. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

8. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

9. Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu odvolacího soudu – jak vyplývá z § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že žalobce na základě pracovní smlouvy ze dne 2. 3. 2009 od stejného dne u žalované pracoval jako obchodní ředitel. Dodatkem k pracovní smlouvě ze dne 23. 2. 2016 se žalovaná zavázala ve stanovených případech rozvázání pracovního poměru (mimo jiné též v případě, skončí-li pracovní poměr výpovědí ze strany žalobce) vyplatit žalobci „jednorázové peněžité plnění ve výši 600 000 Kč superhrubé mzdy jako výraz ohodnocení kvality zaměstnancem dlouhodobě odváděné práce pro zaměstnavatele“, a to „nejpozději do 3 (tří) měsíců po skončení pracovního poměru“. K utvrzení smluvené povinnosti žalované zaplatit žalobci částku 600 000 Kč účastníci v dohodě sjednali smluvní pokutu ve výši 1 000 Kč za každý započatý den prodlení. Dne 29. 2. 2016 žalobce doručil žalované výpověď z pracovního poměru, na základě které pracovní poměr účastníků skončil uplynutím tříměsíční výpovědní doby dne 31. 5. 2016.

10. Za tohoto skutkového stavu věci napadený rozsudek odvolacího soudu závisí (mimo jiné) na vyřešení otázek hmotného práva, zda lze v pracovněprávních vztazích k utvrzení smluvené povinnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci sjednat smluvní pokutu a zda úpravu zákoníku práce, podle které „neplatnost právního jednání nemůže být zaměstnanci na újmu, nezpůsobil-li neplatnost výlučně sám“, lze analogicky aplikovat i na zdánlivá (nicotná) pracovněprávní jednání. Vzhledem k tomu, že uvedené právní otázky dosud nebyly v rozhodovací činnosti odvolacího soudu řešeny, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání žalobce je podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 64

11. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobce je opodstatněné.

12. Projednávanou věc je i v současné době třeba posuzovat – vzhledem k tomu, že předmětem posouzení je ujednání o smluvní pokutě obsažené v dodatku k pracovní smlouvě uzavřeném dne 23. 2. 2016 a zaplacení smluvní pokuty za období od 1. 9. 2016 do 3. 10. 2016 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném v době od 25. 11. 2015, tedy ode dne, kdy nabyl účinnosti zákon č. 298/2015 Sb., do 31. 12. 2016, tedy do dne předcházejícího dni, kdy nabyly účinnosti zákony č. 377/2015 Sb. (část) a č. 264/2016 Sb. (dále jen „zák. práce“ nebo „zákoník práce“), a subsidiárně též (srov. § 4 zák. práce) podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 29. 12. 2016, tj. předem dnem, kdy nabyl účinnosti (jeho část) zákon č. 460/2016 Sb. (dále též „o. z.“).

13. Podle § 346d odst. 7 zák. práce smluvní pokuta smí být ujednána, jen stanoví-li to tento zákon.

14. Podle § 346e zák. práce odchýlí-li se smluvní strany od úpravy uvedené v § 346b až 346d, nepřihlíží se k tomu.

15. Smluvní pokuta (§ 2048 až § 2052 o. z.) může být stranami sjednána za účelem utvrzení smluvené povinnosti (srov. § 2010 odst. 1 větu druhou o. z.). Podstata utvrzení dluhu (ve smyslu posílení postavení věřitele) spočívá v tom, že osoba, která porušila smluvenou povinnost (peněžitě nebo nepeněžitě povahy), je povinna zaplatit věřiteli smluvní pokutu, i když věřiteli nesplněním povinnosti nevznikla žádná škoda. Smluvní pokutu strany mohou sjednat v určité výši nebo se mohou dohodnout na způsobu, jak bude smluvní pokuta stanovena.

16. V pracovněprávních vztazích je použití institutu smluvní pokuty omezeno. Smluvní pokuta smí utvrdit dluh – jak vyplývá z citovaného ustanovení § 346d odst. 7 zák. práce – jen tehdy, stanoví-li to zákoník práce; tam, kde to zákoník práce neumožňuje, je v pracovněprávních vztazích sjednání smluvní pokuty zakázáno. Zákoník práce připouští sjednání smluvní pokuty pouze k utvrzení závazku zaměstnance z konkurenční doložky sjednané ve smyslu § 310 odst. 1 zák. práce o tom, že se zaměstnanec po určitou dobu po skončení zaměstnání, nejdéle však po dobu 1 roku, zdrží výkonu výdělečné činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele nebo která by vůči němu měla soutěžní povahu (srov. § 310 odst. 3 zák. práce).

17. Při výkladu § 346d odst. 7 zák. práce dovolací soud v souladu s judikaturou Ústavního soudu (srov. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96) prvotně vycházel z jeho doslovného znění. K dalším výkladovým metodám potom nebylo nutné přikročit, neboť ustanovení není nejasné

nebo nesrozumitelné (v tom smyslu, že by umožňovalo více výkladů) a jeho doslovné znění není ani v rozporu s jeho smyslem a účelem, a to ani při zohlednění dovolatelem akcentovaných základních zásad pracovněprávních vztahů vyjádřených v § 1a odst. 1 zák. práce, zejména základní zásady spočívající ve zvláštní zákonné ochraně postavení zaměstnance [§ 1a odst. 1 písm. a) zák. práce].

18. Doslovné znění § 346d odst. 7 zák. práce neumožňuje jiný výklad, než že se v něm obsažené omezení týká celého institutu smluvní pokuty, nikoliv – jak nesprávně argumentuje dovolatel – jen smluvní pokuty sjednané k „zajištění“ (správně utvrzení) „smluvních povinností zaměstnanců vůči zaměstnavatelům“ (nebo, že – jak jinými slovy uvedl odvolací soud – „jím je v jiných než zákonem stanovených případech zapovězeno sjednání smluvní pokuty jak ve prospěch zaměstnavatele, tak ve prospěch zaměstnance“). Odvolací soud přiléhavě odkázal na závěry rozhodovací praxe dovolacího soudu, podle kterých: „Zvláštní zákonná ochrana postavení zaměstnance, jako jedna ze základních zásad pracovního práva [srov. § 1a písm. a) zák. práce], je sice vyjádřením ochranné funkce pracovního práva, nelze ji však chápat odtrženě od jiných základních právních principů a ani ji absolutizovat. Vyjadřuje vyváženou úpravu pracovněprávního vztahu, která má za cíl nejen ochranu zaměstnance, ale respektuje též oprávněné zájmy zaměstnavatele“ (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1619/2017). Žádná ze zásad, které se uplatňují v pracovněprávních vztazích, tedy neopodstatňuje, aby při výkladu ustanovení zákoníku práce a jiných pracovněprávních předpisů byl automaticky přijímán výklad příznivější pro zaměstnance jen proto, že se jedná o slabší stranu pracovněprávního vztahu, aniž by to současně odůvodňoval smysl a účel posuzovaného ustanovení. Ustanovení § 346b až § 346e zák. práce jako zvláštní ustanovení o závazcích v pracovněprávních vztazích navíc na úpravu základních zásad pracovněprávních vztahů v § 1a zák. práce navazují a tyto zásady se v nich promítají, jejich smyslem a účelem tak nepochybně je zajištění nezbytné rovnováhy v postavení zaměstnance a zaměstnavatele a stability pracovněprávního vztahu, bez nichž pracovněprávní vztah nemůže dosáhnout svého naplnění. Vyplývá to ostatně i z důvodové zprávy „k bodu 40 (nové § 346d a 346e)“ zákona č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, podle které se navrhuje „v návaznosti na výše uvedený specifický charakter základního pracovněprávního vztahu, snížení míry ochrany zaměstnance, rozpor s obsahem a účelem základního pracovněprávního vztahu a přístup třetích osob do základního pracovněprávního vztahu výslovnou právní úpravou v zákoníku práce použití některých právních jednání podle NOZ pro pracovněprávní vztahy v novém § 346d zákoníku práce vyloučit“, a proto (mimo jiné) „se v odstavci 7 navrhuje stanovit, že smluvní pokuta k utvrzení dluhu smí být ujednána jen tehdy, stanoví-li to zákoník práce (srov. § 310 odst. 3 zákoníku práce)“. Odvolacím soudem přijatý výklad

§ 346d odst. 7 zák. práce je tedy i při zohlednění základních zásad pracovněprávních vztahů zcela v souladu se smyslem a účelem tohoto zákonného ustanovení.

19. S ohledem na povahu smluvní pokuty jako institutu sloužícího k utvrzení dluhu (ve smyslu posílení postavení věřitele) odvolací soud v uvedeném výkladu správně neshledal dovolatelem namítané porušení základního práva zaměstnance vlastnit majetek (čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod), neboť „právo sjednat si smluvní pokutu netvoří součást práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 Listiny“. Tento závěr je plně v souladu s náleзовou judikaturou Ústavního soudu, podle které k atributům vlastnického práva nepatří právo na zajištění (od 1. 1. 2014 též utvrzení) závazku (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 83/06, uveřejněný pod č. 116/2008 Sb., bod 221). Namítá-li dovolatel, že podle uvedeného nálezu Ústavního soudu k zajištění pohledávek zaměstnance vůči zaměstnavateli „prostřednictvím ustanovení § 326 zákoníku práce lze aplikovat ustanovení § 544 odst. 1 a odst. 2 a § 545 občanského zákoníku (smluvní pokuta)“, pak přehlíží, že uvedený závěr byl učiněn v době před nabytím účinnosti zákona č. 365/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, který teprve s účinností od 1. 1. 2012 uzákonil, že smluvní pokuta smí být dohodnuta jen, stanoví-li to tento zákon.

20. Z podaného výkladu vyplývá, že v pracovněprávních vztazích smí smluvní pokuta utvrdit jen závazek zaměstnance z konkurenční doložky sjednané ve smyslu § 310 odst. 1 zák. práce o tom, že se zaměstnanec po určitou dobu po skončení zaměstnání, nejdéle však po dobu 1 roku, zdrží výkonu výdělečné činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele nebo která by vůči němu měla soutěžní povahu. Ujednání smluvní pokuty k utvrzení jiných závazků zaměstnance a zaměstnavatele je § 346d odst. 7 zák. práce zakázáno. Odchýlí-li se smluvní strany od uvedeného zákazu, k ujednání o smluvní pokutě se nepřihlíží (srov. § 346e zák. práce).

21. Podle § 19 odst. 3 zák. práce neplatnost právního jednání nemůže být zaměstnanci na újmu, nezpůsobil-li neplatnost výlučně sám.

22. Zásada, že neplatnost právního jednání nemůže být zaměstnanci na újmu, jestliže ji nezpůsobil výlučně sám, vyjadřuje zvýšenou ochranu zaměstnance v pracovněprávních vztazích. Jak vyplývá z citovaného ustanovení, neplatnost pracovněprávního jednání může být zaměstnanci na újmu pouze tehdy, způsobil-li ji výlučně sám. V případě, že neplatnost způsobil výlučně zaměstnavatel, nebo že byla způsobena oběma účastníky pracovněprávního vztahu, není zaměstnanec povinen nahradit zaměstnavateli škodu, která by mu případně následkem neplatného pracovněprávního jednání vznikla, a nejde u něj ani o bezdůvodné obohacení. Na závěr o tom, který z účastníků pracovněprávního jednání výlučně způsobil jeho neplatnost, popřípadě, že neplatnost byla způsobena oběma účastníky, lze usuzovat především z okolností konkrétního případu. Jde tedy o to, kdo z účast-

níků pracovněprávního jednání svým jednáním nebo opomenutím v souvislosti s uzavíráním smlouvy vyvolal (zapříčinil) důvod neplatnosti, popřípadě, zda zjištěný důvod neplatnosti je výsledkem společného jednání nebo opomenutí obou účastníků pracovněprávního jednání. Vznikla-li zaměstnanci škoda následkem neplatnosti právního jednání, kterou nezpůsobil výlučně sám, je zaměstnavatel povinen ji zaměstnanci nahradit, a to podle § 265 odst. 1 zák. práce, vznikla-li zaměstnanci škoda při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním porušením právních povinností nebo úmyslným jednáním proti pravidlům slušnosti a občanského soužití, nebo podle § 265 odst. 2 zák. práce, způsobili-li zaměstnanci škodu porušením právních povinností v rámci plnění úkolů zaměstnavatele zaměstnanci jednající jménem zaměstnavatele (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1773/2008, uveřejněný pod č. 82 v časopise Soudní judikatura, roč. 2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3034/2011 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2016, sp. zn. 21 Cdo 4393/2015).

23. Uvedená zásada za právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 dopadala i na ty důvody neplatnosti pracovněprávního úkonu, s nimiž právní úprava účinná od 1. 1. 2014 spojuje zdánlivost (nicotnost) pracovněprávního jednání. Přijetí výkladu, že v pracovněprávních vztazích zdánlivé (nicotné) pracovněprávní jednání nemůže mít žádné právní následky [a to jak následky, k nimž právní jednání směřovalo, resp. jím byly zamýšleny (sledovány), tak sekundární následky v podobě závazku z odpovědnosti za škodu nebo závazku z bezdůvodného obohacení], by znamenalo připsání faktu, že ochrana zaměstnance v pracovněprávních vztazích s účinností od 1. 1. 2014 oslabil a zaměstnanec nadále nemá právo na náhradu škody tam, kde je do 31. 12. 2013 měl, a vzniká mu povinnost k vydání bezdůvodného obohacení v případech, v nichž mu dosud nevznikala, tedy že zdánlivé (nicotné) pracovněprávní jednání může být zaměstnanci na újmu, i když jeho zdánlivost (nicotnost) nezpůsobil výlučně sám. To by však odporovalo základní zásadě pracovněprávních vztahů spočívající ve zvláštní zákonné ochraně postavení zaměstnance vyjádřené v § 1a odst. 1 písm. a) zák. práce. Je proto odůvodněný závěr, že § 19 odst. 3 zák. práce je třeba analogicky aplikovat též na zdánlivá (nicotná) pracovněprávní jednání. Ke stejnému závěru dospěla též odborná komentářová literatura, podle které „ustanovení § 19 odst. 3 je zřejmě třeba analogicky aplikovat též na zdánlivá (nicotná) pracovněprávní jednání, jinak by zdánlivost (nicotnost) právního jednání nutně byla (musela být) zaměstnanci na újmu, i když ji nezpůsobil „výlučně sám“, což by odporovalo základní zásadě pracovněprávních vztahů uvedené v § 1a odst. 1 písm. a)“ [srov. BĚLINA, M., DRÁPAL, L. a kol. Zákoník práce. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 122–123].

24. Zásadu, podle které neplatnost (zdánlivost) právního jednání nemůže být zaměstnanci na újmu, však nelze vykládat tak, že zaměstnanec může z neplatného nebo zdánlivého právního jednání požadovat plnění (které mu dosud nebylo po-

č. 64

skytnuto), i když jeho neplatnost (zdánlivost) nezpůsobil výlučně sám. Uvedená zásada totiž nic nemění na skutečnosti, že neplatné právní jednání nemá stranou (stranami) pracovněprávních vztahů sledované (zamýšlené) právní účinky spočívající ve vzniku, změně a zániku práv a povinností, které by – nebýt vadnosti pracovněprávního jednání – jinak nastaly. Stejně platí i pro zdánlivé právní jednání, které tyto právní účinky nezpůsobuje (nemůže způsobovat), protože se na ně hledí, jako kdyby k němu nikdy nedošlo, resp. nejde o skutečné, ale jen (od počátku) o putativní právní jednání.

25. Lze tedy shrnout, že § 19 odst. 3 zák. práce, které stanoví, že neplatnost právního jednání nemůže být zaměstnanci na újmu, nezpůsobil-li neplatnost výlučně sám, je třeba analogicky aplikovat též na zdánlivá (nicotná) pracovněprávní jednání. Uvedenou zásadu však nelze vykládat tak, že zaměstnanec může z neplatného nebo zdánlivého právního jednání požadovat plnění (které mu dosud nebylo poskytnuto), i když jeho neplatnost (zdánlivost) nezpůsobil výlučně sám.

26. Žalobce vymezuje žalobou předmět řízení po skutkové stránce. Právní charakteristika vylíčených skutkových tvrzení (tzv. právní důvod žaloby) není součástí vymezení předmětu řízení a žalobce ji není povinen uvádět; uvede-li ji, není pro soud závazná, neboť soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci a pro jeho rozhodnutí není významné, jak žalobce nebo jiný účastník řízení skutkový stav věci právně posuzuje. Jestliže na základě zjištěného skutkového stavu věci lze žalobci přiznat plnění, kterého se petitum své žaloby domáhal, nesmí soud podle ustálené judikatury soudů žalobu zamítnout, i kdyby se žalobce plnění domáhal z jiného právního důvodu, než ze kterého mu skutečně náleží (srov. též například právní názor vyslovený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001, uveřejněném pod č. 78 ve Sb. rozh. obč., roč. 2004).

27. Pro poměry projednávané věci z uvedeného vyplývá, že odvolací soud dospěl ke správnému závěru, že ujednání o smluvní pokutě k utvrzení závazku žalovaného vyplatit žalobci „jednorázové peněžité plnění ve výši 600 000 Kč superhrubé mzdy jako výraz ohodnocení kvality zaměstnancem dlouhodobě odváděné práce pro zaměstnavatele“ (mimo jiné též v případě, skončí-li pracovní poměr výpovědí ze strany žalobce) je zdánlivé (nicotné), a proto se k němu nepřihlíží. Za této situace se měl ve smyslu § 19 odst. 3 zák. práce zabývat také tím, kdo tuto zdánlivost způsobil, a – nebyl-li to výlučně sám žalobce – zda mu následkem zdánlivosti ujednání o smluvní pokutě vznikla škoda, kterou by mu žalovaná byla povinna nahradit. Protože se odvolací soud – vzhledem ke svému nesprávnému právnímu závěru o nemožnosti analogické aplikace § 19 odst. 3 zák. práce na zdánlivá právní jednání – tímto jiným (než žalobcem v průběhu řízení uváděným) v úvahu přicházejícím právním posouzením věci nezabýval a ani ve smyslu § 213b a § 118a odst. 2 o. s. ř. nezajistil doplnění vylíčení rozhodujících

skutečností ze strany žalobce, bylo-li potřebné pro takové odlišné právní posouzení věci, nemohou jeho závěry o nedůvodnosti žaloby (zatím) obstát.

28. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není v napadené části výroku o věci samé správný. Protože nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání nebo pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud jej (s výjimkou části, ve které byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, jímž žalované byla uložena povinnost zaplatit žalobci 447 761 Kč s úrokem z prodlení) zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud (s výjimkou výroku, jímž žalované byla uložena povinnost zaplatit žalobci 447 761 Kč s úrokem z prodlení) rovněž toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně (Obvodnímu soudu pro Prahu 4) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Č. 65

č. 65

Insolvenční řízení, Přihláška pohledávky, Zástavní právo

§ 167 IZ, § 173 odst. 1 IZ, § 183 odst. 1 IZ, § 185 IZ, § 205 odst. 4 IZ, § 239 odst. 4 IZ

Jestliže se věc zatížená zástavním právem stala součástí majetkové podstaty dlužníka coby plnění z neúčinného právního jednání dlužníka (§ 205 odst. 4, § 239 odst. 4 věta první insolvenčního zákona) až po uplynutí propadné přihlašovací lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení, je zástavní věřitel oprávněn přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (coby zástavního dlužníka) zajištěnou „zástavní“ (peněžitou) pohledávku nejpozději ve lhůtě k tomu určené výzvou insolvenčního soudu; to platí bez zřetele k tomu, že věřitel nevyužil možnosti včas přihlásit do insolvenčního řízení (jako nezajištěnou) osobní pohledávku vůči dlužníku, k jejímuž zajištění bylo zřízeno předmětné zástavní právo.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2020, sen. zn. 29 NSČR 35/2019, ECLI:CZ:NS:2020:29.NSCR.35.2019.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání věřitele č. 13 proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 12. 2018, v rozsahu, v němž odvolací soud potvrdil usnesení insolvenčního soudu ve výroku o odmítnutí té části přihlášky, kterou věřitel č. 13 přihlásil pohledávku č. 19 ve výši 5 028 957,99 Kč do insolvenčního řízení jako svou osobní pohledávku za dlužníkem; ve zbývajícím rozsahu usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 12. 2018, změnil takto:

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2018, se mění tak, že přihláška se neodmítá v té části, kterou věřitel č. 13 přihlásil pohledávku č. 19 ve výši 5 028 957,99 Kč do insolvenčního řízení jako zástavní pohledávku za dlužníkem, která může být uspokojena pouze z výtěžku zpeněžení zástavy představované označenými nemovitostmi.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 12. 11. 2018, Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“):

1. Odmítl přihlášku pohledávky č. 19 věřitele č. 13 P. K. (dále jen „věřitel č. 13“) [bod I. výroku].
2. Určil, že právní mocí usnesení končí účast věřitele č. 13 v insolvenčním řízení v rozsahu přihlášky č. 19 (bod II. výroku).
2. Insolvenční soud – vycházejí z § 173 odst. 1 a § 185 zákona č. 182/2006 b., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a ze závěrů formulovaných v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sen. zn. 29 NSČR 32/2011 [jde o usnesení uveřejněné pod číslem 112/2012 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 112/2012“), které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu] – dospěl k závěru, že věřitel č. 13 přihlásil pohledávku č. 19 do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (R. Č.) opožděně (po lhůtě stanovené k jejímu přihlášení rozhodnutím o úpadku).
3. K odvolání věřitele č. 13 Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 19. 12. 2018, potvrdil usnesení insolvenčního soudu.
4. Odvolací soud – vycházejí z § 136 odst. 2 písm. d), § 173 odst. 1 a § 185 insolvenčního zákona a ze závěrů formulovaných v R 112/2012 – přitakal insolvenčnímu soudu v závěru, že přihláška pohledávky č. 19 je opožděná, když věřitel č. 13 (respektive jeho právní předchůdce Z. H.) ji měl přihlásit do insolvenčního řízení ve lhůtě stanovené rozhodnutím o úpadku (v té době byl dlužník osobním dlužníkem Z. H.). Jestliže se tak nestalo, nemůže věřitel č. 13 dodatečně přihlásit zajištění předmětné pohledávky poté, co se dlužník stal (až) v průběhu insolvenčního řízení vlastníkem zástavy, kterou byl zajištěn jeho dluh. Takto věřitel č. 13 mohl postupovat (dodatečně přihlásit zajištění), jen kdyby Z. H. předtím včas přihlásil do insolvenčního řízení svou (osobní) směnečnou pohledávku za dlužníkem (v čemž mu nic nebránilo).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podal věřitel č. 13 dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení procesní otázky dovolacím soudem výslovně neřešené, respektive procesní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.
6. Dovolatel namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil v tom duchu, že přihláška se neodmítá, případně aby rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

7. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel nesouhlasí s tím, jak odvolací soud vyložil R 112/2012, uváděje, že označené rozhodnutí se výslovně nevyjadřuje k situaci nastalé v dané věci, kdy nepřihlásil pohledávku za osobním dlužníkem a jejího uspokojení v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka se domáhá (pouze v rozsahu a z titulu zástavního práva) až po sepsání zástavy do majetkové podstaty dlužníka. Na tomto základě pak dovozuje, že jeho přihlášku nelze odmítnout, a že soudy se od R 112/2012 odchýlily, konkrétně, že dostatečně nezohlednily tuto jeho pasáž:

„Zjednodušeně lze říci, že věcné právo zatěžující majetek nabytý do majetkové podstaty dlužníka v průběhu insolvenčního řízení jde do majetkové podstaty coby právní závada vážnoucí na věci, která (právě s ohledem na věcnou povahu zajištění) musí být vypořádána v souladu s povahou pohledávky, kterou zajišťuje“.

III.

Přípustnost dovolání

8. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

9. Dovolání, které nesměřuje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení jeho přípustnosti vypočtených v § 238 o. s. ř.), přičemž v posouzení otázky dovoláním předestřené jde zčásti o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

10. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem.

11. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

12. Pro právní posouzení věci jsou rozhodné následující skutečnosti (z nichž vyšly soudy v této věci a jež se jako obsah insolvenčního spisu promítají i v insolvenčním rejstříku):

13. Dne 18. 8. 2011 vystavil dlužník na řad Z. H. směnku vlastní, splatnou na viděnou, nejpozději však 20. 8. 2012, na směnečnou sumu 4 300 000 Kč.

14. Dne 27. 8. 2011 uzavřel Z. H. (jako zástavní věřitel) s B. Č. (dále jen „B. Č.“) [jako zástavcem a zástavním dlužníkem] „zástavní smlouvu“, kterou B. Č. zřídila ve prospěch Z. H. zástavní právo k budově č. p. 1 nacházející se na pozemku parc. č. 2, budově bez č. p. (garáž) nacházející se na pozemku parc. č. 3, pozemku parc. č. 2, pozemku parc. č. 3, pozemku parc. č. 4 a pozemku parc. č. 5, všechno nemovitostem zapsaným na listu vlastnictví č. 6 u Katastrálního úřadu pro Jiho-moravský kraj, Katastrální pracoviště B., pro katastrální území a obec B. (dále jen „nemovitosti“), k zajištění peněžité pohledávky (a jejího příslušenství) Z. H. vůči dlužníku vyplývající ze směnky vlastní. Právní účinky vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí nastaly k 17. 10. 2011.

15. Insolvenční řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno (k insolvenčnímu návrhu dlužníka) 17. 4. 2015.

16. Usnesením ze dne 28. 5. 2015, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne v 10.11 hodin, insolvenční soud (mimo jiné):

1. Zjistil úpadek dlužníka (bod I. výroku).

2. Prohlásil konkurs na majetek dlužníka (bod II. výroku).

3. Insolvenční správce dlužníka ustanovil JUDr. A. M. (bod IV. výroku).

4. Vyzval věřitele, kteří tak dosud neučinili, aby své pohledávky přihlásili do insolvenčního řízení do 2 měsíců ode dne zveřejnění rozhodnutí o úpadku v insolvenčním rejstříku (bod VI. výroku).

17. Dne 4. 11. 2015 zaslala insolvenční správce insolvenčnímu soudu aktualizovaný soupis majetkové podstaty (zveřejněný v insolvenčním rejstříku 5. 11. 2015), doplněný pod bodem 3 o předmětné nemovitosti, sepsané jako vlastnictví dlužníka.

18. Z. H. převedl směnku vlastní dne 15. 12. 2015 rubopisem na věřitele č. 13.

19. Rozsudkem ze dne 8. 11. 2017 (jenž ve spojení s usnesením insolvenčního soudu o zastavení odvolacího řízení ze dne 25. 4. 2018 nabyl právní moci 22. 5. 2018), insolvenční soud rozhodl o odpůrčí žalobě insolvenční správce dlužníka směřující proti B. Č. mimo jiné tak, že určil, že je neúčinná darovací smlouva ze dne 5. 9. 2011, kterou dlužník převedl nemovitosti na B. Č. (bod I. výroku). Současně zamítl vzájemnou žalobu, kterou se B. Č. domáhala vyloučení nemovitostí ze soupisu majetkové podstaty dlužníka (bod III. výroku).

20. Usnesením ze dne 7. 8. 2018, (zveřejněným v insolvenčním rejstříku 23. 8. 2018 v 8.53 hodin a doručeným věřiteli č. 13 zvláště 7. 9. 2018) vyzval insolvenční soud věřitele č. 13, aby mu do 30 dnů sdělil, zda uplatňuje uspokojení své pohledávky ze zajištění na předmětných nemovitostech. Výzvu odůvodnil tím,

že předmětné nemovitosti byly sepsány do majetkové podstaty dlužníka, jelikož právní úkon, jímž je dlužník převedl na jinou osobu, byl shledán neúčinným.

21. Podáním doručeným insolvenčnímu soudu 27. 9. 2018 (B-42) věřitel č. 13 sdělil, že pohledávku uplatňuje. Současně přihlásil (na předepsaném formuláři) do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávku v celkové výši 5 028 957,99 Kč sestávající z jistiny ve výši 4 300 000 Kč, směnečného úroku ve výši 714 624,66 Kč za dobu od 21. 8. 2012 do 28. 5. 2015 a směnečné odměny ve výši 14 333,33 Kč. Jako důvod vzniku přihlášené pohledávky označil postoupenou směnku vlastní. Pohledávku přihlásil jako zajištěnou zástavním právem k nemovitostem vzniklým na základě zástavní smlouvy z 27. 9. 2011.

22. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 166

Zajištění věřitelé uplatňují své pohledávky přihláškou pohledávky, v níž se musí dovolat svého zajištění, uvést okolnosti, které je osvědčují, a připojit listiny, které se toho týkají. To platí i tehdy, jde-li o zajištěné věřitele, kteří mohou pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění.

§ 173

Podání přihlášky

(1) Věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují. Věřitelé vykonatelných pohledávek na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu kdykoli v průběhu insolvenčního řízení, pokud v trestním řízení o tomto trestném činu byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka a přihláška pohledávky byla podána v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvá.

... § 183

(1) Přihláškou pohledávky, kterou zajišťují věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty třetích osob, není dotčeno právo věřitele domáhat se uspokojení pohledávky z tohoto zajištění.

...

§ 185

Jestliže v průběhu insolvenčního řízení nastala skutečnost, na základě které se podle tohoto zákona k přihlášce pohledávky nebo k přihlášené pohledávce nepřihlíží, insolvenční soud odmítne přihlášku rozhodnutím, proti kterému je odvolání přípustné a které se doručuje zvlášť přihlášenému věřiteli, dlužníku a insolvenčnímu správci; odvolání proti němu může podat jen přihlášený věřitel. Právní mocí takového rozhodnutí účast tohoto věřitele v insolvenčním řízení končí; o tom insolvenční soud přihlášeného věřitele uvědomí ve výroku rozhodnutí.

č. 65

§ 205

...

(4) Majetek jiných osob než dlužníka náleží do majetkové podstaty, stanoví-li to zákon, zejména jde-li o plnění z neúčinných právních úkonů. Pro účely zpeněžení se na takový majetek pohlíží jako na majetek dlužníka.

§ 239

...

(4) Dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůřči žalobě vyhověno. Tím není dotčeno právo insolvenčního správce v případě, že šlo o peněžitou plnění nebo že má jít o peněžitou náhradu za poskytnuté plnění, požadovat odpůřči žalobou vedle určení neúčinnosti dlužníkovu právního úkonu i toto peněžitou plnění nebo peněžitou náhradu plnění. Vylučovací žaloba není přípustná.

Ve výše uvedené podobě (pro věc rozhodné) platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení, přičemž s výjimkou § 166 insolvenčního zákona nedoznala změn ani do vydání napadeného rozhodnutí. Ustanovení § 166 insolvenčního zákona doznalo s účinností od 1. 7. 2017 [po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony] změny jen potud, že na konci věty druhé byla vložena slova (včetně čárky) „, a jde-li o zajištěné věřitele podmíněných pohledávek nebo pohledávek budoucích, k jejichž zajištění byla zastavena věc, právo, pohledávka nebo jiná majetková hodnota nebo zřízeno jiné zajištění uvedené v § 2 písm. g)“. Tato změna však nemá na dále formulované závěry žádného vlivu.

23. Judikatura Nejvyššího soudu je ustálena v následujících závěrech:

24. I zajištění věřitelé uplatňují své pohledávky v insolvenčním řízení přihláškou pohledávky [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29

NSČR 16/2011, uveřejněné pod číslem 54/2012 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 54/2012“)].

č. 65

25. Zástavní věřitel, jenž má vůči dlužníku pouze „zástavní pohledávku“ (dlužník je zástavním dlužníkem, nikoliv však osobním dlužníkem), je v případě, že zástava je v době rozhodnutí o úpadku ve vlastnictví dlužníka, povinen přihlásit „zástavní pohledávku“ do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka do skončení propadné procesní lhůty určené v rozhodnutí o úpadku [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sen. zn. 29 NSČR 39/2014, uveřejněné pod číslem 39/2015 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 39/2015“)].

26. Insolvenční zákon vychází i u zajištěných věřitelů z toho, že žádný věřitel není nucen k výkonu práv, která vůči dlužníku získal před zahájením insolvenčního řízení, včetně práva požadovat uspokojení pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sen. zn. 29 NSČR 34/2016, uveřejněné pod číslem 90/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 90/2019“), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2018, sen. zn. 29 NSČR 150/2016, uveřejněné pod číslem 91/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 91/2019“)].

27. Nabyli-li dlužník vlastnické právo k věci zatížené zástavním právem až v průběhu insolvenčního řízení, v době po marném uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek (a ustanoveními o možných změnách pořadí přihlášených pohledávek), neznamená to, že by věřitel, který svou pohledávku řádně a včas přihlásil, byl bez dalšího zbaven práva dovolat se zajištění. Insolvenční soud je povinen takového věřitele vyzvat, aby v (procesní) lhůtě k tomu určené sdělil, zda uplatňuje právo na uspokojení ze zajištění a poučit jej, že po marném uplynutí určené lhůty bude mít za to, že právo na uspokojení pohledávky ze zajištění neuplatnil (R 112/2012).

28. Závěry formulované v R 112/2012 jsou řešením situace, kdy zajištěný věřitel nemohl splnit požadavek zákona, aby (v případě, že chce být uspokojen z výtěžku zpeněžení zajištění) přihlásil pohledávku do insolvenčního řízení v propadné přihlašovací lhůtě stanovené rozhodnutím o úpadku (§ 166, § 173 odst. 1 insolvenčního zákona, R 54/2012), jenž se tam, kde zajištění (zástava) od počátku náleží do majetkové podstaty dlužníka, prosazuje bezvýjimečně (srov. R 39/2015). Typově jde o situace, kdy dlužník nabyde předmět zajištění do majetkové podstaty až v průběhu insolvenčního řízení (po uplynutí propadné přihlašovací lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku) darováním nebo děděním. O srovnatelnou situaci jde i tehdy, je-li předmět zajištění sepsán do majetkové podstaty (kde se na něj pohlíží jako na majetek dlužníka, ač vlastnický náleží někomu jinému) jako plnění z neúčinného právního jednání (právního úkonu) dlužníka (§ 205 odst. 4 insolvenčního zákona). Postup předjímáný R 112/2012 se přitom uplatní nejen pro poměry insolvenčního řízení, do kterého věřitel předtím řádně a včas přihlásil „osobní“ (nezajištěnou) pohledávku za (insolvenčním) dlužníkem, nýbrž i pro poměry insolvenčního řízení, v němž (insolvenční) dlužník předtím nebyl

ani osobním dlužníkem věřitele, jelikož ten měl osobní pohledávku vůči osobě stojící mimo insolvenční řízení, zajištěnou majetkem další osoby stojící mimo insolvenčního řízení. Pohledávkou, k jejímuž přihlášení postupem předjímaným v R 112/2012 insolvenční soud věřitele v takovém případě vyzývá (poté, co se předmět zajištění nově stane součástí majetkové podstaty dlužníka), je zajištěná „zástavní“ (peněžitá) pohledávka věřitele vůči (insolvenčnímu) dlužníku coby (pouze) dlužníku zástavnímu [vlastníku zástavy, respektive osobě, na kterou se pro účely zpeněžení pohlíží jako na vlastníka zástavy, ač jím není (§ 205 odst. 4 insolvenčního zákona)].

29. V poměrech dané věci nebylo sporu o tom, že insolvenční správce sepsala nemovitosti do majetkové podstaty dlužníka jako plnění, jež ušlo z dlužníkovy majetku na základě neúčinné darovací smlouvy ze dne 5. 9. 2011 (srov. i procesní postoj insolvenční správce k důvodu soupisu zachycený v důvodech rozsudku označeného v odstavci [19] výše); to platí bez zřetele k tomu, že insolvenční správce nemovitosti takto sepsala do majetkové podstaty (ve zjevném rozporu s § 239 odst. 4 věty první insolvenčního zákona a tedy předčasně) ještě před právní moci zmíněného rozsudku.

30. V době, kdy běžela propadná přihlašovací lhůta počítaná od zveřejnění rozhodnutí o úpadku dlužníka v insolvenčním rejstříku (§ 173 odst. 1 insolvenčního zákona), mohl Z. H. (coby právní předchůdce dovolatele) přihlásit směnečnou pohledávku (vzešlou ze směnky vlastní) do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka jako svou osobní pohledávku vůči dlužníku; (insolvenční) dlužník byl v té době pouze jeho osobním dlužníkem. V situaci, kdy zástavní právo zajišťující směnečnou pohledávku vázlo na nemovitostech (zástavě) ve vlastnictví B. Č. (B. Č. byla zástavní dlužnicí), nemohl Z. H. přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka v přihlašovací lhůtě stanovené rozhodnutím o úpadku směnečnou pohledávku jako zajištěnou; náleželo mu však právo domáhat se uspokojení pohledávky ze zajištění (z výtěžku zpeněžení zástavy) mimo insolvenční řízení po B. Č. coby zástavní dlužnici (vlastnici zástavy) [§ 183 odst. 1 insolvenčního zákona a výklad podaný k tomuto ustanovení v důvodech rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 29 Cdo 3963/2011, uveřejněného pod číslem 70/2012 Sb. rozh. obč.].

31. V přihlašovací lhůtě stanovené rozhodnutím o úpadku měl tedy Z. H. osobní směnečnou (peněžitou) pohledávku ve výši 5 028 957,99 Kč vůči insolvenčnímu dlužníku (osobnímu dlužníku) a (z titulu zajištění, jako zástavní věřitel) ve stejné výši „zástavní (peněžitou) pohledávku“ vůči B. Č. (zástavní dlužnici, vlastnici zástavy), jejíž omezení spočívalo v tom, že mohla být uspokojena pouze z výtěžku zpeněžení zástavy; k povaze zástavní pohledávky srov. v literatuře např. BUREŠ, J., DRÁPAL, L. Zástavní právo v soudní praxi, 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 1997, str. 16 a 17, a v rozhodovací praxi soudů např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1612/96, uveřejněné pod číslem

30/1998 Sb. rozh. obč., usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 1997, sp. zn. 2 Cdon 967/97, uveřejněné pod číslem 46/1998 Sb. rozh. obč., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 29 Odo 396/2003, uveřejněný pod číslem 31/2007 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sen. zn. 29 ICdo 11/2012, uveřejněné pod číslem 66/2013 Sb. rozh. obč.

č. 65

32. Jestliže se Z. H. rozhodl neuplatnit osobní směnečnou (peněžitou) pohledávku ve výši 5 028 957,99 Kč vůči insolvenčnímu dlužníku v propadné přihlašovací lhůtě stanovené rozhodnutím o úpadku, ač tak učinit mohl, pak šlo o jeho svobodné rozhodnutí (R 90/2019, R 91/2019), jímž se konečným způsobem zbavil možnosti uspokojit tuto osobní pohledávku za dlužníkem v insolvenčním řízení (R 54/2012). K aplikaci závěrů R 112/2012 na možnost přihlásit osobní pohledávku do insolvenčního řízení dodatečně (poté, co se zástava stala součástí majetkové podstaty dlužníka) není žádného důvodu (o situaci, kdy věřitel objektivně nemohl přihlásit osobní pohledávku do insolvenčního řízení, zjevně nejde). Potud (a jen potud) je napadené rozhodnutí správné. Na základě výzvy insolvenčního soudu ze dne 7. 8. 2018 (srov. odstavec [20] výše) však dovolatel měl (jak se podává i z argumentace shrnuté v odstavci [28]) právo přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka dodatečně jako zajištěnou „zástavní“ (peněžitou) pohledávku, jejíž omezení spočívá v tom, že může být uspokojena pouze z výměnky zpeněžení zástavy, tedy tu pohledávku, z jejíhož uplatnění v insolvenčním řízení v propadné přihlašovací lhůtě určené rozhodnutím o úpadku byl vyloučen, jelikož zástava se v té době nacházela mimo dosah majetkové podstaty (vlastníci zástavy byla B. Č. na základě darovací smlouvy, která ještě nebyla shledána neúčinnou).

33. Jinak řečeno, jestliže se věc zatížená zástavním právem stala součástí majetkové podstaty dlužníka coby plnění z neúčinného právního jednání (právního úkonu) dlužníka (§ 205 odst. 4, § 239 odst. 4 věta první insolvenčního zákona) až po uplynutí propadné přihlašovací lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení, je zástavní věřitel oprávněn přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (coby zástavního dlužníka) zajištěnou „zástavní“ (peněžitou) pohledávku nejpozději ve lhůtě k tomu určené výzvou insolvenčního soudu; to platí bez zřetele k tomu, že věřitel nevyužil možnosti včas přihlásit do insolvenčního řízení (jako nezajištěnou) osobní pohledávku vůči dlužníku, k jejímuž zajištění bylo zřízeno předmětné zástavní právo.

34. Z přihlášky dovolatelovy pohledávky (srov. odstavec [21] výše) je zjevné, že rozdíl mezi „osobní“ a „zástavní“ pohledávkou nezohlednil ani dovolatel. Formuloval (totiž) přihlášku pohledávky stejně, jako by ji uplatnil, kdyby (insolvenční) dlužník byl od počátku jeho dlužníkem osobním i zástavním.

35. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), zamítl (jako nedůvodné) dovolání v rozsahu, v němž se týkalo doda-

tečného přihlášení osobní pohledávky dovolatele za dlužníkem [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

36. Ve zbývajícím rozsahu (tedy co do uplatnění „zástavní“ pohledávky) Nejvyšší soud dospěl k závěru, že odvolací soud rozhodl nesprávně, nicméně dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, proto v této části přikročil [dle § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř.] ke změně napadeného usnesení v tom duchu, že potud se přihláška dovolatelovy pohledávky neodmítá.

č. 65

Č. 66

č. 66

Insolvenční řízení, Reorganizace, Poctivost (o. z.), Žaloba pro zmatečnost § 48 odst. 2 IZ, § 51 IZ ve znění od 1. 1. 2014, § 52 IZ ve znění od 1. 1. 2014, § 96 odst. 2 IZ ve znění od 1. 1. 2014, § 148 IZ, § 149 IZ, § 150 IZ, § 152 IZ, § 318 IZ, § 325 IZ, § 326 odst. 1 písm. a) IZ

Zkoumat, zda lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že návrhem na povolení reorganizace je sledován nepoctivý záměr, má pro rozhodnutí o způsobu řešení úpadku u objektivně přípustné reorganizace (§ 316 odst. 4 insolvenčního zákona) význam tehdy, jestliže schůze věřitelů o způsobu řešení úpadku nerozhodne (nepřijme rozhodnutí o způsobu řešení úpadku reorganizací ani konkursem). Jen v takovém případě může insolvenční soud zamítnout návrh na povolení reorganizace podle § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona pro nepoctivý záměr navrhovatele.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2020, sen. zn. 29 NSČR 55/2019, 29 NSČR 111/2019, 29 NSČR 141/2019, ECLI:CZ:NS:2020:29.NSCR.55.2019.1)

Nejvyšší soud spojil ke společnému řízení věci vedené pod sen. zn. 29 NSČR 55/2019, 29 NSČR 111/2019 a 29 NSČR 141/2019. Následně zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 9. 2019 a usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 6. 2019, sp. zn. v bodě I. a II. výroku, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Zároveň odmítl dovolání věřitele Š., s. r. o. proti té části usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 3. 2019, již byl potvrzen bod II. výroku usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8. 1. 2019. Dále změnil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 3. 2019, v části, již odvolací soud potvrdil bod I. výroku usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8. 1. 2019, tak, že bod I. výroku usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8. 1. 2019, se mění tak, že návrh věřitele Š., s. r. o. ze dne 6. 9. 2018 na povolení reorganizace se neodmítá, a změnil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 7. 2019, tak, že usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 6. 2019 se mění tak, že návrh věřitele D., s. r. o. ze dne 4. 6. 2019 na povolení reorganizace se neodmítá.

I. Dosavadní průběh řízení

č. 66

1. U Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „insolvenční soud“) se vede insolvenční řízení na majetek dlužníka H. a. s.
2. V průběhu tohoto řízení byly insolvenčnímu soudu doručeny mimo jiné následující návrhy na povolení reorganizace dlužníka: 1. dne 3. 7. 2014 návrh dlužníka, 2. dne 6. 9. 2018 návrh věřitele Š., s. r. o. (dále jen „první věřitel“), 3. dne 2. 11. 2018 návrh věřitele T. s. r. o. (dále jen „druhý věřitel“) a 4/ dne 4. 6. 2019 návrh věřitele D., s. r. o. (dále jen „třetí věřitel“).
3. Usnesením ze dne 8. 1. 2019 insolvenční soud odmítl návrh prvního věřitele (bod I. výroku) a druhého věřitele (bod II. výroku) na povolení reorganizace dlužníka.
4. Usnesením ze dne 13. 6. 2019 insolvenční soud odmítl návrh třetího věřitele na povolení reorganizace dlužníka.
5. Usnesením ze dne 26. 6. 2019 insolvenční soud mimo jiné zamítl návrh dlužníka na povolení reorganizace (bod I. výroku) a prohlásil konkurs na majetek dlužníka (bod II. výroku).
6. Šlo o v pořadí třetí rozhodnutí insolvenčního soudu o návrhu dlužníka na povolení reorganizace.
7. První rozhodnutí, usnesení ze dne 9. 9. 2014, jímž insolvenční soud mimo jiné povolil reorganizaci dlužníka, zrušil insolvenční soud na základě žaloby pro zmatečnost podané věřitelem V. bankou, a. s. usnesením ze dne 13. 11. 2015. K odvolání dlužníka a některých věřitelů, Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 16. 6. 2016 usnesení insolvenčního soudu ze dne 13. 11. 2015 potvrdil. Následné dovolání Nejvyšší soud odmítl usnesením ze dne 2. 5. 2017, sen. zn. 21 ICdo 20/2017.
8. Druhé rozhodnutí, usnesení ze dne 19. 1. 2019, jímž insolvenční soud zamítl návrh dlužníka na povolení reorganizace, zrušil k odvolání dlužníka Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 18. 4. 2019.
9. Insolvenční soud v rozhodnutích o návrzích věřitelů a dlužníka vyšel z toho, že:

[1] Dne 21. 10. 2013 bylo na základě věřitelského insolvenčního návrhu zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužníka (tehdy podnikajícího pod obchodní firmou L. a. s. a od 30. 10. 2013 do 17. 3. 2014 pod obchodní firmou I. a. s.).

[2] Usnesením ze dne 21. 3. 2014 insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka.

[3] Dne 14. 7. 2014 rozhodla první schůze věřitelů, že způsobem řešení úpadku bude reorganizace.

[4] Usnesením ze dne 9. 9. 2014 insolvenční soud povolil reorganizaci; toto rozhodnutí však na základě žaloby pro zmatečnost insolvenční soud zrušil

usnesením ze dne 13. listopadu 2015. Zmatečností vadou byla okolnost, že insolvenční soud byl nesprávně obsazen, neboť ve věci rozhodoval soudce, jemuž byla věc přidělena v rozporu s rozvrhem práce.

[5] Dne 29. 11. 2016 určil předseda insolvenčního soudu, že věc projedná a rozhodne soudce JUDr. Z. S.

č. 66

10. K návrhu prvního a druhého věřitele na povolení reorganizace.

Insolvenční soud – cituje § 318 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – v usnesení ze dne 8. ledna 2019 uvedl, že první schůze věřitelů po rozhodnutí o úpadku se konala dne 14. 7. 2014, proto jsou oba návrhy věřitelů (podané až v roce 2018) zjevně opožděné.

11. Za bezvýznamnou považoval skutečnost, že první schůze věřitelů proběhla před nesprávně obsazeným soudem. Odkazuje na usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 1. 2017 uvedl, že oba věřitelé měli možnost podat návrh na povolení reorganizace ve lhůtě 10 dnů před zahájením první schůze věřitelů, tj. před 14. 7. 2014. K jinému datu plynutí lhůty k podání návrhu na povolení reorganizace vztahovat nelze, neboť není možné připustit výklad, že se první schůze věřitelů vůbec nekonala.

12. K odvolání prvního a druhého věřitele Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 26. 3. 2019 potvrdil usnesení insolvenčního soudu ze dne 8. 1. 2019.

13. Odvolací soud se ztotožnil s názorem insolvenčního soudu, že se první schůze věřitelů po rozhodnutí o úpadku dne 14. 7. 2014 konala, věřitelé nepodali včas návrh na povolení reorganizace nejpozději do 10 dnů před jejím konáním, a proto jsou jejich návrhy opožděné.

14. K námitce věřitelů, že se první schůze věřitelů doposud nekonala, neboť o hlasovacím právem věřitelů rozhodoval nezákonný soudce, odvolací soud uvedl, že rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacím právem věřitelů není rozhodnutím ve věci samé nebo rozhodnutím, kterým se řízení končí, proto je nelze napadnout žalobou pro zmatečnost z důvodu nesprávného obsazení soudu. Rozhodnutí o povolení reorganizace bylo zrušeno pro nesprávně obsazený soud a následně byl zákonný soudce povinen „znovu“ rozhodnout „o povolení reorganizace dlužníka“. Konanou schůzí věřitelů a schůzí věřitelů přijatým rozhodnutím nedošlo k odnětí zákonného soudce. V rozhodnutích o žalobě pro zmatečnost insolvenční soud nepřezkoumával správnost rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacím právem věřitelů, „zároveň však řádně obsazený soud nebyl podle § 52 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona vázán rozhodnutím o hlasovacím právem věřitelů přijatým na schůzi věřitelů konané dne 14. 7. 2014 a tedy ani výsledkem hlasování věřitelů“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 66

15. Proti usnesení odvolacího soudu ze dne 26. března 2019 podal první věřitel dovolání, jež má za přípustné pro řešení otázky hmotného a procesního práva, která dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu vyřešena, uplatňuje dovolací důvod spočívající v nesprávném právním posouzení věci podle § 241a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), a navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

16. „Otázky zásadního právního významu“ dovolatel formuluje takto:

[1] Lze mít důvodně za to, že v insolvenční věci dlužníka se konala první schůze věřitelů, která přijala rozhodnutí o způsobu řešení dlužníkovu úpadku, když na této schůzi bylo nezákonným soudcem rozhodováno o přiznání hlasovacích práv věřitelů a přednostním právem dlužníka předložit reorganizační plán, to vše za situace, kdy rozhodnutí o povolení reorganizace vydané na základě rozhodnutí shora uvedené schůze věřitelů, bylo zrušeno pro zmatečnost z důvodu nesprávného obsazení soudu?

[2] Lze za první schůzi věřitelů považovat také schůzi, která nemohla přijmout (hlasovat) usnesení o způsobu řešení dlužníkovu úpadku (rozhodnutí o povolení reorganizace zrušeno pro zmatečnost z důvodu nesprávného obsazení soudu) a kde nezákonný soudce činil procesní úkony (přiznání hlasovacích práv, rozhodnutí o přednostním právu dlužníka předložit reorganizační plán)?

[3] Jsou usnesení přijatá první schůzí věřitelů konané před nesprávně obsazeným soudem účinná, respektive jsou účinná všechna nebo jen ta, která nebyla nikterak napadena, a to také z toho pohledu, že některá usnesení schůze věřitelů se napadnout nedají (neexistuje opravný prostředek) nebo napadena nebyla, avšak schůze věřitelů proběhla před nesprávně obsazeným soudem (nezákonným soudcem) a v důsledku toho se k usnesením přijatým schůzí věřitelů nepřihlíží, jelikož je konání celé schůze věřitelů neúčinné?

17. Podle dovolatele se žádná první schůze věřitelů nekonala. Odkazuje na § 150 insolvenčního zákona, náleze Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. III. ÚS 2849/17, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2011, sen. zn. 29 NSČR 30/2010, uveřejněné pod číslem 96/2011 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 96/2011“), a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2014, sen. zn. 29 NSČR 53/2012, uveřejněné pod číslem 10/2015 Sb. rozh. obč., tvrdí, že první schůze věřitelů je ta, na níž se věřitelé mohou usnést, jakým způsobem má být řešen dlužníkuv úpadek, neboť jsou to primárně věřitelé, kdo rozhoduje o způsobu řešení dlužníkovu úpadku, dlužník nemůže jiný způsob řešení svého úpadku prosadit a soud je povinen respektovat usnesení schůze věřitelů o způsobu řešení úpadku.

č. 66

18. Předchozí usnesení o povolení reorganizace vycházelo z usnesení schůze věřitelů o způsobu řešení dlužníkovy úpadku ze dne 14. 7. 2014, která se konala před nesprávně obsazeným soudem a nezákonný soudce tak činil nicotná rozhodnutí i další procesní úkony (rozhodnutí o hlasovacím právu věřitelů). Zrušením rozhodnutí o povolení reorganizace došlo s ohledem na vzájemnou provázanost současně k odstranění účinků konání schůze věřitelů. První schůze věřitelů se tak nekonala, a tudíž nemohla přijmout zákonné rozhodnutí, které by mohlo být podkladem pro vydání rozhodnutí o způsobu řešení úpadku.

19. Dovolatel dále poukazuje na usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 4. 2019, podle něhož nelze vycházet ze závěrů schůze věřitelů ze dne 14. 7. 2014, neboť v důsledku rozhodnutí o zmatečnosti nemohla založit jakékoliv právní účinky předvídané zákonem. Nesprávně obsazený insolvenční soud totiž nejen, že reflektoval rozhodnutí schůze věřitelů, ale rozhodnutím o přiznání hlasovacích práv mohl výrazně ovlivnit hlasovací kvorum a zároveň rozhodoval o neodebrání přednostního práva dlužníku sestavit reorganizační plán v důsledku předchozího hlasování. Tyto závěry pak nelze vyložit jinak, než že bude svolána nová schůze věřitelů, na níž bude rozhodováno o způsobu řešení úpadku dlužníka zákonným soudcem, včetně jeho rozhodování o hlasovacím právu. Dovolatelem napadené rozhodnutí odvolacího soudu pak stojí proti těmto závěrům.

20. Odvolací soud tak podle dovolatele nesprávně vyšel z toho, že se konala první schůze věřitelů, nesprávně aplikoval § 318 odst. 1 insolvenčního zákona a dospěl k nesprávnému závěru o opožděnosti návrhu dovolatele na povolení reorganizace.

21. K návrhu třetího věřitele na povolení reorganizace dlužníka.

Insolvenční soud, cituje § 318 insolvenčního zákona, v usnesení ze dne 13. 6. 2019 uvedl, že se první schůze věřitelů po rozhodnutí o úpadku konala již dne 14. 7. 2014, proto je návrh věřitele na povolení reorganizace (podaný až v roce 2019) zjevně opožděný.

22. Shodně jako v případě návrhu prvního věřitele považoval za bezvýznamnou skutečnost, že první schůze věřitelů proběhla před nesprávně obsazeným soudem. Za podstatné měl, že schůze věřitelů byla svolána rozhodnutím o úpadku, které nebylo odklizen cestou řádného či mimořádného opravného prostředku, proto nelze dovodit, že lhůta k podání návrhu na povolení reorganizace dosud neuplynula. Připustit výklad, že se první schůze věřitelů dosud vůbec nekonala, by vedlo k absurdním závěrům, např. o tom, že věřitelé mohou znovu navrhopvat odvolání insolvenčního správce z funkce.

23. K odvolání třetího věřitele Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 23. 7. 2019 potvrdil usnesení insolvenčního soudu ze dne 13. 6. 2019.

24. Odvolací soud se ztotožnil se závěry insolvenčního soudu a zároveň odkázal na své rozhodnutí ze dne 26. 3. 2019 (jímž rozhodoval o odvolání prvního a druhého věřitele).

25. Proti usnesení odvolacího soudu ze dne 23. 7. 2019 podal třetí věřitel dovolání, jež má za přípustné pro řešení otázky hmotného a procesního práva, která dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., tj. nesprávné právní posouzení věci, a navrhuje, aby dovolací soud napadené rozhodnutí, jakož i rozhodnutí insolvenčního soudu jemu předcházející, zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

26. K řešení předkládá Nejvyššímu soudu otázku, zda může před nesprávně obsazeným soudem proběhnout první schůze věřitelů a založit právní účinky ve smyslu § 150 a § 151 insolvenčního zákona, respektive zda se konala první schůze věřitelů po rozhodnutí o zjištění úpadku, vzhledem k tomu, že na původní schůzi věřitelů bylo rozhodováno nezákonným soudcem a navazující rozhodnutí tohoto soudce o povolení reorganizace bylo z tohoto důvodu zrušeno.

27. Třetí věřitel je přesvědčen, že se první schůze věřitelů řádně nekonala ani řádně konat nemohla a nemohla tak založit patřičné právní účinky; proto považuje svůj návrh na povolení reorganizace za včasný, podaný ve lhůtě podle § 318 odst. 1 insolvenčního zákona.

28. K návrhu dlužníka na povolení reorganizace.

Insolvenční soud v usnesení ze dne 26. 6. 2019 vyšel při posuzování dlužníkova návrhu na povolení reorganizace z toho, že v průběhu insolvenčního řízení dlužník: a) neposkytoval součinnost soudu, policii, finančnímu úřadu ani insolvenční správkyni, b) neposkytoval součinnost znaleckému ústavu při zpracování znaleckého posudku zpracovávaného za účelem ocenění majetkové podstaty dlužníka, c) nedodržoval povinnosti uložené mu předběžnými opatřeními a pokyny insolvenčního soudu, d) nevyjasnil vztah ke společnosti L. L. a. s., e) zvýhodňoval tuto společnost jako svého věřitele (vyváděním prostředků z majetkové podstaty „směrem“ k této společnosti a započítáváním pohledávek), d) nehradil pohledávky za majetkovou podstatou, e) byl (společně s bývalým členem představenstva) uznán vinným zločinem neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby, f) přepsal odběrová místa na třetí osobu.

29. Cituje § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2018, sen. zn. 29 NSČR 15/2016, uveřejněné pod číslem 105/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 105/2019“), insolvenční soud uvedl, že beneficium reorganizace může očekávat pouze dlužník, který svým návrhem nesleduje nepoctivý záměr. Aktivní složku poctivosti představuje slušné, férové jednání prostě jakékoli snahy oklamat, podvést či poškodit druhé.

30. Insolvenční soud je pak oprávněn a povinen zkoumat poctivost záměru dlužníka v intencích § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona v jakémkoliv fázi řízení a zjistí-li, že návrhem na povolení reorganizace je sledován nepoctivý záměr, musí tento návrh kdykoliv v průběhu řízení zamítnout. Z dlužníkova přístupu k insolvenčnímu řízení, jeho jednání v něm a dlouhodobého neplnění povinností je zřejmé, že dlužník návrhem na povolení reorganizace sleduje nepoctivý záměr.

č. 66

31. Vycházet z výsledků schůze věřitelů konané dne 14. 7. 2014 není možné (z důvodů popsaných v usnesení odvolacího soudu ze dne 18. 4. 2019), což ale insolvenční soud ani nečiní, a požadavek dlužníka na svolání schůze věřitelů, na níž by mohl své jednání věřitelům vysvětlit, považoval insolvenční soud za závadějící a účelové. Věřitelé se sice mohou podílet na rozhodnutí o způsobu řešení úpadku, nicméně existují zákonné limity, které toto právo mohou omezit. Jedním z nich je zjištěná nepoctivost záměrů dlužníka. Zjistí-li soudy nepoctivost, pak musí sledovat základní zásady insolvenčního řízení, kterými jsou požadavek efektivit a hospodárnosti řízení s ohledem na společný zájem věřitelů.

32. Vyčkávat s rozhodováním o návrhu na povolení reorganizace by tak bylo nadbytečné, neboť při zjištění nepoctivosti dlužníka je insolvenční soud povinen návrh zamítnout, a to bez zřetele k tomu, jak by případně rozhodla za tím účelem svolaná schůze věřitelů. Jinými slovy, i kdyby schůze věřitelů přijala usnesení o způsobu řešení dlužníkovy úpadku reorganizací, musel by soud zamítnout návrh na povolení reorganizace pro nepoctivost záměru dlužníka.

33. Cituje § 149 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona, insolvenční soud dále uvedl, že v úvahu nepřichází žádný jiný způsob řešení úpadku, proto na majetek dlužníka prohlásil konkurs, neboť čekat podle § 149 odst. 1 insolvenčního zákona na schůzi věřitelů by bylo „čirým formalismem“.

34. K dlužníkově námitce věcné nepřislusnosti krajského soudu k rozhodování této věci insolvenční soud uvedl, že námitka mu byla doručena do datové schránky v den vydání tohoto rozhodnutí v 13:42 hodin. Podání má za obstrukční a odporující § 2 a § 6 o. s. ř., neboť jím dlužník zjevně zneužívá tento procesní institut za účelem oddálení rozhodnutí o způsobu řešení úpadku. K rozhodování v insolvenčním řízení je podle § 7a insolvenčního zákona v prvním stupni příslušný pouze krajský soud; proto insolvenční soud nepostupoval podle § 104a o. s. ř., neboť takové jednání dlužníka nemůže požívat právní ochrany.

35. K odvolání dlužníka Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 24. 9. 2019 potvrdil usnesení insolvenčního soudu ze dne 26. 6. 2019 v bodech I. a II. výroku.

36. Odvolací soud vyšel vedle zjištění insolvenčního soudu z toho, že dlužník v návrhu na povolení reorganizace uvedl, že má 535 zaměstnanců a obrat za poslední období 1 779 937 009 Kč.

37. Rovněž odvolací soud shledal v jednání dlužníka nepoctivý záměr, který podle § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona znemožňuje povolení reorganizace bez dalšího (schůze věřitelů nemůže na této okolnosti ničeho změnit). Uvedl, že v této věci nejde o případ podle § 148 insolvenčního zákona a dlužník je osobou, u které nepoctivý záměr vylučuje řešení úpadku reorganizací. Insolvenční soud tak postupoval správně, jestliže v souladu s § 149 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona před konáním schůze věřitelů prohlásil konkurs na majetek dlužníka.

38. Proti usnesení odvolacího soudu ze dne 24. 9. 2019 podal dlužník dovolání, jež má za přípustné podle § 237 o. s. ř. z důvodu, že napadené rozhodnutí závisí „na vyřešení právních otázek, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, které mají být vyřešeny rozdílně, respektive že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe“, uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., tj. nesprávné právní posouzení věci, a navrhuje, aby dovolací soud zrušil usnesení odvolacího soudu i insolvenčního soudu a vrátil věc insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

39. Přípustnost dovolání zakládá dovolatel na řešení těchto otázek:

[1] Lze na základě zjištěných skutkových okolností uzavřít, že návrhem na povolení reorganizace byl sledován nepoctivý záměr?

[2] Osvědčují zjištěné skutkové okolnosti dostatečně, že se dlužník stal osobou, u které insolvenční zákon vylučuje řešení úpadku reorganizací ve smyslu § 149 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona?

[3] Lze s odkazem na § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona vyloučit postup insolvenčního soudu podle § 149 odst. 1 insolvenčního zákona?

40. Odvolací soud podle dovolatele přistoupil k hodnocení skutkových okolností při posuzování nepoctivého záměru jednostranně a popřel tak zásadu kontraktornosti. Ačkoliv jde spíše o skutková zjištění, lze v hodnocení důkazů shledávat libovůli soudů obou stupňů, jelikož mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními existují natolik extrémní rozpory, které se dotýkají základních práv dlužníka, konkrétně (podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod) práva na spravedlivý proces. Tato okolnost je podle dlužníka rovněž způsobila založit přípustnost dovolání.

41. Ohledně okolností vyvracejících jeho nepoctivý záměr dovolatel jednak odkazuje na své odvolání ve znění doplnění, jednak se blíže vyjadřuje k jednotlivým skutečnostem, v nichž je insolvenčním a odvolacím soudem spatřován nepoctivý záměr. Tvrdí, že se tyto skutečnosti nestaly, nebo z nich nelze usuzovat na nepoctivý záměr. Více pak rozvádí otázku svého odsouzení v trestním řízení, kterou považuje za obzvlášť významnou při posouzení (ne)existence nepoctivého záměru. Poukazuje na náleze ze dne 16. 7. 2019, sp. zn. I. ÚS 448/19, kterým Ústavní soud zrušil usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1368/2018. Dovolatel tvrdí, že je vysoce pravděpodobné, že dlužník není trestně odpovědný a z předchozího odsouzení tak není možné dovozovat jeho nepoctivý záměr.

42. Odkazuje na R 96/2011, dovolatel dále tvrdí, že insolvenční soud rozhodl „o způsobu řešení reorganizovatelného dlužníka“, aniž v rozporu s § 149 odst. 1 insolvenčního zákona vyčkal závěrů první schůze věřitelů. Ačkoliv se dne 14. 7. 2014 konala schůze věřitelů, insolvenční soud dne 13. 11. 2015 zrušil usnesení přijatá na této schůzi pro nesprávné obsazení soudu, které jí předcházelo, tedy trvalo i v době jejího svolání; proto má za to, že první schůze věřitelů se dne

14. 7. 2014 nekonala a nebyla ani řádně svolána. Dovolatel míní, že rozhodnutí insolvenčního soudu o způsobu řešení úpadku před konáním schůze věřitelů bylo zjevně předčasné a nezákonně odňalo jemu i věřitelům možnost řešit úpadek sa-
načním způsobem.

č. 66

43. Vadu řízení spatřuje dovolatel v tom, že insolvenční soud rozhodl o prohlášení konkursu přes námitku „nepříslušnosti“, kterou se odvolací soud nezabýval.

III.

Přípustnost dovolání

44. S přihlédnutím k době vydání napadených rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. bod 2., části první, článku II. zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

45. Nejvyšší soud výše uvedené dovolací věci spojil ke společnému řízení, neboť odpovídají kritériím stanoveným pro takový postup v § 112 odst. 1 o. s. ř.

46. Dovolání prvního věřitele proti té části usnesení ze dne 26. 3. 2019, kterou odvolací soud potvrdil bod II. výroku usnesení insolvenčního soudu ze dne 8. ledna 2019, odmítl Nejvyšší soud podle § 243c odst. 3, § 218 písm. b) o. s. ř. jako podané osobou, která k dovolání není oprávněna. První věřitel totiž svým dovoláním napadl rovněž tu část výroku odvolacího soudu, již byl potvrzen výrok insolvenčního soudu o odmítnutí návrhu druhého věřitele na povolení reorganizace pro opožděnost; možnost podat opravný prostředek má pouze osoba, která opožděný návrh podala (§ 318 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona).

47. Ve zbývajícím rozsahu jsou dovolání všech tří dovolatelů (která nesměřují proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř.), přípustná podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřených právních otázek, pro něž je určující posouzení významu schůze věřitelů konané 14. 7. 2014, jakož i (u dovolání dlužníka) to, zda zjištění nepoctivosti záměru dlužníka vylučuje rozhodování schůze věřitelů o řešení jeho úpadku reorganizací, jde o věc dovolacím soudem zčásti neřešenou a zčásti vyřešenou v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu označenou níže (přijatou po podání dovolání v této věci).

IV.

Důvodnost dovolání

48. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní

normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

49. Podle § 148 insolvenčního zákona insolvenční soud spojí s rozhodnutím o úpadku rozhodnutí o prohlášení konkursu, je-li dlužníkem osoba, u které tento zákon vylučuje řešení úpadku reorganizací nebo oddlužením (odstavec 1). Jestliže dlužník společně s insolvenčním návrhem, ve kterém jako způsob řešení úpadku navrhuje reorganizaci, předloží reorganizační plán přijatý alespoň polovinou všech zajištěných věřitelů, počítanou podle výše jejich pohledávek, a alespoň polovinou všech nezajištěných věřitelů, počítanou podle výše pohledávek, spojí insolvenční soud s rozhodnutím o úpadku i rozhodnutí o způsobu řešení úpadku (odstavec 2).

Podle § 149 insolvenčního zákona nejde-li o případ podle § 148, rozhodne insolvenční soud o způsobu řešení úpadku samostatným rozhodnutím vydaným do 3 měsíců po rozhodnutí o úpadku; nesmí však rozhodnout dříve než po skončení schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku (odstavec 1). Odstavec 1 se nepoužije, jestliže se dlužník stal osobou, u které tento zákon vylučuje řešení úpadku reorganizací nebo oddlužením, po rozhodnutí o úpadku; v takovém případě může insolvenční soud rozhodnout o způsobu řešení úpadku konkursem před termínem konání schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku [odstavec 2 písmeno b)].

Podle § 150 insolvenčního zákona má-li insolvenční soud rozhodnout o způsobu řešení úpadku podle § 149 odst. 1 a je-li dlužník podnikatelem, u kterého je podle tohoto zákona přípustná reorganizace, schůze věřitelů svolaná rozhodnutím o úpadku může též přijmout usnesení o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem nebo reorganizací.

Podle § 152 insolvenčního zákona přijme-li schůze věřitelů usnesení podle § 150, rozhodne insolvenční soud o způsobu řešení úpadku podle tohoto usnesení. To neplatí, je-li v době přijetí usnesení o způsobu řešení úpadku dlužníkem osoba, u které zákon tento způsob řešení úpadku vylučuje, nebo je-li přijaté usnesení v rozporu s reorganizačním plánem přijatým všemi skupinami věřitelů, který dlužník předložil insolvenčnímu soudu po rozhodnutí o úpadku; § 54 odst. 1 se nepoužije.

Podle § 325 insolvenčního zákona při projednání návrhu na povolení reorganizace postupuje insolvenční soud podle § 148 až 152.

Podle § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona insolvenční soud zamítne návrh na povolení reorganizace, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že jím je sledován nepoctivý záměr.

50. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka a do vydání napadených rozhodnutí nedoznala změn.

51. V takto ustaveném právním rámci se Nejvyšší soud především zabýval výkladem pojmu „dlužník, u něhož insolvenční zákon vylučuje řešení úpadku re-

č. 66

organizací“. Výklad tohoto pojmu je pro řešenou věc rozhodující, neboť určuje, zda lze rozhodnout o způsobu řešení úpadku společně s rozhodnutím o úpadku (§ 148 odst. 1 insolvenčního zákona), nebo je nutné vyčkat do skončení první schůze věřitelů konané po rozhodnutí o úpadku (§ 149 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona], jakož i to, zda je insolvenční soud vázán rozhodnutím schůze věřitelů o způsobu řešení úpadku (§ 152 insolvenčního zákona).

52. Dlužníkem, u něhož insolvenční zákon vylučuje způsob řešení úpadku reorganizací, je především dlužník, který nesplňuje některé z kritérií uvedených v § 316 insolvenčního zákona. Reorganizace je tak vyloučena u osoby, která není podnikatelem a jež nemá podnik (v terminologii zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, obchodní závod či jen závod – srov. § 502). Aby reorganizace nebyla vyloučena, musí jít vždy o podnikatele, který má závod (srov. § 316 odst. 2 insolvenčního zákona). Reorganizace je dále vyloučena u právnické osoby v likvidaci, obchodníka s cennými papíry a osoby oprávněné k obchodování na komoditní burze podle zvláštního právního předpisu (§ 316 odst. 3 insolvenčního zákona). Konečně je reorganizace vyloučena u dlužníka, jehož celkový roční úhrn čistého obrátu podle zvláštního právního předpisu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu nedosáhl alespoň částku 50 mil. Kč nebo nezaměstnává v pracovním poměru alespoň 50 zaměstnanců, jestliže takový dlužník nepředloží insolvenčnímu soudu společně s insolvenčním návrhem nebo nejpozději do rozhodnutí o úpadku reorganizační plán přijatý příslušným počtem věřitelů (§ 316 odst. 5 insolvenčního zákona) nebo, jde-li o věřitelský insolvenční návrh, před rozhodnutím o úpadku nepožádá o prodloužení lhůty k předložení reorganizačního plánu (§ 316 odst. 6 insolvenčního zákona) [jde o tzv. podmíněně přípustnou reorganizaci].

53. U podmíněně přípustné reorganizace vylučuje závěr, že lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že jím je sledován nepoctivý záměr (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sen. zn. 29 NSČR 137/2018), řešení úpadku reorganizací. Je tomu tak nikoliv proto, že nepoctivost záměru vylučuje (bez dalšího) přípustnost reorganizace, ale proto, že k předloženému reorganizačnímu plánu schválenému příslušným kvorem věřitelů (srov. § 316 odst. 5 insolvenčního zákona) lze u podmíněně přípustné reorganizace přihlížet pouze společně s návrhem na povolení reorganizace. Není-li zde návrh na povolení reorganizace (protože byl podle § 326 insolvenčního zákona pro nepoctivost zamítnut), není splněna podmínka podle § 316 odst. 5 insolvenčního zákona, a podmíněně přípustná reorganizace dlužníka je vyloučena. Zjistí-li insolvenční soud nepoctivý záměr dlužníka již v době, kdy rozhoduje o úpadku, může již v tomto rozhodnutí zamítnout návrh na povolení reorganizace a prohlásit na majetek dlužníka konkurs (v souladu s § 148 odst. 2 insolvenčního zákona rozhodne o způsobu řešení úpadku). Má-li v době rozhodování o úpadku insolvenční soud pochybnosti o (ne)poctivosti záměru dlužníka, může zamítnout návrh na

povolení reorganizace kdykoliv později (rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení reorganizace není rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, srov. § 4 odst. 2 insolvenčního zákona) a následně [a to i před první schůzi věřitelů, srov. § 149 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona] rozhodnout o způsobu řešení úpadku tak, že prohlásí na majetek dlužníka konkurs. Zamítne-li insolvenční soud návrh na povolení reorganizace před první schůzí věřitelů, aniž by zároveň prohlásil konkurs na majetek dlužníka, učiní tak nejpozději po konání první schůze věřitelů, kdy v takovém případě není vázán ani usnesením schůze věřitelů o způsobu řešení úpadku (§ 152 věta druhá insolvenčního zákona). Nerozhodne-li insolvenční soud o zamítnutí návrhu na povolení reorganizace do konání první schůze věřitelů, může o způsobu řešení úpadku konkursem rozhodnout pouze tehdy, pokud tato první schůze věřitelů nepřijala závazné usnesení o způsobu řešení úpadku. Přijme-li schůze věřitelů usnesení o způsobu řešení úpadku reorganizací v době, kdy soud nevypověděl návrh na povolení reorganizace, pak i přes nepoctivý záměr dlužníka musí insolvenční soud reorganizaci povolit a nemůže rozhodnout o způsobu řešení úpadku konkursem.

54. Tam, kde je reorganizace dlužníka přípustná bez dalšího (tzv. objektivně přípustná reorganizace) [§ 316 odst. 4 insolvenčního zákona] nepoctivý záměr dlužníka automaticky nevylučuje dlužníka z řešení úpadku právě tímto způsobem. Bez ohledu na to, zda dlužník (či přihlášený věřitel) podá návrh na povolení reorganizace (kterým sleduje nepoctivý záměr) nebo takový návrh vůbec neučiní, může o způsobu řešení úpadku reorganizací (i proti vůli dlužníka) rozhodnout závazně schůze věřitelů (podle § 150 insolvenčního zákona) a nebude-li existovat výjimka (půjde na rozdíl od projednávaného případu o osobu, u které § 316 insolvenčního zákona tento způsob řešení úpadku vylučuje), bude insolvenční soud takovým rozhodnutím vázán (§ 152 insolvenčního zákona) a bude muset rozhodnout o povolení reorganizace (jakékoliv jiné rozhodnutí by bylo nesprávné).

55. Jinými slovy, zkoumat, zda lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že návrhem na povolení reorganizace je sledován nepoctivý záměr, má pro rozhodnutí o způsobu řešení úpadku u objektivně přípustné reorganizace význam pouze tehdy, jestliže schůze věřitelů o způsobu řešení úpadku nerozhodne (nepřijme rozhodnutí o způsobu řešení úpadku reorganizací ani konkursem). Teprve tehdy může insolvenční soud zamítnout návrh na povolení reorganizace podle § 326 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona pro nepoctivý záměr navrhovatele. A ještě jinak, zkoumání poctivého záměru v souvislosti s návrhem na povolení reorganizace je v případě insolvenčního řízení dlužníka, u něhož je objektivně přípustná reorganizace (§ 316 odst. 4 insolvenčního zákona), před schůzí věřitelů svolanou rozhodnutím o úpadku bezpředmětné. Právní posouzení věci odvolacím soudem v usnesení ze dne 24. září 2019 proto není správné.

56. Nejvyšší soud se dále zabýval tím, zda schůzi věřitelů, která se konala dne 14. 7. 2014, lze považovat za první schůzi věřitelů, která se má konat po rozhod-

č. 66

nutí o úpadku, respektive za schůzi, kde byla věřitelům dána možnost hlasovat o způsobu řešení úpadku a případně přijmout usnesení podle § 150 insolvenčního zákona. Kdyby tomu tak bylo, pak by s ohledem na závazné rozhodnutí schůze věřitelů nebylo možné rozhodnout jinak, než reorganizaci dlužníka povolit. Srov. opět R 96/2011 a usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 137/2018.

57. Na této schůzi věřitelů bylo mimo jiné rozhodnuto o hlasovacím právu věřitelů a přijato usnesení schůze věřitelů o způsobu řešení úpadku reorganizací, na jehož základě insolvenční soud (tehdy) reorganizaci povolil.

58. Podle § 235h odst. 2 o. s. ř., bylo-li napadené rozhodnutí pro zmatečnost zrušeno, soud, o jehož rozhodnutí jde, věc, jakmile usnesení nabude právní moci, bez dalšího návrhu projedná a rozhodne; přihlédne přitom ke všemu, co vyšlo najevo v původním řízení nebo při projednávání žaloby. Právní názor obsažený ve zrušovacím usnesení je pro nové projednání a rozhodnutí věci závazný.

Podle § 51 insolvenčního zákona ve znění účinném k 14. 7. 2014 (den konání schůze věřitelů) věřitelé, jejichž pohledávka byla popřena, mohou v rozsahu popření hlasovat, usnese-li se na tom schůze věřitelů. Jestliže schůze věřitelů nepřizná hlasovací právo věřitelům, jejichž pohledávka byla popřena, rozhodne o hlasovacím právu těchto věřitelů insolvenční soud (odstavec 1). Nejde-li o případy uvedené v odstavci 1, rozhodne o hlasovacím právu věřitelů, jejichž pohledávka nebyla ještě zjištěna nebo je sporná, insolvenční soud. Učiní tak jen na návrh dlužníka, insolvenčního správce nebo některého z věřitelů. Návrh lze podat i přede dnem konání schůze věřitelů (odstavec 3).

Podle § 52 insolvenčního zákona, ve znění účinném ke dni 14. 7. 2014, hlasovací právo zkoumá insolvenční soud u každého z věřitelů jednotlivě (odstavec 1). Proti rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacím právu věřitelů není přípustný opravný prostředek. Tímto rozhodnutím není insolvenční soud pro další schůzi věřitelů vázán (odstavec 2). Je-li na rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacím právu věřitelů závislé jiné rozhodnutí insolvenčního soudu, proti kterému je odvolání přípustné, lze v mezích odvolání podaného proti takovému rozhodnutí přezkoumat i správnost rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacím právu věřitelů; to platí jen pro první takové rozhodnutí vydané po rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacím právu věřitelů (odstavec 3).

Podle § 96 odst. 2 insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2014, v řízení o žalobě pro zmatečnost podané proti rozhodnutí insolvenčního soudu vydanému v insolvenčním řízení se nepoužije § 235 odst. 2 občanského soudního řádu. Rozhodnutí, jímž bylo na základě žaloby pro zmatečnost zrušeno rozhodnutí insolvenčního soudu vydané v insolvenčním řízení, je účinné ode ne právní moci.

59. V usnesení ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. 29 ICdo 16/2016, uveřejněném pod číslem 32/2017 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 32/2017“), Nejvyšší soud mimo jiné vysvětlil, že pro insolvenční řízení je charakteristické, že se člení na několik relativně samostatných fází. První, přípravná, fáze začíná podáním insolvenčního

návrhu a končí rozhodnutím o úpadku. Druhá fáze začíná rozhodnutím o úpadku a končí rozhodnutím o způsobu řešení úpadku (v případě reorganizace rozhodnutím o povolení reorganizace). Tato fáze nemusí probíhat samostatně, ale může (za podmínek § 148 insolvenčního zákona) částečně splývat s první fází. Třetí fází začínající rozhodnutím o způsobu řešení úpadku se provádí přijatý způsob řešení úpadku. Ve čtvrté fázi dochází k vlastnímu rozvržení výtěžku zpeněžení majetkové podstaty mezi věřitele a ukončení insolvenčního řízení; tato fáze může při reorganizaci splývat se třetí (realizační) fází.

60. Z R 32/2017 plyne (byť nikoli výslovně), že je-li na základě včasné, přípustné a důvodné žaloby pro zmatečnost zrušeno pravomocné rozhodnutí (usnesení) insolvenčního soudu (lhostejno, zda je jím míněn soud prvního stupně nebo odvolací soud) vydané v insolvenčním řízení, jímž se končí příslušná fáze insolvenčního řízení, lze si klást otázku, zda zmatečnostní vada řízení, pro kterou ke zrušení došlo, má vliv na postupy a rozhodnutí insolvenčního soudu, jež předcházely vydání zrušeného rozhodnutí, jen jde-li o postupy a rozhodnutí přijaté (učiněné) v rámci téže fáze insolvenčního řízení; na platnost a účinnost postupů a rozhodnutí přijatých (učiněných) v dříve uzavřených fázích insolvenčního řízení nemá takové rozhodnutí žádného vlivu. Pro poměry dané věci odtud především plyne, že zmatečnostní vada řízení, pro kterou insolvenční soud zrušil (usnesením ze dne 13. 11. 2015) usnesení o povolení reorganizace dlužníka proto, že insolvenční soud byl při jeho vydání nesprávně obsazen [§ 229 odst. 1 písm. f) o. s. ř.], nemá žádného vlivu na postupy a rozhodnutí insolvenčního soudu přijaté (učiněné) v první fázi insolvenčního řízení, včetně rozhodnutí o úpadku dlužníka, které první fázi řízení ukončilo (a zároveň zahájilo fázi druhou).

61. Bylo-li usnesení o povolení reorganizace rozhodnutím insolvenčního soudu vydaným v insolvenčním řízení, jímž se končí druhá fáze insolvenčního řízení, a současně jediným rozhodnutím této fáze insolvenčního řízení, jež mohlo být napadeno žalobou pro zmatečnost z důvodu uvedeného v § 229 odst. 1 písm. f) o. s. ř., pak při zjištění předmětné zmatečnostní vady nelze bez dalšího (nesouhlasí-li s tím dotčené osoby) přihlížet ani k těm procesním úkonům nebo opatřením, která nezákonný soudce v této fázi insolvenčního řízení učinil nebo přijal před vydáním tohoto rozhodnutí. To lze ostatně dovodit i za použití argumentu a maiori ad minus. Výsledky dosavadního řízení nejsou totiž bez dalšího (s dvěma výslovně uvedenými výjimkami) využitelné ani v případech, kdy je soudní rozhodnutí rušeno (a věc postoupena věcně příslušnému soudu) proto, že v prvním stupni o věci rozhodoval věcně nepřislušný soud [tedy pro existenci tzv. jiné (než zmatečnost) vady řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci]; srov. § 226 odst. 2 větu druhou o. s. ř.

62. Je též zjevné, že usnesení o povolení reorganizace, které insolvenční soud přijal (jako v této věci) jsa vázán rozhodnutím schůze věřitelů o způsobu řešení dlužníkovu úpadku (§ 150 insolvenčního zákona), bezprostředně vycházelo

z rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacích právech věřitelů, jež mělo (mohlo mít) přímý vliv na způsobilost schůze věřitelů usnést se na způsobu řešení dlužníkovy úpadku.

č. 66

63. Uvedené koresponduje s názorem Vrchního soudu v Praze uvedeným v usnesení ze dne 16. 6. 2016 (jde o rozhodnutí, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí insolvenčního soudu o žalobě pro zmatečnost), podle něhož bylo zrušeno právě jen usnesení o povolení reorganizace (ostatně zrušení jiného rozhodnutí nebylo žalobcem – věřitelem ani žádáno), tedy u jiných úkonů či rozhodnutí insolvenčního soudu změna nenastala, a řízení se vrací do stadia, kdy je třeba znovu posoudit podmínky požadované reorganizace a rozhodnout o dlužníkově návrhu na její povolení, přičemž samozřejmě není vyloučeno, že příslušný zákonný soudce na schůzi věřitelů o jejich hlasovacím právu rozhodne jinak (než dne 14. 7. 2014), což odvolací soud ani nevylučuje, ani nepředjímá.

64. Lze tedy shrnout, že je-li na základě žaloby pro zmatečnost zrušeno usnesení o povolení reorganizace [proto, že insolvenční soud byl v intencích § 229 odst. 1 písm. f) o. s. ř. při jeho vydání nesprávně obsazen], jež insolvenční soud přijal jsa vázán rozhodnutím schůze věřitelů o způsobu řešení dlužníkovy úpadku (§ 150 insolvenčního zákona), a je-li (jak rozebráno výše) reorganizace dlužníka objektivně přípustná, je insolvenční soud povinen, jakmile se takové usnesení o žalobě pro zmatečnost stane účinným (v souladu s § 96 odst. 2 insolvenčního zákona nastávají jeho účinky dnem právní moci), svolat neprodleně schůzi věřitelů, na které věřitelům znovu umožní hlasovat o způsobu řešení úpadku dlužníka; k hlasování schůze věřitelů, jež předcházela zrušenému usnesení, nepřihlíží.

65. Zbývá určit (k odvolání prvního a třetího věřitele), do jaké doby mohou věřitelé za výše uvedené procesní situace podávat návrhy na povolení reorganizace, respektive zda se lhůta pro podání takového návrhu odvíjí od schůze věřitelů konané dne 14. 7. 2014, nebo se bude odvíjet teprve od nově nařízené (svolané) schůze věřitelů.

66. Podle § 48 odst. 2 in fine insolvenčního zákona, jestliže insolvenční soud ještě nerozhodl o způsobu řešení dlužníkovy úpadku, je předmětem jednání první schůze věřitelů také způsob řešení dlužníkovy úpadku.

Podle § 318 insolvenčního zákona dlužník, který podal insolvenční návrh pro hrozící úpadek, může podat návrh na povolení reorganizace nejpozději do rozhodnutí o úpadku. V ostatních případech lze návrh na povolení reorganizace podat nejpozději do 10 dnů před první schůzí věřitelů, která se má konat po rozhodnutí o úpadku (odstavec 1). Opožděně podaný návrh na povolení reorganizace insolvenční soud odmítne rozhodnutím, které doručí dlužníku, navrhovateli, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání proti němu může podat pouze osoba, která opožděný návrh podala (odstavec 2).

67. Jak již Nejvyšší soud uvedl výše, je-li rozhodnutí o povolení reorganizace zrušeno proto, že insolvenční soud byl nesprávně obsazen (rozhodoval nezákonně

ný soudce), nelze vycházet ani z usnesení schůze věřitelů, jež rozhodla o způsobu řešení úpadku, ani z rozhodnutí, jímž insolvenční soud přiznal věřitelům na oné schůzi hlasovací práva. Na tu část schůze, na níž byl projednáván způsob řešení úpadku, se tudíž pohlíží, jako by se nekonala (způsob řešení úpadku dosud neprojednala). Za tohoto stavu pak nemohla jednotlivým navrhovatelům ani uplynout lhůta k podání návrhu na povolení reorganizace.

68. Na uvedeném nic nemění, že nebylo zrušeno rozhodnutí o úpadku, kterým insolvenční soud svolal schůzi věřitelů, jež mohla přijmout rozhodnutí o způsobu řešení úpadku. S ohledem na smysl a účel lhůty k podání návrhu na povolení reorganizace se totiž tato lhůta váže na schůzi věřitelů, jež reálně měla možnost rozhodnout o způsobu řešení úpadku, bez ohledu na to, zda se konala. Ostatně výrok, kterým soud v rozhodnutí o úpadku určil místo a termín konání schůze věřitelů a přezkumného jednání, je rozhodnutím, jímž se upravuje vedení řízení a jímž soud není vázán (§ 170 odst. 2 o. s. ř.).

69. Jinými slovy, lhůta k podání návrhu na povolení reorganizace se váže ke schůzi věřitelů, na níž měli věřitelé možnost přijmout usnesení podle § 150 insolvenčního zákona.

70. Pouze pro úplnost lze doplnit, že návrhy na povolení reorganizace (dlužnickým i věřitelskými), které budou bezvadné a včasné, se insolvenční soud může zabývat pouze tehdy, nepřijme-li schůze věřitelů usnesení o způsobu řešení úpadku (§ 150 insolvenčního zákona). Přijme-li schůze věřitelů usnesení o způsobu řešení úpadku reorganizací, jsou tím konzumovány všechny návrhy na povolení reorganizace (srov. opět R 96/2011); soud o nich nemusí samostatně rozhodovat.

71. Za této situace je rozhodnutí o způsobu řešení úpadku, a to jak rozhodnutí, kterým byl zamítnut návrh na povolení reorganizace, tak rozhodnutí, kterým byl prohlášen konkurs na majetek dlužníka, předčasné a tudíž nesprávné, neboť u dlužníka, u něhož je objektivně přípustná reorganizace (§ 316 odst. 4 insolvenčního zákona) není možné rozhodnout o způsobu řešení úpadku před konáním schůze věřitelů, která může řešení úpadku svým usnesením závazně určit. Nesprávné je pak i rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo takové rozhodnutí insolvenčního soudu potvrzeno jako věcně správné.

72. Nesprávná jsou i rozhodnutí, kterými insolvenční soud odmítl návrhy věřitelů na povolení reorganizace jako opožděné, neboť uvedeným věřitelům (stejně jako jiným přihlášeným věřitelům) lhůta k podání návrhu na povolení reorganizace dosud neuplynula.

73. Vzhledem k výše uvedenému se dovolací soud nezabýval dovolacími námitkami, kterými dlužník zpochybnil právní názor odvolacího soudu o jeho nepoctivém záměru. Posuzování poctivosti dlužníkova záměru je totiž v této fázi insolvenčního řízení přinejmenším předčasné a pro posouzení dané věci nevýznamné.

č. 66

74. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), zrušil usnesení odvolacího soudu ze dne 24. 9. 2019 podle § 243e odst. 1 o. s. ř. Důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí insolvenčního soudu, dovolací soud proto podle § 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř. zrušil, v bodech I. a II. výroku (jimiž byl zamítnut návrh na povolení reorganizace a prohlášen konkurs na majetek dlužníka), také usnesení insolvenčního soudu ze dne 26. 6. 2019 a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

75. Nejvyšší soud dále změnil usnesení odvolací soudu ze dne 26. 3. 2019 v části, jíž tento soud potvrdil bod I. výroku rozhodnutí insolvenčního soudu, podle § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř. v tom duchu, že se návrh prvního věřitele na povolení reorganizace ze dne 6. 9. 2018 neodmítá. Podle téhož ustanovení změnil i usnesení odvolacího soudu ze dne 23. 7. 2019 v tom duchu, že návrh třetího věřitele na povolení reorganizace ze dne 4. 6. 2019 se neodmítá.

76. Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud (i pro insolvenční soud) závazný (§ 243g odst. 1 věta první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

77. V dalším řízení bude insolvenční soud s ohledem na vznesenou námitku věcné nepříslušnosti krajského soudu postupovat podle § 104a o. s. ř. Důvod vyloučit úpravu obsaženou v označeném ustanovení v poměrech dané věci není dán, byť otázka věcné příslušnosti je zjevná.

INHALT

Entscheidungen in Strafsachen

Nr. 36 Eine andere, ähnliche pflichtige Zahlung im Sinne des § 240, Abs. 1, StGB ist auch die Rundfunk- und Fernsehgebühr gemäß Gesetz Nr. 348/2005 Slg., über Rundfunk- und Fernsehgebühren, im Wortlaut späterer Vorschriften.

Nr. 37 Das Vergehen des Anknüpfens unerlaubter Kontakte zu einem Kind gemäß § 193b, StGB ist ein vorzeitig vollendetes Delikt. Deshalb ist bereits allein schon der Vorschlag zu einem Treffen strafbar, den der Täter einem Kind unter fünfzehn Jahren in der Absicht gemacht hat, an diesem eine der sexuell motivierten Straftaten zu begehen, deren Aufzählung in dieser Bestimmung demonstrativ ist.

I. Die Vertuschung einer eigenen Geldveruntreuung durch Fälschen der vom gleichen Täter geführten Buchhaltung kann als Realkonkurrenz (Tatmehrheit) der Veruntreuung gemäß § 206, StGB, und der Falschdarstellung der Angaben über den Stand der Verwaltung und des Vermögens gemäß § 254, Abs. 1, StGB ausgelegt werden. In der Regel geht es um eine Tatmehrheit (Realkonkurrenz), wenn die Veruntreuung einer solchen Fälschung vorangeht, aber auch die einfachwirkende Konkurrenz (Idealkonkurrenz) ist nicht ausgeschlossen, wenn beide Handlungen gegenseitig so eng verknüpft sind, dass sie sich nicht voneinander trennen lassen. In solch einem Fall darf der Schaden grundsätzlich nur im Rahmen der Bestimmung des § 206, StGB berücksichtigt werden, denn allein schon die in der Aneignung einer anvertrauten Sache bestehende Handlung ist Ursache für die Schadensentstehung.

II. Der Urteilsspruch des erstinstanzlichen Gerichts über einen von mehreren Teilangriffen der gleichen fortgesetzten Straftat (im Sinne des § 116, StGB), derer der Angeklagte für schuldig befunden wurde, stellt keinen abtrennbaren Urteilsspruch gemäß § 258, Abs. 2, StPO dar, auch wenn es ansonsten aus prozessualer Sicht gemäß § 12, Abs. 12, StPO um eine selbstständige Tat geht. Deshalb kann das Berufungsgericht den Urteilsspruch des erstinstanzlichen Gerichts nur hinsichtlich einiger dieser Teilangriffe aufheben und erneut im Berufungsverfahren über ihn entscheiden (entweder den Beschuldigten seiner Verübung für schuldig erkennen oder ihn hinsichtlich dieses Angriffs von der Anklage freisprechen) und gleichzeitig im verbleibenden Teil die Entscheidung des erstinstanzlichen Gerichts in Geltung belassen.

III. Das Berufungsgericht kann zwar die Begründung des eigentlichen Urteils über die Berufung zusammenfassen, es kann auch gewisse Passagen aus dem angefochtenen Urteil übernehmen oder auf diese verweisen, aber aus seinem Urteil muss ersichtlich sein, dass es sich wirklich mit der in der Berufung enthaltenen Argumentation befasst hat und sich nicht nur mit den Schlussfolgerungen des Gerichts der niedrigeren Instanz begnügt hat. Der schlichte Verweis auf die Begründung des angefochtenen Urteils wäre nur unter der Voraussetzung zulässig, wenn sich das erstinstanzliche Gericht ausreichend und restlos mit jeglicher Argumentation auseinandergesetzt hat (namentlich wenn die Partei im Rechtsmittel lediglich die bereits vor dem erstinstanzlichen Gericht vorgebrachte Argumentation wiederholt hat, mit der sich das Gericht bereits völlig auseinandergesetzt hat); als unzureichend wäre dieser

andererseits anzusehen, wenn die Partei im Rechtsmittel eine neue Argumentation oder sogar neue Tatsachen oder Beweise vorgelegt hat.

Nr. 38

Das Vergehen des Anknüpfens unerlaubter Kontakte zu einem Kind gemäß § 193b, StGB ist ein vorzeitig vollendetes Delikt. Deshalb ist bereits allein schon der Vorschlag zu einem Treffen strafbar, den der Täter einem Kind unter fünfzehn Jahren in der Absicht gemacht hat, an diesem eine der sexuell motivierten Straftaten zu begehen, deren Aufzählung in dieser Bestimmung demonstrativ ist.

I. Gemäß § 207, Abs. 2, StPO kann in der Hauptverhandlung das Protokoll über die Aussage des Angeklagten vorgelesen, die dieser nach angemessener Rechtsbelehrung in der Haftverhandlung getätigt hat (§ 33, Abs. 1, 2 und 5 der StPO), welcher der Verteidiger des Angeklagten nicht zugegen war, weil dessen Teilnahme an der Haftverhandlung nicht erforderlich ist (§ 73f Abs. 2, StPO).

II. Der Beginn der notwendigen Verteidigung gemäß § 36, Abs. 3, StPO wickelt sich vom stichhaltig begründeten Verdacht ab, dass die verhandelte Tat als eine Straftat anzusehen ist, für welche das Gesetz die Strafe des Freiheitsbezugs vorsieht, dessen Obergrenze fünf Jahre übersteigt. Darüber muss der Angeklagte im Laufe der Strafverfolgung unverzüglich unterrichtet werden (beispielsweise im Sinne des § 160 Abs. 6, StPO, § 190 Abs. 2 der StPO, ggf. des § 225 Abs. 2, StPO), wobei er gleichzeitig aufgefordert werden muss, sich einen Verteidiger auszuwählen. Der Grund für solch eine Änderung muss aus den Ergebnissen der durchgeführten Beweisführung hervorgehen, der Grund kann nicht allein die Überzeugung des Angeklagten sein, dass es aufgrund seiner Aussage zu einer anderen rechtlichen Qualifikation seiner Tat, also auch zur Entstehung des Grundes für die notwendige Verteidigung hätte kommen müssen.

Nr. 39

Das Vergehen des Anknüpfens unerlaubter Kontakte zu einem Kind gemäß § 193b, StGB ist ein vorzeitig vollendetes Delikt. Deshalb ist bereits allein schon der Vorschlag zu einem Treffen strafbar, den der Täter einem Kind unter fünfzehn Jahren in der Absicht gemacht hat, an diesem eine der sexuell motivierten Straftaten zu begehen, deren Aufzählung in dieser Bestimmung demonstrativ ist.

Der Vorschlag zu solch einem Treffen kann auf jedwede Weise erfolgen, beispielsweise mittels Informations- oder Kommunikationstechnologien, in Briefform oder auch mündlich.

Im Laufe der Beweisführung ist zu klären, welche der Straftaten, auf die in diesem Tatbestand verwiesen wird, der Täter zum Zeitpunkt, als er den Vorschlag zu einem Treffen gemacht hat, zu verüben gedachte.

Entscheidungen in Sachen des Bürgerlichen, Handels- und Verwaltungsrechts

- Nr. 56** Im Streit um die Genugtuung für den Eingriff in die Ehre, das Ansehen und die Würde (Persönlichkeitsrechtsverletzung) durch die Versendung falscher Informationen per elektronischer Post ist gemäß § 87, Buchst. b) der ZPO dasjenige Gericht örtlich zuständig (Gerichtsstand), in dessen Kreis der Kläger zum Zeitpunkt des Eingriffs seinen Wohnort hat (§80, BGB und § 85, Abs. 1, Satz zwei und drei der ZPO).
- Nr. 57** Das Gericht ist nicht an die maximale Dauer der Frist laut § 118b, Abs. 1, Satz zwei der ZPO gebunden und der Senatsvorsitzende kann bezüglich dieser Frist auf spezifische Umstände dieser Sache und die Entwicklung der ersten Verhandlung reagieren. Die Bestimmung einer längeren, als 30-tägigen Frist sollte jedoch nur im Ausnahmefällen erfolgen und ordentlich durch die Umstände des konkreten Falls begründet sein.
- Nr. 58** Der Angeklagte ist berechtigt, im Berufungsverfahren, das sich nach den Prinzipien der unvollständigen Appellation richtet, als Berufungsgrund im Sinne der Bestimmung des § 205, Buchst. f/ der ZPO die Tatsache geltend zu machen, dass er vor der Verkündung (Erlassung) des Urteils des erstinstanzlichen Gerichts eine einseitige materiell-rechtliche Handlung zur Anrechnung seiner Forderung gegen die beigetriebene Forderung getätigt hat; dies gilt ohne Rücksicht darauf, dass das Berufungsgericht über diese Verteidigung des Angeklagten in Wirklichkeit in einer (einzigen) Instanz entscheiden wird. Das Berufungsgericht berücksichtigt solch einen Akt der Kompensation jedoch nur dann, wenn der Beurteilung seiner Stichhaltigkeit nicht der Umstand im Wege steht, dass er mit einer unzulässigen Geltendmachung derjenigen Umstände verbunden ist (sein muss), die den Grund für die Entstehung (Echtheit), Höhe und Fälligkeit der zur Anrechnung verwendeten Forderung des Angeklagten betreffen, die noch vor Verkündung (Erlassung) des Urteils der erstinstanzlichen Gerichts, oder sogar noch vor Einreichung der Klage bezüglich der Bezahlung der beigetriebenen Forderung eingetreten (entstanden) sind. Wenn das Gericht in einem Berufungsverfahren, das sich nach den Prinzipien der unvollständigen Appellation richtet, den einseitigen materiell-rechtlichen Akt, mit dem der Angeklagte gegenüber dem Kläger (außergerichtlich) seine Forderung zur Anrechnung gegen die per Klage beigetriebene Forderung getätigt hat, deshalb nicht in Betracht zieht, weil die Verfahrensteilnehmer diese Tatsache nicht im Berufungsverfahren geltend gemacht haben (§ 212a, Abs. 3 der ZPO), oder deshalb, weil die Beurteilung der Stichhaltigkeit dieser Anrechnung mit einer unzulässigen Geltendmachung weiterer Umstände oder Beweise verbunden ist (§ 205a, § 211a der ZPO), wird hierdurch gleichzeitig deklariert, dass es durch solch einen Kompensationsakt nicht zum Erlöschen der Forderung gekommen ist.
- Nr. 59** Die Präventiv- und Straffunktion der Geldentschädigung für einen immateriellen Schaden wegen eines unberechtigten Eingriffs in die Persönlichkeitsrechte durch ein Informationsmedium kann lediglich im Rahmen einer Kompensations- und Satisfaktionsfunktion geltend gemacht werden; diese Funktion ist an und für sich jedoch kein Grund zur Bestimmung einer wesentlich höheren Entschädigung. Wenn Derjenige, der beleidigende, unwahre oder indiskrete Informationen von seiner Website entfernt, der sie dort platziert hat (der Betreiber der Quellenwebsite), kommt er dadurch seiner Pflicht nach, sich einer inkriminierenden Handlung zu enthalten.

- Nr. 60** Die Vorverhandlung eines Anspruchs gemäß § 14, Abs. 1 und 3 von Ges. Nr. 82/1998 Slg. (im Wortlaut späterer Vorschriften) ist kein Verfahren vor einer öffentlichen Behörde im Sinne des § 648 des BGB, deshalb kommt die Verlängerung der Verjährungsfrist gemäß § 652 des BGB in solch einem Fall nicht zur Anwendung.
- Nr. 61** Der Auftraggeber kann laut der Bestimmung des § 2593, BGB teilweise vom Werkvertrag zurücktreten, wenn demjenigen Teil der Unternehmerleistung, von dem er zurücktritt, in Einklang mit einer vorausgegangenen Willensäußerung der Vertragsparteien eine äquivalente Gegenleistung des Auftraggebers zugeordnet werden kann.
- Nr. 62** Im Streit über Schadenersatzforderungen bei der Bestimmung des handelsüblichen Preises eines im Ausland beschafften Kraftfahrzeugs, das in Ort und Zeit des Verkehrsunfalls in seinem Typ und seiner Konstruktion ungewöhnlich ist und nicht in der Tschechischen Republik gehandelt wird, müssen darüber hinaus auch die Möglichkeiten des angrenzenden Auslandsmarktes berücksichtigt werden, ob ein reeller grenzüberschreitender Handel dieses Typs besteht und ob dieser für den Geschädigten zugänglich oder üblich ist, sofern der Kauf auf diese Weise nicht mit offensichtlich sinnlosen oder absichtlich übertriebenen Kosten verbunden ist.
- Nr. 63** Unter dem Eigentümer eines Gebäudes und dem Eigentümer des Grundstücks, auf dem der überwiegende Teil dieses Gebäudes steht, gilt das gesetzliche Vorverkaufsrecht gemäß § 3059, BGB in Verbindung § 3056, Abs. 1, BGB und dies ohne Rücksicht darauf, ob angesichts dessen, dass das Gebäude teilweise auch auf andere Grundstücke übergreift, alle Voraussetzungen zur Anwendung der Bestimmung über den „Überbau“ (tsch. přestavek) erfüllt.
Das gesetzliche Vorverkaufsrecht obliegt auch den Miteigentümern des Grundstücks, auf dem sich der überwiegende Teil des Gebäudes eines anderen Eigentümers befindet, und umgekehrt den Miteigentümern des Gebäudes in Beziehung zum Grundstück, auf dem sich das Gebäude in seinem überwiegenden Teil befindet.
- Nr. 64** In arbeitsrechtlichen Beziehungen darf die Vertragsstrafe lediglich die aus der Wettbewerbsklausel hervorgehende Verpflichtung des Arbeitnehmers bekräftigen, die im Sinne der Bestimmung des § 310, Abs. 1 des AGB darüber vereinbart wurde, dass der Arbeitnehmer gewisse Zeit nach Beendigung seines Arbeitsverhältnisses, spätestens jedoch für die Dauer 1 Jahres, keine Erwerbstätigkeit ausüben darf, die identisch mit dem Unternehmensgegenstand des Arbeitgebers ist oder Wettbewerbscharakter diesem gegenüber hätte. Die Vereinbarung einer Vertragsstrafe zur Bekräftigung sonstiger Verpflichtungen des Arbeitnehmers und Arbeitgebers ist in der Bestimmung des § 346d, Abs. 7 des AGB untersagt; eine im Widerspruch zu diesem Verbot vereinbarte Vertragsstrafe wird nicht berücksichtigt (§ 346e des AGB).
Die Bestimmung des § 19, Abs. 3 des AGB, in der festgelegt ist, dass die Ungültigkeit einer Rechtshandlung einem Arbeitnehmer nicht zum Nachteil gereichen darf, sofern er diese Ungültigkeit nicht allein verursacht hat, kommt analog auch bei (nichtigen) arbeitsrechtlichen Rechtsscheinhandlungen zur Anwendung. Dieser Grundsatz darf jedoch nicht so ausgelegt werden, dass der Arbeitnehmer eine Leistung aus einer ungültigen oder Rechtsscheinhandlung verlangen kann (die ihm bisher nicht gewährt worden ist), auch wenn deren Ungültigkeit (Rechtsschein) nicht ausschließlich von ihm verursacht wurde.
- Nr. 65** Wenn eine von Pfandrechten belastete Sache erst nach Ablauf der in der Insolvenzscheidungsentscheidung festgelegten Verfallfrist zur Anmeldung im Insolvenzverfahren als Leistung aus einer unwirksamen Rechtshandlung des Schuldners (§ 205, Abs. 4, § 239, Abs. 4, Satz eins des Insolvenzgesetzes) zum Teil der Vermögensmasse des

Schuldners geworden ist, ist der Insolvenzgläubiger berechtigt, die gesicherte (gedliche) „Pfandforderung“ spätestens binnen der hierzu im Aufruf des Insolvenzgerichts bestimmten Frist zu dem auf das Vermögen des Schuldners (als Pfandschuldner) geführte Insolvenzverfahren anzumelden; dies gilt ohne Rücksicht darauf, dass der Gläubiger die Gelegenheit nicht genutzt hat, rechtzeitig seine persönliche Forderung (als nicht gesicherte F.) im gegen den Schuldner geführten Insolvenzverfahren anzumelden, zu deren Absicherung das gegenständliche Pfandrecht errichtet wurde.

Nr. 66

Die Prüfung, ob angesichts aller Umstände begründeterweise vorausgesetzt werden darf, dass mit dem Vorschlag auf die Genehmigung der Reorganisation unlautere Absichten verfolgt werden, hat für die Entscheidung über die Art und Weise der Abwicklung der Insolvenz bei einer objektiv zulässigen Organisation (§ 316, Abs. 4 des Insolvenzgesetzes) nur dann Bedeutung, wenn die Gläubigerversammlung nicht über die Form der Insolvenzabwicklung entscheidet (keine Entscheidung über die Art und Weise der Abwicklung, weder durch Reorganisation, noch Insolvenz fällt). Nur in solch einem Fall kann das Insolvenzgericht den Antrag auf Genehmigung der Reorganisation gemäß § 326, Abs. 1, Buchst. a) des Insolvenzgesetzes wegen unlauterer Absichten des Antragstellers ablehnen.

CONTENTS

Resolutions in Criminal Law Cases

No. 36 Another similar mandatory payment within the meaning of Section 240(1) of the Penal Code is the radio and television fee pursuant to Act No. 348/2005 Coll., on Radio and Television Fees, as amended.

No. 37 The misdemeanour of establishing unpermitted contact with a child in accordance with Section 193b of the Penal Code is a prematurely completed delict. Therefore, the mere offer to meet made by the offender to a child under the age of 15 for the purpose of committing any of the sexually motivated crimes, the enumeration of which in this provision is demonstrative, is criminally punishable.

? I. Covering up own financial fraud by falsifying the accounting records kept by the same offender may be expressed by the concurrence of the crime of fraud under Section 206 of the Penal Code and the crime of distortion of data on the status of management and equity pursuant to Section 254(1) of the Penal Code. As a rule, multiple-action concurrence is involved if the fraud precedes falsification, nevertheless, single-action concurrence cannot be ruled out when both acts are interconnected to such an extent that they cannot be separated from one another. In such an event, however, damage can be basically considered solely with respect to the provision of Section 206 of the Penal Code since only conduct consisting in the appropriation of an entrusted thing is the cause of damage.

II. A verdict of the judgement of a first-level court on one of more partial attacks of the same continuing crime (within the meaning of Section 116 of the Penal Code) whereby the accused was found guilty is not a severable verdict under Section 258(2) of the Code of Criminal Procedure although, from a procedural perspective, the same otherwise constitutes a separate act in accordance with Section 12(2) of the Code of Criminal Procedure. Therefore, the appellate court cannot cancel the verdict of the judgement of the first-level court only with regard to any such partial attack and decide on the same once again in appellate proceedings (whether by finding the accused guilty or by acquitting the accused with respect to such attack), while leaving the remaining part of the decision of the first-level court valid.

III. Even though the appellate court may be concise in rationalising its decision on the appeal and may also assume parts of the contested decision or refer thereto, at the same time, its decision shall clearly imply that the appellate court actually dealt with the argumentation contained in the appeal and did not content itself with the conclusions of a lower-level court. Simple reference to the rationalisation of the contested decision would be permissible provided that the first-level court sufficiently and fully dealt with any and all argumentation (namely if, in the legal remedy, the party merely repeated the argumentation presented before the first-level court, which fully dealt with the same); by contrast, it would be considered inadequate when the party presented new argumentation or even new facts or new evidence in the legal remedy.

No. 38 The misdemeanour of establishing unpermitted contact with a child in accordance with Section 193b of the Penal Code is a prematurely completed delict. Therefore,

the mere offer to meet made by the offender to a child under the age of 15 for the purpose of committing any of the sexually motivated crimes, the enumeration of which in this provision is demonstrative, is criminally punishable.

I. Pursuant to Section 207(2) of the Code of Criminal Procedure, a record of the testimony of the accused made after due instruction within a detention hearing (Section 33(1), (2) and (5) of the Code of Criminal Procedure), at which the defence counsel of the accused was not present because their presence at the detention hearing is not necessary (Section 73f(2) of the Code of Criminal Procedure), may be read at the main hearing.

II. The commencement of necessary defence pursuant to Section 36(3) of the Code of Criminal Procedure stems from the origination of a reasonably based suspicion that the discussed act may be perceived as a criminal offence, for which the law imposes a sentence of punishment with the upper limit exceeding 5 years. The accused should be notified thereof without undue delay in the course of criminal prosecution (e.g. within the meaning of Section 160(6) of the Code of Criminal Procedure, Section 190(2) of the Code of Criminal Procedure and/or Section 225(2) of the Code of Criminal Procedure), and, concurrently, to call upon the accused to select a defence counsel. The reason of such change shall ensue from the results of the introduced evidence, it cannot be the mere belief of the accused that, based on their testimony, the legal assessment of the act should have been different and should have given rise to grounds for necessary defence.

No. 39

The misdemeanour of establishing unpermitted contact with a child in accordance with Section 193b of the Penal Code is a prematurely completed delict. Therefore, the mere offer to meet made by the offender to a child under the age of 15 for the purpose of committing any of the sexually motivated crimes, the enumeration of which in this provision is demonstrative, is criminally punishable.

Such offer of a meeting may be made in any manner, e.g. by means of information or communication technologies, in documentary form, or orally.

The introduced evidence should clarify what criminal offences, to which the body of the crime refers, the offender intended to commit when offering a meeting.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 56** In a dispute concerning satisfaction for infringement of honour, respect and dignity by sending false information by e-mail the court in whose district the plaintiff resided (Section 80 of the Civil Code and second and third clause of Section 85(1) of the Civil Procedure Code) at the time of the infringement shall likewise exercise venue jurisdiction pursuant to Section 87(b) of the Civil Procedure Code.
- No. 57** The court is not limited in the maximum length of the period according to the second clause of Section 118b(1) of the Civil Procedure Code and in relation thereto, the senate chairperson may respond to specific circumstances of the case and to the progress of the first hearing. However, setting a period of more than 30 days should be rather exceptional and duly justified by the circumstances of the concrete case.
- No. 58** In appellate proceedings governed by the principles of incomplete appealation, the defendant has the right to present as appellate grounds, within the meaning of the provision of Section 205(f) of the Civil Procedure Code, the fact that, following the announcement (award) of the decision of a first-level court, the defendant carried out a unilateral substantive-law act aimed at setting off their claim against the demanded claim; this applies regardless of the fact that appellate court will actually decide on this defence of the defendant at a single instance. However, the appellate court shall consider such compensational means only in the situation when an examination of its justification is not inhibited by the fact that it is (must be) associated with the impermissible application of circumstances, which concern the reason for the existence (authenticity), the amount and maturity of the defendant's claim used for such set-off and which occurred (originated) prior to the announcement (award) of the decision of the first-level court or even before to the filing of an action for the payment of the demanded claim. Where, in appellate proceedings governed by the principles of incomplete appealation, the appellate court does not consider the unilateral substantive-law act, whereby the defendant filed (out of court) with respect to the plaintiff their claim to be set-off against the claim demanded by the action, because the parties to the proceedings failed to present this fact in appellate proceedings (Section 212a(3) of the Civil Procedure Code) or because the examination of the justification of such set-off was associated with the impermissible application of other circumstances or evidence (Section 205a, Section 211a of the Civil Procedure Code), whereas the same concurrently declares that such compensational means did not result in the extinction of the claims.
- No. 59** The preventative-penalising function of the pecuniary compensation of non-material injury for the unauthorised infringement of personal rights by means of an information medium may be implemented only within the compensational-satisfactional function; the function alone does not serve as the reason for stipulating a substantially higher amount of compensation.
If dehonesting, false or indiscrete information is removed from a website by the person who placed such information there (source website operator), the person fulfilled their obligation to refrain from wrongful conduct.
- No. 60** The preliminary hearing of a claim pursuant to Section 14(1) and (3) of Act No. 82/1998 Coll. (as amended) is not a proceeding before a public authority body within the meaning of Section 648 of the Civil Code; whereas the rule on the extension of the period of limitation under Section 652 of the Civil Code shall not be applied in such a case.

- No. 61** Pursuant to the provision of Section 2593 of the Civil Code, the ordering party may partially rescind a contract for work, if it is possible to assign to the part of the performance of the contractor, which is rescinded, equivalent consideration of the ordering party in compliance with the previously expressed will of the parties.
- No. 62** When determining, in a dispute concerning damage compensation, the common price of a vehicle acquired abroad, the type of design of which are unusual at the time and location of the road traffic accident and which is not marketed in the Czech Republic, it is also necessary to consider the options available on the adjoining foreign market, if actual cross-border business of this type is functioning and if it is accessible or common for the aggrieved party, provided that such purchase is not associated with apparently impractical or purposefully overestimated costs.
- No. 63** A statutory right of refusal is established between the owner of a structure and the owner of land, on which the major part of the structure is situated, namely pursuant to Section 3059 of the Civil Code in combination with Section 3056(1) of the Civil Code, regardless of whether the conditions for the application of the provisions on encroachment are fulfilled with a view to the structure parts extending onto other land.
- The statutory right of refusal likewise pertains to the co-owners of the land, on which the major part of the structure of another owner is situated, and, vice versa, to the co-owners of the structure in relation to the land, on which the major part of the structure is situated.
- No. 64** In labour relations, a contractual fine may only serve to confirm the obligation of an employee arising from the non-competition clause agreed within the meaning of the provision of Section 310(1) of the Labour Code, in particular that, for a certain period after the termination of employment, however, for not more than 1 year, the employee shall refrain from gainful activities that would coincide with the employer's line of business or be of a competitive character with respect to the employer. Contractual fine arrangements confirming other obligations of the employee and the employer are prohibited by the provision of Section 346d(7) of the Labour Code; a contractual fine agreed in conflict with this prohibition shall not be taken into account (Section 346e of the Labour Code).
- The provision of Section 19(3) of the Labour Code, which stipulates that the invalidity of a legal act cannot inflict harm to the employee if such invalidity was not caused solely by the employee, shall be applied analogically also to ostensible (void) labour-related negotiations. Nevertheless, this principle should be construed in the sense that the employee may demand performance (not provided to them as yet) from an invalid or ostensible legal act even if the employee had not caused the invalidity (ostensibility) solely by themselves.
- No. 65** When a thing encumbered with lien became a part of the debtor's bankruptcy estate as performance from the debtor's ineffective legal act (Section 205(4), first clause of Section 239(4) of the Insolvency Act) only after the expiry of the period set forth in the decision on bankruptcy for the submission of claims in insolvency proceedings, the pledgee has the right to submit a secured "pledge" (pecuniary) claim in insolvency proceedings initiated with respect to the assets of the debtor (as the pledger) no later than within the time period designated for the same in the notice of the insolvency court; this shall apply regardless of the fact that the creditor failed to submit in a timely manner in the insolvency proceedings their personal claim (as unsecured) against the debtor, for the securing of which the subject lien was established.

No. 66 An examination whether with a view to all circumstances it is possible to reasonably presume that a motion for the permission of reorganisation seeks to pursue a dishonest intent is relevant for a decision on the method of bankruptcy with an objectively permissible reorganisation (Section 316(4) of the Insolvency Act) only if the meeting of creditors failed to decide on the method of bankruptcy (did not adopt a decision on the method of bankruptcy by way of reorganisation or bankruptcy proceedings). Only in such a case, the insolvency court may dismiss a motion for the permission of reorganisation pursuant to Section 326(1)(a) of the Insolvency Act based on the petitioner's dishonest intent.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.
Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka:
e-mail:
Administrace předplatného:

PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
marie.novotna@wolterskluwer.com

Wolters Kluwer ČR, a. s.,
U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3

Zákaznická linka:

tel. 246 040 400, 246 040 401
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Distribuce:

CASUS direct mail, a. s.,
Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4

Tisk:

Serifa, s. r. o.

Archiv časopisu je v systému ASPI.

Vytištěno na 100% recyklovaném
papíru se značkou Eco-label EU